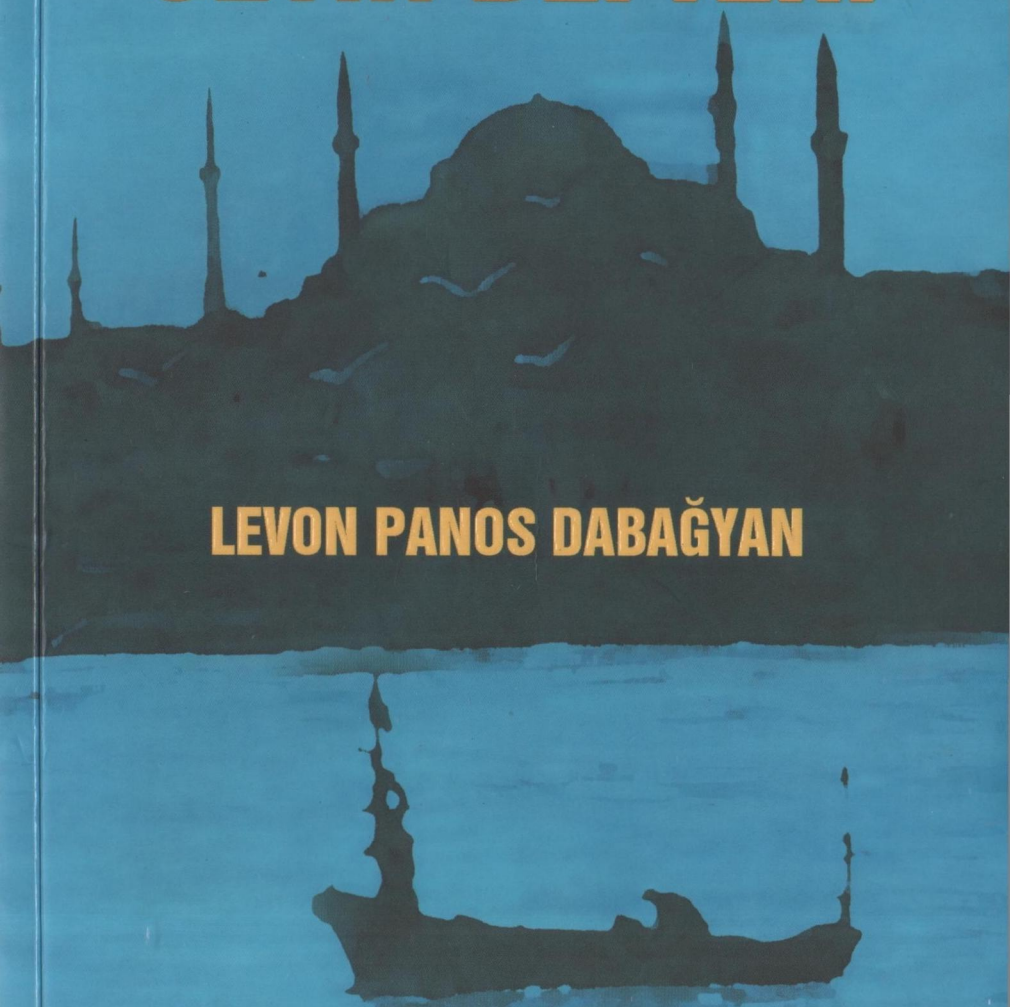
ZAMAN TÜNELİNDE
ŞEHR-İ İSTANBUL'UN
SEYİR DEFTERİ



LEVON PANOS DABAĞYAN

KARADAĞ yayınları

Karadağ Yayınları: 2
Kültür Dizisi: 1

Mart - 2006

Kitabın Adı ve Yazarı
Zaman Tünelinde Şehr-i
İstanbul'un Seyir Defteri
Levon Panos Dabağyan

Baskı ve Cilt
Kilim Matbaacılık

Kapak Tasarım
Suat Karadağ - Mustafa Kocabaş

Dizgi
Burhan Maden

Sayfa Düzeni
Ramazan Demirtaş

ISBN: 975-9181-67-3

Karadağ Yayınları
Çatalçeşme Sok. 16/2
Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel: (0212) 513 50 95 Fax: (0212) 511 87 23
email:karadagyayinevi@yahoo.com

Zaman Tünelinde Şehr-i İstanbul'un Seyir Defteri

SEMT-İ EYYÜB
SEMT-İ EMİNÖNÜ
SEMT-İ YEŞİLKÖY

Levon Panos DABAĞYAN

KARADAĞ YAYINLARI

Kitapta kullanılan fotoğraflar Levon Panos Dabağyan arşivinden alınmıştır.

İÇİNDEKİLER

Takdim 9

1. Bölüm

Bir Tarihi Mahalle Semt-i Eyyüb Sultan 11
Tarihte Eyyüb İlçesinin Yüzkaraları ve Sultan II. Selim Han'ın Buyruğu 13
Kaymakçılar Vak'ası 14
Meşhur Vak'anın Özeti 16
Piyer Loti Kahvehanesi 21
Eyyüb Sultan Kebapçıları 21
Tatar Bozası 22
Esnafı Darı Bozaciyan 22
Bozanın İstanbul Folklorundaki Yeri 23
Eyyüb Sultan Cuma Pazarı 25
Eyyüb Sultan Oyuncakçıları 26
Eyyüb Sultan'ın Gül Bahçeleri 27
Eyyüb Sultan Kuru Fasulyecileri 28
Eyyüb Sultan Kayıkçıları 29
Eyyüb Sultan Kayık İskelesi 30
Yolculuk Ücretleri 31
Günümüzde Eyyüb Sultan 32
Eyyüb Sultan Tepelerinde Gurup 33
Eyyüb Sultan ve Kanun Namına Filmi 35
Eyyüb'ün Meşhur Düdüklü Destisi 37
Eyyüb Sultanlı'nın Dünyasında Sinemanın Yeri 38
Meşhur Eyyüb Sultan Sinemaları 40
Eyyüb Sultan'ın Mesirelerinden Yazlık Sinema Bahçeleri ... 42
Eyyüb Sultan'lıyı Tanıyabilmek 42
Eyyüb Sultan Kabristanları 44

Alibey Köyü 45
Feshane-i Âmire Feshane Fabrika-i Hümâyûnu 47
Eyyüb Sultan Kültür Ocakları 49
Eyyüb Sultan Kütüphaneleri 49
Eyyüb Sultan Mektepleri 50
Direklerarası'nın Dışında Ramazan
Eski ve Yeni Bayramlar 53
İslâmî ve Gayri İslâmî Bayram Günleri 58
Mübarek Kadir Gecesi ve Fatih Camii Şerifi 61
Unutamadığım Bir Kadir Gecesi 67
Fatih Camii Külliyesi ve Mahyalar 68
Mahyalar ve Mahyacılar 68
Mahyalara Nakşedilen İbareler 69
Kadir Gecelerinde Şehr-i İstanbul 70
İstanbul'un Sinema Bahçeleri, Piknik ve Sokak Temizliği ... 73
Ferdî, Ailevî ve Kitlevî Dayanışma İstanbul Halkının
Mayasında Mevcuttu 77
Siyasî Mânâda Değerlendirilen Şehirliler ve Taşralılar 80
Şehr-i İstanbul'un Meşhur Yatırları ve Kadim İstanbullular 88
İstanbul'un Gözde Sayfiyelerinden Florya ve Galatarya
Mesireleri 99
Banliyö Trenlerinde Değişmeyen
Yegâne Kuralsızlık: Anarşi 103
Niçin 1940'lı ve 1950'li Yıllar 104
Sigara İçilen Kompartımanlar ve Elit Tabaka Yolcuları 105
İkinci Cihan Harbinin Ürünü Yokluk Yılları 106
Kadim İstanbullu İçin Florya Paha Biçilmez Bir Değerdi .. 108
Yeşilköy Semalarında Bir Uçan Kale ve Florya Trenindeki
Çocuklar 111
Havuzlu Bahçenin Meşhur Çeşmesi 114
Yanık Delikanlıların Pikniği 115

2. Bölüm

Zaman Tünelinde Eminönü, Bahçekapısı, Sirkeci 119
Eminönü Limanı 121
Eminönü Yahudileri 121
Yeniçeri ve Yahudi Münasebetleri 122
Yahudi Bankerler 124
Eminönü Balıkpazarı 124

Eminönü Limanı ve Balıkpazarı Kapısı 126
Eminönü Mescidleri 128
Eminönü Camileri 129
Yeni Cami ve Bahçekapısı Yahudileri 132
Yahudihaneler Vak'ası 133
Yeni Valide Camii Basamaklarında Mehmetçik 134
Semt-i Eminönü 136
Eminönünün Meşhur Hanları 139
Börekçiler ve Meşhur Balık Pazarı Börekçisi 140
Pastahane Tatlıları 144
Balıkpazarı Börekçisi ve Taşralı Gariban 145
Yeniçerilerin Yozlaşması 148
Günümüzde Balıkpazarı 150
Silahşör Süleyman Ağanın Bekâr Odaları 151
Galata veya Karaköy Köprüsü 152
Piyangocu Uzun Ömer 154
Köprü Üstü Amatör Balıkçılar 155
Köprü Altı Çocukları 156
Mısır Çarşısı 158
Çiçek Pazarı Çarşısı 163
Meşhur Balık Pazarı Meyhaneleri 164
Sakız Adası Bedbahtları 172
Sapıklığın Menşei 173
Tavernanın Özellikleri 175
Bahçe Kapısı Çevresi 175
Bahçe Kapısı Sahili ve Melek Girmez Sokağı 178
Eminönü'nün Balık Ekmek Satıcıları 182
Şallı Baldırı Çıplak Vak'ası 183
Eminönü ve Bahçe Kapısının Meşhurları 185
1943'lerden 2002'ye Bahçekapısı 189
Çevrenin Başlıca Eğlence Mahalli Sirkeci Sinemaları 191
Semt-i Sirkeci'den Zerreler 193
Belde-i Şâhanenin Meşhur Piyangocuları 206
Yeni Valide Camii'nin Kemerli Geçidi 210
Bahçe Kapısının Şekercileri 215

3. Bölüm

Bir Tarihi Kasaba: Yeşilköy 223
Din Şehidi Bir Aziz Ayios Stefanos 224

Bizans'ın Sahil Kasabası Aziz'in Adını Nasıl Aldı 224
Ayios Stefanos'un Osmanlılar'ın Eline Geçişi ve Ayios Stefanos'tan Yeşilköye Bakış 227
Ayios Stefanos Rum Ortodoks Kilisesi 227
Reşad Ekrem Koçu Gözü ile Yeşilköy 228
Evliya Çelebi Gözü ile Yeşilköy 234
Eremya Çelebi Gözü ile Yeşilköy 235
1938'lerden 2001'lere Yeşilköy 236
Kadim Yeşilköylülerin Huzurunu Bozan İdeolojik Akımlar ve Ötesi 240
Bir Gezi Yazısı Üzerine 241
Türk Havacılığında Yeşilköy'ün Yeri 245
Yaşantısını Tattığım Yeşilköy 247
Yeşilköy'ün Önemli Mekânları, Mahalleleri ve Sakinleri 249
İbadethaneler 250
Hıristiyan Mabedleri ve Diğer Kuruluşları 252
Muhtelif Mekânlar 258
Yeşilköy Sinemaları 261
Yeşilköy Pastahaneleri 265
Meyhaneler ve Lokantalar 274
Yeşilköy'ün Diğer Kuruluş ve Çayhaneleri 286
Yeşilköydeki Pasajlar 293
Yeşilköy'ün Büyük Marketleri 294
Tanıdığım Yeşilköylüler 294
Yeşilköy Balıkçıları 299
Ayakkabı Kokuları İçinde Tarih Sohbetleri 314
Miğitaristler Kimlerdir ve Miğitarizm Nedir 324
Yeşilköy Okulları 325
Spor Kulüpleri 327
Yeşilköy'ün Ermeni Doktorları 329
Yeşilköy Eczahaneleri 331
Yeşilköy Ermenileri 332
Yeşilköy'ün Meşhur Faytonları 351
Yeşilköy'ün Meşhur Börekçi Fırını 353
Kalemkâr Sokağı Sakinleri ve Sonuç 354
Kalemkâr Sokağı Adı Nasıl Konmuştur 355

SEYİR DEFTERİNİ TAKDİM

İstanbul Eğlence Âleminin Seyir Defteri (1943-1965) başlıklı ve külliyen günümüzde dahi bakir kalmış bir dönemin İstanbul'u (1943-1965) eğlence âlemi dahil, yaşantısından muhtelif kesitler verdiğim ve Son Havadis Gazetesi'nde beklendiğinden ziyade alâka uyandırmış olan bir tefrika olarak hatırlanan: "13 Temmuz 1980 Pazar" tarihinde başlatılan ve gördüğü büyük alâka neticesi, "8 Mart 1981 Pazar" tarihine kadar takriben bir yıla yakın sürdürülen tefrikamın bu derece rağbet görmüş olmasının başlıca sebebi nâçiz görüşüme göre, Cumhuriyet dönemi İstanbulu'nun kendine has yaşantısının hiçbir zaman kendi folkloru içinde, bir bütün olarak sunulmamış ve sadece bazı vak'alar veya meşhur kimselerin yaşantıları üzerinde durulmuş olmasından ileri gelmiştir.

Zira, İstanbul ahalisinin kendine has özelliklerini taşıyan hemen her mahallenin "meçhul kahramanları", muhtelif Bayramlar'ın özellikleri, mübarek Ramazan ayı'nın mistik ruhu, yaz ve kış eğlenceleri vs. gibi yaşantısı bir bütün olarak sadece Osmanlı-İstanbulu içinde verilmeğe çalışılmış ve âdeta temcit pilâvı gibi o malûm nakarat her daim sofraya sürülmüş ve sürülmekte berdevamdır: "Ah! Nerede o eski Ramazanlar, o eski Bayramlar!!!.."

Bayramın eskisi, yenisi mi olur?.. Kutlarsan kutlanır, kutlamazsan kutlanmaz. Keza, mübarek Ramazan-ı Şerif de aynısıdır. Vecibelerini yerine getirirsen, örf ve ananene sadık davranırsan, eskisini sadece bir tatlı hatıra olarak anarsın.

Elhâmdülillâh, bizler de "Cumhuriyet Devri" insanıyız ve (1943-1965) yılları arası: "Mübarek Ramazan-ı şerifin ve muhtelif bayramların, ne muhteşem şenliklerle kutlandığını ve hatta; mahalle girişlerine bizzat semt sakinlerinin paraları ile göz kamaştırıcı taklar kurulduğunu, bizzat görenlerdeniz.

Dolayısıyla, (1943-1965) yılları İstanbul'u kayda geçtiğimiz hususları açıklıkla belirtmesi açısından gayet önemli bir malzemedir. Zira, "İstisnaları tenzih ederiz", mevzuubahis yıllarda henüz: Beyefendi'nin yerini, para babaları, Hanımefendi'nin yerini, "Amazon kafalılar", Ses Sanatçılarının yerini "bacak şovcular", Sazendelerin yerini, "çalgıcılar", Külhânilerin yerini "Magandalar" normal gençlerimizin dışında ortaya çıkan "Homoseksüel ve Lezbiyenler" ve de daha da mühim olan; insan sevgisinin yerini "köpek sevgisi"nin almış oluşunun sergilendiği günümüz hayatının dışında kalan, "temizlik, millî harslar ve sevgi, saygı" açısından tamamen bakir bir dönemin yaşantısını misallerle sunan, yakın tarihimizden bir demet.

Hikâyesini özetlediğim tefrikamın hitamından günümüze takriben, (25) yıl gibi hayli uzun bir zaman geçti ve bu yıllar resmi geçidi ile birlikte bir çok şey tabiî olarak değişti ki (Kültür değişmeleri) başta gelir. Zira İstanbul'un kendine has dokusunun bozulmasında bu faktörün yeri büyüktür!..

Cihan tarihinin en mümtaz, en eşsiz beldesi olabilme vasfını, "yıkıcıların insafsızlığına rağmen", hâlâ sürdürebilen bu, "Maganda zihniyetin kurbanzedesi" olan belde. Günümüz kalemşörleri'nin kahir ekseriyeti tarafından bir kenara itilmiş. Yana yakıla Beyoğlu için âdeta ağıtlar yakılmakta ve tabiî ki, bütün bunlar bizler gibi, kadim İstanbulluları pek ziyade üzmektedir!..

Nitekim, bütün bunlara daha fazla tahammül edemeyip, kalemime sarılarak, kadim hemşerisi olmaktan şeref duyduğum İstanbulu'mu, mütevazi kalemimle ilk yazdığımdan daha kapsamlı bir tanıtımla tekrar dile getirebilmeğe karar verdim ve böylece mezkûr tefrikamı tekrardan gözden geçirerek, eksik gördüklerimi tamamlayıp, "mufassal ve muvassak" bir eser hâline getirdim.

Hizmet bizden, inayet Hz. Allah (c.c.)den.

LEVON PANOS DABAĞYAN
9 Ekim 2005 Pazar

1. BÖLÜM

BİR TARİHÎ MAHALLE: SEMT-İ EYYÜB SULTAN

Bir cihan beldesi olan Şehr-i İstanbul'un hemen her semtinin bir ayrı güzelliği bir ayrı dokusu vardır. Meselâ, mevzuumuza materyal teşkil eden meşhur Eyyüb semti. Bir manevî ziyaretgâh özelliği ile İstanbulumuz'un bütünlük dokusu içinde varlığını kabul ettirmiş emsalsiz bir tarihî köşedir ki: Cihanın "Altın Boynuz" ismiyle simgelediği Haliç'in billûr gibi pırıldıyan 1965'lere kadar sularıyla eşsiz Marmara Denizi'nin bir parçası olduğunu gururla sergileyen ihtişamlı görünümünde, mütevazi bir sessizlikle yer alır!..

Doğu medeniyetinin bütün özelliklerini sihirli bünyesinde taşıyan, Yüce İslâm Dini'nin huzur verici ilâhî varlığını, mezkûr mahalle geldiğinizde, ruhunuzun derinliklerinde hissedebilmeniz; mümkünden de öte, âdeta tabiî bir hâldir diyebiliriz!..

Bilvesile; mevzuubahis semtin taşıdığı isim üzerinde de özetle durmak ve hikâyesini de sizlere aktarmamız, elbette ki, mevzuumuz itibarı ile elzemdir. Zira, mezkûr semt; İslâm âleminin son derece değerli öncülerinden bir muhterem Veli'nin ismine tesmiye edilmiştir ki, bu emsâlsiz şahsiyet; "Ebâ Eyyüb-el-Ensârî Halid bin Zeyd Hazretleri"dir.

Bilindiği gibi Hz. Eyyüb, Hz. Muhammed Efendimiz'in sancakdarı olmakla birlikte; Medine halkından ve İslâmiyeti ilk kabul eden mü'minlerdendir.

Hz. Peygamber Efendimiz (s.a.v) in lütfederek müjdeledikleri bir Hadis-i Şerifleri'nde:

"***Konstantiniyye mutlaka fethedilecektir. Onu fethedecek kumandan ne güzel kumandandır. Ve onun askerleri ne güzel askerlerdir!***" buyurarak, Bizans'ın fethini işaret etmişlerdir.

Resul-i Ekrem Efendimiz (s.a.v)'in Hadis-i Şerifleri'ni emir telâkki eden İslâm Dünyası orduları; Konstantiniyye'i feth gayesiyle Konstantiniyye kapılarına dayanmışlardı ki, İslâm askerleri saflarına, Hazreti Eyyüb Veli de katılmış, Konstantiniyye kapılarına kadar gelmişlerdi.

Yukarıdaki satırlarda özetle kimliğini belirttiğimiz Yüce Şahsiyetin; "Türk, Arap ve Bizans menbalarında" Bizans kapılarına kadar gelip gelmediği ve Bizans muhasarasına iştirakiyle başına saplanan bir ok neticesi şehit olarak, Hz. Allah'ın nuruna kavuşup kavuşmamış olduğuna dair, çeşitli rivayetler ve çeşitli kayıtlar mevcut bulunduğundan, biz bu hususu muğlak geçmeyi münasip gördük. Zira, ayrıca tetkiki elzem olan bir konudur!..

"28/29 Mayıs 1453 tarihinde" Bizans'ın nihayet feth edilmesinden sonra, Fâtih Sultan II. Mehmet Hân; hocası Ak Şemseddin Veli Hazretlerine, o mübarek insanın kabrini bulmasını söylemesinden sonra Ak Şemseddin Veli Hazretleri'nin mezarı bulmasını müteakip; (669) yılından, (1453) yılına kadar (784) sene yer altında kalan mezar meydana çıkarılınca Sultan Fâtih tarafından üzerine bir "Türbe" inşa ettirilmiş ve bir de merhum Veli'nin ismine izafeten bir selâtin camii inşa ettirilmişti ki, bu Pâdişah tarafından Payitaht İstanbul'da inşa ettirilen ilk selâtin cami olmuştur: "Türbe, Camii, Medrese, Hamam" vs. nin ihya edilmesiyle Eyyüb semti kısa zamanda dikkatleri çeken bir mahalle hâline dönüşmüş ve bu meyanda mânevî bir kimlik kazanmasıyla da prestiji doruklara ulaşmıştır. Bu istisnaî özelliği ile birlikte; Padişahlar'ın Eyyüb Sultan'da "Kılıç kuşanma" merasimlerinin muhteşem görüntüleri de dahil olunca mahallin tarihî dokusu daha değer kazanmış: İslam, Hristiyan, Musevi, hangi dinin mensubu olursa olsun, hemen her İstanbullu'nun gönlünde taht kurabilmiştir.

Ne var ki, 1950'lerden sonra, İstanbul'un sür'atle kabuk değiştirmeye başlamasıyla; mâneviyatın ikinci plâna kayıp, maddiyatın birinci plâna yükselmesiyle, mevzuubahis ilçe de kendine has dokusundan bir hayli kayba uğramıştır.

Nitekim, müteveffa Üzeyir Gaṛih'in katledilme vak'ası'nın (25 Ağustos 2001) soruşturulduğu dönem içinde "Basınımızda" neşredilen haberlerden öğrendiğimize göre: Mezkûr ilçede "fahişeler pazarlanmakta, mezarlıklarda hayvanlar misâli fuhuş yapılmakta, hemen hiçbir şeye saygı duyulmadan her pislik sergilenmekte imiş, hem de pervasızca, hayâsızca?!..

Ancak, bizim tarih düşmemize rağmen, mevzuubahis yozlaşma veya yozlaştırılma vak'ası Eyyübilçesinde yeni görülmüş bir hadise değildir. Zira Eyyûb'ün tarihinde de bu gibi vak'alar zuhur etmiş ve bu güzelim mahal zaman zaman kirletilmeye çalışılmıştır. Okuyup, görelim!..

TARİHTE EYYÜB İLÇESİ'NİN YÜZKARALARI VE SULTAN II. SELİM HAN'IN BUYRUĞU!..

Ne gariptir ki, bu mukaddes mahalde asırlarca evvel de yüz kızartıcı vak'alar zuhur etmiş ve hemen her iman sahibinin şiddetle nefretine sebep olmasıyla birlikte, böylesi iblislikleri tezgâhlayanlar, aynen günümüzdeki gibi, karanlıklara karışıp izlerini kaybedebilmişlerdir!..

Meselenin en ziyade şaşılacak yönü de, mânevî açıdan gayet önemli ve değerli bir mahal olan EyyübSultan'da böylesi iğrenç vak'aların zemin bulabilmesidir?!..

Günümüzdeki vaziyeti de dikkate alınacak olunursa Eyyüb'ün böylesi maksatlara uygun görülebilecek en sonuncu ilçe olması lâzımdır!.. Zira, dokusu itibarı ile böylesi iğrençliklere tamamen ters düşen bir ilçedir!..

Görülen şudur ki, böylesi iblisliklerle halkı ahlâkî ve millî duygulardan arındırıp; tamamen başıboş ve soysuz bir sürü hâline sokabilme taktikleriyle Türkiye'nin "millî ve mânevî" dokusunu külliyen bozabilmeyi başlıca gaye edinen bir takım unsur-

lar hemen her daim; "İç huzursuzluk ve iktisadî krizlerin" zuhur ettiği dönemleri tercih etmiş ve etmektedirler!..

Meselâ, (MS. 1560'lı yıllar) böylesi iblislikler için pek verimli bir dönem teşkil etmiştir. Zira, o tarihlerde koca İmparatorluk, âdeta için için kaynayan bir kazan durumunda idi!..

İşte payitahtın böylesi bir çıkmaz içinde bulunduğu, Sultan II. Selim Hân devrinde, Eyyûb'de bazı densizlerin bir takım kirli işlerinin yanı sıra, "fahişe pazarladıkları" tarihî kayıtlarda geçmektedir.

Eyyüb gibi bir mahalde, böylesi densizliklerin zuhurunda ise koca imparatorluğun kendisini millet ve devletine adamış dirayetli bir Pâdişahtan mahrum oluşunun büyük çapta tesiri olmuştur.

Şöyle ki: Ordu-yu Hümâyûn'un başında hemen hiçbir sefere çıkmamış Pâdişah olduğu gibi, İstanbul'da vefat eden ilk Padişah olarak da kayıtlara geçmiş bulunan, Sultan II. Selim Hân, aynı zamanda, Osmanlı mülkünün idaresini kızı Esmihân Sultan'ın kocası Vezir-i â'zam Sokullu Mehmet Paşa'ya teslim ederek; (Sarayı'na kapanıp, nedimeleriyle eğlence sohbetlerine dalmış olmasıyla da meşhurdur. "1524-1574")

Yukarıda kayda geçtiğimiz böylesi bir ahvâl içinde türbeleri ziyarete çıkan 8 Mart 1567 Sultan II. Selim Hân Eyyûb'de böylesi münasebetsizliklerin zuhur ettiğini duyunca, Haslar Kadısı'na bu babda bir hüküm göndererek, mezkûr vaziyetin bir an evvel düzeltilmesini irade buyurmuştu.

KAYMAKÇILAR VAK'ASI!..

Eyyüb Sultan ilçesinde zuhur eden bir takım nahoş vak'alar içinde en meşhuru ise, KAYMAKÇILAR VAK'ASI'dır ki, elimizde bulunan kaynaklardan istifadeyle özetle sunmaya çalışacağız.

Sultan II. Selim Hân devrinde zuhur eden bu vak'a, aslında ayrıca tetkike muhtaç yönleri bulunan bir vak'adır. Zira, doğrudan Padişah'ın Haslar Kadısı'na gönderdiği hüküm dışında belge teşkil edebilecek herhangi bir doküman dikkatimizi çekme-

di!.. Mezkûr vaziyetin, ya önemsenmemiş olmasından veya bir başka maksattan kaynaklanmış olması kuvvetle muhtemeldir ve vak'anın tamamen aydınlığa kavuşturulabilmesi için ayrıca tetkiki elzemdir ki, bu doğrudan "tarihçilerimizi" alâkadar eden bir husustur. Çünkü, "Devlet ve Millet" meseleleriyle bizzat alâkadar olmaktan uzak ve sadece arz edilen raporlara göre, herhangi bir yargıya varan bir Padişah'ın, istemeyerek de olsa yanlış değerlendirmelere gidebilmesi, elbette ki, kuvvetle muhtemeldir!..

Meselâ, vak'anın zuhur ettiği 1570'li yılların İstanbul'u karmaşık hadiselerin bir diğerini izlediği, Yeniçeriler'in, sık sık "Kazan kaldırdıkları" bir dönemdir ki; başı bozukluk ahaliye dahi sirayet etmişçesine bir görünüm yansıtır!..

Hele bazı meselelerin içine siyaset bulaştı mı, öylesine karmaşık bir hâle getirilir ki; kim suçludur, kim suçsuzdur, anlaşılamaz ve böylece; "gücü gücü yetene misâli" kayar gider...

Sokullu Mehmet Paşa'nın ne derece vatanperver ve devletine sadık olduğunu açıklıkla meydana koyan, ölümünden sonra "Devlet işlerinin aksamaya başlaması" olmuştur ki bu durum tarihen sabittir.

Mehmet Paşa'nın paha biçilmez hizmetleri bir yana, talihsizlik neticesi kaybettiğimiz "İnebahtı Deniz Savaşı" hakkında Venedik Elçisi Barbaro'ya verdiği cevap dahi; onun ruh derinliğinden fışkıran emsâlsiz bir vatan sevgisinin yüreğinde mevcut bulunduğunu belgelemeye yeterlidir inancındayız!..

Koca Vezir'in vermiş olduğu tarihî cevap ise aynen şudur:

– Siz donanmamızı mağlûp etmekle, sakalımızı tıraş etmiş oldunuz!

Biz sizden bir krallık yer "Kıbrıs Adası"nı alarak kolunuzu kestik!

Kesilmiş kol yerine gelmez. Lâkin, tıraş edilen sakal daha da gür çıkar!

MEŞHUR VAK'ANIN ÖZETİ

Hikâyesi günümüze kadar ulaşmış ve hemen bir çok kalem erbabı tarafından sadece bir yönü ile günümüz insanına aktarılmış meşhur KAYMAKÇILAR VAK'ASI'nın aslı ise özetle şudur:

Eyyübilçesinde ikamet eden "Bulgar asıllı sütçüler"in imâl ettikleri "kaymak ve yoğurt" İstanbul'un hemen her tarafında nam salmış ve bütün mahâllerden EyyübSultan ilçesine gelerek, EyyübSultan Veli Hazretlerini ziyaret eden hanımların büyük çoğunluğu, bilâhare semtin meşhur sütçü dükkânlarına uğrayıp, hem meşhur kaymaktan yemekte ve hem de yorgunluk atmaktaydılar.

Bulgar mandıralarında hazırlanıp yine Bulgar sütçüler tarafından çalıştırılan "Sütçü ve Muhallebici" arası dükkânlarda müşterilere sunulan bu süt ürünü kaymak, tüm İstanbul'da nam salmış olduğundan hemen her İstanbul insanı EyyübSultan'a geldi mi yukarıda belirttiğimiz gibi mezkûr dükkânlara uğramadan edemezlerdi. Dahası, evlerine götürmek üzere veya komşularının ricası olarak paket ettirip birlikte götürdükleri de vaki idi.

Ne var ki, bazı ruhu karanlık kimseler bu durumdan yararlanıp, bir takım kötü emellerini tatbik sahasına koymuşlar ve masum bir görünüm altında "fuhuş pazarlamasına" girişmişler, mevzuubahis sütçü dükkânlarını randevu mahâlli olarak seçmişlerdi ki, gerçekten de bu gibi işler için en uygun yerlerdi. Zira, daha ziyade hanımlar rağbet etmekte ve böylece aralarına sokulan bir takım hayâsız kadınlar vasıtasıyla onlardan da kandırabildiklerini çirkefler arasına katabilmekteydiler...

(1800-1905) arası ile mezkûr iblisliğin bir başka nevisi, bir Bulgar "Çiçekçi bağçevan"ın muazzam bahçesinde yaptırdığı havuz; semt gençlerinin bellerine sardıkları peştemallarla suya atlayıp serinlemelerini sağlamakta ve çeşitli şaklabanlıklarla yüzen gençlerin daha sonra nefis mesîre sofraları kurarak hava kararıktan sonra sabahlara kadar eğlenip mesîre sofralarını "işret sofrasına" çevirdikleri dillere destan olmuştur...

Yukarıda özetlediğimiz işret sofralarının müdavimlerinin başta gelenleri ise kayıtlara göre şu ipsizlermiş: (Vehbi Pehlivan, Yemenici İbrahim, Kör Rıza, Topcularlı Arabacı Murad.)

Yukarıda adları geçenlerden "Topcularlı Arabacı Murad" bilâhare "Direklerarası"nda bir tiyatroda Kantocu Şamran hanıma bir kanto okutturma meselesinden başı derde girmiş ve zorla okutturmuş olduğu için, devrin hovardalarından Eczâcıbaşı Refik Paşa'nın gazabına uğrayarak, şikâyeti üzerine Dimetoka'ya sürgün sürgün edilmiş ve daha sonra, "Hareket-Ordusu" gönüllüleri arasına katılarak tekrar İstanbul'a dönebilmiştir.

(MS. 1567) yılında mezkûr densizlikleri öğrenen ve daha evvel de temas ettiğimiz gibi, "8 Mart 1567" tarihinde EyyübSultan'da türbeleri ziyaret ettiğinde, "mezkûr mahâlde iğrenç vak'alar zuhur ettiğini şikâyetle öğrenen Sultan II. Selim Hân, derhal bir ferman yazarak, mezkûr vaziyetin bir an evvel ortadan kaldırılmasını irade buyurmuş.

Daha sonra ise EyyübSultan Kadısı'na hitâben bir başka ferman daha yazılıp gönderilmiş: "25 Mayıs 1573"

Camiî Kebir Mahallesinde yeni yapılmış olan medrese ve mektep yanındaki dükkânların ve ekmekci fırınlarının ve bostanların ekserisinde "kefere" tâifesi bulunup[1] fısku fücur

1-EyyübSultan ilçesinde zuhur etmiş olan bir takım nahoş vak'alar'ın yegâne suçlusunun "EyyübSultan"lı Gayr-ı-Müslimler olduğu hakkında yapılan şikâyetleri değerlendirerek: " Gayri ahâli arasında kefere tâifesi bulunmayacak..." nevinden fermanların EyyübSultan Kadısına gönderilmesi bahsinde, bir başka tarihte yine gönderilen ve aynı meseleye temas ederek, nahoş vak'aların son bulmasını emreden bir fermanda ise "kefere tâifesi" gibi tabirler mevcut olmayıp, doğrudan vak'aya temas edilerek, ge-rekli tedbirlerin alınması irade edilmektedir: Tarih: 25 Mayıs 1573

EyyübKadısına hüküm ki; Mektup gönderip bildirmişsin ki, kaymakçı dükkânlarına bazı kadın tâifesi kaymak yemek bahanesi ile girip oturup erkeklerle buluşurlar imiş, şeriata aykırı işler olurmuş!..

Bu babda ihmal caiz değildir; derhal men ediniz; dükkân sahiplerine şiddetle tenbih edilsin! Kaymak yemek için gelen kadınları dükkânlarına almayacaklardır; dükkânına kadın müşteri alan kaymakçı şiddetle te'dip edilecektir... haddi bildirilecektir. (İSTANBUL ANSİKLOPEDİSİ) Cilt X. Sayfa: 5459

edip, (günah işleyip, zina etmek) kaval çalıp dost edip mahallenin işine, sulehânın tilâvetine ve Ezanı Şerife mâni olurlarmış diye Müslümanlar haber verdiklerinde, buyurdum ki:

Bundan sonra oradaki dükkânlarda ve bostanlarda "kefere tâifesi" bulundurmayıp; cümlesini çıkarıp o dükkân bostanları Müslümanlara veresin, dikkat ve ihtimamda dakika fevt etmeyesin."

Yukarıda kayda geçilen fermandan da anlaşılacağı gibi, Padişah'a yapılan şikâyette suçlu gösterilen sadece "Hristiyan" kesim olmuş ve Padişah da bu değerlendirme üzerine hareket ede-

---

Daha önceki sayfalarda kayda geçtiğimiz fermanlar ile bu ferman, aynı padişah tarafından yâni II. Selim Han tarafından EyyübSultan Kadısına gönderilmiş olan fermanlardır. Ancak kayda geçilen son fermanda sizlerin de dikkatlerinden kaçmamış olduğu gibi: Ne bir kefere ve ne de bir kefere taifesinin Camii Kebir çevresindeki dükkânlardan uzaklaştırılması hakkında tek bir satır yer almamaktadır!.. Görülüyor ki, EyyübKadısı adil davranmamış ve bir takım hesaplar peşinde koşmuş, gayr-ı Müslim tebanın karalanabilmesi için bazı tezgâhlar çevirmiştir!..

Ne var ki, EyyübSultan Kadısı'nın tek yönlü şikâyetlerine rağmen: Ne Padişah ve ne de EyyübSultan sakinleri Gayr-ı Müslim tebaya mensup bulunan EyyübSultanlılar'ı şu veya bu şekilde cezalandırmayı asla düşünmemiş ve böyle bir yanlışlık yapmamıştır.

Dahası, EyyübSultan'da iki adet "Ermeni Kilisesi" ve bir adet de "Ermeni-İlk Mektebi" mevcuttur ki, günümüzde yeterli talebe bulunmadığından kapanmıştır. Kiliseler ise hâlen faaldir: (2002).

Mezkûr kiliselerden, "SURP-ASDUAZAZİN" adına tesmiye edilmiş olanı; EyyübSultan Camiî Kebiri'ne son derece yakın bir mahaldedir: "İslâm Bey Mahallesi-Kanun Sok. 5" İlk inşa tarihi ise: "hayli eskidir ve "1675" yılında mevcut olduğunu kaydeden kaynaklardan ayrı, "1785" yılında da mevcudiyetini belirten kaynaklar da vardır.

"SURP-YEĞYA" adına tesmiye edilmiş olanı ise Eyyûb'ün tepelerindedir: "Nişanca Caddesi, Otakçılar Mahallesi, Karayel Sokağı, 16"

Mezkûr kilise, (XVIII. asrın ortalarında) mevcutmuş ve bir takım fanatikler tarafından "10 Mayıs 1766" tarihinde kapatılmış ve fakat, "26 Mart 1800" tarihinde tekrar ibadete açılması bir ferman ile bildirilmiş.

Demek ki; Eyyübahalisi başta olmak üzere, ne Eyyübsakinleri ve ne de devlet şikâyetçi değilmiş!.. Dahası; "Kefere tâifesi" seviliyormuş ki, EyyübSultan Camiî Kebiri yakınında kilise inşasına izin verilebilmiş!..

rek, fermanı tamamen Hristiyan tebasına mensup kimselerin aleyhinde yazmıştı. Yâni bir takım kimseler, mezkûr dükkân ve bostanları, EyyübSultan'ın Hristiyan sakinlerinin ellerinden alabilme taktikleri uygulamaktaydı denebilir!..

Zira, fermana rağmen EyyübSultan'ın Müslüman kesimi hiçbir surette Hristiyan sakinlerine karşı cephe almamış ve onları böylesi bir iğrenç icraatın müsebbibleri olarak damgalamamıştı. Şayet öyle olmuş olsaydı, EyyübSultan'ın son derece sofu Müslüman sakinleri, mahâllin Hristiyanlarını çoktan tepelerdi ve zaten bunu yapabilecek kadar da nüfus yoğunluğuna sahiptiler.

Seviyesiz ve kötü niyetli kimseler tekrar tekrar şikâyetlerde bulunarak; Padişah iradesinin uygulanmadığı iddiasıyla Kadı Efendiye müracaat etmişler ve böylece yeni bir fermanın gönderilmesini sağlamışlardı. (MS. 1581) yılında EyyübSultan Kadısına gönderilen fermanda ise şu irade yer almaktaydı:

"**Hazreti Ebâ Eyyübel-Ensârî Türbe-i Şerifesi'nin etrâfında ekmekçi ve börekçi ve yoğurtçu ve pazarcı ve sair bunun misâli çarşı halkı ve ırgad tâifesi ve gayri ehâli arasında kefere tâifesi bulunmayacak diye birkaç defa hükmü hümâyûn gönderildi; yine emri şerifime muhâlif türbe etrafında kefere tâifesi bulunup şürbi hamr "içki içmek" olup, alenen çengü çegaane olunurmuş.**

Men edilmeyip devam ettiğini duyarsam, siz mes'ul olacaksınız; o tâife de küreğe konulacaktır. Ona göre mukayyed olun..."

Daha sonraki yıllardan geçen asrın ortalarına kadar muhtelif menfi vak'alar bir diğerini izlemiş ve fakat, benzerleri hiçbir zaman eksilmemiştir ve günümüzde dahi bu soysuz varlığını sürdürebilmektedir!.. (2002).

Meselâ 1864 yılında mezkûr mahalde küçük çapta çeteler kurulduğu ve bunların ev basarak, ırz ve namusa tasallut ettikleri gibi, gasbcılık yaptıkları ve yakalananların da en ağır cezalara çarptırıldıklarını dönemin gazetelerinden olup varlığını (1940'lı yıllara) kadar sürdürebilmiş bulunan meşhur, "Tasvir-i Efkâr Gazetesi" uzun uzadıya yazmıştır.

Ele geçirilen çetenin elebaşları ise şunlardır:

Çete reisi: Mehmed ÇAVUŞ: Bu şahıs Bâyezid'de teşhir edilmiştir.

Yardımcısı: İstoyan	Şehzadebaşı'nda teşhir edilmiştir.
Yardımcısı: Todori	Çemberlitaş'da teşhir edilmiştir.
Yardımcısı: Mihal	Parmak-Kapı'da (Çarşıkapı) teşhir edilmiştir.
Yardımcısı: Luka	Saraçhane'de teşhir edilmiştir.

Yukarıda adlarını kayda geçtiğimiz bu haşereler daha sonra "müebbed hapse" mahkûm edilerek "Tersâne Zındanına" atılmışlardır.

Keza, EyyübSultan'da işlenen cinayetler de zaman zaman devrin gazetelerinde yer almıştır. Meselâ, 1959 yılında Yugoslavya'dan İstanbul'a göçen ve EyyübSultan'a yerleşen bir göçmen ailenin reisi (78) yaşlarındaki Mehmet Ali, (68) yaşında bulunan eşi Hatice'yi kıskançlık nöbeti geçirerek balta ile öldürmüş. Yine, EyyübSultan sakinlerinden olan (40) yaşındaki Mehmed Başkaya, (34) yaşlarında ve pek güzel olan karısı Emine'yi kıskançlık yüzünden balta ile öldürmüş.

Günümüzde işlenmiş olan en meşhur cinayet ise, Üzeyir Garih'in hunharca öldürülme vak'asıdır (2001).

İstanbul'un bir kenar mahalli olarak dikkatleri çeken ve bu sebeple hemen her türlü karanlık işlere uygun telâkki edilerek, vuku bulan vak'aları değerlendirenler, öyle sanıyoruz ki, hayli yanılmaktadırlar. Zira, şehir merkezinden hayli uzak olması EyyübSultan ilçesinin asıl kimliğinden hiçbir şey kaybettirmez. Zira, yazımızın başında mezkûr semtin ne açıdan değerlendirildiğini detaylarıyla belirtmiştik. O hâlde şehir merkezinden uzak oluşu, onun asıl kimliğini gözlerden uzak tutmaz, tutamaz!.. Bizce, İslâmî açıdan büyük çapta mânevî değer taşıyan bu mahallin yozlaştırılabilmesi gibi menfi açıdan bir takım taktikler uygulanmış olduğu şüphesini daha güçlü kılmaktadır!..

Meselâ: "Kefere tâifesi" gibi tabirlerle bazı unsurları suçlu göstermeğe çalışmak yerine, mevzuubahis mahalli bir an evvel kalite açısından yükseltmek ve sakinlerine varıncaya kadar kaliteli bir ilçe meydana getirmeye çalışmak, en akılcı yoldur diyebiliriz. Nitekim bir tek "Piyer Loti Kahvehanesi"ne verilmiş olan değer ve ihtimam, "Turistik açıdan" dahi nasıl önem kazandırmış olduğunu açıklıkla meydana koymaktadır!.. Dolayısıyla, EyyübSultan ilçesinde zuhur etmiş veya hâlâ etmekte bulunan menfi vak'aların ayrıca baştan tetkiki elzemdir inancındayız!..

PİYER LOTİ KAHVEHÂNESİ

"Râgıp Ağa'nın Kahvehânesi" ismiyle 1880 yılında Râgıp Ağa tarafından tesis edilmiştir.

"Karyağdı Bayırı" üstünde, Haliç'in bitimine hâkim bir mevkide bulunan bu kahvehânenin panoraması, Haliç'in bütününü kaplar ve Haliç'in bütünü ayaklar altında uzanır gider.

Mevzuubahis kahvehâne çok el değiştirmiştir. Bunlar sırası ile Râgıp Ağa, Seyfullah, Kanbur Halid, Yakub, Hâşim Dağdeviren. Bu şahıs kahvehâneyi (1926-1955) yılları arası çalıştırdıktan sonra, Ali adında birisine terk etti. 1964 yılında ise, Kahveci Ali'den 8 yıllık bir kontrat ile kiralayan, turistik tesisler üzerine uzman Sabiha Tansuğ Hanımefendi, temelden restore ettirdikten sonra, "11 Eylül 1964" tarihinde hizmete açtı.

Açıldığı andan itibaren hayli alâka çeken Kahvehâne'nin meşrubat tarifesi 1969 yılında şöyle idi ki, gerçekten turistik bir ücret alınmaktaydı denebilir. Zira, o yıllara göre konan meşrubat fiyatı hayli pahalı idi:

Çay	150 kuruş
Kahve	250 kuruş
Diğer meşrubat	250 kuruş

EYYÜB SULTAN KEBAPÇILARI

EyyübSultan ilçesinin kebapçıları da meşhurdu ve İstanbul'un bir çok semtinden EyyübSultan'a gelen İstanbul sakinle-

ri ibadetlerinden sonra mezkûr kebapçılara muhakkak uğrarlar ve o nefis kebaplardan sindire sindire yerlerdi. EyyübSultan'ın en meşhur kebabı "Tandır-Kebabı" idi ve servisi kapalı yuvarlak bakır kebap lengerleri ile yapılırdı.

Eyyübilçesinin âdeta simgesi durumundaki meşhur kebapçıları zaman içinde erirken ilk o emsâlsiz "Tandır – Kebabı" yoklara karıştı. (1935-1950) arası ise Eyyûb'de sadece iki kebapçı dükkânı kalmıştı. Bu iki kebapçıdan "Hacı Baba Kebapçısı" ismi ile anılanı (1950-1958) yılları içinde tek dükkân olarak varlığını sürdürdü ve (1956-1959) istimlâk hareketi esnasında o meşhur kaymakçı dükkânları ve yine meşhur bostan ile çiçek bahçeleri ile birlikte tarihe karışıp gitti... Bakınız: (İSTANBUL ANSİKLOPEDİSİ) Reşad Ekrem KOÇU Cilt: X

TATAR BOZASI

EyyübSultan'ın "Bozası" da meşhurdu. Meşhurdu diyoruz zira yıllarca evvel âdeta tarihe karışmıştır...

Evliya Çelebi'ye göre; bozanın mucidi, "Salsal Tatar" adında birisidir. Ancak, Bozacılar: "Pirimiz, Sarı Saltuk Sultan'dır" derlerse de bu doğru değildir, bir yakıştırmadır.

"Tatar Bozası" ismiyle bilinen, suda pişirilmiş pirinç ununundan yapılan bir çeşittir. Bu nevine "Pirinç Bozası" da denir, kızgın ateş üstünde dövüle dövüle imâl edilir.

ESNAFI DARI BOZACİYAN

Günümüzde de bir çeşidinin hâlâ varlığını sürdürebildiği Boza denen mayalı içki, bilindiği gibi "darıdan imâl edilir"

Bozacı esnafı, kayıtlara göre: "40 dükkân, 105 hizmetkârdan müteşekkil imiş."

Bozanın en meşhuru ise, "Tekirdağ Darısı"ndan elde edilen, süt kadar beyaz bir çeşididir ki, pek katı olan bu çeşidi gayet sert olduğundan fazla içilirse sarhoş dahi edebilirdi.

Bozacılar'ın meşhurları: "Aya-Sofya Çarşısı" "At Meydanı Başı" "Kadırga Limanı", "Okçular Başı", "Aksaray" "EyyübSultan" ve bilâhare "Vefa Semti"nde bulunur ki, Vefa'daki günümüzde dahi mevcuttur. Bir "Balkan İçkisi" olan Boza'nın adı Balkanlarda "Mırmırık" adıyla bilinir ve hayli sulu şekilde imâl edilirmiş. Günümüzdeki meşhur "Vefa Bozacısı"nın kurucusu "Hacı Sadık Efendi", (MS. 1875) yılında Balkanlardan İstanbul'a göç ederek, Vefa semtine yerleşmiş ve orada kendisine has bir tarz boza imâl ederek satışa sunmuş ve zaman içinde öylesine tutunmuş ki, mevzuubahis içki onun namı ile anılmaya başlamış ve böylece günümüze kadar erişmiş. (2002).

Yukarıda kayda geçtiğimiz "Tekirdağ Darısı"ndan imâl edilen süt beyaz ve gayet katı olan Boza: "Kuşadası Pekmezi" katılarak gayet katı şekilde imâl edilir, süt beyaz kaymağı üzerine de "Darçın, Karanfil, Zencefil ve Hindistan Cevizi" serpilir ve böylece içen kişinin damak zevkine pek nefis tadlar sunardı.

Sert ve pek koyu mayalı olanını (daha ziyade Darı ve Pirinç Bozaları) içki müptelâsı olup da sonradan vaz geçmiş kimseler ile yine içki müptelâsı "ayak takımı" tercih ederdi.

"Eyüp Sultan Bozacıları" bu gibi sebepler yüzünden daha sonraki yıllarda, Eyyübilçesinin dışına kaymışlar ve başka semtlerde işlerini sürdürmüşlerdir.

Sert olan Bozalar'ın en meşhurları. Süleymaniye'nin Yâsemin Bozası, Arnavud Kasım Bozası, Aya-Sofya'nın Taşaklı Bozası, Unkapanı'nın "Sinan" ve "Miho" Bozası. Günümüzde ise: Vefa Bozacısı ile Nur-u Osmaniye'deki, Sinan'ın Bozaları meşhurdur ki, bunlardan ikincisi Sinan'ın Bozası sonradan yoklara karışmıştır.

BOZA'NIN İSTANBUL FOLKLORUNDAKİ YERİ

Sırası gelmişken, "Boza"nın İstanbul folklorundaki yerine de bir nebze olsun temas etmemiz tabiî ki, lüzumludur. Zira, Boza da İstanbul halkının hatırasında büyük çapta yer işgâl eder.

Boza, 1965'lere kadar gelen İstanbul'un vazgeçilmez bir "Kış İçkisi" idi. İstanbul Halkı'nın "Ev Eğlencesi" diğer mekânlardaki eğlencelerden ağır basar ve dış eğlenceleri tercih edenler en ziyade "Avrupa-i tarz yaşantı sürdürenler"di.

"Yaz ve Kış" mevsimlerinde İstanbul Halkı'nın ne gibi eğlencelere rağbet ettiğine, daha sonraki bölümlerde sırası geldikçe temas edileceğinden, biz sadece "Boza" bahsine yer veriyor ve onu günümüz gençlerine ve hatırasını yaşamak isteyen kadim İstanbullular'a aktarıyoruz.

İstanbul insanı, kış gecelerinde şayet herhangi bir komşusu veya akrabasına misafirliğe gitmemişse, ailece evlerinde toplanır birlikte sohbet dahil, çeşitli meşgalelerle hoşça zaman geçirmeye çalışırlardı. Meselâ: Herhangi bir saz eşliğinde şarkı söylemek, musiki dinleyerek maziye dalmak, radyodan piyes ve ajans dinlemek, masal anlatmak, kahramanlık hikâyeleriyle gençlerimize ve bilhassa çocuklarımıza "Millî Sevgi" aşılamak vs. ev gecelerinin başlıca meşgaleleri idi. Fal bakmak, iskambil oynamak gibi nesneler, daha sonra, yâni çocuklar yattıktan sonra ilgi görürdü. Mezkûr ev eğlencelerinin bilhassa baş tacı olan üç unsur mevcuttu: (Soba veya mangal üzerinde pişirilen "Kestane Kebabı" "Patlamış Mısır" ve "Boza" Bu üç nesne gerçekten uzun kış gecelerinin başlıca konuklarıydı.)

Soğuk ve karlı gecelerde sokaktan geçen bozacının boğuk bir sesle (Boza var boza!.. Vefa'nın kaymak!..) diye bağırmasıyla, bilhassa çocukların gözleri parlar; acaba babamız alacak mı diyerek merakla babalarının hareketlerini izlerlerdi.

Şayet babanın bütçesi müsait ise, o mütevazı bütçesinden fedakârlık yaparak çocukları için boza alır ve onların sevindiklerini görünce de tüm yorgunluğu geçer, mutluluk duyardı!.. Evin Hanımı ise, kocasının boza alabildiğini görmenin gururu ile özel bardaklara doldurup üzerlerine tarçın ve "sarı leblebi" serptikten sonra ev sakinlerine dağıtırdı ki, başta çocuklar gelirdi!..

Saygıdeğer okuyucularım hemen her kadim İstanbullu'nun bildiği gibi, benim aklımın erdiği (1943 ve daha sonraki 1950'li yıllarda) bir evin erkeği için, evine ekstradan bir şey almak, ger-

çekten lüks sayılırdı ve bu gibi hâller ancak ve ancak "hafta sonları" mümkün olabilirdi!.. 1953'lerden sonra iş sahalarının gelişmesiyle meydana gelen bolluk ki, ben buna "suni bolluk" diyorum. O derece aniden zuhur ederek İstanbul halkının ocağına girdi ki, ne olduğunu şaşıran aileler asıl kimliklerini kademeli şekilde yitirmeye başladılar ve nihayet günümüz İstanbul'u meydana geldi!.. Bu gibi kültür değişimlerine de ayrıca mevzumuzda yer vereceğiz ve ileriki sayfalarda semtlere göre, bu faktör de bilhassa yer alacaktır.(2)

Evet, soğuk ve karlı kış gecelerinde dışarıda lâpa lâpa kar yağarken, Bozacı'nın o boğuk sesi ile "boza var kaymak!.. Vefa'nın bozzaa!.." diye seslenmesi hemen her seferinde bende bir hüzün meydana getirmiş ve şöyle düşünmüşümdür: "Sokaklarda yaşayan, anasız-babasız çocuklar acaba şu an ne yapmaktadırlar?..."

Ve de hâlâ kendime sormaktayım: "Acaba şu an ne yapmaktadırlar?..."

EYYÜB SULTAN – CUMA PAZARI

"Elbiseciler, manifaturacılar, küçük çapta ev ve mutfak takımları, bakkaliye, nalburiye; sonradan eklenen manav ve balıkçılar vs."den kurulu bir zamanların en meşhur "Halk Pazarı" olan ve bu özelliğini 1965'lere kadar sürdüren EyyübSultan'ın meşhur "Cuma Pazarı" bilhassa semt halkının fakir ve esnaf tabakasının her zaman müdavimi olduğu bir alış veriş mahalli idi.

2- 1953'lerde "Pembe gözlüklerle" bakıldığında insanı cezbeden; "Ekonomik ve kültürel" değişimler, İstanbul ahalisini bir anda değiştirmiş ve bilhassa; "Ticaret ve zenaat alanlarında" meydana gelen yoğun iş potansiyeli; "Cahil ve fakat paralı" bir sınıfın doğmasına yol açarak, okumaya verilen önemi geri plâna itmiş ve böylece; "Paralı cahiller güruhu" cemiyet yapımıza hâkim duruma gelerek, menfi yönden "Kültür değişimine" yol açarak, günümüzdeki "MAGANDA SINIFI" meydana gelmiştir ki, sırası geldikçe bu meseleye vak'alar içinde temas edilecek ve bugünlerin "cahiller hâkimiyetinin" kökenini gözler önüne sereceğiz!..

Mezkûr pazar yeri önce, "Feshâne Caddesi"nde kurulmuş, daha sonra Kuru-Kavak Caddesi'ne nakledilmiş ve civar halkının arzusu üzerine; Camiî Kebir yakınına kuruldu ki, (baş tarafı Yusuf Muhlis Paşa Caddesi olmak üzere; "Eski-Yeni Cadde" ile İslâm Bey Caddesi'ni boydan boya kaplamaktaydı.

Ayrıca diğer günler için de ayrı pazarlar mevcuttu ve EyyübSultan halkı Cuma haricinde şu pazarlara giderdi: "Râmi pazarı, Silâhdarağa pazarı, Otakçılar pazarı ve Taşlıtarla pazarı"

EYYÜB SULTAN OYUNCAKÇILARI

EyyübSultan Camiî Kebiri yakınında bir "Oyuncakçılar Çarşısı" mevcuttu. Yüzyıllarca halkımıza hizmet vermiş ve el emeği, göz nuru ile meydana getirilmiş gayet zarif işçiliği olan oyuncakları halkımızın alımına sunan meşhur EyyübSultan Oyuncakçıları gerçekten bahse değer bir zenaat erbabları idi!..

Uzun çubuk sapından tutularak itilen ve minicik tekerleri döndükçe kanat çırpan rengârenk kanatlılar, üzerinde çıngırağı olan çemberler, kamyon, otomobil, küçük çocuk arabası, küçük beşik, tren, lokomotif ve vagonlarıyla birlikte, kaynana zırıltısı, şimşir-topaç, kız çocukları için "oda ve salon takıları", minyatür. Aynalı büfe ve gardrop, vapur ve sandal, tef ve dümbelek, tabanca ve tüfek, soytarı ve cambaz, hacı yatmaz, horoz, kuş, tavuk, ördek. vs. daha hatırlayamadığım bir çok tahta oyuncak, bu mahalde imâl edilir ve yine bu mahalde bizzat imâlatçıları tarafından satılırdı ki, hemen her Cuma bu renkli çarşı EyyübSultan Hazretlerini ziyarete gelen hanımların çocukları tarafından âdeta baskına uğrar ve oyuncakçılar çarşısı canlı, kanlı bir hâl alırdı...

Merhum annem ve teyzem, her ayın ilk Cuması beni de birlikte alıp, EyyübSultan Veli Hazretleri'ni ziyarete giderler ve dolayısıyla de meşhur EyyübSultan Oyuncakçılar Çarşısına gidebilme şansını böylece elde ederdim. Benim ilk çocukluk yıllarımda (1943-44) Eyyûb'ün Oyuncakçılar Çarşısı henüz canlılığını yitirmemiş ve İstanbul'un çocuklarını sevindirmekte berde-

vamdı: Hacivat-Karagözlü çemberler ise en ziyade tutulan oyuncaklardandı.

Denecektir ki: "Senin ailen Hıristiyan değil mi?" Cevabım şu olacaktır: Evet Hıristiyandır ve bendeniz de çok şükür Hıristiyanım. Ancak, bugünün İstanbulluları o yılların İstanbul insanını tanıyabilme imkânı bulamamış ve doğrudan kendisini bir takım siyasilerin "oy avcılığı" tuzağında bulmuş ve böylece Belde-i Şahane Halkı'nın yaşantısı hakkında hemen hiç bir bilgi edinememiştir.

İstanbul halkı: İslâm, Hıristiyan, Musevi hemen hepsi de bir arada yaşar ve birbirlerinin dinlerine, inançlarına karşı hoşgörü değil, saygı ve sevgi duyarlardı. Meselâ, İslâmî Bayramlar'da semtin Hıristiyan aileleri, Müslüman ailelerine Bayram-Ziyareti'ne gider. Hıristiyan Bayramlarında da, Müslüman aileleri onların evlerine Bayram ziyaretine giderler ve böylece "birlik ve beraberlik içinde" mutlu bir hayat yaşanırdı.

Keza, benim ailem veya başka Hıristiyan aileler nasıl İslâm türbelerini ziyaret ederse aynı şekilde de İslâm aileler Hristiyan-Ayazmaları'nı ziyaretten çekinmezlerdi.

Yâni o yıllarda (1943-1955) İstanbul'da: İslam Hıristiyan ayrımı henüz boy göstermemiş ve hemen hiçbir İslâm da: Misyoner faaliyetleri gibi zirzop meselelerle ilgilenmezdi. Zira, dinen cahil olmadığı için başka dinlerin efsunundan asla korkmazdı!..

Evet, meşhur EyyübOyuncakçılığı, plâstik oyuncaklar sanayisi kurulduktan sonra, tamamen yoklara karıştı ve hemen hiçbir merci bu zenaati yaşatabilmenin çarelerini araştırmadı!.. Halbuki, EyyübOyuncakçılığı başlı başına bir EyyübFolkloru idi ve onun yaşatılması, günümüzde yabancı turistlerin dikkatlerinin çektirilmesi şarttı. Heyhat ki, öyle olmadı ve hemen bir çok değerli nesnemiz gibi bu güzelim san'at dalını da elimizin tersi ile öteye itebilme talihsizliğine uğramaktan geri kalmadık!..

EYYÜB SULTAN'IN GÜL BAHÇELERİ

EyyübSultan ilçesinin "Gayr-ı İslâm" sakinleri ekseriyetle "Bulgar ve Ermeniler"den müteşekkildi. Ancak, Ermeniler nü-

fus açısından Bulgarlara nazaran azınlıktaydı ve ancak, XVIII. asrın ortalarında Ermeni nüfusu çoğalmıştır. EyyübErmenileri en ziyade "Bahçevanlık ve Kayıkçılık" meslekleriyle iştigâl etmekte ve eşi benzeri bulunmayan reçellik okka gülünü en âlâ şekilde yetiştirmekle nâm salmaktaydılar. Evet, EyyübErmenileri'nin Osmanlı devrindeki durumları buydu ve özel bir ihtimamla yetiştirdikleri reçellik güllerin, yukarıda arz ettiğimiz gibi eşi, benzeri mevcut değildi. Nitekim İstanbul'un Anadolu yakası dahil, hemen her köşesinden EyyübSultana gelen ziyaretçiler, mevzuubahis bahçelere uğrar ve reçellik gül alarak evlerine götürürlerdi. Eyyübbahçelerinde mevsimi geldiğinde açan güllerin nefis kokuları hemen her yanı kaplar ve Eyyübsakinlerinin nefis kokular içinde ilkbaharı karşılamalarını sağlarlardı.

Gümüşsuyu Vâdisi etrafında tepeler, külliyen çiçek bahçeleriyle meşhûrdu: Tarlalar hâlinde Gül, Sümbül, Lâle, Zerrin ve Fulya mevcut olup, rengârenk nefasette çiçekler hemen herkesi âdeta büyülerdi!..

Cuma Günleri "Oyuncakçılar Çarşısı"nda büyükçe Çiçek Pazarları kurulur ve nefis kokular içinde çiçek satışları yapılırdı.

Mevzuubahis Çiçek-Bahçeleri'nin tümüne ise FULYA TARLASI denirdi ve mesire olarak da istifade edilebilecek özelliklere sahiptiler ki; 1950'lerden itibaren "Çiçek-Tarlaları" ve "Çiçekçiler"den eser kalmamış, 1962'lerde ise mevzuubahis mahaller tamamen "Gece-Kondu" denen ucubelerle doldurulmuştu!..

EYYÜB SULTAN'IN KURU FASULYECİLERİ

Hemen her kadim İstanbullu'nun aşinası olduğu o meşhur kurufasulye yemeği gerçekten çoğunluk tarafından sevilen bir Nimet-i Sultan'dır: "Kanarya-yı Şifa" "Haşmetli Kuru", "Nimet-i Lezzet" ve daha bir çok yakıştırmalarla anılan bu mübarek yemek, İstanbul'un hemen bir çok semtinde özel surette pişiren eşsiz ustalar tarafından yıllar yılı İstanbul halkına sunulmuştur: Bâyezid-Çınaraltı Fasulyecisi, EyyübSultan Fasulyecisi içlerinden en meşhur olanlarıdır.

Bâyezid'deki (1957-1959) İstanbul istimlâkinde yoklara karışmış, EyyübSultan'daki ise varlığını 1970'li yıllara kadar sürdürebilmiştir.

EyyübSultan'daki "Kuru-Fasulyeci"nin dükkânı, Fatihte itfaiye civarında "Sanki Yedim Camii" yakınlarında Bizans veya Osmanlı'dan kalma bir taş yapının içindeydi. Tavanı oval kemer şeklindeki binada koca bir bakır kazanda sunulan kurufasulye ile pirinç pilâvı, gerçekten pek nefisti. Hele bahsini ettiğim kazanın muhteşem görünümü ki, "Nimet-i Lezzet" onda pişirilip, yine ondan doldurulup, tabak tabak servis yapılmaktaydı. Gerçekten de görmeğe değer bir manzaraydı!.. Mevzuubahis dükkândan kurufasulye yiyebilmek bendenize bir sefer nasip olmuş ve (1972) yıllar sonra (1993) EyyübSultan'a gittiğimde mezkûr kurufasulyeciyi aradığımda, değil dükkânı, yerini dahi bulamamıştım. Zira, hiç acınmadan yıktırılıp, yerine günümüz binalarından birisi inşa edilmişti!..

Yâni, "Turistik açıdan da" değeri bulunan antik bina külliyen yok edilmişti!..

EYYÜB SULTAN KAYIKÇILARI

"EyyübSultan Kayıkçıları" bahsine geçmeden hemen her kadim İstanbullu tarafından bilinen meşhur Ayvansaray Kayıkhaneleri ile yine Ayvansaray'ın küçük tersanelerinde asırlarca "Taka" "Alamana",(3) "Yelkenli Gemi" "Varka" ve daha sonra

3- "Alamana" aslen "Karadeniz" yapısı bir balıkçı teknesidir. "Üç veya altı çift kürekli" olanları vardır. Bilhassa "açık-deniz" balıkçılığına elverişli bulunan bu teknelerden İstanbul'da imâl edilenleri daha ziyade "Ayvansaray tersane"lerinde inşa edilir ve en makbulü onlar olurdu.
"Varka" gayet hantal yapıda olup, bilhassa "kum ve yük" taşıma işlerinde kullanılırdı. Kıç tarafında bulunan büyükçe bir küreği vardı ki, mezkûr kürek; "hem kürek ve hem de dümen" vazifesi görürdü. Küreği kullanan "Hamlacı"nın ise (en arkadaki kayıkçı) hem kuvvetli ve hem de maharetli olması şarttı.
Bir de "Varka"dan bozma ve aynı şekilde hantal dolmuş sandalları vardı ki, takriben (1965)lere kadar erişebilmiş bu sandallar: "Galata-Eminönü" arası dolmuş yapardı. Müşteri başına alınan ücret, benim âşina olduğum (1948-1958) yılları arası: Önce 25 kr, bilâhare 50 ve 100 kr. olmuştu.

da: Mesire Sandalı ve Kotra inşa edilmiş ve İstanbul'un yüz akı bir küçük Deniz-Araçları sanayii olarak varlığını (1984-1989) Haliç istimlâkine kadar sürdürebilmiştir.

Haliç'in temizlenmesi ile birlikte "mikrop yuvaları"nın da ortadan kaldırılması projesi içinde yoklara karışan bu değerli ve tarihî küçük tersaneler mevzuubahis proje içinde pek de güzel muhafaza edilebilirdi. Ancak öyle olmamış, İstanbul'u tanımayan veya tanımak istemeyen bazı çok bilirimciler tarafından daha evvelki istimlâk hareketlerindeki yanlışlar tekrarlanmış ve böylece güzelim "Ayvansaray Tersaneleri" antik özellikleri dahi düşünülmeden kör kazma kurbanı olarak yoklara karışmıştır!..

EYYÜB SULTAN – KAYIK İSKELESİ

MS. 1801-1802 yıllarında tanzim edilmiş kayıkçı esnafı sicil ve kefâlet defterindeki kayıtlara göre, Eyyûb-Kayık İskelesi'nde yazılı: (93 kayık ve 97 kürekçi mevcutmuş ve adlarıyla deftere geçmiş bu kayık neferlerinin "82'si Müslüman, 15'i ise" Ermeni tebadan müteşekkilmiş.)

"Eyyûb-Eminönü" arası yolcu taşıyan meşhur Eyyûb-Sandalcıları'nın Kayıkları, Karaköy-Sandalcıları'nın kayıklarından hayli farklı sandallardı. Zira, Karaköy-Sandalcıları'nın tekneleri daha ziyade "Varka"dan bozma teknelerden müteşekkildi. EyyübSandalcıları'nın tekneleri ise "Ayvansaray" yapımı, zerafet timsâli gerçek mânâda mesire kayıkları idi ve dolayısıyla, Karaköy-Sandalcıları'nın, hantal ve "dolmuş tipi" sandallarıyla aslâ mukayese edilemezdi.

Kayıtlardan öğrendiğimize göre, Marmara sularında nakil vasıtası olarak sadece "Kayıklar'ın kullanıldığı" yıllarda Eyyübahalisinin sandallarla İstanbul'a gidip gelmesiyle Eyyûp Sandal İskeleleri, Haliç'in en büyük iskelelerinden birisi olma özelliğini taşımaktaymış. Nitekim, Eminönü-Yemiş İskelesi arasında bulunan bir İskele'nin adı, "Eyyûb-Kayıkları"na verilmişti. İskelelerin adları da şöyle sıralanmıştı:

1- Orta-Köy Kayıkları İskelesi.

2- Beşik-Taş Kayıkları İskelesi.
3- İzzet Mehmed Paşa Mescidi İskelesi
4- Tophane Kayıkları İskelesi
5- Balık-Pazarı Kayıkları İskelesi.
6- Pazarbaşı-Odası İskelesi.
7- Balıkçı Odası İskelesi.
8- Hasköy Kayıkları İskelesi.
9- Baş-Yasakçı-Odası İskelesi.
10- Tütün Gümrüğü İskelesi.
11- 56. Ömer'in Kahvehânesi İskelesi.
12- Hasır İskelesi.
13- Serapa Limoncu Dükkânları İskelesi.
14- Çardak Kayık İskelesi
15- Serapa Yemişçi Dükkânları İskelesi.
16- EyyübKayıkları İskelesi.
17- Yemiş İskelesi.

KAYIKLARIN YOLCU TAŞIMA KAPASİTESİ

Bir çift kürek ile bir kürekçisi vardı; azamî 4 yolcu alabilirdi ve zaten bu tip sandallar "hususî surette" kiralandıkları için, çoğu zaman 2 yolcu ile giderdi.

İki çift kürekli ve iki kürekçisi olanı 5 yolcu kapasiteli bu sandalların "sütliman" yâni durgun havalarda yolcu miktarı 6 kişiye çıkarılabilirdi.

Üç çift kürekli ve üç kürekçisi olanlar 7 yolcu kapasiteli idi.

YOLCULUK ÜCRETLERİ

(MS. 1587) tarihli bir fermanda yolcu ücretleri şöyle tespit edilmiş:

Hususî olarak kiralanan, "Bir çift kürekli olanı: 3 akçe.
İki çift kürekli olanı: 4 akçe
Üç çift kürekliye: 5 akçe.

GÜNÜMÜZDE EYYÜB SULTAN (1943-1965 ve 2001)

EyyübSultan Veli Hazretleri'nin mübarek adı ile şereflenerek, asırlar boyu yabancıların dahi alâkasını çekebilmiş, Semt-i EyyübSultan; "İslâm ruhunu benliğinde yaşatarak; tasavvuf aşkıyla; fani âlem ile ebedî hayat inancını ve bu mübarek inancın verdiği ulvî hazzı, âdeta benliğinize aktaran, pek nadide bir incidir!..

Bunun böyle olduğunu, EyyübSultan Veli Hazretlerinin muhteşem türbesini ziyaret niyetiyle mevzuubahis mahalle gittiğiniz zaman daha sarih olarak, benliğinizde hissedebilirsiniz!..

EyyübSultan sakinleri ise tabiî olarak dini bütün Müslümanlardır. Ancak, bu dindar insanlar, tüm batıl inançların, tüm hurafelerin dışında olan, İslâm Dini'nin nurlu ışığında pırıl pırıl parıldayan bir mübarek inancın mü'minleridir.

Keza, kendi dinlerinden olmayanlara karşı; bilhassa saygı ve sevgi sunan bir yapıya sahiptirler. Misafirperverlikleri, cömertlikleri ise gerçekten bahse değerdir. Ancak, bizim tanıtmaya çalıştığımız Eyyübsakinleri günümüzün değil, (1943-1965) yıllarının kadim İstanbullularıdır. Günümüzün EyyübSultanlısı çoğunlukla göçmen ve Arap asıllılardır ve onlar da Orta-Doğu vs.'den gelmelerdir.

Eyyûblü, bir ulu kişinin adı ile mühürlenmiş ve türbesinin de kendi semtinde oluşu hasebiyle, haklı olarak derinden gelen bir haz ile gururlanır ve fakat mağrur olmayıp, Ulu Yaratıcı'ya her zaman, secde-i şükrana kapanır!..

Eyyûblü'nün en cahili dahi, tüm tahminlerin üzerinde, sabır ve metanet gösterebilecek derecede olgunluk sergiler ki bu özellikleri gerçekten pek değerlidir!..

Âdemoğlu'na ebedî hayatı hemen her an hatırlatan ve dünyevî hırsların dışına iten kabirleri, selvi ağaçlarını, kabristan yokuşunu ve kitabelerde bulunan sırları vs. düşüne düşüne ağır adımlarla yürüdüğümüz zaman: "Biz faniler ne derece basit hırsların kölesi olmuşuz.!.." düşüncesinin o an tüm benliğinize sığmaması âdeta imkânsızdır denebilir!..

Kuşların cıvıltılarını, sarmaşıkların, selvilerin üzerinden âdeta okşayarak geçen hafif rüzgârın ruh okşayıcı hışırtısı ile çim ve çiçek kokularının çevreye saçtığı kokuları teneffüs ettiğiniz an; kendinizi cidden sihirli bir âlemin içinde hisseder ve kendinizi tamamen bu rüya gibi âleminin kollarına terk ettiğiniz an; öylesine derin bir haz duyarsınız ki; sanki altınızdaki toprak kayıyor da siz de yavaşça uçuyormuşsunuz sanırsınız!..

Bu vaziyet, Ulu Yaratıcıya kendinizi çok yakın hissetmenizi sağlar ki; izahı gayrı kabil olan bir histir ve de Eyyûb'de bu hissi tadabilmek her zaman mümkündür!..

EYYÜB SULTAN TEPELERİNDE GURUP!..

EyyübSultan tepelerinden akşam üzeri güneşin batışını seyredebilmek, gerçekten temaşaların en mükemmelidir!.. Bizanslılar'ın, Avrupalılar'ın "Altın Boynuz" diye adlandırdıkları bu küçük iç deniz, gittikçe gözlerden uzaklaşan güneşin son renkli pırıltıları altında âdeta bir rüya gibi parıldar ve rengârenk pırıltılar içinde; muhteşem İstanbul'u temaşa edebilmenin sonsuz zevkini tattırır!..

Muhteşem selâtin camilerinin azametli siluletleriyle, martıların uçuşmaları vs. izah edemeyeceğiniz bir mutluluğu tattırır!.. Keza, yanık sesli müezzinlerin akşam ezanı okudukları an ise, mevzuubahis manzaranın dekorunu öylesine tamamlar ki, o an secdeye varıp:

– Allah'ım!

Ben nâçiz kulunu yarattığın ve bu emsâlsiz güzelliği görebilmemi lütfu ihsan eylediğin için, emsalsiz varlığına minnettarım! Sonsuz şükranlarımı lütfen kabul buyur Yarabbim! diyerek secdeye kapanmaktan geri kalamazsınız!.. Çünkü, o an bir başka hissin, bir başka duygunun kalbinizi okşadığı bir andır!..

Ne var ki, yıllar yılı âdeta üvey evlât muamelesi görmenin yalnızlığı içinde, yok olmanın kucağına itilen dünyaca meşhur "Altın Boynuz" böylece yılların birikimiyle "Çamur, pislik ve bataklık" hâline gelerek o muhteşem güzelliğinden çok ama pek

çok şey yitirmiş ve EyyübSultan Sahili de bu ucûbelikten payına düşeni almıştır. (1979)

Takriben 1965'lere kadar meşhur Haliç vapurlarında yolculuk yapmak ve bu şirin körfezin mini vapurlarının birer büyük amiralmiş gibi caka satan kaptanlarının âdeta transatlantik yanaştırırcasına bir hava ile gemilerini iskeleye rampa edişlerini seyre doyum olmazdı!.. Hele İstanbul vakasından, Galata'ya dolmuş yapan meşhur Haliç-Koyu Sandalcıları'nın; hafifçe yana dönük, külhânî pozlarda kürek çekmeleri ise, mezkûr Körfeze bir ayrı çeşni katmaktaydı!..

Haliç'in bir başka çekici yönü de: Balık çeşidi ve bolluğu yanı sıra, balıklarının lezzetiyle de meşhur bu iç denizimizin, "Marmara Denizi"nin mütevazi bir akvaryumu idi diyebiliriz. "Haliç Koyu" balık bolluğu ile de her İstanbullu'nun kalbinde yer etmiştir ki, balık meraklılarının asla unutamadıkları o bereketli hâli 1965'lere kadar sürmüştür. Daha sonra; çamur-batak hâlinde, etrafına iğrenç kokular saçan, pisliklerden meydana gelmiş adacıklarla birlikte can çekişir vaziyete düşmüştür ve 1990'larda kurtarılma çalışmaları esnasında ise, çevre sahillerinden bir çok tarihî değeri de bu esnada yitirmiştir…

Haliç'te balığın gayet bol olduğu yıllarda, mahallin balıkçıları dışında, bir de amatör balıkçılar mevcuttu. Şöyle ki; balık tutmaya meraklı kimseler hem temiz hava almak ve hem de balık tutup o günün veya o akşamın ihtiyacını temin edebilmek maksadı ile mezkûr mahalle gelirlerdi. Karaköy Köprüsü'nün Haliç cihetinin köprü altında veya iki-üç kişi birleşerek kiraladıkları sandallarla balık tutmaya çalışır ve çoğu zaman da gayelerine erişirlerdi. 1957'lerde Haliç'te sandal kiralayıp balık tutabilmek için (3-4 lirayı) gözden çıkmak lâzımdı. Dolayısıyla, sandal kiralanacağı zaman 3-4 kişi sandal kirasını aralarında bölüşmeye mecbur kalırlardı. Çünkü, (3-4 lira) o zamanlardaki rayiçe göre az bir meblâğ değildi ve zaten sandal kiralayabilenler, istisna sayılırlardı. Çünkü, bu bir yerde lükstü!.. İstanbul halkı ise çoğunlukla fakirdi; şehir, gün kazanıp gün geçinen insanlarla doluydu!..

Haliç'teki balık çeşidi ise, aklımızda kaldığı kadarı ile: Uskumru, Çinakop, Lüfer, Hani, İstavrit, Mezgit, İskorpit, İzmarit, Isbari, Sardalye vs. ancak en ziyade: Uskumru, İstavrit, İzmarit ve İsbari olurdu.

Hele "İkinci Cihan Harbi" yıllarında (1939-1945) Marmara'nın bütünü ve Haliç; "Palamut ve Torik" bolluğu yaşamıştır ki, nice İstanbul fakiri bu mübarek balıklar sayesinde bir nebze olsun gıda alabilmiştir!..

EYYÜB SULTAN VE KANUN NAMINA FİLMİ!..

EyyübSultanlılar, İstanbul'un hızlı değişimlerine yıllar yılı bizzat şahit olmuş ve bu tarihî ve mübarek beldenin acımasızca ihmâl edilişi karşısında tabiî olarak her İstanbullu gibi derinden ıstırab duymuş ve de kadim Eyyûblüler, aynen kadim İstanbullular gibi acı duymakta berdevamdır!..

Haliç'in acımasızca ve hatta imhâ edilircesine ihmâl edilişi ise, kadim Eyyûblü'nün daha ziyade üzülmesine sebep olmuştur. Çünkü, Haliç bir yerde, Eyyûblü'nün "iyot teneffüs ettiği" bir körfezdir. Dahası, sahilinde nice hatıraları vardır. Meselâ merhum ve yeri dolmaz aktörümüz Ayhan Işık'ın pek meşhur (KANUN NAMINA) adlı filminin bir bölümü Eyyübsahilinde çevrilmiştir, lâkin günümüzde bu mahalden tek bir nokta dahi kalmamıştır. Çünkü, kara kazma hareketi bu hatırayı da temelden silip atmıştır... Dolayısıyla mevzuubahis filim Eyyûblüler açısından daha değişik bir mânâ ifade eder ki, hemen hiç bir Eyyûblü bu filmi defalarca seyretmekten asla bıkmaz, usanmaz.

EyyübSultan ilçesi, tarihî yapılar açısından da İstanbul'un diğer mahâlleri gibi nice değerler yitirmiş, nice tarihî yapı; bir meçhul cahil veya cahillerin emri ile vurulan kara kazmaların kurbanları olup gitmiştir...

Türk mimarisinin en nadide örneklerinden kurulu tipik EyyübEvleri'nin hemen bir çoğu yoklara karışırken, yerlerini günümüzdeki ucube ve zevksiz taş yığınları almıştır. Bu ruhsuz beton yığınları yüzünden Eyyûblü'nün ayrıca dertli olduğu su götürmez bir gerçektir!..

Eski haşmetli günlerini arayan Eyyûblüler'in yegâne tesellileri ise: Mübarek Veli EyyübSultan Hazretleri'nin muhteşem türbesi olmaktadır. Gerçekten de EyyübSultan ilçesinin tamamen özelliklerini yitirip, bir ucube semt kılığına bürünüp, yoklara karışmasına kesin şekilde mâni olan EyyübSultan Veli Hazretleri olmuştur. Bu sebeple Eyyûblüler, bu mübarek Veli'nin aziz ruhu için her daim dua etmekten, fatiha okumaktan hiçbir zaman geri kalmamaktadırlar.

Hemen her mübarek Cuma hınca hınç dolup taşan inananların sadece İslâmlardan müteşekkil olduğuna inanmak, tamamen yanlış olur. Zira, Mübarek Veli'yi ziyaret edenler arasında Rum ve Ermeni kavimlerine mensup, Hıristiyan dininden olanlar da mevcuttur.

İstanbul'un evliyaları ve diğer mübarek yatırları İslâm, Hıristiyan hemen hepsi, İstanbul halkı tarafından külliyen benimsenmiş ve bir bütün olarak değerlendirilmiştir. Gerçi önceki sayfalarda bu meseleye özetle temas etmiştim. Lâkin meselenin daha sarih şekilde anlaşılabilmesi için, bir nebze daha mezkûr mevzuya temas etmeyi, bir kadim İstanbullu olarak lüzumlu bulmaktayım. Zira, günümüzde bizleri kısmen değil, tamamen yabancı görenler ve hatta, iç-düşman addedenler mevcuttur ve bu hususta bizleri de temsil eden "Türkiye Büyük Millet Meclisi"nde dahi rahatlıkla menfi açıdan konuşabilen bazı milletvekilleri bile mevcuttur!. Dolayısıyla bizlerin de "Millî Birlik" beraberlik bahsinde nasıl duygular taşıdığımızı, yüce Türk Milleti huzurunda açıklamamız her açıdan elzemdir inancındayız!..

İlk şu husus bilinmelidir ki, İstanbul Gayrı-İslâm'ının bir kulağında "Çan Sesi" var ise, diğer kulağında da "Ezan" sesi mevcuttur. Yâni bazı cüz'i farklarla aynı ülkenin insanlarıyız, ne bir eksik, ne bir fazla.

Dolayısıyla mübarek Veli Hazreti Eyyûb'in türbesi, cümle âlemin, yâni Allah'a birliğine inananların, vazgeçilmez ziyaretgâhıdır.

Hazret-i Eyyûb'ün türbesini ziyarete gelen Gayr-ı İslâm ziyaretçiler, Eyyûblü Müslümanlar tarafından, olağan üstü misa-

firperverlikle karşılanır ve türbede dua edebilmeleri için en ön saflarda yer verilirdi ki, Eyyübsakinlerinin bu incelikleri gerçekten takdire şayandır!..

Yukarıda kayda geçtiğim ve bizzat görüp yaşadığım bu asil jestler dahi; İstanbul halkının ne derece kaynaşmış olduğunu ve iç içe hayat sürdüğünü en açık şekilde meydana koyan bir delildir.

İstanbul halkı; kadim tarihinin hemen hiçbir devrinde, "Dilek-Dilencisi" olmamış; Hz. Allah'tan gayrı hemen hiçbir varlıktan dilekte bulunmamıştır. Bunu böyle yorumlayan; yâni türbelerden medet bekleyen, batıl inançlarla bir takım saplantılar içinde yanlış yolda yürüyen insanlar olarak efkâra yansıtan ve böylece kadim İstanbulluları inciten bazı cahilden de öte, cahil sözde yazarlar, şu hususu kesinlikle bilmelidir ki, hiçbir kadim İstanbullu: "Türbeler'den medet beklemez" Tek tük çıksa da ekseriyeti böylesi yanlışlara düşmez. Kadim İstanbullu ziyarete gittiği hangi türbe olursa olsun: "Yatan mevta için dua eder, ruhuna Fatiha okur ve bilâhare, merhum ile dertleşir. Yâni "Kendi kendisi ile hesaplaşır: Yâni, yanlışlarını, doğrularını ortaya koyup kendi kendisiyle Hz. Allah huzurunda hesaplaşır!..

Denecektir ki: Cami ve Kilise ne güne duruyor!..

Cevabımız şu olacaktır: Türbeler; inananlardan bazı dertleri olanları teselli için birer "Özel-Mabed" hâli sergiler. Ancak bu vaziyet günümüze gelene kadar, İstanbul'daki kültür değişmeleriyle birlikte daha başka boyutlara kaymış, siyaset bezirgânlarının manevî âleme de el atmalarıyla birlikte, günümüzün taşra göçmenlerinin kandırılıp, hurafeler peşinden koşmalarının sağlanmasıyla, bir çarpık tablo meydana çıkmıştır. Bütün mesele budur ve konumuzun dışına çıkmamak için bu husus üzerinde daha fazla durmayı uygun görmemekteyiz.

EYYÜB'ÜN MEŞHUR DÜDÜKLÜ DESTİSİ

EyyübSultan ilçesinin: Destileri de meşhurdur ve bunlardan küçük boydakiler düdüklü olup, daha ziyade Eyyüboyuncakçı-

ları tarafından satılır ve hemen her çocuğun arzulayıp velilerine aldırdığı bir oyuncak çeşididir. İkincisi ise, bildiğimiz "Su destisi" olup, doldurulan suya ayrı bir lezzet katmasıyla meşhurdur. Evliya Çelebi, EyyübSultan Deresi'nden temin edilen ham maddesine, "Ensâri Balçığı" ismini yakıştırmıştır. Adı geçen balçık, macun gibi bir balçıktır. "Destiler, çanaklar, çömlekler imâl edilen bu balçıktan yapılan her nesneyi pek nefis bir toprak kokusu kaplar ve daha önce de belirttiğimiz gibi içine konan suya apayrı bir lezzet katar.

Ayrıca: EyyübSultan ile Hasköy arasındaki denizin dibinden elde edilen ve adına "Kara-Balçık" denen bir balçık nevi daha vardır. Dalgıçlar kanalı ile elde edilen bu balçıktan da Destiler, Kâseler, Tablalar, Düdüklü-Destiler vs. imâl edilirdi. Bahsi geçen oyuncak destiler ile bazı desti nevilerinin üzerleri ayrıca işlenir ve böylece daha cazip bir hâl alırdı.

EyyübSultan Oyuncakçıları tarafından satılanı, tek tekerlekli elle sürülen amele arabaları, küçük kürek ve tırpanlar ile düdüklü destilerdi. Çocuk müşterilerinin göz bebekleri idi denebilir. Saydığımız oyuncaklardan birisini alan, yâni annesine aldırabilen her çocuk, muhakkak destiden de aldırırdı.

Heyhât ki, bunların hepsi de günümüzde yoklara karışmıştır?!..

EYYÜB SULTANLI'NIN DÜNYASINDA SİNEMANIN YERİ!..

Eyyübilçesinin eğlence mahâllerine gelince, Eyyûblü'nün "Kır ve sahil çayhaneleri dışında" rağbet ettiği başlıca eğlence mahâllerinden birisi de sinemadır. 1965'lere kadar İstanbul halkının bütünü için de aynı faktör geçerlidir denebilir. Çünkü, esnafı ve fakiri için maddî açıdan en uygun ve pratik bilgi edinebilmek bakımından da en elverişli nesne sinema idi.

Ne var ki, sinemanın bu özelliğini henüz emekleme döneminde "Enver Paşa" ve "Atatürk" keşfetmiş ve ilgililere duyurmuştur. Buna rağmen, maalesef "yerli-sinema sektörümüz"

mezkûr icadı ama bilerek ama bilmeyerek sadece: "eğlence ve maddî kazanç" açısından ele almıştır. Ne gariptir ki, birkaç değerli film dışında, hâlâ aynı görüş varlığını sürdürmektedir?!..(2002)

Sırası gelmişken şu noktayı da belirtmek isteriz ki, "Millî menfaatlerimiz" açısından hayatî derecede önem taşımaktadır.

Bizler yıllar yılı hissî sömürü aracı melodramlarla zaman geçirirken, özellikle "ABD'nin Hollywood yapımı" propaganda filmleri, ülkemiz insanını hiç fark ettirmeden, "Amerika hayranı, Amerikan mallarına tutkunluk vs." doğrultusunda yönlendirmiştir.

Nitekim, benim neslim (1933) Amerikalılar'ın bu taktiğinden hayli yara almış bir nesildir!.. Meselâ, bizim sinemalarımızda FEDAYİLER ALAYI adıyla oynatılmış olan meşhur (GUNGA-DİN) filmini seyrederken: Hintli vatanperverlere karşı, İngiliz sömürgecilerini tercih ederek onlara uyarak Hintli, İngiliz hizmetkârı'nın bu uğurda vurulup ölmesine hayli üzülmüş ve bütün sinema seyircisi onu âdeta ayakta alkışlamıştık!.. Heyhat ki, yıllar sonra Gunga-Din'in aslında "vatan haini" olduğunu öğrenecek, ne yaman aldatmacalara kurban gittiğimizi acı da olsa anlayacaktık!.. Mezkûr film 1940 yapımıdır.

Sinemaya hayli meraklı olan EyyübSultan sakinlerine gelince; mevzuubahis mahallin ahalisi ise özellikle "yerli film" izlemekten zevk alır ve yabancı yapımlara fazla rağbet göstermez ve de açık-saçık filmleri kesin reddeder, katiyen izlemezdi!..

Eyyûblüler'in; "Din ile millî harslara" temelden bağlı oluşları, bu hususta başlıca faktör olmaktaydı. Ancak, aşırı bir taassup da söz konusu olamazdı. Eyyûblüler sadece, "rezilâne ve hayâsızlık batağına saplanmış filmlere karşıydılar ki, zaten aklıselim olan hemen her insan, aynı görüşü paylaşır diyebiliriz.

Özetle denebilir ki; Eyyûblü, EyyübSultan Veli Hazretlerine münasip bir yaşantı sürdürebilmek, İslâmî akidelere ters düşmeyecek şekilde günün şartlarına uymak gibi faktörleri bilhassa dikkatlere alan ve de gerçekten gıpta ile bakılabilecek bir özellik taşımaktaydı.

Ancak, Eyyübilçesi, şehrin merkezine uzak bulunduğundan, mezkûr mahalle daha ziyade İstanbul'un zenaat erbabı olan esnaf ile fakir sınıf rağbet göstermekte ve bu sebeple de ilçe ahalisi kültür açısından vasat bir seviyenin üzerine çıkmaktan ziyade, gittikçe gerilemekteydi. Hâlbuki bu semt bir zamanlar, şehre uzak olmasına rağmen, hemen her açıdan vasatın çok üstünde bir hayat sergilemiş ve hatta bütün Haliç sahilleri bu özellikten nasibini almıştı. Lâkin o parlak günler artık mazi olmuş ve de gittikçe kademeli şekilde temelden değişimlere uğramaktaydı. 1950'li yılların EyyübSultan'ı böyle bir ortam sergilemekteydi.

Öz Türkçesi, "Sinema Kültürü"nün bütün ülkemizi sarmış olduğu yıllar içinde İstanbul ili başta olmak üzere, ilçeleri de aynı kültürün tesirinde kalmaktan kurtulamamış ve EyyübSultan ilçesi de böylece payına düşeni almıştır!..

MEŞHUR EYYÜB SULTAN SİNEMALARI "Yazlık ve Kışlık"

EyyübSultan'ın en eski sinema salonu, değerli araştırmacı yazarlarımızdan sayın Mustafa Kökmen ağabeyimin kayıtlarına göre 1939'da tesis edilmiş olan (22-XII. 1939) ve Eyyûblüler tarafından benimsenen meşhur ŞAFAK SİNEMASI'dır. Eyyübsakinlerinden ve "Tahir Baba" namıyla anılan bir şahıs tarafından tesis edilmiş ve bir de aynı adı taşıyan, "Yazlık Sinema Bahçesi" mevcuttur.

1955'lerde ülkemiz sinema salonlarında büyük çapta rağbet görmüş olan meşhur AVARE adlı film bu sinema salonunda tam 15 gün oynatılarak, hemen her gün tıklım tıklım dolup taşmış, kapalı gişe olma rekoru kırmıştı. Mevzuubahis film sadece İstanbul değil, sinema salonu bulunan hemen bütün vilâyetlerimizde, beklenenden ziyade rağbet görmüş ve halkımız tarafından pek beğenilmişti.

"Rajgabor ve Nargis" çiftinin başrollerini paylaştıkları bu Hint filminin aşırı rağbet görmesi üzerine daha başka Hint film-

leri de getirtilmiş ve fakat hemen hiç birisi birincisi gibi tutmamıştı. Hele filmin âdeta can damarı sayılan meşhur şarkısı "Avaramu" çocuklar tarafından dahi benimsenmiş, yollarda dahi söylemekteydiler. (Avaramu, naaa, nananom!)

Tahir Baba'nın yazlık sineması olan ŞAFAK SİNEMA BAHÇESİ, merhumun mahdumu Yaşar Bey tarafından işletilmekteydi. Bendenizin Son Havadis gazetesinde mezkûr konu ile alâkalı bir tefrikam yayınlanırken (1979) mevzuubahis sinemalar halen faaldi.

Sinemacı "Tahir Baba" merhumun bir başka özelliği de gerçekten enteresandır: Kabri'nin Şafak Sineması'na kuş bakışı bakan bir tepede oluşudur. Mezkûr mevki: "Kızılay-Çocuk Yuvası" civarındadır.

Semtin ikinci kışlık sinema salonu ise, 1950 yılında "İslâm Bey Caddesi'nde inşa edilmiş olan METE SİNEMA SALONU'dur. 1979 yılına kadar faaliyet gösterebilmiş olan bu sinema salonunda, devamlı olarak, "Amerikan yapımı ağırlıklı yabancı film" oynatılmaktaydı ve bu özelliği ile dikkatleri çekmişti.

METE SİNEMASI, sabahları saat 11.00'de açılır, akşamın saat 19.00'una kadar matinelerini sürdürürdü. Film gösterme yöntemi ise aynen Şehzadebaşı Sinemaları gibi idi ve her gün 3 film oynatırdı. Kovboy ve diğer macera filmleri başlıca repertuarı idi.

Semtin üçüncü kışlık sinema salonu ise YENİ SİNEMA adlı sinema salonu idi. Sahiplerinin aslında "mezarcı" olmalarından dolayı: Mezarcıların Sineması da denirdi. 1970'lerde yıktırılıp yerine bir "İş Hanı" inşa edilmiştir.

Semtin dördüncü ve en modern sinema salonu ise bilhassa Eyyûblü hanımlarca benimsenmiş olan meşhur MELEK SİNEMA SALONU'dur. Devamlı "Yerli Film" oynatan mezkûr sinemanın sahipleri, oynatacakları filmleri titizlikle seçer ve seyircilerin huzurla film izleyebilmeleri açısından ellerinden geleni yaparlardı. Gündüzleri "özel aile seansları" da düzenlerler ve böylece EyyübSultanlı hanımları ziyadesiyle memnun kılarlardı.

EYYÜB SULTAN'IN MESİRELERİNDEN YAZLIK SİNEMA BAHÇELERİ

Yaz aylarının boğucu sıcağında ev köşelerinde kalıp sıkılmamak ve ayrıca temiz hava alabilmek maksadı ile akşam üzerine sahile inip, mesire sandalıyla Haliç'te birkaç tur atmak başta olmak üzere, semtin yazlık çayhanelerinde çay, kahve, gazoz, limonata, vs. gibi muhtelif meşrubatla günün yorgunluğunu atabilmek, hemen her Eyyûblü'nün günlük zevkleri arasında idi. Hele "Yazlık Sinema Bahçeleri" en az diğerleri kadar rağbet görür, yaz aylarında dolup dolup boşalırdı.

Eyyübsakinlerinin tercihi olan iki yazlık sinema bahçesi mevcuttu. Birincisi, daha evvel sözünü ettiğimiz ve Eyyûblülerce "Tahir Baba" diye bilinen merhumun oğlu tarafından çalıştırılan meşhur ŞAFAK YAZLIK SİNEMA BAHÇESİ. İkincisi ise, namlı Cemil Uyanık'a ait meşhur HALK SİNEMA BAHÇESİ'dir ve (1979)'larda hâlen faaliyetini devam ettiren mevzuubahis sinema bahçesi de en az birincisi kadar meşhurdu.

Günümüzde hâlâ mevcut mudur, değil midir bilemeyiz? Zira, (1980)lerde daha da hız kazanan "erotik ve porno yakını" filmler ile İstanbul aileleri sinemalara karşı olan yakınlığını yitirmiştir. Öte taraftan da televizyonun hızla yayılması, İstanbul halkını tamamen evlere kapamış ve tv'nin âdeta kölesi kılmıştı ki, hâlâ aynı vaziyet devam etmektedir!..

EYYÜB SULTANLIYI TANIYABİLMEK!..

Şehr-i İstanbul'un bu tarihî ve mübarek semtinin asırlar boyu; daim dikkatleri çekmiş ve nâmı cihana yayılmış olmasına rağmen; mezkûr mahalli sadece gravür ve fotoğraflarda görebilmiş birçok İstanbullu mevcuttur denecek olunursa, hiç tereddüt etmeden inanabilirsiniz. Zira, takriben 1955'lerden itibaren mânevî âlemin de "siyasî hareketlere" katılmasıyla birlikte, "sür'atli kültür değişmeleri" vs. EyyübSultan ilçesinin de kabuk değiştirmeye başlamasına öncü olmuş, kadim Eyyûblülerin yerine

hızla değişik simalar yer almaya başlamıştır. Ülkemize gelmeye başlayan Arap ve İranlılar'ın da rağbet etmeye başlamasıyla kozmopolit bir hâl almakla, bu meşhur ve mübarek ilçe asıl benliğinden çok şey yitirmeye yüz tutmuştu...

Meselâ, Eyyûb'un yeni sakinleri, İstanbul'un gayr-ı İslâm sakinlerine karşı soğuk davranmakla onların EyyübSultan'dan uzaklaşmalarına sebep teşkil etmişlerdir. Bir takım "Din bezirgânları: Gayr-ı Müslime kurban eti verilmez, bu haramdır vs. gibi ipe sapa gelmez iddialarla, İslâm ahalide; gayr-ı İslâm unsurlara karşı alerji uyandırmaya başlamışlardı. Gerçi "kadim İstanbullu"lar böyle yobazların lâflarına kulak vermemekteydiler. 1955'lerden sonraki İstanbul süratli kabuk değiştirmeye başlamış ve çoğunluğu ise taşralılar teşkil etmekteydi. Yâni hemen her nevi kültürden yoksun, bakir kalmış talihsizler ve de bu gibi tuzaklara tamamen müsaittiler...

1955'lerden başlayan, "dinen azınlık"lara karşı alerji uyandırma hareketi, daha sonraki yıllarda ise: Siyasî talebe hareketleri, tarikat hareketleri ve de silâhlı eylemler vs bir diğerini izlemeye başladı. (1962-1979 ve 1990) yılları arası ülkemiz insanı "kutuplara ayrılmış" şekilde yek diğerinin hasmı olup gitti... EyyübSultan ilçesi ise tabiî ki bu girdabın dışında kalamayıp kendi payına düşeni almaya mecbur kaldı...

Bütün bu sebepler yüzünden EyyübSultan ilçesi, daha ziyade, taassuba saplanmış insanların bir mahalli olarak hafızalarda yer etmeye başladı. Bu sebeple İstanbul'un yeni nesilleri; Osmanlı-Türk İmparatorluğu Padişahları'nın "kılıç kuşandıkları" bu muhteşem mahalli, tamamen tersinden değerlendirip, sakinlerini topyekûn yobaz kabul etme gafletine düşmüşlerdi ki, hâlen öyledir.

Hâlbuki, tam aksi olarak kadim Eyyûblüler, hiçbir zaman aşırı taassub esiri olmamış, gerçek dindar olan inananlardır. Misafirperverlikleri ise, daha önce bahsettiğimiz gibi gerçekten bahse değer bir özelliğe sahiptir. Ancak, bu yazdıklarımızın abartılmamış olduğunu öğrenebilmek için, bizzat EyyübSultan'a giderek, az da olsa henüz kalmış olan "Kadim Eyyûblüler"

ile görüşmek şarttır. (1993-1997) arası bendeniz bu zevki tadabildim ve eserim için fotoğraflar çekmeğe gittiğimde kadim Eyyûblülerle tekrar yakından görüşebilme imkânı buldum.

Daha eskilere, yâni bizden önceki nesillerin devirlerine bakacak olursak: Sazendeler ve Hanendeler'in en meşhurlarının, EyyübSultan'ın dinlendirici "Çay Bahçeleri"nde ve birer sohbet ocağı kıraathânelerinde mûsiki icra ettiklerini ve bu nefis mûsiki ziyafetlerine sadece EyyübSultan sakinlerinin değil, aynı zamanda İstanbul'un bir çok mahallinden ünlü, yazar, şair, gazetesi vs.nin gelip mûsiki ziyafetinden nasip aldıklarını öğreniriz!

EYYÜB SULTAN KABRİSTANLARI

25 Ağustos 2001 Cumartesi günü iş adamı, Üzeyir Garih'in EyyübSultan Mezarlığı'nda hunharca öldürülme vak'ası ile mevzuubahis mahalde ve "kabirler'in yanlarında" bazı densizlerin hayâsızca seks yaptıklarını öğrenmiş bulunduk. Bu dehşet verici vak'anın sorumlusu, katil Yener Yermez'in, yine kendisi gibi bedbaht bir genç kadınla seks yaptığı (Pınar Konuşkan) İstanbul gazetelerinin baş sayfalarına malzeme olduğunda öğrendik. Dahası Eyyübilçesi'nde ve EyyübCamii Kebiri yakınında bulunan kabristanlarda uzun zamandır bu gibi ahlâksızlıklar zuhur ettiği ve hâtta, "kadın dahi pazarlandığı" böylece günün gazetelerine geçmesiyle, EyyübSultan ilçesinin ne yaman şekilde erozyona uğramış olduğu açıklıkla görülmüştür!..

Halbuki, Eyyüp Sultan Kabristanı'nda; nice sultanlar, nice saray mensubu, nice sadr-ı a'zamlar, Şeyhülislâmlar, vezirler, yüksek rütbeli kumandanlar; din, tasavvuf, ilim, fikir, şiir, sanat adamları vs. gömülüdür ki, bunların bazıları özel türbelerinde, bazıları ise umumî mezarlıkta ebedî uykularını uyumaktadırlar.

İSTANBUL FOLKLORU adlı eserinde sayın Mehmed Halit Bayrı, EyyübSultan Kabristanları'nı şu nezih üslûpla dile getirmiş: Sayfa 50.

"**Eyüp mezarlığını, hiç usanıp yorulmadan adım adım dolaşmak, burada gömülü olanlardan her hangi bir suretle Tür-**

kiye tarihinde yer almış bulunan büyüklerin mezarlarını ve mezar kitabelerini tespit etmek, her hâlde pek güç, fakat mutlaka başarılması lâzım gelen hayırlı bir iştir."

MEŞHUR ALİBEY KÖYÜ

EyyübSultan'dan dört-buçuk kilometre uzakta ve EyyübSultan ilçesine bağlı meşhur Alibey Köyü, tarihî mesirelerimizden Kâğıthâne'den sonra gelen Şehr-i İstanbul'un en namlı mesirelerindendir.

İlkbahar'da Kâğıthâneye mesireye giden İstanbullular'ın bir kısmı muhakkak Alibeyköy'e uğrar ve meşhur "sütlü mısır"ından tadardı.

Bilindiği gibi Alibey Köyü'nün "sütlü mısır"ı dillere destandı ve İstanbul'un diğer semtlerinde dahi mısır satıcıları; (Alibey Köyü'nün, sütlü mısırrr!!) tanıtımı ile mısırlarını satarlardı.

Alibey Köyü'nün ahalisi çoğunlukla, 1877'deki Türk-Rus Harbi esnasında, Rumeli'den göçenlerden müteşekkildir. Bunlar Pomak-Türkleri'dir ve kendilerine has hoş bir Türkçeleri vardır. Ekseriyetle buğday sarısı veya kumral beyaz tenli, yanakları hafifçe pembeleşmiş sıhhatli ve kanlı canlı insanlardır.

– A be kızan ne dersin!, A be Üsmen Aga! Nire gidersin?.. nevinden konuşmalarla, hoş bir lehçe ile hitap ederler ki, İstanbul insanı onların bu lehçelerine pek düşkündür. Nitekim "Tulûat repertuar"ımızda mevcuttur.

Osmanlı İmparatorluğu'nun varlığını sürdürdüğü ve İstanbul'un "Sûr Dışı" çevresinin henüz tamamen "ormanlık, çimlik" gibi pek nefis bir bitki örtüsü ile kaplı bulunduğu yıllarda, Sultan IV. Mehmed Han'ın bir "av-köşkü" mevcut imiş. Mevzuubahis köşk, Sultan III. Ahmed Hân tarafından genişletilip külliyen onarılmış ve köyün arkasındaki muhteşem çınarların altı tanzim ettirilerek ilâveten üç büyük havuz yaptırılmış.

Alibey Köyü'nün meşhur "sütlü-mısır" satıcıları ise mevzuubahis mahalde hayatlarını idame ettiren bölgenin "Çingeneleri" idi. Bu vatandaşlar, "Büyükçe kazanlarda veya yine büyükçe

tencerelerde kaynattıkları sütlü mısırları gelip geçen yolcularla mezkûr mahalde piknik yapanlara satarlar ve ayrıca mangal ateşinde pişirdikleri kebap-mısır da müşterilerin dikkatlerini çekerdi. Keza, fal meraklılarının fallarına bakmak, "her 5-10 kr. karşılığı iki tatlı yalan atmak da meşhur hünerlerindend. Nice yanık delikanlı ve nice yanık kızcağızlar; bu açıkgöz falcıların attıkları ve de bazı bazı tutturdukları yalanlara kanar; "ya neşeli, ya üzgün" bir takım pembe hayaller içinde yüzüp giderlerdi.

Eski ve daha sonraki (1943-1965) yıllarının gençleri için; "Aşk'ın, sevginin yeri bir başka idi!.." Meselâ, herhangi bir mahallenin sakinlerinden bir delikanlı, aynı mahalleden bir komşu kızına âşık olursa, hilâfsız 3-5 hafta sadece bakışmalarla kendini anlatmaya çalışır ve kızcağız da kayıtsız değilse, iş olgunlaşmaya başlardı. Kısa mektup teatileri bakışmaların yerini alır ve daha sonra da muhallebici sohbetleri ile her iki genç âdeta havalarda uçuşurlardı. Hele, bu meyanda sinemaya gidilebilmiş ve karanlıkta el ele tutuşabilmişler ise, bütün dünya onların olur ve de daha ileri gitmek gibi bir tehlike onlar için asla varit olamazdı. Çünkü, kızın iffeti, kızın namusu! Onu seven erkek için izahı gayrı kabil bir değer teşkil ederdi, bu bir edep, bu bir terbiye meselesi idi!..

Hele hele EyyübSultan gençleri için, bu vaziyet daha da ziyade önem taşırdı ve öylesine önem taşırdı ki, biribirlerine karşı sevgi duyan ve böylece gezip tozmaya başlayan çiftler fazla uzatmadan aileleri vasıtasıyla işi resmiyete dökerdi. Evlenip, temiz beraberliklerine her hangi bir leke bulaşmadan mutluluk nişanı ile beraberliklerini noktalamak, münakaşasız elzemdi.

Tek kelime ile (1943-1965)lerin İstanbul delikanlıları için semtin kızı dahi olmazsa, her hangi bir kız; "Sevgiye, saygıya ve her şekilde korunmaya son derece lâyık bir varlıktı!.."

Yâni o güzelim yıllar, kadının kadın, erkeğin erkek olduğu ve de Türk ahlâk ve faziletinin ön plânda olduğu yıllardı. Heyhât bütün bu güzellikler; ağızlarda sakız olan, AMERİKAN KOVBOYLARI ASLAN CİNOTRİ şamataları içinde yoklara karışıp gitti!..

FESHÂNE-İ ÂMİRE
FESHANE FABRİKA-İ HÜMÂYÛNU

Payitaht İstanbul'da Fes-Fabrikası'nın kurulmasından önce, asker için gerekli olan fes; küçük tezgâhlarda yapılmakta ve tabiî olarak yeterli olamadığından yurt haricinden ve bilhassa Avrupa ülkelerinden getirtilmekteydi. Böylece devlet hazinesinden hatırı sayılır bir meblağ ülke haricine gitmekteydi.

Ünlü "Barutcubaşı" Ohannes Bey Dadyan (1798-1869) bu vaziyeti dikkate aldı. Ülke haricinde ve özellikle Avrupa'da gayet hassas bir şekilde araştırmalar yaptı. Sonra, Feshanenin ülke çapında yeterli kapasiteye ulaştırılabilmesi için, fabrikanın genişletilmesiyle birlikte, yeni çıkırıklar ve bazı makineler icad etmekle birlikte, ülke haricinden de son sistem makineler getirtti.

Mevzuubahis gelişmelerden sonra, Fes Nazırı, Kâtipzâde Mustafa Efendi; Bâbıâli'ye bir takrir sunarak keyfiyeti hükûmete arz etti.

Mezkûr takrir ve ek mütalâa, Sadr-ı-â'zam tarafından (1828) tarihli bir arz tezkeresiyle, Sultan II. Mahmut Hân'a aynen takdim edildi. Gerekli müsaade alındıktan sonra ise hiç beklenmeden faaliyete geçildi.

Bilindiği gibi, Tanzimat'tan önce, askerî maksatla kurulan son önemli tesis, "Feshâne-i Âmire" olmuştur. Hem lüzumlu ihtiyacın karşılanması ve hem de maddî tasarruf sağlanabilmesi açısından gerçekten gayet değerli bir kuruluş olmuştur.

1834 yılında, Kadırga semtinde, Hazine-i Hassa'ya ait bir konakta faaliyete geçilerek, yeni sistemle ilk fesler burada imâl edilmişti. Bir yıl sonra ise, Eyyüb Sultan'ın Defterdar semtinde, evvelce meşhur konakların bulunduğu kıyıdaki, Hibetullah Sultan Sarayı'na taşınmasından bir süre sonra ise; o dönemin en yeni en gelişmiş sanayi imkânları kullanılarak, gayet modern bir Fes Fabrikası kurulmuştur. Fabrika binası devrin ünlü mimarlarından, Mimar Ohannes KUYUMCUYAN tarafından (1835)te inşa edilmiştir.

Avrupa ile boy ölçüşebilecek "kalite ve kapasitede" olan mevzuubahis fabrikada; ekstra kalitede olmak üzere, fes ve çuha imâl edilmiştir. Yıllar yılı mezkûr fabrikanın imalâtları, Avrupa'da imâl edilenlerden üstün kalitede olmasını sürdürmüş ve batılıların dahi takdirlerini kazanmıştır.

EyyübSultan ilçesinin övünç kaynaklarından olan bu değerli tesis binası ise, en az imalâtları derecesinde dikkatleri çeken bir özelliği haizdi. Haşmet ve zefaretiyle hâlâ dikkatleri çekebilmektedir. Hem de bir çok bölümün yoklara karışmış olmasına rağmen…

Şöyle ki; Fes ve Çuha Fabrikası'ndan günümüze intikal eden ve birkaç yıl evvel restore edilen ve hâlâ tüm zarafetiyle ayakta bizleri karşılayan merkez binasında; Türk dokuma sanayisi tarihinin önemli belgeleri olan "makinelerin fotoğrafları" ile müze maksadı ile kullanılması için titizlikle korumaya alınan salon bölümü mevcuttur. Kalanı ise nice tarihî yapıların benzeri akıbete uğramaktan kurtulamamıştır!..

Evet, nâçiz "Seyir Defterimiz"in başından sonuna kadar bu gibi yakınmalarımız sık sık tekrarlanacaktır. Çünkü, kaybolup yoklara karışan hemen her yapı, her nesne bizlerden bir şeyler koparıp götürmüş ve de yerleri asla doldurulamaz değerlerdir. Yeri asla doldurulamaz diyoruz, zira böylesi kayıplar sadece kendilerini değil, İstanbul folklorundan da bir çok şey alıp götürmüşlerdir!..

1996 ve 2001 yıllarında EyyübSultan ilçesine giderek, mübarek Veli'nin türbesini ziyaret ettikten sonra türbe dahil çevrede birçok fotoğraf çekmiş ve zamanı gelince değerlendirebilmek maksadıyla özel arşivime koymuştum. Bunlardan bazılarını "EyyübSultan" bölümünde kullandım ki, değerli okuyucularımız da niçin bu derece tedirgin olduğumuzu bizzat görebilip, bizlere hak versinler. Zira, EyyübSultan ilçesinde hemen birçok ahşap ev yıkılmaya yüz tutmuş vaziyette olup, içler acısı bir görünüm sergilemektedirler!..

Dahası: 12-21 Ekim 2001 tarihleri arası Feshâne'de tertiplenen Kitap Fuarı'nın broşüründe, FESHANE – HALİÇ kaydı geç-

mekte ve kadim EyyübSultan ilçesinin adı anılmamaktadır. Halbuki, mezkûr Feshâne, kayda geçtiğimiz gibi, EyyübSultan beldesindedir. Bu hususta daha başka ne yazılabilir ki?...

Ne diyelim: Anlayana çok şey!..

EYYÜB SULTAN'IN KÜLTÜR OCAKLARI

EyyübSultan ilçesi aynen, Şehzâdebaşı, Lâleli, Beyazıt vs. gibi bilinçli veya bilinçsiz, nasıl zuhur ettiği hakkında yorum yapabilmek bizim haddimiz değildir. Ancak; "Göçmen ve fakir" tabakanın adı geçen semtlere yerleşebilmelerine zemin hazırlanmasında, (1956-1959) İstanbul istimlâk hareketi ile mezkûr semtlere gerektiği şekilde alâka gösterilmemiştir. Böylece semt sâkinlerinin başka mahallere taşınmasıyla mevzuubahis semtler asıl kimliğinden çok şey yitirmiştir. EyyübSultan ilçesi de bu "kültür erozyonundan" ziyade nasibini almıştır!..

Nitekim, EyyübSultan ilçesinin zamanında İstanbul'un kültür dünyası içinde bahse değer derecede bir yeri mevcuttu ki, biz mevzuubahis ilçenin bu yönü üzerinde de bir nebze durmayı, bu hususta da bilgi aktarabilmek açısından önemli bulduk.

EYYÜB SULTAN KÜTÜPHANELERİ

Talebe gençlerle, öğrenim meraklılarının istifadelerine sunulmuş ve takriben 1965'lere kadar varlıklarını sürdürebilmiş, yedi adet VAKIF KÜTÜPHANESİ mevcuttu. Yekûn olarak, "3.529 adet yazma" ile 1.565 baskı kitap mevcutları vardı ve toplam olarak 5094 kitabı bulmaktaydı.

Mevzuubahis kütüphaneleri, kurucularının adlarıyla birlikte aynen veriyoruz:

1- HACI BEŞİR AĞA KÜTÜPHANESİ: Yazma eser: 191. Basma: 6.

2- ESMA SULTAN KÜTÜPHANESİ: Yazma eser: 554. Basma: 32.

3- HASAN HÜSNÜ PAŞA KÜTÜPHANESİ: Yazma eser: 1052. Basma: 416

4- HASAN HÜSNÜ PAŞA KÜTÜPHANESİ: Yazma eser: 380. Basma: 500

5- HÜSREV PAŞA KÜTÜPHANESİ: Yazma eser: 714. Basma: 445.

6- Hz. HALİD KÜTÜPHANESİ: Yazma eser: 191. Basma: 73.

7- MİHRİŞAH SULTAN KÜTÜPHANESİ: Yazma eser: 447 Basma: 93.

Müstakil binalardan müteşekkil bu kütüphaneler: Memur kadrolarından tasarruf kastı ile önce Bostan-İskelesi'ndeki Hüsrev Paşa Kütüphanesi'nde toplanan kitaplar, bilâhare "ilim ve fikir faaliyeti merkezine uzak kaldığı gerekçesi ile" "yazma ve nâdir baskı olan kitaplar" meşhur "Süleymaniye Kütüphanesi"ne nakledildi. Hüsrev Paşa Kütüphânesi ise, umumî kütüphane olarak açık tutuldu.

Diğerlerine gelince; binası son derece zarif ve güzel olan Esma Sultan Kütüphanesi depo oldu: (1965)

Mihrişah Sultan Kütüphânesi ise en talihsizi çıkarak kaderine terk edildi: (1965)

EYYÜB SULTAN MEKTEPLERİ

EYYÜP SULTAN REŞADİYE NUMUNE MEKTEBİ

Asırlar boyunca "Medreseleri" ile Türk ilim ve irfan hayatında önemli yeri bulunan EyyübSultan ilçesi, Tanzimattan sonra da, mektepleri ile eğitim sahasında hayli değerli gençler yetiştirmiştir.

EYYÜP SULTAN REŞADİYE NUMUNE MEKTEBİ ise, bazı özellikleri ile dikkatlerimizi çekmiş olan bir eğitim kurumudur.

Meşrutiyet devri Pâdişahı V. Sultan Mehmed Reşad tarafından; "Son uykumu mâsum çocuk sesleri arasında uyumak isterim" arzusu ile türbesinin yanı başında inşa ettirdiği bir mekteptir.

Yapımına 1911 yılında başlanmış ve 1912 – 1913 ders yılına yetiştirilmiştir.

V. Mehmed Reşad'ın bizzat alâkadar olduğu mezkûr mektep talebelerine her yıl yazlık ve kışlık iki kat üniforma yaptırıldı. Bir pelerin, bir fes, bir çift ayakkabı ve bir kat çamaşır da ilâve edilirdi ki, hemen hepsinin giderini bizzat padişah karşılardı.

Günümüzde, EyyübLisesinin bulunduğu iki katlı kâgir bina, bahsi geçen binadır. EyyübSultan İskele Caddesindeki binanın ikinci katında olan ortadaki kubbeli oda, henüz numune mektebi iken "Mektep Mescidi" imiş.

Mevzuubahis mektebin bir başka özelliği de; İlk İzci Teşkilâtı'nın bu mektepte kuruluş olmasıdır; (1965)

RÜŞDİYE MEKTEPLERİ: "Orta Mektep"

Tanzimat dönemi Millî Eğitim reformunun en önemli öğretim müessesesi olan meşhur Rüştiye Mektepleri bahsinde EyyübSultan ilçesini de hatırlamak, elbette ki en tabiî görevimizdir. Zira, mübarek adına lâyık bu meşhur semt, daha evvel de kayda geçtiğimiz gibi, eğitim ve ilim sahasında da hayli hizmetler sunabilmiştir. Rüşdiye Mekteplerini özetle geçiyoruz.

1- EYYÜB SULTAN ERKEK RÜŞDİYESİ

Sultan V. Mehmed Reşat tarafından tesis edilen Reşadiye Numune Mektebi'dir. 1915 yılında Rüşdiyeye çevrildi. Daha sonra ise; Orta ve Lise tedrisâtına geçildi.

2- EYYÜB SULTAN ASKERÎ BAYTAR RÜŞDİYESİ

İplikhâne Kışlası'nda bir Topçu Mektebi açılmış ve bu mektep daha sonra Halıcıoğlu'na nakledince, yerinde bir "Askerî Rüşdiye" açıldı ve daha sonra başka bir binaya nakledilince yerinde "Askerî Baytar Mektebi"-"Rüşdiye" açıldı.

İstiklâl Marşımızın unutulmaz şairi, merhum Mehmet Akif Ersoy, kayda geçilen bu Baytar Rüşdiyesi'nden yetişmiştir.

3- EYYÜB SULTAN ASKERÎ RÜŞDİYESİ

İlk açılan dokuz Askerî Rüşdiye'den birisi olma özelliğini haizdir. İplikhâne Kışlasında kurulmuştur ve oradan "Askerî Di-

kimevi"nin bulunduğu yeni binasına nakledilmiş, askerî dikimevi olmuştur.

4- EYYÜB SULTAN KIZ RÜŞDİYESİ

Kuru Kavak Caddesinde bir konakta açılan mevzuubahis mektepte bir çok İstanbul kızı, tahsil yapabilmiştir. Ancak, kaç sene devam ettiği hakkında bir bilgi edinilemedi...

5- EYYÜB SULTAN DARÜL FEYZİ HAMİDİ RÜŞDİYESİ

Sultan II. Abd-ül-Hamid Han devrinde açılış özel bir mekteptir. İlk ve Orta olarak faaliyet gösteren bu mektep; Akar-Çeşme Mescid Sokağında ahşap bir bina idi. Bulunduğu semt halkının fakirliği sebebiyle kısa zamanda kapanmaya mecbur kalmıştır.

6- EYYÜB SULTAN MAŞRİKÎ FÜYUZAT RÜŞDİYESİ

Sultan II. Abd-ül-Hamîd Han devrinde açılmış olan özel bir mekteptir. Ancak, diğeri gibi ömrü uzun sürmemiş ve yerinde, Reşadiye Nümûne Mektebi tesis edilmiştir.

EYYÜB SULTAN NİŞANCI İLK MEKTEBİ

XVIII. Asır Sadr-ı-â'zamlarından, Rahmi Mehmed Paşa tarafından yaptırılmıştır.

Ünlü tarihçilerimizden; Ord. Prof. Dr. İsmail Hakkı Uzunçarşılı ilk tahsilini bu mektepte ikmâl etmiştir.

EYYÜP SULTAN NİŞANCI ORTA MEKTEBİ

1958 yılında öğretime başlamıştır. İlk ve Orta eğitimi sağlayan bu mektepte; sabahları ilk, öğleden sonra da Orta Mektep talebeleri öğrenim görmektedirler.

Not: Mektep maddeleri, merhum Ahmed AĞIN'dan derlenmiştir. İSTANBUL ANSİKLOPEDİSİ Cilt: X. Reşad Ekrem KOÇU

Baştan beri mümkün mertebe özetleyerek sunmaya çalıştığımız EyyübSultan ilçesinin kısa hikâyesi içinde belirtilen özelliklerinden de anlaşılacağı gibi, İstanbul sakinleri daha doğrusu, kadim sakinleri için bu mübarek ilçenin apayrı bir kutsiyeti vardır. Ne yazık ki bilhassa 1965'lerden sonra gelişen değişimler ne-

ticesi bir çok değişikliğe uğramış ve en nihayet günümüzdeki talihsiz "Tinerci gençlerin", yolunu şaşırmış ve fuhuş batağına saplanmış zavallı genç kadınların vs. bir nevi barındıkları semt hâlini almıştır. EyyübSultan ilçesinin bu kahredici durumundan kurtarabilmek için her ne lâzım ise yapılmalıdır. Çünkü, EyyübSultan ilçesinin bilhassa hususiyeti son derece önemlidir ve böylesi bir ucubeliğe asla lâyık değildir. (2002 Ağustos)

DİREKLERARASI'NIN DIŞINDA RAMAZAN VE ESKİ – YENİ BAYRAMLAR

Kur'an-ı Azimüşan'ın indirilmeye başlandığı, on bir ayın Sultanı, Ramazan-ı şerifimizin mübarek günlerinde "oruç" farzını yerine getiren mü'minler'in, yüzlerindeki mutlu ifade ile Cenâb-ı Hakka sığınmanın, Resul-i Ekrem Efendimiz aşkına oruç tutmanın ne muhteşem bir ruh temizliği sunduğunu, sanki sizlere müjdelerler!..(4)

4- Hz. Muhammed Mustafa (s.a.v) ve yüce dini İslâmiyet hakkında bir İslâm mü'min derecesinde bilgi sahibi olabilmemiz tabiî ki, mümkün değildir. Zira, her iki mukaddes inancın kendilerine has özellikleri vardır. Mensubu bulunan mü'minleri kendi dinlerinin öğretilerini, hemen her öğretiden üstün tutar ve kesin şekilde ona tâbi olurlar.

Dolayısıyla, bir dinin sâliki, bir diğer dinin buyurduklarına o dinin mensubu derecesinde bağlılık gösteremez. Gösterir diyen açıkça yalan söyler.

Ancak, Osmanlı-Türk İmparatorluğu'nda bu faktör, kısmen değişiktir. Çünkü, İmparatorluğu tesis eden ve cihan devleti kuran Osmanlılar, doğrudan İslâmdı. İmparatorluğun adalet mekânizması İslâm akidelerine göre kurulmuş ve Türk-İslâm sentezi paralelinde uygulanarak daha zengin bir dünya görüşü esas alınmıştı.

İşte bu faktör, İmparatorluk topraklarında yaşayan gayr-ı İslâm kavimlerin İslâmî inanca da yakınlık duymalarına ve her iki dinin özelliklerini benliklerinde taşıyabilme şansını elde etmelerine öncü olmuştur.

Dolayısıyla, bendenizin hemen her zaman dikkatleri çektiğim gibi, bizlerin bir kulağında çan sesi var ise, diğer kulağında da ezan sesi mevcuttur, deyişimin altında bu gerçek yatar.

Bu öylesine bir kaynaşma, öylesine candan bir duygudur ki, kelimelerle ifade edilebilmesine âdeta imkân yoktur ve ancak; dini, imanı olan bu sırrın ulviyetini kavrayabilir!..

Bizim mezkûr satırları yazmamızın yegâne sebebi ise şudur, nâçiz eserimizin hemen bir çok safhasında geçen İslâmî inanç, İslâmî yaşantı hakkında doğrudan bir İslâm gibi düşünüyorcasına kalem kullanmamız, hiçbir zaman yadırganmamalıdır. Zira, bunun temelinde doğrudan (bin yıl birlikte yaşamanın) güçlü temeli yatmaktadır ve en azından Ermeniler için bu böyledir.

Bilhassa; siyasî menfaatler ile bazı güçlü devletlerin siyasî manevraları 1835'ten itibaren, Ermenilerin ocaklarına musallat olunmasına zemin hazırlamış ve nihayet her iki cenah birbirlerini tanımaz hâle gelmiştir!..

Bizim bu nâçiz eseri hazırlamamızda da mezkûr vaziyetin rolü büyüktür. Çünkü söz konusu olan Türkiye Cumhuriyeti'nin ilelebet var olabilme mücadelesidir. Mücadelesidir diyoruz, zira, Türkiye yeni bir "Kuva-yı Milliye" dönemi içine girmiş durumdadır!.. (2002)

Bizlere, bilumum yayın organlarında devamlı olarak gösterilen, yazılan çizilen vs. hep, "Açlık-tokluk" mevzuatı ile alâkalıdır. Halbuki, insan ile diğer mahlûkat arasındaki fark; insanın hayata sadece mideden bağlı olmayıp, aynı zamanda "Vatan ve millet bütünlüğü" gibi faktörlere de hayatî derecede önem verdiği ile meydana çıkar!..

Bilhassa "Millî bütünlük" bir milletin en hayatî unsurudur. Bu ise ülke içindeki insanların "Irkî ve Dinî" farkları bir yana bırakıp, yek diğerine sahip çıkmasıyla sağlanabilir. Devletimizi zayıf düşürüp perişan etmek isteyenler ise bu vaziyeti iyi bildikleri için, ülke içinde iki uğursuz hareketi dolaylı şekilde desteklemektedirler. (Irkçılık ve karşıtı olan enternasyonal görüş.)

Siyasî partiler marifetiyle, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı durumundaki Gayr-ı İslâm tebanın, "Potansiyel Tehlike" gösterilmesi, gibi hareketlerin, ülkemize "zarardan gayrı" hiçbir şey getirmeyeceği aşikârdır. Nitekim bir çok geçmiş vak'a bu inançta ne derece haklı olduğumuzu açıklıkla meydana koymaktadır!..

Günümüz Türkiyesi'nde millî bütünlüğün sarsılmaz şekilde sağlam temellere oturtulabilmesi, kesinlikle ülke insanlarının birbirine gayet samimî şekilde bağlı olmasına muhtaçtır. Bunun yolu ise ülke içindeki kavimlerin birbirlerini iyi tanıyabilmeleriyle alâkalıdır.

Biz, Cenab-ı Hakkın inayetiyle, bu zor vazifeyi seve seve kabullendik. Zira, bu mukaddes vatan hepimizindir ve hizmet ise, biz vatandaş kalemlerin birinci vazifesidir.

Aslında "dip-notu" olarak geçtiğim ve fakat zarurî yönleri dolayısıyla uzun süren açıklamama son vermeden şu noktayı da bilhassa belirtmek isterim ki, hemen hepsinden önemlidir.

Türkiye'deki gayr-ı İslâm unsurların dünü ve bugünü hakkında en samimî şekilde bilgi sunan ve hemen hiçbir gizli düşünceye yer vermeden tam bir

Böylesi bir ahvâl içinde hemen her inananın tasavvufî ruh ve duygular içinde olmamasına imkân var mıdır?... Hiç sanmıyoruz. Çünkü, İslâm âleminin, o mübarek ve mistik dokuya sahip eşsiz ayında daha başka bir düşünceye sahip olabilmek için, Ramazan-ı Şerif'in değer ve hikmeti hakkında hemen hiçbir bilgiye sahip olmamak lâzımdır!..

Hâl böyle iken, yıllardır radyo ve tv'lerde hemen her Ramazan, her Bayram; (Neredeee o eski Ramazanlarrrr! Neredeeee o eski Bayramlarrr!) tekerlemesi, temcit pilâvı misâli, yeni nesillerin sofrasına sunulur...

Meselâ, yeni nesillerimiz, Ramazan'ın "iftar ve sahur" sofralarındaki mistik atmosfer hakkında pek az şey bilir. Lâkin, Şehzâdebaşı semtinin meşhur, "Direklerarası tiyatroları ile kantocularını", hemen her marifetleriyle A'dan, Z'ye âdeta ezbere bilir.

Görülüyor ki, yeni nesillerimiz mübarek Ramazan ayının mânevî yönünü bilmek ve değerlendirmek açısından hayli zayıf kalmakta ve sadece eğlenceleri hakkında bilgi edinebilmektedir ki, o da yarım yamalak, derme çatma baştan sona siyaset kokan bilgilerden müteşekkildir.

Böylesi bir vaziyet ise yeni nesillerimizin bir takım mâneviyat istismarcılarının gençlerimizi hurafeler karanlığına sürükleyebilmelerine başlıca zemin teşkil etmiştir ki, istisnalarını tenzih ederiz. Bir çok gencimiz böylesi karanlık tuzakların girdabına kapılıp gitmişlerdir...

Nitekim, İslâm Dini dışında bulunan Gayr-ı İslâmları hor görmek, onları külliyen batıl kabul etmek vs. bu gibi akımların zuhuru ile meydana gelmiştir ve hâlâ mevcuttur.

---

içtenlikle duygu ve düşüncelerimizi sergileyen bir içtenlikle hareket eden son azınlık ferdi durumundayım. Zira, hiçbir politik düşünceye asla yer vermedim ve vermiştir diyenin de samimiyetinden kesinlikle şüphe ederim!..

Şehr-i İstanbulu inançları, yaşantısı, sanatı, zenaatı, meyhanesi ve batakhanesi ile birlikte ele almamda da mezkûr faktörün büyük payı vardır ve acizâne derim ki; bizler Türk insanı olarak, bizi hep yabancılardan okuyacağımıza, bir de kendi kalemimizden kendimizi okuyup, tanıyalım. Çünkü, yabancı hiçbir zaman, yapıcı hareket etmez!

Bu niçin böyledir?.. Böyledir, çünkü böyleleri dinen cahildir. İslâm Dini'nin; "Sevgi ve saygı dini" olduğunu idrak edebilmekten yoksundur, yoksun bırakılmıştır.

Cenab-ı Hak; yarattığı kavimlerin hemen her birisine lâyık gördüğü nisbette; manevî ve maddî değerler bahşetmiştir. O hâlde Hz. Allah (c.c)'ın lütfu ve eşsiz inayetiyle bir insanın fâni dünyaya; Müslüman, Hıristiyan veya Musevi olarak gelmesi, yüce Yaratıcı'nın bir lütfu ihsanı değil de nedir!..

O hâlde bir Müslüman mü'min bu mübarek lütuftan kendisine bir pay çıkarıp; "İslâm Dininden" olmayanları, horlamak, onlara tepeden bakmak hakkını hiçbir zaman haiz değildir. Böylesi bir davranış veya inanç; onun dinî kişiliğinden çok şey alıp götürür. Bu vaziyet diğer din kavimleri için de aynıdır; "Ne bir eksik, ne bir fazla!.."

Herhangi bir dinin temsilcilerine, tepeden bakmak ve onları batıl görmek gibi gafletlere düşmek yerine; İslâmın yüceliğini, Hz. Muhammed Mustafa (s.a.v) Efendimiz'in; "Hikmet ve emsalsiz değerini" anlatabilmek yolunu seçmek ve böylece muhatabını hiç rencide etmeden; İslâm Dinini anlayabilmesini, sevmesini sağlayabilmek daha akılcı olmaz mı!..

Nitekim, eskiden Müslümanlar bizim yukarıda dikkatleri çektiğimiz vecibeyi, ziyadesiyle yerine getirmekte ve Yüce İslâm Dini'ni diğer kavim mensuplarına da sevdirip saydırmaktaydılar. Çünkü; Hz. İsa Aleyhisselâm ile Hz. Musâ Aleyhisselâm'ın ümmetlerine karşı da son derece saygılı ve müşfiktiler.

"**Ya Rabbim! Ben aciz kuluna en yüce dini lâyık bulduğun için, yüce katına sonsuz şükranlarımı sunmama müsaade buyur.**

Ya Rabbim! Diğer dinlerin sâliklerine de her daim doğru yolu göster. Onlardan da lütfu ihsanını esirgeme!" diyerek, duaları esnasında da İslâmın yüceliğini, ruhlarındaki asaletle belirtmekteydiler. Çünkü, onlar gerçek İslâmlardı, münevver mü'minlerdi.

Bilhassa, mübarek Ramazan ayında mezkûr hizmetlerini daha bir taze istekle ifa etmekteydiler. Meselâ, Osmanlı – Türk İmparatorluğu döneminde; birçok Ermeni Patrik ve Ermeni asıl-

lı Osmanlı paşaları, özellikle Vezir-i-â'zamlar'ın "İftar sofralarına" davet edilerek, İslâm kişiden ziyade ağırlanmışlardır.

Yukarıda kayda geçtiğim, Ermeni Patrik ve Paşalar'ın "İftar Sofralarında Ağırlanmaları" bahsi, tarihen sabittir ve bunların günümüz dünyasına aktarılması, "Sahte Ermenilerin" bir takım iddialarına karşı kullanılabilecek en güçlü silâhtır. Hz. İsa Aleyhisselâm'ın; "Birisi sana bir tokat vurursa, diğer yüzünü çevir" hadisini daha mükemmel bir davranış dile getiremez!..

Ancak, biz bu bahsi burada kesip, asıl konumuza dönüyoruz. Zira, mevzuumuzun muhtevası itibarı ile mezkûr bahiste daha derinlere inebilmemiz mümkün değildir. Dolayısıyla, biz sadece kendi yaşadıklarımızı, kendi görebildiklerimizi kayda geçmekle kifayet edeceğiz.

Aklı selim yaşa geldiğim (1940) çocukluk yıllarımdan, taaaa (1965)lere varıncaya kadar, mezkûr istisnaî zevki tadabilme mutluluğuna erişebilmişimdir. Yâni hemen hemen bir çok Ramazan-ı Şerifte, mübarek iftar sofralarında bulunabilme şerefine erişmişimdir.

Doğup büyüdüğüm Yenikapı semtindeki Müslüman komşularımız, Ramazan ayı boyunca âdeta nöbetleşe bir gayretle, bizleri ailece iftar yemeğine davet ederlerdi. Yemekten sonra, eski Ramazanlar'dan tutun da nice mevzuları kapsayan çeşitli sohbetlere dalarlardı ki, böylece onları merak ve heyecanla dinleyebilme zevkine erişirdim.

1957'lerdeki "istimlâk hareketi"nden sonra Yeşilköy'e taşındığımızda bu sefer daha değişik Müslüman ailelerle tanışma fırsatı bulmuştuk ki, Eczacı Erkal Bingöl ailesi, bizleri iftara davet eden başlıca ailelerdendi. (Erkal, hanımı merhum Sacide ve o yıllarda gayet küçük bir oğlancık olan Murad) hâlâ unutamadığım, gerçek bir İstanbul ailesi idi.

Keza, Yenikapı'dan tanıdığım ve "Küçük Lânga"da ikamet eden, merhum büyüğüm ve yakın dostum Fuat Bora Bey'in ve Yenikapı'da "Kral" Lâkabı ile anılan merhum ağabeyim Necati Gürdal'ın "İftar Yemeklerine" de her daim gitmişimdir. Merhum Necati ağabeyim, Fuat Beylerin evinde bizleri ağırlardı. Bunun

niçin böyle olduğunu, "Yenikapı bölümünde" belirtmekteyim. Bahsi geçen "İftar yemeklerine" daha bir çok Ermeni ve Rum aile o yıllarda davet edilirdi. Keza, Kurban Bayramlarında da; Gayr-ı İslâm komşulara "Kurban Eti" vermek âdettendi. Dahası sevap yerine geçerdi. Yâni günümüzdeki gibi (2002) kendisini İslâm zanneden ve fakat, hiçbir hiç nasibini alamamış zavallılar, o yıllarda (1943-1965) henüz "kış uykusunda" idi. "Kendisini İslâm zanneden" diyorum. Zira; (Kâfirlere kurban eti verilmez, harama gider...) gibi yakıştırmalarla Müslüman kesimi, gayr-ı İslâmlara karşı kışkırtmak, onları dışlayarak ülke içinde biri diğerine zıt topluluklar meydana getirmek gibi, provokasyonel hareketler o yıllarda mevcut değildi. Zaten mezkûr yılların münevver İstanbullusuna böylesi saçma fikirler aşılayabilmeye imkân yoktu. Heyhât ki, 1965'lerden sonra; "Gerici ve komünist" hareketler hızla tırmanmaya başlamış ve çeşitli merhalelerden sonra, günümüzdeki ucube duruma gelmiştir. Hiç kimse gocunmasın bu bir gerçektir!.. Sorumluları ise, hiç şüphesiz doğrudan "Siyasiler"dir. İstisnaları tenzih ederiz. Lâkin meselenin aslı budur ve bu vaziyetten de her daim; "Türkiye üzerinde bir takım emeller taşıyan" devletler istifade etmiş ve etmektedir!..

İSLÂMÎ VE GAYRI İSLÂMÎ BAYRAM GÜNLERİ

Dinî veya millî bayram günleri, ülke bütünlüğünde tam bir neşe ve heyecanla kutlanır, dinî ve diğer vecibeler harfiyen tatbik edilerek bayramların her açıdan tadı çıkarılırdı.

Az buçuk dahi olsa, imkân edinen aileler çocuklarına bayramlık elbise alır ve giydirip kuşandırıp, akrabadan büyüklerin ve bulundukları mahalledeki komşuların ellerini öpmeye gönderirler ve bu ziyaretlere çocuklar seve seve koşarlardı. Çünkü, böylece ellerine hayli bayram harçlığı geçer ve bayram yeri diye adlandırılan o yılların eğlence mahallerinde doyasıya eğlenebilme imkânı elde ederlerdi.

Bilhassa çocukların müdavimi oldukları ve benim bizzat görüp zevkini tadabildiğim "Bayram Yerleri" şunlardı: Aksaray'da

o yıllarda mevcudiyetini koruyan meşhur AYNUR SİNEMA SALONU'nun hemen yan ve arkasına düşen alanda kurulan Bayram-Yeri, Şehzadebaşı'daki meşhur HİLÂL SİNEMA SALONU'nun hemen arkasına düşen Bayram Yeri, Kadırga – Cinci Meydanı'ndaki Bayram Yeri.

Yukarıdaki saydıklarım bizzat görebilip zevkine varabildiğim meşhur bayram yerleri idi. Günümüzde izleri dahi kalmamış olan bu mahallerin çocukları da büyükleri de doyasıya eğlendirebilecek araçları mevcuttu ve bir eksik, bir fazla ile hemen hepsinde şunlar mevcuttu: "Atlı-Karınca", "Kayık şeklinde salıncaklar", "Poliganlar" "Motosiklet gösterileri"(5) "Tel-Cambazları", "Cambazlar grubuna dahil; İbiş ve Soytarı", "Küçük-Çadır Tiyatrosu" "Hilkat garibesi veya köpek balığı leşi"nin teşhir edildiği, çadır-payvon vs." Hilkat garibesi diye gösterdikleri, daha ziyade hileye dayanan bir takım marifetlerin ürünü olan sözde, "konuşan kesik baş" vs. gibi zırvalıklardan ibaretti ve tabiî ki bunların meraklısı daha ziyade çocuklar olurdu.

Ayrıca hemen her semtte özellikle süslenerek hazırlanmış bayramlık "at-arabaları" vardı. Bu arabalar daha ziyade bildiğimiz yük arabalarından ibaretti. Ancak, bayramlarda semt çocukları için hazırlanır ve (5 kr. karşılığı) çocukları gezdirirlerdi. Onların süslü püslü görünüm içinde gezilerine doyum olmaz ve çocuklar hep bir ağızdan:

"Ya ya ya, şa şa şa; arabacı amca çok yaşa!" diye el çırparak neşe içinde bağrışırlar ve onların bu hâllerini görenler de gerçekten bayram olduğunu hissederlerdi.

5- Bilhassa bayram ve tatil günlerinde açık hava eğlencelerinin tatbik edilen alanlarında sergilenen motosiklet gösterileri takriben (1970'lere kadar) İstanbul'un bir çok semtindeki eğlence mahallerinde varlığını sürdürmüştür. Yuvarlak ve hayli geniş inşa edilmiş bir ahşap gösteri plâtformunun en üstünde seyircilerin yeri bulunmaktaydı. Motosikletleri kullanan motorcuların gayet süratli şekilde, kurulmuş bulunan yuvarlak gösteri yerinin ahşap duvarlarını döne döne tırmanıprdı. Gösterilerinin nihayetinde yüzlerine Türk Bayrağı koyup, gözleri kapalı şekilde döne döne gösterilerini tamamlamaları, seyircilerin heyecan ve coşku içinde alkışlarına sebep olurdu.

Bu meyanda, bayram yerlerindeki yiyecek satıcılarını da unutmamak lâzımdır. Simitçi, camekân içinde simit, çatal, çörek, açma, yağlı halka, poğaça, üzümlü üçgen çörekler satar. Diğer taraftan pandispanyacı, kurâbiyeci, börekçi, baklavacı, lokumcu, şam tatlıcı, şam kurabiyecisi, macuncu, keten helvacı, şerbetçi, turşucu vs. seyyar esnafının yanı sıra, yine seyyar olan köfteciler, zerde pilâvcılar diğerlerini izlerdi.

İslamî Bayramlarda ailelerimiz, bayramın üçüncü veya dördüncü günü, bir kutu yaptırıp, komşularına bayram ziyaretine giderlerdi. Ayrıca bizlere de babalarımız, bayram harçlığı vererek, Müslüman arkadaşlarımızla bayram yerlerine giderek birlikte eğlenebilmemizi sağlarlardı.

Ne var ki, Müslüman arkadaşlarımız, kendi bayramları olduğu için bizleri misafirleri olarak kabul eder ve mütevazi bütçelerinden bizlere ikramlarda bulunup, az para sarf etmemizi sağlarlardı.

Görülüyor ki; İslam Dinini, İslâmî akideleri sevdirip, saydırmanın en güzel numunelerinden olan bu gibi davranışların meydana getireceği sevgi ve saygıyı başkaca hiçbir dünyevî güç veya kuvvet asla sağlayamaz. Çünkü; sevgi ve saygı birlik, hor görüp aşağılamak ise, sadece husumet ve düşmanlık doğurur!..

İstanbul'un gayr-ı İslâm sakinlerinin Noel, Paskalya ve Museviler'in "Hamursuz Bayramı" da aynı şevk ve heyecan içinde kutlanır. Hele Paskalya Bayramında çocukların tokuşturdukları "Kırmızı Yumurtalar"ın, çarşı pazar her yeri kaplarcasına çeşitli işportalarda satışa sunulması ve yumurta tokuşturanların müsabaka yaparcasına duydukları heyecan vs. başlı başına bir âlemdi!..

Hele nar gibi kızarmış meşhur Paskalya çörekleri ki, damla sakızlıları daha da lezzetli olurdu. Saç örgüsü çöreklerin ortasına konmuş olan kırmızı-yumurta, çöreğe ayrı bir güzellik verir. Her Hıristiyan ailesi, İslâm komşuları için de çörek ayırıp, Bayram ziyaretine geldiklerinde özel surette paketledikleri çörekleri, kendilerine takdim ederler ve ayrıca izzeti ikramda kusur etmemek için ellerinden geleni yaparlardı. Biz çocuklara gelince,

aynen İslâm arkadaşlarımızın kendi bayramlarında bizlere gösterdikleri misafirperverliği esas alarak onlarla gezmeğe gittiğimizde elimizden geldiği kadar para harcatmamaya gayret ederdik. Çikolata, pasta vs. ısmarlar, gönüllerini hoş tutmaya çalışırdık. Bayramlar dışında ne bizler Hıristiyan ve ne de onlar Müslüman olduklarını dikkate alır, doğrudan arkadaş olarak birbirimizi sever, birbirimize karşı saygılı davranırdık. Dahası, içimizde; ellerini jilet veya çakı ile çizerek, kan-kardeş olanlarımız dahi vardı.

Yılbaşlarında kutlanan "Noel Bayramı" hemen her yıl gayet neşeli geçer; "İslâm ve Gayr-ı İslâm" hiçbir surette yek diğerine ters düşmezdi. Yâni; "Yine Noel Yortusu geldi! Yine ağaç katliamı olacak!" gibi lâfazanlıklarla, gayr-ı İslâm yurttaşlarımız durduk yerde huzursuz kılınmaz, yersiz yere kalpleri kırılmazdı!..

Kayda geçtiğimiz bu huzur verici vaziyeti sağlayan ise; İstanbullu'nun "Din ve kültür" açısından gayet yeterli bilgiye sahip oluşu idi.

O öyle bir İstanbul, İstanbullu ise öyle asil bir ruha sahipti ki; her ikisini de izaha çalışabilmek için ciltlerle kitaplar yazmak lâzımdır, lâkin, o dahi ancak ve ancak bir tek bölümünü aksettirebilir!..

Nitekim, merhum millî şairimiz Yahya Kemal Beyatlı, (1884-1958) eşsiz beldemizin bu yönünü ne mükemmel dile getirmişlerdir:

"Sana dün bir tepeden baktım aziz İstanbul
Görmedim gezmediğim, sevmediğim hiçbir yer,
Ömrüm oldukça, gönül tahtıma keyfince kurul;
Sade bir semtini sevmek bile bir ömre değer."

MÜBAREK KADİR GECESİ VE FATİH CAMİİ ŞERİFİ

Bilindiği gibi, Ramazan-ı Şerif'in yirmi yedinci ve Kur'an-ı Azimüşşan Âyetleri'nin ilk defa vahiy ile gelmeye başladığı mübarek Kadir Gecesi, aynı zamanda Kandil olarak da bir ayrı değer taşır.

Kadim İstanbullular'ın bildiği gibi; bu mübarek geceyi sadece İslam Mü'minleri değil, aynı zamanda İstanbullu bir çok Hıristiyan da oruçlu karşılar ve içlerinden bazıları da, Ramazan'ın hitamına kadar, yâni Bayrama kadar, niyetini devam ettirirdi. Kandil Simiti ise İslâm, Hıristiyan hemen her mü'minin rağbet gösterdiği bir mübarek hamur işiydi ki, lezzetine doyum olmazdı. Susamlısı, susamsızı olmak üzere iki çeşit yapılan mezkûr simit, bizim semtimizde daha ziyade meşhur HASAN PAŞA FIRINI yapımı rağbet görür ve Koska semtinde bulunan mezkûr fırın, Ramazan ayı boyunca, pide ve kandillerde Kandil Simiti almaya gelen İstanbullular ile dolar dolar boşalırdı. Hafif yağlı olması icap eden mezkûr simitin yağı fazla kaçmış olanı veya kalitesiz yağ ile yapılanı midenizi kaynatır ve rahatsız ederdi. Lâkin meşhur Hasan Paşa Fırını imalâtı olanı hiç çekinmeden yiyebilirdiniz. Yeşil, Mavi, Sarı, Kırmızı ve Pembe renklerde olan ince kâğıtlara sarılı fırının vitrinini süsleyen simitlerin rengârenk görünümü gerçekten insanı kendisine çekerdi.

Mübarek Ramazan ayının en tesirli yönlerinden birisi de muhteşem selâtin camileri başta olmak üzere bilumum İstanbul cami ve mescitlerinin minarelerindeki altın pırıltılı ve bilezik şeklindeki ışıklardı ki, büyük camilerde minareler arası kurulan "Mahyalar"ın insanı duygulandıran mistik görünümleri de maneviyat âleminin bu muhteşem dekorunu tamamlamaktaydı!..

Ramazan ayında kıraathaneler sabaha kadar açık olur, oyuna-kumara değil, sohbete meraklı olan ve bir çok mevzuda fikir teatisinde bulunan İstanbul beyefendilerinin samimî hasbıhallerine gerçekten doyum olmaz, birçok mevzuda onlardan feyiz alınırdı ki, böylesi verimli sohbetler çoğu zaman sahura kadar sürerdi.

Ayrıca, şayet mevsim şartları uygun ise daha evvel sözünü ettiğimiz "Bayram-Yeri" arsalarında kurulan çadırlarda "Orta-Oyunu" sergilenir, dönemin komedyenleri mezkûr çadırlarda İstanbul sakinlerini eğlendirir, hoşça vakit geçirebilmelerini sağlarlardı. Keza, "Hacivat-Karagöz" gösterileri de Ramazan ve Bayramların âdeta baş tacı idi denilebilir. Nitekim bahsini ettiği-

miz kıraathanelerde dahi "Hayal-Perdesi" eksik olmaz, Karagözcü, gayet mahirane şekilde ülkede ters giden bir çok meseleyi, dile getirir ve hicveder, yererdi.

"Hacivat-Karagöz", hayalî oyununun bir ikinci özelliği de Türkiye bütünlüğünü teşkil eden tebayı; Müslüman, Gayr-ı Müslim tüm kavimlerini kendilerine has özellikleri ile seyircisine aktarmaktı. Karagöz Perdesi'nin bilhassa bu yönü, Türkiye halk bütünlüğünü tanıtma açısından gayet önemli bir kültür hazinesini haizdi.

Meselâ, OSMANLI-TÜRK İMPARATORLUĞU içinde asırlar boyu yaşamış ve böylece Cumhuriyet döneminde de Osmanlı'nın mirası olarak aktarılıp, Türkiye Cumhuriyeti tebası olarak varlığını idame ettirmiş ve çok şükür hâlâ ettirebilmekte olan bir zengin kavimler topluluğu vardı. Mevzuubahis Karagöz Perdesinde bütün özellikleriyle yaşatılmakta ve böylece yeni nesiller; birlikte yaşadıkları, birlikte paylaştıkları bu aziz vatanın nimetlerini hemen her yönü ile tanıyabilme imkânı elde edebilmekteydi. İşte bu açıdan "Hacivat-Karagöz" Perdesi, her açıdan muhafaza edilmesi elzem olan bir san'at unsurumuzdur.

Çeşitli kavimlerin karakter yapılarına uygun mizansen ve şive özellikleriyle birlikte sunulan Karagöz, bir ülkenin tebası olan insanlarının bir bütün olarak değerlendirilmesinde, yukarıda da arz ettiğimiz gibi, hemen her açıdan faydalı olan bir san'at koludur. Karagözcü, yâni "Hacivat-Karagöz" ikilisini perde arkasından canlandıran kuklacının; genel kültür, diksiyon ve taklitçilik gibi hususlarda gayet bilgili ve maharetli olması elzemdi.

Karagöz sanatının son büyük ustası ve Hayalî Küçük Ali namıyla bilinen merhum Muhittin Sevilen (1886-1974) idi.

Ata yadigârı, bu sanatın değerini ziyadesiyle bilip, en âlâ şekilde değerlendiren ve bir de bu konuda bir kitap yazıp unutulmaması için elinden geleni yapan o büyük folklor sanatçısını, bilhassa radyo temsillerinde hayli dinleyebilme zevkini tadabilmiştim. Bilhassa mübarek Ramazan ayında ziyade rağbet gören "Hacivat-Karagöz" gölge oyununu, yazlık "Sinema Bahçelerinde" de hayli izleyebilme imkânı bulmuşumdur. Sırası gelmişken

birkaç muhavereyi değerli okuyuculara aktarmam yerinde bir icraat olur inancındayım.

Hacivad (- Anlaşıldı Karagözüm, bu akşam gene Canın letâlif "lâtif duygular" istiyor.)
Karagöz (- Nasıl bilirsin kadayıf istediğimi.)
Hacivad (- Öyleyse lisan bilir misin?)
Karagöz (- Nisanı da bilirim Mayısı da.)
Hacivad (- Rumca bilir misin?)
Karagöz (- Bilirim.)
Hacivad (- Elledo.)
Karagöz (- Elin dolu ise oraya ko.)
Hacivad (- Peki Ermenice bilir misin?)
Karagöz (- Bilirim.)
Hacivad (- Egurnayim.)
Karagöz (- Ko odaya sonra alayım.)
Hacivad (- Peki Yahudice bilir misin?)
Karagöz (- Bilirim.) (6)

Sadece yukarıda kayda geçilen muhavereden de anlaşılabileceği gibi; "Müslim ve Gayr-ı Müslim" iç içe bir hayat yaşamaktaydı hem de dop dolu!..

6- Daha ziyade deve derisinden imâl edilen; insan, hayvan, ağaç, ev vs. şekillerinin renkli resimlerini; arkasına ışık konmuş beyaz bir perdeye aksettirerek oynatılan meşhur "Gölge Oyunu"nun tarihçesinin hangi asırlara kadar indiği kesin şekilde bulunmamasına rağmen, Çinliler'in iddiasına göre; "Çin İmparatoru Wu (MÖ II. Asır) devrinde bir Çinli sanatkâr tarafından, İmparatoru eğlendirebilmek gayesiyle icad edilmiş ve daha sonraları; Kadim-Çin medeniyetinin "Gölge Oyunu" olarak, Çin-Sanat âlemindeki yerini almış.
Bir başka iddiaya göre de, mevzuubahis oyunun anavatanı Hindistan'mış ve eski Hint'ten Cava'ya akseden ve orada yayılıp kökleşen bu "Gölge Oyunu" eski Hint efsanelerinden kesitler sergilemekte imiş!.. Nitekim, Hint efsanelerinin izlerini taşıyan çizgiler dikkate alınırsa, mevzuubahis iddia, ciddiyet kazanmaktadır ki, bu hususun ayrıca tetkik edilmesi lâzımdır!..
Gölge Oyunu'nun İslâm âlemindeki tarihçesi ise, XI. asra kadar inmekte olup; XII. asırdan günümüze, Mısır'da oldukça rağbet görmüş olduğu ve Türkiye'ye Mısır'dan gelmiş olması ihtimalinin mümkün bulunduğu iddiaları da mevcuttur!..

Cumhuriyet döneminde; "Eski Ramazanlar, Eski Bayramlar" gibi yakıştırmaların zuhuru, tamamen kendi kendimize yabancılaşmaya başlamamızın ilk sinyalleri olmuştur. Çünkü, bizzat ben doya doya yaşadığım (1943-1965) yılları arası, İstanbul'un o nefis, o mistik Ramazan Bayramları asla varlığını yitirmiş değildi. Bir takım ukalâ Amerikan züppesi bozuntuların, kendi kendilerini inkâr ile kalem oyunları yanı sıra, radyo ve tv propagandalarına başvurmaları günümüzdeki ortamı meydana getirmiş, bilhassa "Bayram arefelerinde" imkânı olan tüm ailelerin sayfiyelere kaçarcasına gidişleriyle, büyüklerine bayram ziyaretine gitmeyi, âdeta tarihe mal etmişler ve böylece "örf ve anane" açısından hayli yara alınmıştır.

Anadolu'da (XI. Asır)da Sultan I. Kılıç Arslan zamanında; Orta-Oyunu ve kuklacılık mevcuttu. Anadolu-Türk Tiyatrosu ise daha ziyade; "yergiyi, hicivle kaynaştıran" bir Orta-Oyunu ile Kukla-Oyunculuğu şeklinde varlığını göstermekteydi.

Dolayısıyla, Anadolu'da; orta oyunu ile kukla oyununun yaygın olduğu dikkate alınırsa, Türkler arasında Gölge Oyunu'nun da mevcut olması tabiidir denebilir!..

Ancak, Hayal-Oyunu'nun Asya'da Moğollar arasında; "Kaburcak, Kavurcak" gibi isimlerle tanındığı ve Moğollar'ın bu oyunu, Çinliler'den aldıkları, dolayısıyla de Türklere geçtiği de kuvvetli iddialar arasındadır!..

Ayrıca; İranlı Şair Şeyh Attâr'ın (1119-1193) ÜSTÜRNAME isimli eserinde; bilgili ve nakkaşlıkta usta, hayâl oyuncusu bir Türk'ün; türlü renklerle süslü suretler yaparak, hayal oynattığına dair bilgiler mevcuttur ki, bunu da ayrıca dikkate almak lâzımdır!..

Rivayete göre, Sultan Orhan devrinde inşaat işçilerinden Karagöz ile Hacivad'ın; (Hacı Evhad veya Hacı İvad) olduğu kayıtlarda geçmektedir. Mevzuubahis işçiler öylesine nüktedan kimselermiş ki, onlar aralarında nükteleşirken, dinleyen diğer işçiler kahkahadan kırılır ve bu sebeple çalışamaz duruma gelirlermiş. Durumu öğrenen Sultan Orhan her ikisinin de idam edilmesini irade buyurmuş, ne var ki sonradan gayet pişman olmuş, daha sonra ise, hatıralarının ebediyen yaşayabilmesi için, "Şeyh Küşteri" tarafından, mezkûr oyun icad edilmiş.

Bu dünyaca meşhur Gölge-Oyunu'nun başlıca kahramanlarından Karagöz Türk halk zekâsının nefis bir ifade numunesidir. Hacivad ise; kurnazlığı ile dikkatleri çeken ve hemen herkesi kullanabilme gayesiyle hareket eden bir menfaatperest tiptir.

Bu niçin böyle olmuştur?... Bunun yegâne sebebi sadece başta belirttiğimiz faktör değildir. Çünkü, asıl üzerinde durulması icap eden; "Bizlerin örf ve ananemizden koparılmamız" vak'asıdır. Evet öyle oluş ve aile büyükleri âdeta bir limon çöpü gibi bir kenara itilince, başıboş kalan yeni nesillerimizden bir çok genç: "Satanizme" varıncaya kadar çeşitli iğrenç akımların girdabına sürüklenmişlerdir.

Yeni nesilleri "Dinden ve ibadethânelerden" koparabilmek kastiyle, bir takım yobazların türetilmiş olması da sadece bir tesadüf olmamıştır ve tamamen çok büyük bir tezgâhın ürünüdür.

Günümüz Türkiyesi içinde çöreklenmiş bulunan bir yıpratıcı, bölücü akımlar, sadece İslâmî camia arasında olmayıp, aynı zamanda Hıristiyan kesiminde de tiksindirici varlığını bir başka şekilde sürdürebilmektedir.

Meselâ, Pazar ayinlerine iştirak eden cemaat mensuplarının; "Kadını ya mini etek veya şort" ile erkeği ise, "ya eşofman veya kot pantolon ile" kiliseye gelebilmekte ve bu hususta hemen hiçbir beis görülmemektedir!..

Evet, günümüzde Ramazan ve Bayram özellikleri kimliğini yitirmiştir. Lâkin, (1943-1965) yılları arası henüz mevcuttu. Aksini iddia edenler, "Ya bilinçsizdir veya maksatlı"

Kayda geçtiğimiz yılların Ramazanlarında, Gayr-ı Müslim vatandaşlar ellerinden geldiğince gündüzleri yediklerini İslâm komşularına göstermemeğe çalışır ve ancak iftar hazırlıkları esnasında nefis kokular saçan yemekler pişirirlerdi. Bunun için hemen hiç kimse, hiçbir şekilde Gayr-ı Müslim komşusuna baskı yapmaz. Böylesi nahoş vak'alar zuhur etmezdi. Zira, hemen her vatandaş, diğerinin inançlarına ve ananesine saygılı idi.

Bizim semtimiz Yenikapı'da, hemen her aile bir diğerinin kardeşi gibi bir durum arz eder ve dışardan gelen onları hısım akraba dahi sanabilirdi. İftar saati karşılıklı nefis yemek ve tatlılar ikram edilir ve böylece Ramazan-ı Şerif'in mübarek ruhu, semt sakinlerinin kalplerinde âdeta yeşerirdi.

UNUTAMADIĞIM BİR KADİR GECESİ!..

Takriben (45 sene) evvel bir mübarek Kadir Gecesi, yakın arkadaşlarımla birlikte yürüye yürüye Atatürk Bulvarı'ndan, Fatih semtine kadar uzanmıştık. O yılların (1957) Fatih'i pek mutena bir semt olup, sakinleri, nezih, Türk ailelerinden müteşekkildi. İslâm akidelerini, millî Türk karakter yapısı ile kaynaştırabilmiş ve asil Türk aileleri; asırlarca cihana hükmedebilmiş bir muhteşem imparatorluğun soylu evlâtları olduklarını hemen her hareketleriyle belli etmekteydi. Hanımefendisi, beyefendisi, genci, yaşlısı, bir bütün olarak gerçekten ibret alınabilecek şahıslar olarak dikkatleri çekmekteydiler.

Evet, 1957'lerin Fatih semti buydu ve tabiî ki, mezkûr mahalde dolaşırken bir ayrı âlemin atmosferini teneffüs etmekteydiniz!..

Arkadaşlarımla birlikte gezmeye gittiğim Fatih semti işte böyle bir yapıya sahipti. Bizler "Fatih Camii Kebiri" önüne geldiğimizde ise, özel surette ışıklandırılmış bu muhteşem selâtin camiinin insanı duygulandıran zarif minareleri, minarelerindeki altın gibi parıldayan ışıkları ve bir bütün olarak sergilediği muhteşemden de öte görünümü ile âdeta büyülemekte ve insana o an dua etme isteği aşılamaktaydı...Nitekim, seyrine doyum olmayan bu muazzam Selâtin Camii temaşa ederken, elimde olmayarak dua ettim. Hele iki minare arasına kurulmuş olan mahyaların mistik görünümü ise bir başka haz duyurmaktaydı!..

Gerçi bütün bunları ilk olarak görmemekteydim ve yıllar yılı nice Ramazanlar, nice Kadir Geceleri görmüş ve yaşamıştım, lâkin, her ne hikmet ise, Fatih Camii'nin o geceki görünümü bana gerçekten çok tesir etmişti!.. Bu vaziyetin hikmeti ne idi, hâlâ bilmem?

Nitekim o günden sonra; Kadir Geceleri Fatih Camii'ne gitmek ve arkadaşlarımla birlikte, o muhteşem mabedi doya doya temaşa etmek, benim başlıca hobim olmuştu.

Ne var ki, günümüzde aynı mânevî duyguları tatmin edebilmek için gece vakti yollarda dolaşarak Fatih Camii'ne gidebil-

mek, tabiî ki riskli olur. Zira, günümüzde; ne Fatih, bizim belirttiğimiz Fatih'tir, ne de geceleri rahatlıkla dolaşabilirsiniz. Değil dolaşmak, banliyö treni ile seyahat dahi riskli hâle gelmiştir ki, hemen her gün gazete ve tv'lerde muhtelif zabıta vak'aları sergilenmektedir. (2002)

FATİH CAMİİ KÜLLİYESİ VE MAHYALAR

Cennetmekân Fatih Sultan II. Mehmet Hân tarafından geniş bir arazi üzerinde, Mimar Atik SİNAN Efendi'ye inşa ettirilen Fatih Camii ve külliyesi; 16 medrese, mektep, kütüphane, darüşşifa, tabhâne, imaret, kervansaray ve hamamdan müteşekkil muhteşem bir kompleks olup; inşasına 1463 yılında başlanmış 1470 yılında tamamlanmıştı.

Payitaht İstanbul'da "İlk Türk yapısı ve ilk Selâtin Camii" olmak özelliğine sahip bu muazzam külliyenin yapılarından bazıları maalesef önümüze kadar ulaşamamışlardır.

Mezkûr mabed: Fatih Sultan Mehmed Camii, Sultan Mehmet Camii ve Fatih Camii isimleriyle anılmış ve kısa olması hasebiyle, Fatih Camii ismi, halk tarafından benimsenmiştir.

23 Mayıs 1766 günü meydana gelmiş olan müthiş deprem neticesi; büyük kubbesiyle birlikte yıkılınca, mezkûr caminin yerine Sultan III. Mustafa Hân tarafından; 1767 yılında yenisinin yapımı için, Mimar Mehmed Tahir Ağa vazifelendirilmiş ve böylece başlatılan yeni mabedin inşası 1771 yılında tamamlanarak, 25 Nisan 1771 Cuma günü mübarek Cuma namazını müteâkip ibadete açılmıştır.

MAHYALAR VE MAHYACILAR

Sırası gelmişken, Mahya ve Mahyacılık mevzuuna da özetle temas etmek, elbette ki, mevzuumuz itibarı ile tabiidir. Zira; Mübarek Ramazan ve Mübarek Kandil Geceleri'nin en mânidar ve en tesirli unsurlarındandır!..

Bilindiği gibi, "Mâhiye" sözcüğü, "Ay" mânâsında kullanılan bir sözcüktür. Dolayısıyla, yalnızca "Ramazan Ayı" esas alındığından, "Mahya" denmiştir.

İki minare arasına gerilmiş iplere tutturulmuş kandiller asarak yazı yazılır, şekiller yapılırdı ki, bu sanat günümüzde bazı eksiklerle elektrik ampulleriyle icra edilmektedir.

Mahya ve Mahyacılık, İstanbul'da icad edilmiş ve yalnız Türkler'e mahsus bir sanattır ve merkezi İstanbuldur.

MS. 1614 yılında, Fatih Camii müezzinlerinden hattat Hafız Ahmet Kefevî'nin işlediği; İki Minare ve Mahya'ya benzer şekillerden müteşekkil bir çevreyi, Sultan I. Ahmed (1603-1617) çok beğenmiş ve böyle yazı ve şekillerin "Dinî âdaba uygun" olması şartıyla Ramazanlar'da minareler arasına kurulmasını ferman buyurmuş.

İstanbul'da ilk mahya; 1617 yılında yapımı tamamlanan Sultan Ahmed Camiinde, ikincisi ise, 1683 yılında Süleymaniye Camii ile Yeni Vâlide Camii'nde, üçüncüsü de 1755 yılında Atik Vâlide Camii'nde kurulmuştur.

Ancak, MS 1578 yılında İstanbul'a gelen ünlü seyyah "Salamon Schweigger"in meşhur "Seyahatnâme'sindeki bir çizimde; "Minareler arasında asılmış kandiller açıkça görüldüğüne göre" mahyacılığın daha eskilere dayandığı söylenebilir!..

Sultan III. Ahmed, (1703-1730) 1723 yılı Ramazanında; "Bayramlarda da kandillerin yakılmasını irade buyurmuş ve böylece bayramlarda da kandillerin yakılmasıyla, daha renkli bayramlara kavuşulmuş. 1726 yılında ise yeni bir Ferman-ı hümâyûn ile; "Bütün selâtin camilerinde, Mahya kurulması" mecbur kılınmış." Bu sebeple de, minareleri kısa olan EyyübSultan Camii'nin kısa olan minareleri yıktırılıp yerlerine ikişer şerefeli minareler yaptırılmış.

Mahyacılığın en hünerli kolu ise (Gezdirme Mahya) adı ile bilinenidir. Şöyle ki; (üstte araba resimleri, ortada Unkapanı Köprüsü, Azapkapı Camii, altta ise balık resimleriyle bezenmiş ve makaralara oturtulmuş mahyaların ipleri, zıt istikametlerde ileri-geri kaydırıldıkça; minareler arasında hareket eden resimle-

ri temaşa edenleri hem hayrette bırakır ve hem de eğlendirirdi ve bu son derece maharet isteyen bir işti. Günümüzde hemen bir çok mahalde görülen "hareket eden ışıklı reklâmların" atası sayılan "Gezdirme Mahya"nın en ünlü ve en maharetli ustalarından birisi ise; Sultan II. Mahmut Hân (1808-1839) devrinin namlı mahyacısı, "Abdüllâtif Efendi" idi (? – 1876).

MAHYALARA NAKŞEDİLEN İBARELER

Mahya kanalı ile halka aktarılan ve günün mânâsını ifade eden sözcükler de hayli enteresandı ki, günümüzde çoğunluğu âdeta yoklara karışmıştır. Biz, bunların bazılarını sizlere aktarıyoruz.

(BİSMİLLAH, ÇİFTE BAYRAM, HOŞ GELDİN EY ŞEHR-İ RAMAZAN, MERHABA, YA ALLAH, YA RAHMAN, YA GANİ, YA KERİM, YA SÜBHAN, MAŞALLAH, ELVEDA, "Son gece için" PADİŞAHIM ÇOK YAŞA; mezkûr ibareden; "Topkapı Sarayı"na giderken gören padişahlar gayet memnun kalırlardı.)

BİRİNCİ CİHAN HARBİ YILLARI

(HİLAL-İ AHMERİ UNUTMA, MUHACİRLERE YARDIM EDİNİZ, MUHACİRLERİ UNUTMA, HUBBÜL-VATAN MİNEL-İMAN)

CUMHURİYET DEVRİ

(YAŞASIN İSTİKLÂL, HÂKİMİYET MİLLETİNDİR,YAŞASIN GAZİMİZ, YETİMLERİ UNUTMA, TAYYAREYE YARDIM, ON BİR AYIN SULTANI, ZEKÂT MALI ARTIRIR, İÇKİ KÖTÜLÜKLERİN ANASIDIR.)

Bakınız: (Dünden Bugüne-İSTANBUL ANSİKLOPEDİSİ) Cilt V.

KADİR GECELERİNDE ŞEHR-İ İSTANBUL!..

Ramazan geceleri, Kandil geceleri ve olağan üstü bir özellik taşıdığı için; "İslâm ve Hıristiyan" müşterek kutlayıp, birlikte

oruç tuttukları mübarek Kadir Gecesi'nin hemen her kesim için, ayrı bir mistik özellik taşıdığını görmezlikten gelmek, gerçekten doğrudan "ruh körlüğüne" delâlettir diyebiliriz!..

Dolayısıyla, bilhassa "Kadir Geceleri"ne karşı tahminlerin üzerinde saygı ve sevgim olduğunu belirtmem dahi bende ayrı bir heyecan meydana getirir!.. Nitekim, özellikle Kadir Geceleri semt semt dolaşmak, uzun yıllar bendenizde âdeta bir alışkanlıktan da öte, bir gelenek hâlini almıştır.

İlk gençlik yıllarım olan (1950'li) yıllarda Kadir Geceleri geziye çıktığımda yanımda daha ziyade değerli ağabeyim merhum "Necati Gürdal" olur ve birlikte Aksaray'dan Bâyezid'e doğru ilerlerken, o yılların mutena semtlerinden Lâleli semtinde ıhlamur ve yaban kestanesi ağaçlarının süslediği, tramvayların nazlı nazlı inleyerek tırmandığı hafif yokuşlu yaya kaldırımında yavaş yavaş yürürdük. Karşımıza çıkan küçük gruplarla selâmlaştığımızda; verilen ve alınan selâm şekli ile neredeyse tarihi yaşar ve heyecandan âdeta nefesim tıkanırdı; sağ elinizi göğsünüze bastırarak, hafifçe eğilip:

(**-Selâmün aleyküm!) diyerek gelenleri selâmlamanız ve onların da aynı mukabele ile;**

-Ve aleykümselâm ve Rahmetullâhi ve berekâtühu, ya erenler!) diyerek karşılık vermesi, bende öylesine bir heyecan uyandırırdı ki, kendimi âdeta yüce Osmanlı-Türk İmparatorluğu'nun muhteşem devirlerindeki günlerde sanır ve imkânsız derecede pek derin bir tarihi haz duyardım!..

1950'lerde var olan meşhur "Acem Çaycı"nın yerine geldiğimizde ki; Koska'nın en meşhur mahallerinden birisi mezkûr çaycının kahvehanesi idi. Necati Ağabeyim, saatine bakar ve iftarın yaklaştığını öğrendiğinde bana para verir, "Git, Hasanpaşa Fırını'ndan bir şeyler al da iftarımızı açalım", derdi. O yıllarda herhangi bir nesne alındığı zaman, şayet müşterek kullanılacak veya yenecekse, ücretini ödemek büyüklere düşer ve yaşça küçük olan, katiyen para ödeyemezdi. Böyle bir davranış gayet ayıptı. Evet, o yıllarda "örf ve ananeye" dayanan âdet öyle idi!.. Her ne ise geçelim!..

İstimlâktan sonraki yıllarda aynı mahalde (1956-1959) açılmış ve bilhassa nargilesi meşhur olan bir küçük çayhane diğerinin yerini almıştı. Merhum Necati Ağabeyim, benimle birlikte mezkûr çaycıya giderek, nargile merakını giderir ve bu meyanda birlikte muhtelif konularda sohbete dalardık ki, zamanın nasıl su gibi akıp gittiğini hiç mi hiç anlayamazdık!..

Koska semtindeki meşhur HASAN PAŞA FIRINI'nın "Açma, poğaça, yağlı halka, kıymalı ve peynirli pide, çatal-çörek, kol ve su böreği, üzümlü çörek veya üzümlü kek, kandil simiti, susamlı, susamsız, kadayıf, baklava vs. iftiharla sunduğu nefis mamülleri gerçekten bahse değer olup, hemen her çevre sakininin tadına doyamadığı ürünlerdi. Hele özel surette hazırlanan "Ramazan Pideleri" ise bir başka nefasette idi.

Bütün bu güzelliklere daha da güzellik katarak, iftar topunun gürleşmesiyle birlikte arşa yükselen mübarek ezanın, yanık sesli müezzinlerin okuyuşu ile mü'minlere iftar saatinin geldiği müjdesini verdi. Şayet açık bir mahalde iseniz, zarif minarelerin şerefelerindeki altın parıltılı ışıklar ile mahyalardaki mistik görünüm, sizlerde daha ulvî duyguların uyanmasında büyük çapta rol oynardı!..

Yeri gelmişken, son mahyacı Ali Ceyhan Efendi'nin değerli hatırasına temas etmeden geçmek, elbette ki yanlış olurdu inancındayız, şöyle ki:

İstanbul'un son mahya ustalarından olmakla birlikte, en mahirlerinden ve Sultan Aziz'in mahdumu, son Halife Abdülmecid Efendi'nin biraderi, Ömer Seyfettin Efendi'nin hayranlığını kazanarak, birlikte nice mahyalar hazırlamış ve daha sonraki yıllarda da İstanbul'un en meşhur camilerinin mahyalarını bizzat hazırlamakla şöhret yapmıştır. Sultan Ahmed Caminin baş müezzini Ali Ceyhan Efendi mahyacılık sanatının en son temsilcilerinden olarak kayıtlara geçmiş ve bu muhterem zatın; 1974'lerde (81 yaşında) olduğunu, aynı yılın değerli mecmualarından; 3 Ekim 1974 tarihli HAYAT MECMUASI'ndan öğrenmekteyiz. Mekânı Cennet olsun!

Okumak lütfunda bulunduğunuz SEYİR DEFTERİMİN daha ileriki sayfalarında nice nice hatıraların ışığında; yakın bir dönem içinde süratle kaybolup, âdeta tarihin karanlıklarına göçmüş İstanbul yaşantısındaki bin bir güzelliğin; "Siyaset çirkefi içinde" ne yaman şekilde kendini yitirdiğini bizzat görebileceksiniz!..

Meselâ, benim çocukluk ve ilk gençlik yıllarımda, sabah erken saatlerde işe giderken, karşınıza çıkan şahıs her kim olursa olsun, onu selâmlamak usuldendi. Şimdi ise, birisine selâm verdiniz mi, bön bön yüzünüze bakarak, acaba niçin selâm verdi diye hayret eder?!.. Çünkü, maddiyatın, mâneviyattan ağır basması, insanları mâneviyatın nurlu ışığından uzaklaştırmış ve böylece sevgi açısından köreltmiştir!..

İSTANBUL'UN SİNEMA BAHÇELERİ PİKNİK VE SOKAK TEMİZLİĞİ

Sinemanın piknikle ne alâkası vardır diyebilirsiniz. Ancak, İstanbullu için hemen hiçbir müşkilât söz konusu olamazdı ve kadim İstanbullu için; "Yoklardan var edebilmek" zaten tabiî bir nesne idi. Meselâ, günümüzdeki (1979-1980) çöp problemi (1943-1950)lerin İstanbullusu için hiç de dert sayılmazdı ve koordine bir çalışma ile bu problem kolaylıkla hâlledilirdi. Şöyle ki; ana caddelerden tutun da, mahallelerin ara sokaklarına varıncaya kadar, hemen her mahal, sabahtan akşama kadar, günlük hayatın akışı içinde tabiî olarak kirlenir ve her taraf, muhtelif çöplerle pek çirkin bir görünüm meydana getirirdi.(7) Ancak, sabahları gayet erken saatlerde evlerinin kapılarını süpüren semtin hanımları, sadece kapılarının önünü değil, aynı zamanda kapı

7- Okumak lütfunda bulunduğunuz bu mütevazı kitap (1979-1980) yılları arası, o dönemin meşhur gazetelerinden ve hayli okuyucusu olan SON HAVADİS GAZETESİ'nde tefrika edildiğinden, zaman zaman (1979 ile 1980 veya 1982) tarihlerinin geçmesinin, mezkûr dönemlerle mukayese edilmesinden dolayıdır. Ayrıca, günümüz ile de (2002) bazı hususlarda mukayeselere rastlanacaktır. Saygılarımla değerli dikkatlerinize sunarım efendim.

eşiğinden en az bir veya iki metre ötesini de süpürürlerdi. Bu işlem hemen her evden karşılıklı icra edildiğinden; bütün çöpler sokağın ortasında biriktirilir ve böylece küçük küçük kümeler hâline gelen çöpleri, bilâhare gelen çöpçüler, rahatlıkla toplar ve böylece bütün sokaklar sabahın erken saatlerinden itibaren tamamen temizlenmiş olurdu.

Tek kelime ile hemen herkes kendi mahallesinin hem sakini, hem de hizmetkârı idi ve kadim bir tarihe dayanan bu Osmanlı uygulaması, Şehr-i İstanbul'un her semtinde mevcuttu.

Ne var ki, bahsi geçen ve günümüz insanlarına, daha doğrusu günümüzdeki İstanbullulara misâl teşkil edebilecek derecede önemli olan mezkûr temizlik anlayışı, ne yazık ki, (1960)'lara kadar sürdürülebilmiş ve daha sonraki taşra göçlerinin hız kazanmasıyla birlikte İstanbul şehir hudutları belirsiz hâle gelmştir. Şehir sakinlerinin karma hâle dönüşü ve en önemlisi nefis mimarisinin de değişik zekâ pırıltıları (!) altında hayli zarar görmesi vs. Hemen her değerinin âdeta yoklara karışmasında birinci derecede rol oynamış ve böylece tarihe kayıp gitmiştir...

Şimdi gelelim yazlık sinemalar ve piknik mevzuuna. Bu nevi eğlence şekli daha ziyade sahillerdeki sinema bahçelerinde görülürdü. Ancak bu çifte eğlence, yâni; hem sinema, hem piknik ortamını meydana getiren, doğrudan kadim İstanbullular olmuştur. Mevzuubahis eğlence türünün canlı örneklerini bizzat görebilme zevkini, kadim semtim Yenikapı sahilinde 1957 yılına kadar sürdürebilen meşhur GÖKSU-SİNEMA ve AİLE ÇAY BAHÇESİ'nde tadabilmiştim.

Adı geçen sinema bahçesinin toprak kısmı hayli büyük olup, deniz üzerine varan salaş bölümü ise fazla geniş değildi. Yine de en az (25-30) aileye hizmet sunabilecek kapasitede idi. Özellikle piknik için gelen müşterilerin ziyade rağbet gösterdikleri mahâl ise, tabiî ki bahçenin salaş kısmı idi. Zira, hem Marmara Denizi üzerine vuran şâhane mehtabı ve hem de oynatılan filmi görebilme zevki ancak bu noktadan tadılabilirdi. Dahası, o yıllarda (1943-1955)lerde pek meşhur olan ve devrinin gazinocular kralı sayılabilecek seviyede bir işletmeci olarak dikkatleri

çekmiş merhum Mehmet Çakır'ın gazinosundan gelen ve o yılların en popüler ses sanatçılarının okudukları nefis şarkıları dinleyebilmek zevki de cabası idi. Zira, mezkûr gazino, sinema bahçesinin hemen yanı başında bulunmaktaydı. (8)

Bu durum, Bahçe müdavimleri için âdeta biçilmiş kaftandı. Gayet temiz de olsa, içkili gazinoya gidebilmek, mezkûr ailelerin hem keselerine uygun değil ve hem de geleneklerine ters düşmekteydi. Dolayısıyla, o yıllarda içkili gazinoya gidebilen aileler pek azdı ve daha ziyade; bazı bekâr çiftlerle, erkek müşteriler rağbet ederlerdi. İşte bu sebeplerden dolayı, İstanbullu aileler en çok, yanı başında çalgılı gazino bulunan yazlık sinema bahçelerini tercih etmekteydiler. Meşhur GÖKSU-SİNEMA VE AİLE ÇAY BAHÇESİ bu maksat için gerçekten pek uygun bir sinema bahçesi idi.

Yazlık sinema bahçelerinin sahipleri ise bu durumu en âlâ şekilde değerlendirirler ve bilhassa salaş bölüm üzerindeki masalara beyaz örtü koyarlar ve semt halkından müteşekkil özel müşterilerine ayırıp, onları memnun kılıcı hizmet sunarlardı. Diğer masalar ise bilinen kare-desenli ve renkli örtülerle hizmete arz edilirdi.

Akşamları sinema ve piknik arası bir zevk tadabilmek isteyen aileler gündüzden hazırlıklarını yapar; zeytinyağlı dolmalar, sigara börekleri vs. pişirir ve ayrıca meyve de ilâve ederek, büyücek çantalarda denklerler ve akşama doğru saat 19 veya 20 sularında bahçeye gelerek önden ayırttıkları masalara yerleşirlerdi. Mis gibi iyot kokan deniz havasını ciğerlerine çekerek masaların üzerlerine dizdikleri nefis ev dolmalarından vs. tatmaya başlarlardı.

Böylesine nefis bir piknik zevkini tadabilmek için sinema bahçesine giriş ücreti olan 1 TL ödedikten sonra o beyaz örtülü temiz masalardan elde edebilmek için ödenen ücret ise 1950'lerde 5-10 TL gibi pek cüz'i bir yekûn tutardı. Porselen servis tabakları da çatalı bıçağı ile birlikte mezkûr ücrete tâbi idi. Keza hariç-

8- Merhum, Mehmed Çakır'ın gazinosu hakkında daha geniş malûmat; meşhur Yenikapı semti tanıtımında sunulacaktır.

ten istenenleri de temin eden ve meyveleri tabaklara dizip donatan garsonlara verilen bahşişi de hesaba katacak olursak, topyekün 15-20 lirayı geçmezdi. Bu meblâğı ödeyebilmek dahi, esnaf tabakasını sarsardı, ancak İstanbullu bu müşkülü de hâlletmesini bilmiş ve mahalleliden ikişer aile birleşerek ücreti aralarında paylaşırlar ve komşuluk dayanışması böylesine nefis bir geceyi tadabilmelerini sağlardı. Bu ibret verici dayanışma, mesire gezilerinde de aynen uygulanırdı ki, daha değişik özellikleri olan mesire gezileri de daha sonraki bölümlerde detaylı şekilde sunulacaktır. Zira gerçekten ibret alınması icap eden ve günümüzde tamamen varlığını yitirmiş olan özelliklerdir!..

Denecektir ki; "Peki böylesine nefis bir muhabbette hiç alkol alan olmaz mıydı?" Tabiî ki olurdu ve bazı erkekler zulalarında getirdikleri küçük şişe rakılarını gizliden yudumlar ve hemen hiç kimseyi rahatsız etmeden sohbetlerine devam ederlerdi. Gerçi içkili olmayan gazinolarda hele yazlık sinema bahçelerinde alkollü nesneler yasaktı. Lâkin, semt sakinlerinin kendi aralarında ve gayet sessizce uyguladıkları bu akşam âlemine; ne sinema bahçesinin sahipleri ve ne de polis müdahale etmez ve hatta, görmezlikten gelirler ve rakının ortalığa az da olsa yaydığı anason kokusuna da, hemen yan tarafta bulunan içkili gazino kastedilerek; "Yahu, şu gazinonun mereti de amma da kokuyor!.." denir geçilirdi.

O zamanki hayat şartlarına göre hayli sıkıntı çeken ve yeni yeni düzelmeye başlayan iş hayatı ile ekonomik ferahlık, henüz yurt çapında bir yayılma göstermemiş ve böylece halkın çoğunluğunu teşkil eden fakir ve esnaf ailelerinin bu masum akşam zevkini bozmaya kimsenin gönlü razı gelmemekteydi. Dahası, mezkûr hâlden dolayı hiçbir zaman herhangi bir zabıta vak'ası zuhur etmiş değildi. Zira, kadim İstanbullular'ın çoğunluğunu teşkil eden gerçek mânâda hanım ile beyefendiler idi. (1950-1952) yıllarında ise, halkın hemen bütün sınıfları, başka milletlere dahi misâl teşkil edebilecek seviyede hanımefendi ile beyefendilerden müteşekkil idi.

FERDÎ, AİLEVÎ ve KİTLEVÎ DAYANIŞMA İSTANBUL HALKININ MAYASINDA MEVCUTTU

GÖKSU-SİNEMA ve AİLE ÇAY BAHÇESİ'nde filmler pazartesi günleri değişir ve bu sebeple pazartesi günleri ciddiyetle film seyrederlerdi. Oynatılan filmler ise daha ziyade yerli ağırlıklı olmak üzere sekiz mendillik melodramlardı...

Komşuluk dayanışması marifetiyle böylesine ucuza mâl edilen eğlenceler temin edilebilmesine rağmen, yine de bundan dahi mahrum kalan aileler mevcuttu ancak semt sakinleri böylesi fakir aileleri de sahiplenir ve kendi eğlencelerine iştirak edebilmeleri için hemen hiçbir fedakârlıktan kaçınmazlardı. Bu içten gelen dayanışma o yılların İstanbullusu'nun en değerli meziyetlerinden başlıcası idi. Dolayısıyla ferdî, ailevî ve kitlevî dayanışma kadim İstanbulluların mayasında mevcut olduğu için, hemen her şarta rağmen yine de mes'ut olabilmekteydiler.

Bütün bu satırları yazarken, bir taraftan günümüz yaşantısı ile (1979) karşılaştırıyorum da, hayretler içinde kalmadan edemiyorum.

Zira her ne kadar, maddî imkânsızlıklar ile aşırı pahalılık olduğu ileri sürülse de 1950'lerin İstanbullusu ile günümüz İstanbullusu arasında dağlar kadar fark olduğu aşikârdır. Çünkü, sosyal yaşantıları kısmen de değil, tamamen değişmiştir. Meselâ, günümüz insanı (1979) kendisini aşırı lüksün girdabına kaptırmış ve bu sebeple düştüğü maddî sıkıntıların doğurduğu bunalım içinde insanca yaşamaktan uzaklaşıp yek diğerinden koparak âdeta birer robot hâline dönüşmüştür. Ne aile ne akraba ve ne de komşuluk veya arkadaşlık sevgisi kalmış, insanca duyguların dışına çıktığından saygı ve sevgi gibi çok değerli iki hasletini külliyen yitirmiştir.

Hiç beklenmedik şekilde meydana gelen bu vahim durumun doğurduğu ekonomik güçsüzlük, aşırı pahalılık ve sosyal yaşantının âdeta ters yüz olmuşçasına bozuluşunu sadece "hükümetler"in güçsüz ve beceriksiz oluşuna hamletmek, doğrudan büyük çapta haksızlık olur. Zira bizlerin (1950)lerde ekono-

mik ferahlığa kavuşması, hemen hepimizi öylesine değiştirmiş, öylesine rahatlatmıştı ki; (1957)lerden sonra kademeli şekilde işsizlik ve enflâsyon denen iki kemirici belânın sinsice koynumuza kaydığını hissedemeyecek derecede kendimizden geçmiştik.

Gerçi bizlerin yaşantısına giren ve ferahlatan, iş ve ticarî canlılık, pek öyle dört dörtlük değildi lâkin son derece sade ve basit bir hayat sürdüren nüfus çoğunluğu için; Tekel'in damgalı ve kaba yapılı çakmağı yerine, zarif ve daha kullanışlı bir sigara çakmağı kullanabilmek müsaadesinin verilmiş olması dahi bizler için lüks hayata kavuşmakla eşitti!..

Dahası; muhallebici dükkânlarının modernleşmesi, yeni yeni sinema salonlarının açılması, evlerimize yâni bazılarımızın evlerine buzdolabı, havagazı ocağı vs'nin girmesi, bizler için gerçekten lüks sayılmaktaydı. Çünkü, daha önceki yıllarda böyle nesneleri ancak ve ancak rüyalarımızda görebilirdik!..

Bütün bunlar bizleri ne oldum delisine çevirmiş ve her geçen yıl lükse düşkünlüğün daha da artmasıyla dededen, babadan kalma evleri satan aileler daha kaliteli semtlere taşınmaya başlamışlardır. Onlara imrenen bazı aileler de kirada oldukları hâlde, yıllarca yaşadıkları semtlerini terk ederek, yine kiracı sıfatı ile daha kaliteli semtlere taşınmışlar ve böylece Şehr-i İstanbul'da "İç-Göç Trajedisi" sahneye konmuştu!.. Tabiî ki, böylesi bir gidiş bazı riskleri de birlikte getirmiş, mezkûr durum yüzünden aile bütçeleri temelden sarsılmış, hele taksitle alınan yeni ev eşyaları vs. zavallı saf aileleri ziyade borca sokmuş, ödeyemedikleri borçlar yüzünden bazılarının evlerine dahi haciz konmuş ve o müreffeh yaşantı rüyası tam bir karabasana dönmüştü!..

Meselâ, günümüz ailelerinin hemen bir çoğu (1979-1982) dar geçimli olmasına rağmen, icabında gıdasından keserek, hemen her gün yeni elbise giyebilmekle birlikte, herhangi bir eğlence yerine gidilirken; en lüks olanını tercih etmek başlıca alışkanlıkları hâlini almıştı. Dolayısıyla külliyen borç batağına batmaktaydılar...

2000'li yıllarda yâni günümüzde ise mevcut durum o yıllardaki israfı aratabilecek boyutlara erişmiş olmasına rağmen hal-

kımızın bozulan düzeni öylesine dehşet verici bir seviyeye erişmiştir ki; zengini, fakiri, açı, toku birbirine karışmış, kıran kırana bir hayat sürüp gitmektedir.

Meselâ, dar gelirli bir ailenin aylık kazancı, aylık masrafının yarısını dahi karşılayabilmekten yoksun olmasına rağmen, mütevazı bir yaşantının üzerine çıkabilme mücadelesinde, istisnalar hariç, hemen bir çok aile temelden sarsılmakta ve kirli bir âlemin girdabına kapılıp gitmektedirler…

Tek kelime ile halkımız kendi hayatını âdeta lüks denen illetin kölesi etmiş ve bu kölelik durumuna her geçen gün daha gönüllü adapte olmaktadır!.. Çünkü, düşündüğü ve ideal edindiği tek nesne, trilyonlara sahip olabilme hırsıdır…

Diğer taraftan Sam Amca'nın teşvikiyle, ülkemizin ulaşım ihtiyacını doğrudan "Kara-Yolları"na bağlayıp, (Demir ve Deniz Yollarını) ulaşım açısından geri plâna itmemiz, ülkemizi doğrudan (petrole bağlı) hâle getirmiştir. Böylece "ekonomik sarsıntıya" davetiye çıkarılmış ve mezkûr yanlışlığın faturası hâlâ ödenmektedir.

Birinci Cihan Savaşı, İstiklâl Harbi gibi iki büyük belâyı pek zor atlatabilmiş ve plânlı bir kalkınma stratejisi çizerek, kademeli şekilde güçlü bir ekonomiye erişebilme projesi ışığında adım adım hedefe doğru ilerlerken, aniden bozulan sistem büyük bir ihtimalle dış güçler tarafından bozdurulmuştur. Türkiye bir anda geriye doğru saymaya başlamış ve böylece günümüzdeki acı tablo (2002) meydana gelmiştir!..

1950'li yıllara gelindiğinde İstanbul halkının yaşantısı özetle şuydu ki, ülke bütünlüğü misal olabilir, o yıllarda henüz atalarımızdan bizlere intikal eden millî yaşantımız kayıp gitmemiş ve huzur içinde devam edip gitmekteydi.

Şöyle ki, eskiden evlerimizde ikram olarak misafire takdim edilen meşrubat, çay, kahve, ev konyağı, nefis limonata ile sunulan çörek, kek veya pasta ki bunların hemen hepsi ev yapımı idi. Vişne şerbeti ile ev kurabiyesi ise pek nefis giderdi. Hele, vanilyalı, damla sakızlı olanı ziyade tercih edilen meşhur ev tatlısı, (çevirme) pek nefis olur ve hatta bazı Rum ve Ermeni Pastanelerinde de satılırdı.

Gayet katı olarak hazırlanan mezkûr tatlı; bir bardak su içine bir tatlı kaşığı çevirme misafire takdim edilir ve zevkle yenirdi. Tabiî bütün bunlar daha niceleri külliyen unutulup gitmiş ve o Avrupaî denilen ve aslında tamamı tamamına ABD patentli olan sosyal yaşantı hemen hepsinin yerini almıştır!..

Hepsi, bir yana, günümüz Türkiyesinde kaç aile bizim yeni nesillere sunduğumuz, SİNEMA VE PİKNİK yaşantısına değer verir? İstisnalar kaideyi bozmaz. Hemen hiç birisi, çünkü, çoğumuzun o yere batasıca sosyetesi sarsılır; aman canım, hiç böyle şey olur mu, sonra elâlem ne der? Ne diyecekler, elâlem ne diyebilir ki?... Lâkin dedik ya o yere batasıca lüks ve sosyete safsatası var mı, yok mu!..

SİYASÎ MÂNÂDA DEĞERLENDİRİLEN ŞEHİRLİLER VE TAŞRALILAR

"AGANİ BİR DİŞ VERSENE! AGANİ BİR TUR VERSENE!" bu tabirler günümüz çocuklarına hemen hiçbir çağrışım yapmaz!..

Aslında çağrışım yapması bir yana, ne mânâ ifade ettiğini dahi anlayamazlar... Zira, onlar (1940-1950) arası yaşanmış olan ekonomik sıkıntıların hemen hiç birisini yaşamamışlardır ve Hz. Allah onlara böylesi acılar tattırmasın.

Meselâ, ekmeğin karne ile alındığını, çayın kuru üzüm ile içildiğini vs. bilmezler, bilemezler ve de asla bilmesinler.

Şimdi nerelerden nerelere gelinmiş olduğunu elimizden geldiğince anlatmaya çalışacağız.

1957'lerden 1980'lere kadar kademe kademe ilerleterek, bölücülüğün en yamanını uygulayanlar; (şehir insanı, taşra insanı, şehir çocuğu, taşra çocuğu) mukayeseleriyle insanlarımızın fikrini çelmeye çalıştılar. Şehirli çocuklar, köylü çocukların, fukaralık, yokluk gibi problemlerini anlayamayacak derecede rahatlık içinde yaşadıklarına dair) seviyesiz ve bölücü iddialarla; "Şehirli ve Köylü" kesimler arası ciddi ve tehlikeli kopukluklar meydana getirilmişti ki, bu provokasyonel icraatlardan en ziyade incinen şehirli insan olmuştur.

Çünkü, doğrudan muhatap alındığı itham, kısmen de değil tamamen hilâf-ı hakikattı ve bu tezgâhı kuranlar ise bizzat, şehirli yazarlar, şehirli senaristler, şehirli şairler olmuştur.

Bu tatlısu sosyalistlerinin yegâne maksatları ise, günün modası sayılan sosyalizm akımına ayak uydurabilmekti. Bu bilinçsiz icraatlarından istifade edenler ise dış kaynaklı komünistler olmuştur. Ne var ki, bizdeki modacı-sosyalistler nasıl bir oyuna kurban gittiklerini ve yanlış değerlendirmeleri yüzünden ne yaman kopukluklar meydana getirdiklerini vs. hiç mi hiç düşünememişlerdi ki, zaten düşünebilmekten de yoksundular denebilir. Zira, bunların hemen bir çoğu komünizmin doktriner kitabı Das-Kapitali dahi asla ve asla okumamış ve sadece tatlısu sosyalisti olmanın ötesine geçememiş yarı münevver zavallılardı.

Diğer taraftan yerli filmciliğimizin başlıca sermayesi de aynı değerlendirmelerin ürünleri olmuş, hissî sömürü tezgâhlarına mezkûr akım başlıca malzeme teşkil ederek, onların cepleri dolarken, diğer taraftan halk arasındaki bölünme hareketlerine âdeta çanak tutmuşlardır.. Dahası ceplerini doldurmaktan gayrı hemen hiçbir düşünceleri olmayan bu tür sinemacılar ki, istisnalarını tenzih ederiz. Ayrıca; GECEKONDU-APARTMAN sakinleri mukayeseleriyle daha da ileri giderek, işin rengini daha da kızıllaştırmışlardı...

Denecektir ki: Yalan mı yâni, şehirli, köylünün derdinden anlayabilir mi? Bu kısmen doğrudur ve lâkin, böyle bir meseleye eğilmiş olan kalemlerin hemen bir çoğu, taşranın ücra köşelerindeki köy de değil, köycükleri acaba bir sefer olsun görebilmişler midir? Rahatlıkla iddia edebiliriz ki, asla ve asla görmemişler ve İstanbul'un lüks otel lobilerinde viskilerini yudumlayarak meydana getirdikleri hayâl mahsulü ürünlerini sözde sosyal içerikli yapımlar olarak halkımıza arz etmişlerdir. Evet, meselenin en acı yönü de tabiî ki budur.

Mahrumiyet bölgelerinde yaşayan köylü çocuklarının, hemen her açıdan yokluklar içinde kıvranmakta oldukları gerçeği *bizce de bilinen bir hususdur.* Ancak, *şehirli* çocukların katlandıkları mahrumiyet, köylü çocuklarınkinden daha da zordur.

Şöyle ki, taşralı çocuk mahrumiyetler içinde büyür, lâkin; doğup büyüdüğü mahâlde her ne görebilmiş ise, onun dışında bulunan hemen hiçbir şey hakkında bilgisi olmadığından bütün yaşantının bundan ibaret olduğunu sanır ki, bu bir yerde onun için bir teselli sayılabilir. Şehirli çocuklara gelince; her nevi konfor ve nimetleri bizzat görebilme ve elde edememe talihsizliği ile karşı karşıyadır ve böylesi bir ıstırap onu yer bitirir ki, söz konusu ettiğimiz "Gecekondu" değil, normal bir İstanbul ailesinin çocuklarıdır!..

İşte bizler böylesi mahrumiyetler içinde iç çeke çeke büyümüş İstanbul çocuklarıyız ki, hemen bir çoğumuzun ömrü sırf hayâl kurmakla geçmiştir…

Evet tekrar önceki sayfanın satır başına döneceğim yâni; (AGANİ BİR DİŞ VERSENE! BİR TUR VERSENE!) deyimleri. Bu deyimleri yaşları (60-70) civarında bulunan kadim İstanbullular gayet iyi hatırlar ve manasını da en âlâ şekilde bilirler. Zira, zaman zaman kendilerinde böylesi sözler sarf ettikleri olmuştur.

Dolayısıyla bu sözlerin hazin ve gayet düşündürücü hikâyelerini yazalım da yeni nesillerimiz de bir devrin İstanbulu (1943-1965) hakkında hakiki örnekler elde edebilsin!..

AGANİ Bİ DİŞ VERSENE! AGANİ Bİ TUR VERSENE

Benim çocukluğumda (1937-1945) koca bir ekmek ayvası; çürüklü olursa (5 kr.) sağlam olursa (7.50 kr) civarı idi. Lâkin, her çocuk değilse de, çoğunluğu ekmek ayvasının çürüğünü dahi alabilmekten yoksundu. Özellikle (1940)ları; memur ve esnaf tabakasının ziyade ezildiği kapkara savaş yıllarıydı. "Kefen Bezi"nin dahi karneye bağlandığı bu dönem içinde, nice fakir aile evlâdı, "gıdasızlık" sebebiyle, halkımızın daha ziyade, "ince hastalık" tabirini kullandığı ve körpecik gençlerimizi iğrenç pençelerine geçiren "Tüberküloz" hastalığı hiç mi hiç acımadan alıp götürmüştür…

İşte o talihsiz yıllarda hemen her semtin çocuğu bir ayvaya dahi hasret durumdaydı ve içlerinden birisi şayet bir ayva alabilmiş veya elde edebilmiş ise, onu gören arkadaşları; (agani bi

diş versene!) der, herkes bi dişlik koparınca ayva da biter ve belki de ayvanın sahibi olan çocuk elindeki meyvenin tadına dahi doyamazdı!. Bu sebeple ayvası olan çocuklar daha ziyade kuyutu köşelere çekilir ve ancak bir iki yakın arkadaşını yanına alır ve böylece ayvayı gizliden yerlerdi.

"AGANİ Bİ TUR VERSENE!" deyimine gelince, bizim çocukluk yıllarımızda özel bisikleti olan çocuklar, parmakla gösterilebilecek kadar azdı. Dolayısıyla, o yılların çocukları daha ziyade semtlerinde bulunan bisiklet tamircilerinin ayrıca kiraya verdikleri bisikletlerden kiralar ve bisiklet zevklerini böylece tatmin etmeğe çalışırlardı. Ancak, bu zevklerini tatmin edebilmek için 2-3 arkadaşın birleşip ortaklaşa bisiklet kiralamaları şarttı. Zira, bisikletine göre olmak üzere saati; 1 veya 1,50 TL'ye kiralanan bisikletin kira bedelini bir çocuk asla ödeyemezdi. Çünkü, bir veya bir-buçuk lira, az para değildi. Bu sebeple semt çocukları iki üç kişi birleşerek bisiklet kiralar ve beşer dakika olmak üzere sıra ile binip gezerlerdi. Ancak, kira parasına dahi katkıda bulunmaktan yoksun olan çocuklar da vardı ve arkadaşlarının bisikletle dolaştığını gördüklerinde; (AGANİ Bİ TUR VERSENE!) derler ve bisikletteki arkadaşları da seve seve tur verir, onun da gönlünün hoş olmasına katkıda bulunurdu. Ancak şunu da zikretmemiz lâzımdır ki o yılların çocuklarının çilesi daha iyi anlaşılabilsin. Meselâ bisiklet kiralamak öyle kolay bir iş değildi ve ortaklaşa dahi olsa bu zevki ancak ve ancak ayda bir tadabilirlerdi.

1951-1959 yılları arası süratli bir değişim ile iktisadî kalkınma neticesi daha sonraki yıllarda hemen her arzu eden çocuk bir bisiklet sahibi olabilmeye başlamış ve böylece semt bisikletçileri, sadece bisiklet tamirciliği ile hayatlarını kazanmaya mecbur kalmışlar, içlerinde bazıları ise mesleklerini değiştirmişlerdi.

FUTBOL TOPU VE ÇOCUKLAR

Bizim çocukluk yıllarımızda, herhangi bir çocuğun futbol topuna sahip olabilmesi, sadece rüyadan ibaretti ve topu olan aynen özel bisikleti olan çocuklar gibi parmakla gösterilirdi. An-

cak, çocuklar buna da ayrı bir çare bulmuşlar ve kendi toplarını, kendileri imal etmekteydiler. Bu uydurma toplar, ya bir tomar kâğıdın iyice sıkıştırılıp sağlam bir sicimle sıkı sıkıya bağlanmasıyla veya tamamı bez artıklarından meydana getirilen hakiki topla pek alâkası olmayan toplarla oynarlardı. Hakiki topa sahip bulunan çocuklar ise, mahalle takımında, takım kaptanı olmadan, topu ile oynanmasına müsaade etmezdi.

KOVBOYCULUK VE ASKERCİLİK

Çocukların kendi aralarında oynadıkları Kovboyculuk ve Askercilik oyunlarında kullandıkları oyuncak tabancalar; koyunların çene kemiklerinden ibaretti ve bu kemikler tabanca yerine kullanılırdı. Zira oyuncak tabanca, esnaf semtlerindeki çocuklar için sadece rüya idi. "Tüfek, Kılıç" gibi silâhlar ise, semt marangozundan temin edilen tahta parçalarından bizzat çocuklar tarafından imâl edilirdi. Nitekim, bu imkânsızlık hemen birçok çocuğu küçük yaşlarda hüner sahibi kılmıştı. Meselâ semt kırtasiyecilerinden aldıkları tahta tekerlerle araba imâl eder ve yokuş aşağı kayarlar veya birbirlerini çekerek, araba zevki tadarlardı. Keza, günümüzdeki kaydırakları, o tarihlerde bizzat çocuklar kendileri imâl ederlerdi. Keza; ağaçlardan seçtikleri esnek dallardan ok ve yay yapışları, çiklenbik toplayıp, kamışlardan imâl edilen tazyikli küçük oyuncak silâhlar yapılır; içine konan çitlenbik, tıkacın itilmesiyle, aynen mermi gibi sür'atle hedefe gönderilirdi. Uçurtma uçurma, topaç çevirme, bilye, misket oynama, çember çevirme vs. gibi değişik oyunlar da İstanbul çocuğunun son derece sevdiği oyunlardandı ve bunların hemen hepsinin de ayrı ayrı mevsimleri vardı. Yukarıda kayda geçtiğimiz küçük kamış silâhın adı "Patlangoç"tu ve ayrıca; konserve veya bal kutusundan istifade edilerek karpit patlatılırdı ki, bu oyun gayet tehlikeli olduğundan fazla rağbet görmezdi.

Eski kışlar hayli uzun sürer ve gayet soğuk geçerdi ve bu sebeple yağan karlar bir türlü kalkmak bilmediğinden bu durum çocukların pek işine yarar; Kar-Topu oynamak, Kardan-Adam yapmak, bizzat imâl ettikleri kızakla kaymak vs. çocukla-

rı pek eğlendirirdi. Lâkin büyükler tabiî olarak memnun kalmaz ve bir an evvel yazın gelmesi için dua ederlerdi. Zira, dar bir bütçe ile koca bir kışı geçirebilmek hiç de kolay değildi. Hele (1952)lerde öylesine zorlu bir kış yapmıştı ki, Karadeniz-Boğazı'ndan Marmara Denizine geçen büyük buz parçaları o günlerin en enteresan hadisesi olarak dikkatleri çekmiş ve bir çok insan sandallarla bu dev buz parçalarının yanına giderek üzerine çıkıp birer hatıra fotoğrafı çektirmekten geri kalmamışlardı.

Nice babalara cam parası ödetmiş ve bu sebeple nice çocuğun da dayak yemesine sebep olmuş olan meşhur çelik-çomak" oyununu da unutmamak lâzımdır. Zira, Yenikapı semtinin meşhur kahvecilerinden merhum Kevork Efendinin üç tarafı da camlı kahvehanesinin camları hayli nasip almış ve bizler de hayli pistarizma yemiştik!..

Uçurtma uçurmaya gelince; nisan ve mayıs aylarında ziyade rağbet gören ve zaten bir ilkbahar eğlencesi olan uçurtma uçurma oyununa semtin büyükleri de katılırdı. Adına Kuleli denen muhteşem görünümlü uçurtmalar imâl ederler ve semtin geniş arsalarında veya mesirelerdeki özellikle tepe olan mahâllerde uçurtulan mezkûr uçurtmaların uzun ve muhteşem kuyrukları ile yanlarından sarkan püsküllerine taktıkları jiletlerle, havada yakın mesafelerinde uçuşan diğer uçurtmaların iplerini kesmeye çalışılır ve böylece sözde hava savaşı yapılırdı. Ancak, bu uçurtma muharebeleri pek sakin geçmez ve çoğu zaman hafiften sürtüşmeler zuhur ederdi ki, bu gibi nahoş hadiselere sebep olanlar da semtin yumurcakları olurdu. Şöyle ki:

Semt çocukları yukarı mahalledeki delikanlılar ile kendi mahallelerindeki delikanlıları kapıştırmak ve galip gelindiğinde ise mağlup tarafa karşı caka satmak isterlerdi ve bunu sağlayabilmek için de kendi mahallelerindeki ağabeylerine kumpas açar:

– **Mehmed Ali ağabey, Davutpaşalı Sabri ağabey senin için; onun uçurtmasını bir hamlede hacamat edeceğim dedi** diyerek, biribirlerine karşı kışkırtırlardı. Gerçi bu doğru değildi, lâkin, kanı kaynayan küçük felâketlere bunun doğru olmadığını

anlatabilmek de elbette ki zordu hem de ne zor... Dahası çocukların kendilerince doldurdukları ağabeyleri ise öyle pek gafil avlanmazlar, bu hınzırların dolduruşlarına pek gelmezlerdi ama, aldanmış görünür ve bundan büyük zevk alırlardı. Zira; semtin çocuklarına, ne yaman ağabeyler olduklarını gösterebilmek için fırsat doğmuş oluyordu ve işin raconu da buydu!..

Hele mahalle takımlarının birbirleriyle kıyasıya oynadıkları futbol karşılaşmaları gerçekten görmeğe değer hadiselerdendi. Şöyle ki:

Yenikapı çocuklarının pek sevdikleri meşhur sporcu ve kuşçu Mehmet Ali ağabeyimiz başta olmak üzere Yenikapı mahalle takımının kaptanı hep o olurdu ve zaten kaptanlık ona yakışırdı. Kurduğu takımla birlikte komşu semtlere maça giderken, Yenikapı'nın en acar çocukları da peşlerine takılır ve maç dönüşü şayet galip gelinmiş ise, çocuklar hep bir ağızdan:

Samatya salkım saçak
Davutpaşa hepten kaçak
Var mı Yenikapılıya yan bakacak!

Nakaratını tutturur ve bu tezahürat esnasında da rakip taraflar ufaktan kapışırlardı. Bizim çocuklar ise ertesi günü daha doğrusu öbür maça kadar;

– Aganiler, bizim ağabeyler onları nasıl kaçırdılar di mi... diye tuttururlardı.

Evet, İstanbul çocuğu yamalı pantolon, pençeli ayakkabı ve normal bir gıda alamamanın mahrumiyetleri içinde okula gider, simitçi, börekçi fırınlarının pastanelerinin önlerinden iç geçirerek geçerlerdi, ancak hiç bir zaman bu vaziyet onlar için büyük çapta problem sayılmaz ve neşelerini hemen hiç bir şey kaçırmazdı. Hele 1940-1950 yıllarının o pek çetin yaşantısı dahi onların minik dünyalarındaki pembe hayallerle bezenmiş iç âlemlerini hiç mi hiç karartamazdı!..

Dahası o malûm yokluk ve imkânsızlıklar, mevzuubahis çocuklarda bir takım gelişmeler meydana getirmiş, onların maharetli bir kimlik kazanmalarına öncü olmuştur. Bütün bunları Hz. Allah'tan sonra mahalle dayanışmasının verdiği güç ve kuvvete

medyundular ki, bu pek değerli hazine günümüzde kısmen de değil, tamamen yoklara karışmıştır.

Mahalle dayanışmasında öylesine birleştirici bir sihir mevcuttu ki; fakiri-zengini bir yerde semt töresini paylaşmaktan geri kalmaz; hâli vakti yerinde veya durumu kısmen iyi olan aileler, el birliği ile çevrelerindeki fakir ailelere ellerinden geldiğince yardım etmeğe çalışır ve ayrıca bu yardımlarını onları incitmeden yerine getirmeyi de asla ihmâl etmezlerdi.

Kısaca, İstanbul'un kadim halkı, karşılıklı dayanışma ile bütün zorluklarla savaşabilecek bir mânevî güce erişebilmekteydi!

Evet, kadim İstanbullu, yokluklar ve mahrumiyetler içindeydi, lâkin Cihan İmparatorluğu'nun bu emsâlsiz başkentinin halkı, şanlı şerefli mazisine lâyık olmasını bilir ve yamalı elbişe ile dolaşırken bile vakur ve gururla yürür; mütevazı bir eda ile mağrur değil, gururlu olduğunu her hâlinden belli ederdi.

Ne var ki, yerli filmciler İstanbul'un fakirini, yıpranmış ve dilenci kılıklı, zenginini ise karaborsacı ve sömürücü esnaf ve memurunu da; kurnaz veya memuriyet kurbanı vs. göstermekten hiçbir zaman bıkmamış ve hâlâ aynı tutumunu devam ettirmektedir.

Hele, şehirli, taşralı ayırımının meydana getirdiği pek derin uçurum; sınıf farkları meselesini, sınıf çatışmasına dönüştürmüştü ki, 1968-1980 yılları bu hazin tablonun en unutulmaz görüntüsü olmuştur.

ŞEHR-İ İSTANBUL'UN MEŞHUR YATIRLARI VE KADİM İSTANBULLULAR...

Bizans'ın fethi ile Doğu ve Batı Roma İmparatoru, mukaddes Anadolu topraklarından cihanın beldesi Konstantiniye'yi yeniden ihya ederek, İslam Nur'unu kazandırarak, "İslambol" adına lâyık kılan ve en nihayet Türk-Cihan İmparatorluğu'nun Payitahtı olabilme şerefine eriştiren, Cennet Mekân merhum, Fatih Sultan II. Mehmet Hân Hazretleri'nin devr-i hümâyûnlarından beri süregelen nice gaza ve nice fetihlerin hayırlı müjdeleriyle mutluluk kazanarak, Cenab-ı Hakka sonsuz şükran secdelerine kapanmış ve daha sonraki asırlarda basiretsiz idareciler eline düşerek, Balkan Harbi, Birinci Cihan Harbi, İşgal Yılları ve nihayet İstiklâl Harbi gibi savaşların ve çileli yılların ezikliği ile tamamen içine kapanıp, nice acısını yüreğine gömmeğe çalışmış çilekeş Payitaht İstanbul'un kadim halkı daha sonraki yıllarda da önceki sayfalarda yer yer bahsettiğimiz gibi, yokluk ve yoksulluk çileleri çekmekten de nasibini almış; ihtişam ve mutluluk ile ıstırap ve fakirliğini katkısız tadabilmiş ve böylece hayat mektebinde iyice pişerek; manevî zenginliğin, manevî âlemde yaşayabilmenin ne erişilmez muhteşemlikte olduğunu bizzat keşfedebilme mutluluğuna erişebilmiş filozof ruhlu bir kalender halktır.

İslâm, gayr-ı İslâm bir bütün olarak her daim mânevî yönü ağır basmış, Allah ve din inancı başlıca makaddesatı olmuş, Cami, Kilise ve Sinagog her daim sığınıp güç aldığı yegâne mabedler olmuştur. Bir çok yatırını da şanlı mazisinden kalan erişilmez değerlerdeki hazinesi olarak üzerlerinde âdeta titremiş ve hatta,

onları ziyaretle, aziz ruhlarına fatiha okumuş. Dertleşmeyi, kendinden dahi sakladığı nice sırrını hiç tereddüt etmeden Evliyayı Muazzama'ya açabilmiş ve böylece manevî rahatlık hissetmiş bir gizemli halktır Kadim İstanbullu!

Dolayısıyla, bu tarihî ve eşsiz beldenin meşhur yatırlarından bazılarını da özet hikâyeleriyle eserimize geçmemiz konumuzun muhtevasına ayrı bir özellik kazandıracaktır inancındayız.

Zira, Türk Milletine erişilmesi gayet güç hizmetler sunabilmiş olan hemen her Türk büyüğünü dahi âdeta birer "Evliyaymış" gibi değerlendiren bir ruh yapısına sahip Kadim İstanbullu, Fatih Sultan Mehmet Han'ı dahi efsaneleştirerek, evliyalaştırmış bir halktır. Çünkü; ataları onun başının tacıdır. Onlara dil uzatanı hiç acımadan lânetler... Nitekim, İstiklâl Harbi'nin mimarı Yüce Önderimiz Gazi Mustafa Kemâl Paşa Hazretlerine olan *sonsuz sevgi ve saygısı* da aynı ruh yapısından kaynaklanmaktadır. Öz Türkçesi; iyilik yapana kul köle, düşman olana da aman tanımaz bir bahadır olabilme özellikleri onun başlıca meziyetleridir.

Kısaca; İSTANBULLU ANLATILMAZ. İSTANBULLUYU ANLAYABİLMEK İÇİN, İSTANBULLU OLMAK ŞARTTIR!..

EBÂ EYYÜB eL-ENSARÎ HAZRETLERİ

Alemdâr-ı Resûl, Ebâ Eyyübel-Ensârî; Peygamber Efendimiz, Hz. Muhammed Mustafa (s.a.v)ın "Sancakdarı" olabilme şerefine erişebilmiş bir ulu velidir.

150 Hadis-i Şerif nakletmiş olan Ebâ Eyyûb-el-Ensârî Üçüncü Arap muhasarasına iştirak ederek, Konstantiniyye surları önünde şehid düşmüştür.

Hz. Muhammed (s.a.v) Efendimiz ve Hz. Ali'nin bütün muharebelerine iştirak ederek gazi olan bu Ulu Veli; Hicretin 50. yılında *hayli yaşlı* bulunduğu hâlde, yukarıda kayda geçtiğimiz muharebeye bizzat iştirak etmekten geri kalmamıştı. Hayr-i İlâhîye hissedar olmuş ve şehitlik mertebesine erişmeyi niyaz etmişti.

1453 yılında Cennet Mekân Fatih Sultan II. Mehmed Hân'ın isteğiyle, Ak-Şemseddin-i Veli tarafından kabri tespit edilmiş ve bilahare türbesi ile birlikte adına bir de cami inşa ettirilmiştir.

EyyübSultan Camii karşısında bulunan türbesi, yüz yıllardır İslâm Dünyası'nın en önemli ziyaretgâhlarından birisi olarak varlığını sürdürmektedir.

Ayrıca, İstanbul-Hıristiyanları'nın da ziyaret ettikleri mezkûr türbe, çinilerle süslü ve şanına lâyık bir görünüm içinde, onlarca inanana dert ortağı olan bir Ulu Veli'nin ziyaretgâhı olmakla gönülleri feth etmektedir.

KAAB veya KA'B – TÜRBESİ (VII. Asır)

Hz. Muhammed Mustafa (s.a.v) Efendimizin, Mekke'den Medine'ye hicretleri esnasında, evlerinde konaklamayı lütfen kabul buyurdukları ve tam bir içtenlikle ağırlandıklarından dolayı; "Mihmandar-ı Rasulullah" sıfatına hak kazandırılan, Hâlid bin Zeyd Hazretleri'nin "Gaza Yoldaşı" olarak; Emeviler tarafından (Ms. 668 veya 669) da gerçekleştirilen meşhur "Konstantiniyye-Kuşatması" esnasında, Hâlid bin Zeyd Hazretleriyle birlikte şehid edilen ve Sahâbeden bir zat-ı muhterem Kaab Veli Hazretleri'nin, Ayvansaray'da sembolik bir türbesi mevcuttur.

Mezkûr türbe, Ayvansaray-Eğrikapı civarında mütevazi sahabe makamlarından birisidir. (1973-1974) İstimlâk hareketinden evvel; Ayvansaray vapur iskelesi sokağından ilerde, sağ kolda, "Güven-Çelik ve Bulgur-Fabrikası" ile müştemilâtı olan binalar uzanırdı ve solda iki aşçı dükkânı mevcuttu ki, günümüzde bunlardan tek bir numune dahi kalmış değildir.

Mevzuubahis mahalle bütünü ile ortadan kaldırıldıktan sonra, "Kaab Hazretleri"nin türbesi, yeşil saha içinde tek başına kalmış ve bulunduğu mahallin özellikleri de tamamen silinip gitmiştir.

1835 yılında Sultan II. Mahmud Hân tarafından ihya edilen türbe, 1945 yılının zorlu kışında bakımsızlıktan çökmüş ve 1953 yılında yeniden inşa edilen türbenin tam mevkii, Köprü-Ayağı Yanına düşmektedir. Kapısı üzerinde de şu tarihî kitâbe mevcuttur:

"Hazreti Mahmud Hân kim ol müceddid hasletin oldu bu yüzden yine halka merameti ayan, bu mübarek türbenin tevsiine himmet idüp, eyledi şânı sehâbide riayet bi gûman. Hâlid İbni Zeyde hem râhi gaza olmuş imiş.

Bu semiyyi Hazreti Peygamberi âhir zaman nûr bahşi meşhed oldukça bu zâtı muhterem ol şehin ikbalin efzun ide Rabbi müstean celbî kalbi nâs ider Es'ad bu târihi müfid yaptı âlâ merkadül ensâriyi Şâhi Cihan."

(H.1251 – Ms. 1834-1835)

YÂ VEDUD SULTAN: (? – 1453)

Kayıtlarda "Veysî tarikatı şeyhi" olarak geçmektedir. Ayrıca, "Fetih Gazisi" olarak da anılmasına rağmen, merhum, Evliya Çelebi'nin kayıtlarında tamamen değişik bir zat olarak meydana çıkmaktadır. Merhum, Evliya Çelebi'nin gayet enteresan kaydını da özetle geçmeyi münasip bulduk.

Şehr-i İstanbul'un henüz "Konstantininye" olduğu dönem içinde ve "Feth-i Mübin"e yakın günlerde, beldenin içinde, "Aşk-ı İlâhı cezbeye kapılmış", "Yâ Vedud Sultan" adında bir mecnun can varmış ki; hemen her gün, "Fetih olmasın" diye niyaz edermiş. Böylece, kale duvarlarının onca top ateşine dayanabilmesine ve muhasaranın uzanmasına sebep olurmuş.

Nitekim, Sultan II. Mehmet Hân vaziyette bir gariplik olduğunu farkettiğinde ordudaki şeyhleri huzuruna çağırarak onlara.

– Kale gittikçe kuvvetleniyor, fetih ihtimali gittikçe azalıyor, bunun neticesi ne ola ki? diye bir soru sordu. II. Mehmet Hân'ın sorusuna Ak Şemseddin Hazretleri cevap verdi:

– Hiç elem çekmeyin, bu kalenin fatihi siz olacaksınız, kalenin içinde "Şeyh Maksut halifelerinden Yâvedud ölmeyince, Konstantiniyye fethedilemez, o da elli günde ölecektir:

Ak Şemseddin Veli Hazretleri bu sözleriyle; hem müstakbel Fatih'i gayrete getiriyor, hem de Fetih gününü bildiriyor, yâni müjdelemiş oluyordu.

Nihayet Fetih günü, Sultan II. Mehmet Hân Gazi, namı cihanı sarmış Ayasofya Katedrali'ne girdiğinde; "Terler-Direk" mahallinde, İlâhî bir nurun titreştiğini görmüş ve yanına varmış ki; "Bir beyaz kartal vücudu kıbleye dönük hâlde yatmakta, göğsünde ise kırmızı ile "Yâ Vedud" yazılı imiş!..

Padişahın arkasında duran yetmiş büyük evliya buyurmuşlar ki:

– İşte Padişahım! Konstantiniyye'nin fethini, "elli-üçüncü günü" rica eden ve bugün de ruhunu teslim eden meczup budur.

Bu açıklamanın üzerine hemen harekete geçen, alimler ve salihler cesedi gasletmek istediklerinde:

– Merhum gasledilmiştir! Hemen defnedin! diye bir sadâ gelmiş. Hayret içinde tabuta koyup iskeleye indirmişler ve tabutu bir kayığa koymuşlar ve bu meyanda kayık; kürek çekilmeden, yelken açılmadan; "Berk-i Hâtıf" "Kapıp Götüren" gibi süzülüp; Eyyübcivarında ve Ayvansaray dışında karaya yanaşmış, kayığı takip eden diğer zevat ise peşinden kıyıya yanaştıklarında bakmışlar ki, evvelden kazılıp hazırlanmış bir kabir mevcut ve içinden:

– Yâ Vedud! Yâ Vedud! diye sesler gelmektedir. Meczubu bu kabre defnetmişler.

Günümüzde o mahalle: Yâ Vedud iskelesi denir ki, mezkûr adı o tarihlerden gelmektedir. Merhum Veli'nin sembolik kabri ise sahil boyunca uzanan caddenin üzerinde bulunmaktadır.

Mevzuubahis türbe; merhum, Abdül-Aziz Hân'ın vâlideleri merhum Pertevniyal Sultan tarafından; mahdumunun hayatı aşkına restore ettirilerek yenilettirilmiş ve 1972 yılında ise "Köprü İnşâatı" sebebiyle yeri değiştirilen kabir; "Ayvansaray'da köprü ayağı yanında bulunan" mahaldedir. (9)

9- Şehr-i İstanbul'un "Yatırları" daha ziyade "Gaza Şehitleri"nden müteşekkil Veliler, Erler ve daha nice Evliyayı Muazzama'dan ibaret merhumlardır. Bazılarının kabir veya türbeleri ise, özellikle "İstimlâk veya yol yapımı" dolayısıyla; ya yoklara karışmış veya yer değiştirmiştir ki, Horoz-Dede'nin kabri bunlardan birisidir.

TOKMAK TEPE ŞEHİTLİĞİ

Yâ Vedud Sultan kabri'nin gerisindeki tepe, Tokmak Tepe adını taşır. Fetih'den sonra, Sultan II. Mehmed Han Gazi, Son umumî taarruz şehitlerini toplatıp, burada defnettirmiştir.

Ne var ki, mezkûr mahalde "Meçhul Şehitler" adına bir muazzam ve azametli abide inşa edilmiş değildir ve tabiî ki bu üzücü bir eksikliktir. Zira, adı sanı meçhul kalmış bu şehitler böylece yad edilebilirler!..

HOROZ DEDE

Bizans'ın Fethi günlerinde muhasara esnasında Osmanlı Ordusu'nda, erenlerden bir "Horoz-Dede" varmış. Bu yiğit canın başlıca meziyetlerinden birisi de, umum muhasara ordusunun zaman bildiricisi yâni saati oluşuymuş ki; hikâyesini özetle geçiyoruz:

Horoz Dede, gece ve gündüz, yirmi dört saatte, yirmi dört defa horoz gibi öter, sesini Haliç'ten Marmara denizine varıncaya kadar, cümle erat işittir ve böylece zamanı öğrenirlermiş.

Fetih'den sonra Sultan Fâtih'in Sancaktar ağalarından Yavuz Er Sinan Bey ki, "Evliya Çelebi"nin Ceddidir; Unkapanı içinde, Sağrıcılar Camii'ni bu Horoz Dede Veli için yaptırmış, Horoz Dede vefat ettiğinde; Unkapanı kapısı dışında, cadde üzerinde bir sofaya gömülmüş.

NALINCI MEMİ DEDE: (1540-1592)

İstanbul'un Velilerindendir. Kabri, Unkapanı yakınında, Yeşil Tulumba'da, Haraççı Kara Mehmed Mescidi karşısındaki türbededir.

Bazılarına gelince, onların da hikâyelerini bir bütün olarak toparlayabilmek tek kelime ile şans işidir!..

Meselâ; "Yâ Vedud Sultan" "Nalıncı Memi Dede" gibi meşhur yatırlar hakkındaki bilgi de bir bütün olarak pek zor temin edilebilmiş ve belki de daha bilmediğimiz yönleri vardır!.. Ancak, elde edebildiğimiz materyali, kendi bölümleri ve ayrıca dip notunda da olsa bütünü tamamlar şekilde vermemiz en azından bilgi zenginliği açısından değer taşır inancıyla, yeni elde ettiğimiz materyalleri de dipnotunda da olsa geçiyoruz. Çünkü bu bir hizmettir.

Büyük yangınlardan birisinde bulunduğu dükkân cayır cayır yanarken, kendisi gayet sakin nalın yontarak çalışmasını devam ettirirken, görenleri haklı olarak hayretler içinde bırakmış!..(10)

10- Bir rivayete göre "Bergamalı" olup, Unkapanı'nda Azepler Camii karşısında ahşap bir dükkânda nalıncılık edermiş.
Sandukasının baş tarafında "destarlı Mevlevî sikkesi" varmış. Bu simge dikkate alınarak, Dede'nin Mevlevî tarikatından olduğunu ileri sürenler olmuş, lâkin, ona Halveti diyenler de mevcutmuş!..
Türbesi'nin bulunduğu mahalle "Baltaşı" ve kendisine de "Yatağan Dede" derlermiş. Asıl adı Mehmed olmasına rağmen, kısaca "Memi veya Memi Dede" denmiştir.
Halkın rivayetine göre, Nalıncı Memi Dede vefat ettiği gece Sultan III. Murad'ın rüyasına girmiş ve padişahına:
– Cenaze namazımı Fatih Camii'nde kılmaya hazırlan, beni evime gömdür, üzerime bir türbe, yanıma bir tekke ve çeşme yaptır, dünyada elli sene su içtim demiş.
Ertesi günü cenaze namazı III. Murad da hazır olmak üzere Memi Dede'nin vasiyetine uyularak Fatih Camii'nde kılınmış; evinin bulunduğu yere defnedildikten sonra, üzerine türbe, yakınına bir tekke ve çeşme yaptırılmış.
Nalıncı Memi Dede'nin vefatından sonra, Unkapanı ve Şehzâdebaşı'nı kaplayan müthiş bir yangın çıkmış, bu dehşetli yangın esnasında yanmadık bina hemen hemen kalmamış fakat Nalıncı Memi Dede'nin dükkânına hiçbir şey olmamış!..
Yangın esnasında mezkûr dükkânda aynı mesleği sürdüren "Nalıncı Hüseyin Çelebi" mevcut olup ikaz edenlere.
– Benim Dedemin dükkânıdır, beraber yanarım, yine çıkmam ! diye dayatmış!..
Nitekim ateş hemen her tarafı sarmış olduğu hâlde, hiçbir şey yokmuş gibi rahatlıkla çalışmasını devam ettirmiş ve bu akıl almaz vaziyeti hemen herkes şaşkınlıkla seyre koyulmuş!..
Sonraki günlerde ise Hüseyin Çelebi, "dedemin postunu döşendiği dükkândır" demeye başlamış. Ancak, semt dükkânları kıymetlenmeye başladıktan sonra, Küpeli lâkabı ile tanınan bir Musevi tacir, dükkânın mütevellisine bir miktar para vererek, Nalıncı Hüseyin Çelebi'yi dükkândan çıkarttırıp, kendisi geçmiş, bu vaziyetten hiç mi hiç memnun kalmayan çevre sakinleri ise mezkûr taciri âdeta dışlamışlar...
Daha sonra ise dükkânı tutan Musevi, sabah kepenkleri açarken, düşerek ölmüş ve böylece dükkân tekrar Hüseyin Çelebiye verilmiş ki, saf ve iyi

MUSLİHİTTİN MERKEZ EFENDİ: (1460-1551)

MS. 1540 yılında Buldan'da doğmuş, 1551 yılında İstanbul'da vefat etmiştir.

Halveti Tarikatı Şeyhi, tasavvuf bilgini, hekim, şair, Şeyh Sümbül Efendi'nin damadıdır.

Kabri, Mevlânakapısı karşısındaki Merkez Efendi mezarlığı arkasında bulunan 13 sandukalı türbesindedir.

YUSUF SÜMBÜL EFENDİ (? – 1529)

Şeyh, Halveti tarikatının Sümbüliye Kolu kurucusudur. Aynı zamanda; Tasavvuf Şairi, Şeyh Merkez Efendi'nin kayınpederidir.

Doğum tarihî meçhul olan Yusuf Sümbül Efendi; 1529 yılında İstanbul'da vefat etmiştir. Kabri; "Koca Mustafa Paşa semtinde, Koca Mustafa Paşa Camii karşısında bulunan türbededir.

KARACA AHMET: (XVI. Yüzyıl)

İran Şahları soyuna mensup; Şeyh, Veli, Hacı Bektaş Veli'nin mürididir. Kabri, Karacaahmet Kabristanı'nın 10. adası köşesinde, tek sandukalı türbededir.

BABA CAFER: (IX. Yüzyıl)

Bir rivayete göre; Hz. Hüseyin'in çocuklarından veya soyundan gelen bir yakınıdır. Asıl adı Seyid Cafer'dir.

Abbasi Halifesi, Harunnürreşit'in elçisi sıfatı ile yakın arkadaşı Şeyh Maksud ve beş altıyüz kişiden müteşekkil bir kuvvetle Konstantiniyye'ye gelmiştir. Bizans imparatoru Nikephoros I'e Halife'nin mesajını getirmiş, fakat gayet sert bir tartışma neticesi, İmparator tarafından zindana attırılmış ve mezkûr zindanda zehirlettirilerek, şehit edilmiş ve aynı yerde toprağa verilmiştir. Bilâhare fetihten sonra kabrinin üzerinde bir türbe yapıl-

---

huylu ve sadık hizmetkâr, Memi Dede'nin türbedarı olmuş.

Civar ve semt sakinleri, Nalıncı Memi Dede'nin geceleri türbesinden kalkarak, III. Murat Han'ın yaptırmış olduğu çeşmeye nalınlarıyla gelerek abdest aldığını iddia ederler!..

mış ve Baba Cafer Türbesi namı ile İstanbul halkının ziyaret mahalli olmuştur.

Günümüzde İpçiler adı ile anılan ve daha evvel "Zindankapısı" veya "Hz. Cafer kapısı" adlarıyla da anılmıştır.

ÇİFTE SULTANLAR: (VII. YÜZYIL)

Hz. Hüseyin'in. "Fatma ve Sakine" adlarındaki torunlarıdır. Hz. Muhammed Mustafa (s.a.v) Efendimizi; mü'min olarak görmüş ve mü'mine olarak vefat etmiş "Sahabiyeler"dir.

Kabirleri, Koca Mustafa Paşa'da bulunan Koca Mustafa Paşa Camii bahçesindedir.

GÜL BABA: (XV. Yüzyıl)

Cibali'de bulunan Gül Camiinde bulunan kabri, İstanbul halkı tarafından alışılagelmiş ziyaretgâhlardandır.

Özet kaydımızdan da anlaşılacağı gibi İstanbul halkının sevip benimsediği Velilerdendir.

İVAZ FAKİH: (? – 1335)

Merhum "Veli"dir. Kabri; İstanbul'da bulunan en eski Türk Mezarı olarak bilinmektedir.

Mevzuubahis kabir, Büyük Çamlıca Tepesindedir.

ŞEYH, MEHMED GEYLANİ: (? – 1453)

Şeyh, Mehmed Geylani Hazretleri, "Fetih Şehitlerindendir" Kabri; "Yeni Vâlide Sultan Camii" sırasında, "Arpacılar Camii" "Bursa-Tekkesi" altında bulunan türbededir.

TELLİ BABA: (- X İSTANBUL)

Sarıyer, Yeni mahallenin ilerisinde bulunan türbedeki kabri; hâlâ aynı şevkle onlarca genç kız, genç hanım ve yeni evli çiftler tarafından ziyaret edilmekte ve bilhassa evlenmek arzusunda olan genç kızlar adakta bulunup Veli merhumu ziyaretten geri kalmazlar.

TEZVEREN DEDE: (? –XV. Yüzyıl – İSTANBUL)

Konstantiniyye Kuşatması'nın "cihat eridir". Kabri, "Divan-Yolu, II. Mahmud Han Türbesi" Kapısının karşısındadır: "Türbedar Sokağı"

Merhum, Veli Hazretleri'nin türbesi her daim ziyaret edenlerin dualarına muhatap olan bir değerli ziyaretgâhtır.

SARI BABA TÜRBESİ: (XVII. Asırdan evvel)

Boğaziçi-Ermenileri Büyükdere'den önce Sarıyer'e yerleşmişler ve bir cemaat teşkil edebilecek nüfusa eriştiklerinde; "Surp-Hagop" adına tesmiye edilen bir kilise inşa etmişler. Daha sonra ise toplu şekilde "ihtida" ederek, "İslâmiyeti" seçtiklerinde, cemaatin "Vaizi" olan "Rahip, Sarıyan"da bilâhare "İhtida" ederek, onlara katılmış ve vefatından sonra müridleri tarafından gömüldükten sonra; türbe ve yanı başına da bir tekke inşa edilerek adına "Sarı-Baba Tekkesi" denmiş.

Günümüzde varlığını muhafaza eden mezkûr türbenin üzerinde devâsa bir apartıman mevcuttur, lâkin, türbe gayet temiz şekilde muhafaza edilmektedir.

Sarıyar adının; toprağın sarı renkte oluşundan veya eski ismi "Saron"dan kaynaklandığı zannolunmaktaysa da, bu doğru değildir ve bilâhare İslâmiyeti seçen Rahip Sarıyan'ın soyadından kaynaklanıp, "Sarı-Yar" ve günümüze gelene kadar "Sarıyer"e dönüşmüş olması ihtimâli daha ziyade ağır basmakta ve zaten bir çok tarihçi de bu görüş üzerinde birleşmektedir.

Mezkûr türbe Sarıyar-Çarşı Hamamı'nın yanında olup günümüzde de (2002) ziyaret edenleri mevcuttur.

Evet "Sarı-Baba"nın özet hikâyesi budur. Ruhu şad olsun, nur içinde yatsın.

ŞEYH VEFA HAZRETLERİ: (? – 1491)

Adını semtine yazdırtan bu Veli Kişi'nin asıl adı, Mustafa'dır. Edirne'de Debbağlar İmamı Şeyh Müslihittin'den feyz almıştır.

MS. 1491 yılında vefat eden Şeyh Vefa Hazretleri, muayyen zamanlar dışında hemen hiç bir fani ile görüşmez, dünyalıklı fanilere pek yüz vermez ve daha ziyade fakir ile zayıflara değer verir onlarla yakınlık kurarmış.

Sultan Fatih ile büyük mahdumu II. Bâyezid; Şeyh Veli'nin huzuruna çıkmak, elini öpüp duasını almak arzusu duymuşlarsa da, Şeyh Veli Hazretleri buna rıza göstermemiştir.

Bu durumu bir türlü unutamayan Sultan II. Bâyezid Hân ise, Şeyh Vefa Veli'nin vefatında yüzünü açtırarak bakmış ve böylece onu görebilmiş, ne var ki padişahın bu davranışı ulema tarafından hiç hoş karşılanmamış, doğru bulunmamıştır. II. Bâyezid Hân ise Şeyh'in yüzünü görebildiği için gayet memnun olmuş.

Yüzü hiç gülmeyen ve fakat konuştuğu zaman öylesine güzel sözler söylermiş ki, Veli Hazretleri'nin yanaklarında âdeta güller açar, teni âdeta nurlanırmış.

II. Bâyezid Hân, Kerime Sultanı evlendireceği zaman, nikâhın "Şeyh Vefa Veli Hazretleri" tarafından kıyılmasını niyet ederek, Şeyh Vefa Veli Hazretlerine 40.000 akçe gönderip, nikâhın onun tarafından kıyılmasını irade buyurmuş.

Ne var ki, Şeyh Vefa Veli Hazretleri Padişah'ın isteğini kabul etmeyip;

– Kocaelili Şeyh Muhittin fakirdir, nefesi de kuvvetlidir, ona gidin, demiş.

1972'lerde Şeyh Vefa Veli Hazretleri'nin türbesi tamamen harap hâlde imiş ve eskisi gibi ziyaret edenleri de yokmuş. Türbenin önünden geçenlerden Şeyh'in ruhuna bir fatiha hediye etmek maksadı ile duraklayanlar dahi pek azmış.

Evet, İSTANBUL FOLKLORU adlı ve 1972'de yayınlanmış değerli eserinde sayın Mehmet Halit BAYRI böyle buyurup haklı olarak sitem etmektedir!..

Ancak, ya günümüzde durum nedir?.. İşte asıl düşünülmesi icap eden husus budur. Zira, manevî değerler, sevgi, saygı, hemen hepsi günümüz insanı için cüz'i bir değer dahi taşımamaktadır!..

Heyhât ki, günümüzdeki panorama budur; (2002)

İSTANBULLU'NUN GÖZDE SAYFİYELERİNDEN FLORYA VE GALATARYA MESİRELERİ

Ülkemizin hemen her yöresinde olduğu gibi, İstanbul halkı da yazın bunaltıcı sıcaklarından bir nebze olsun kurtulabilmek ve serinleyebilmekle birlikte temiz havaya kavuşmak gayesiyle, akın akın mesirelere giderdi.

1940'lı, 1950'li yıllarda, maddî durumu iyi olan aileler; EMİRGÂN, BÜYÜKDERE, SARIYAR, ADALAR vs. gibi belli başlı sayfiye mahâllerini seçerler, esnaf tabakası ise; TOPKAPI, BAKIRKÖY, YEŞİLKÖY, FLORYA, GALATARYA; günümüzde Şenlik semtlerini, keseye daha uygun olduğu için seçerlerdi. Hele, Topkapı'nın yazlık mahalli olan TAKKECİ semtinin havası bilhassa "verem hastalığına" iyi gelmekte olduğu inancı halk arasında pek yaygındı.

Ancak, FLORYA MESİRESİ hemen hepsinden ziyade rağbet görür ve günlüğüne gidenler dahi ekseriyet teşkil ederdi. Zira; deniz istense, deniz, kır havası istense kır, her arzuya uygun bir mesire idi.

Esnaf tabakasından olanlar keselerine uygun mesireleri seçerek, piknik zevklerini tatmin edebilme gayesiyle, günlük eğlence gezileri tertiplerlerdi. Şöyle ki, vapur ve trenle gidilecek uzak mesireler için, bir gün evvelden hazırlık yapılır, çeşitli kır yiyecekleri pişirilerek hazır duruma getirilirdi.

Bu gibi geziler, çoğunlukla 2-3 aile topluluklarınca müşterek tertiplenir ve en önemlisi de mezkûr her grup mensubu bulunduğu mahallenin fakir ailelerinden birisini birlikte götürerek, onların da gönüllerini hoş etmeyi âdeta bir görev sayarlardı. Dahası; birlikte götürecekleri ailenin herhangi bir eziklik duymaması için gayet enteresan bir taktik uygulanırdı ki aynen şudur: Geziye iştirak ettirecekleri mezkûr aileye maddî bir külfet yüklememek için yiyecek malzemelerini bizzat alıp evine götürürler ve grubun içinden en yaşlı olan hanım; "Hanım kızım, sen zeytinyağlı dolmaları, sigara-muska böreklerini en iyi sen pişirirsin" komplimanı ile bir miktar malzeme verirler ve böylece o ai-

lenin de geziye emeği ile bir katkısı olur ve eziklik duymadan geziye iştirak ederdi. Evet aynen yazdığım gibi olurdu ki, bütün bu güzel dayanışmaları bizzat görebilmiş, yaşayabilmiş olan kadim İstanbullulardanım!..

FLORYA'NIN ÖZELLİKLERİ

İstanbul yakasında ikamet eden esnaf tabakasından olanlar; hem denizden, hem de kır zevkinden faydalanabilmek gayesiyle daha ziyade Florya Mesiresi'ni tercih ederlerdi. Ancak şu noktayı da belirtmek isteriz ki, gerçekten kayda şayan bir husustur. Şöyle ki; deniz banyosundan daha ziyade erkekler faydalanabilmekte ve kadınların ancak ve ancak pek cüz'i bir kısmı bu tabiat harikası nimetten faydalanabilmekteydi ki, çoğunlukla "Kapalı-Deniz Hamamları" onların başlıca deniz-banyosu mahâlleri idi. Mezkûr banyoların İstanbul yakasında olanların içinde en meşhuru "Kum-kapısı Deniz Banyosu" olup, bilhassa semt kadınlarının, hem banyo yapıp serinledikleri ve hem de aralarında hoşça zaman geçirdikleri bir mahaldi.

Karşıyaka'dan yâni Rumeli veya Anadolu yakasında ikamet edenler ise daha şanslı kadınlardı denebilir. Zira, onların batı tarzı yaşantıları kendilerine böylesi bir imkân sağlamış durumdaydı ve tabiî ki, Erenköy gibi bazı semtler bu kategorinin dışında kalmaktaydı. Ancak, İstanbul'un sur içi sakinlerinin tam bir taassup kurbanı oldukları asla ve asla düşünülmemelidir. Zira, Deniz Hamamları onların deniz banyosu ihtiyaçlarını ziyadesiyle karşılamaktadır. Gerçi 1950'lerden sonra kademeli şekilde deniz banyosunda "Haremlik-Selâmlık" usulü kalkmış ve plaj yaşantısı normale dönmüştür. Lâkin, daha sonraki yıllarda; (1960'lı 1970'li yıllar) plaj sefalarının rengi daha da değişerek bikini mayolu vs. hemen her plâjı sarmış, güzellik yarışmaları bir diğerini izler hale dönüşmüş ve böylece kültür emperyalizmi denen illet haremlerimize kadar girebilmişti. İstanbul yakası halkının örf ve ananesine temelden bağlı esnaf tabakası bu durum karşısında âdeta şaşkına dönmüş ve vaziyeti kavrayana kadar, iş işten geçmişti.

Bizi ne normal deniz banyolarının ne normal güzellik yarışmalarının katiyen karşısında değiliz ancak bu masum görünüm altında yatan asıl iblislik, bilâhare dişlerini göstermeğe başlamış; bikini yerini üstsüze terk etmiş ve diğer taraftan mini etek ile birlikte, göbek teşhiri vs. her geçen gün daha da ileri gidilerek, günümüzdeki hayâsız vaziyete ulaşabilmiştir... Heyhât ki, daha da kötüye gitmektedir!..

FLORYA MESİRESİ VE BANLİYÖ TRENİ

Florya'ya gitmek isteyenler için, "Yenikapı tren istasyonu" merkezî bir durak sayılmaktaydı. Çünkü; Yenikapı durağından İstanbul'un hemen her mahalline rahatlıkla ulaşabilirdiniz ki, hâlâ öyledir ve bu özelliğini hiç yitirmemiştir.

Dolayısıyla da bilhassa Pazar günleri sabahın erken saatlerinden itibaren Yenikapı tren istasyonu, pikniğe gidecek yolcularla tıklım tıklım dolardı.

Sırası gelmişken o yılların "banliyö trenleri"nden bir nebze olsun söz etmek tabiî ki, elzemdir. Zira, o "kömürlü trenler"deki zevkli yolculuk, daha sonraki "elektrikli banliyö trenleri"nde asla mümkün olamamış ve özellikle 1980'lerden 2002'lere varan yıllar içinde pek berbat bir vaziyet sergileyen mezkûr konserve kutularında, değil zevkli, nispeten olsun rahat seyahat edebilmek tam manada bir rüya olup çıkmıştır.

En iyisi biz gene asıl konumuza dönelim ve o huzur dolu yıllardan hatırlayabildiklerimizi, günümüz nesillerine aktaralım.

1940'lı 1950'li yılların tren istasyonlarında, gar şefinin makam odası bitişiğinde, daha doğrusu demir yoluna bakan cephesinin köşesinde, koca bir gemi kampanası mevcuttu ve istasyondaki tren, yolcu indirip yolcu bindirdikten sonra, en arka vagonda bulunan "Şef Tren" sol kolunda; altın rengi sırma işlemeli, demiryolu amblemi taşıyan yeşil renkte bir pazubent taşırdı. Dikkatle sağa, sola bakarak yolcuların vaziyetini izledikten sonra, pirinçten imâl edilmiş borazanı ile; trenin harekete hazır olduğunu gar şefine bildirir ve şefin daha evvel sözünü ettiğimiz kam-

panayı çalmasıyla birlikte, lokomotif acı acı düdüğünü öttürerek yavaş yavaş harekete geçerdi. Gar Şefi, yardımcı memur ve Gar Polisi kontrolünde olan tren aynı tempo içinde garı terk eder ve ancak gardan ayrıldıktan sonra hız kazanmaya başlardı. Lokomotifi idare eden makinist ise; yüzü gözü kömüre bulanmış; yarı kara, yarı beyaz bir görünümle lokomotiften garı izler ve şefe el sallayarak gülümserdi. Evet, gülümserdi zira o yıllarda hemen herkes maharet sahibi olduğu mesleğine temelden bağlı ve severek hizmet sunan vatandaşlardan müteşekkildi...

Evet, bir banliyö treninin hareket edişi, böylesi bir özel merasime tâbi idi ve sanki dev bir yolcu gemisi limandan ayrılıyormuşçasına bir hava yaşanırdı.

Hele Gar Şefi'nin başında bulunan, "kırmız kaplı" ve siperli şapka, pek afili görünür ve bütün çocukları âdeta cezbederdi, hem öylesine cezbederdi ki, mahalle oyunlarında, "Trencilik oynanırken" Gar-Şefi rolünü üstlenebilmek için aralarında âdeta mücadele ederler ve bu durum ancak niyet çekimi ile tatlıya bağlanabilirdi.

İstasyon Polisi'nin geceli gündüzlü istasyonda kalmak mecburiyeti olduğu için hemen her istasyonda, küçük bir polis evi mevcuttu ve kapısında "İstasyon Polisi" levhası bulunurdu.

İstasyonda bulunan "yolcu salonları"nda kışları odun sobası yanar ve yolcuların üşümemesi için böyle tedbir alınırdı. İstasyon polisi ise bilhassa yolcu salonlarına dikkat eder, herhangi bir berduşun içerde kıvrılıp yatmasına mâni olurdu. Zaten o yıllarda hemen hiç birisi böyle bir harekete kalkışamaz, istasyon polisinden çekinirdi.

İlkbahar geldiğinde ise, aynen bahriyeliler gibi polisler de beyaz giyinirdi, lâkin polislerin giyimi sadece ceket ve şapka beyazı ile ilkbahara uyum sağlar, pantolonları her zamanki gibi gri renkte olurdu.

Kısaca istasyonların asayişinden doğrudan sorumlu bu çilekeş polisler, uzun yıllar aynı istasyonlarda görev yaptıklarından, semt sakinleri tarafından da benimsenir ve kendileri ile yakın ahbaplık kuranlar olurdu.

BANLİYÖ TRENLERİNDE DEĞİŞMEYEN YEGÂNE KURALSIZLIK: "ANARŞİ"

1940'lı, 1950'li yılların; "Küçükçekmece - Sirkeci" arasında sefer yapan trenlerin gençler tarafından en cezbedici taraflarından birisi; "Sahanlıklarda ve basamaklarda" seyahat edebilmekti. Yazın sıcak günlerinde bunalan ve çoğunluğunu gençlerin teşkil ettiği yolcular, sahanlıkları tercih ederler ve bilhassa basamakların üzerinde ya otururak veya ayakta durup, demir yolu çevresinde bulunanlara el sallamak gibi tehlikeli alışkanlıklar sergilerlerdi!

Gerçi trende devamlı dolaşan kontroller, bu gibi hareketlere kesin mâni olurlardı lâkin tatil günlerindeki izdiham yüzünden bu görevlerini rahat uygulayamazlar ve böylece zuhur eden bazı kazalar önlenemezdi ki, birçok genç bu kuralsızlık yüzünden hayatından olmuştur!.. Heyhât ki, hâlâ öyledir hem de en berbat, en kuralsız şekilde... Kuralsız da değil gerçek bir "anarşi" numunesi olarak!..

Kömürlü Banliyö Trenleri; (Birinci-İkinci ve Üçüncü) olmak üzere, üç sınıftan müteşekkil kompartımanlardı. Birinci sınıf kompartımanlar pek lüks ve vişne çürüğü renginde maroken koltuklarla döşeli idi; kompartıman girişlerinde ise bir kişilik koltuklar bulunur ve koltukların karşısına düşen duvarda kristal ayna yer alırdı. İkinci mevki olanının koltukları ise yeşil renkte maroken döşeli idi ve en az birincisi kadar güzeldi. Üçüncü mevkiye gelince; oturulacak yerler tamamen tahta idi, lâkin günümüzdeki trenlerle mukayese edilecek olursa; hiç abartmıyorum; "birinci mevki" sayılabilirdi...

Zira, 1970'li-1980'li yıllardan günümüze miras kalan; anarşik hareketlerin sunduğu zehirli kalıntı neticesi, İstanbulun zaten karmaşık hâle gelmiş gençlerinin çoğunluğu tam bir kuralsızlık ucubesi yapmış; tren koltuklarını şayet döşemeli ise sustalı bıçakla param parça etmişler, değilse, koltukları kırıp parçalamışlar, tren kapılarını aynı akıbete uğratmışlar vs. Böylece tren yolculuğu gerçek bir kâbusa dönüşmüş, bir de "Çanta-Kapkaç-

çıları"nı ilâve edersek, günümüz Banliyö Trenleri'nin ne berbat konserve kutuları olduklarını varın siz tahmin edin!..

Bir de günümüzdeki Banliyö Trenleri'nin kendi vaziyetlerine bakalım. Bakalım da zaman zaman tv kanallarında boy göstererek; BENİM HALKIM, BENİM VATANDAŞIM diye büyük büyük kelâmlar sarf ederek, âdeta padişah kisvesine bürünen bazı "Siyasî Kişizadelerimiz" bu satırları okusun ve "Benim" diye vasıflandırdıkları halklarının ne yaman çileler içinde yolculuk ettiklerini görsünler. Görsünler de böylesi büyük büyük kelâmlar sarf etmekten vazgeçsinler!..

Banliyö Trenleri'nin hemen her vagonunda muhakkak ya kırık cam veya camsız çerçeve mevcut olup, çoğu zaman da kapıları ardına kadar açık olur ve bir takım çocuk veya gençler, kapılardan sarkarak, bir takım akrobatik hareketler sergilerler. Mâni olmak isteyen ise bir güzel dayak yer... Özellikle "Kazlı-Çeşme ve Zeytin-Burnu ile Yeni-Mahalle arası trenler taşa tutulur ve bu sebeple başına taş gelen bazı yolcular ya ağır yaralanmış veya göçüp gitmişlerdir. Kışın yağmuru, karı malûm kırık camlı çerçevelerden içeri girer veya ıslanırsınız ve üşüyüp hastalanırsınız...

Bu yıllardır böyle devam edip gitmektedir; (1970-2002)

NİÇİN: (1940'lı, 1950'li) YILLAR!..

1940'lı, 1950'li yıllar hâliyle hemen her zaman olumlu olarak hatırlanacak yıllardır. Benim üzerinde durduğum faktör, o yılların İstanbulluları, yâni "Kadim-İstanbullular" birlik ve beraberlik içinde yaşamanın ne doyulmaz bir mutluluk verdiğini bizzat bilen, bizzat tatmış vatandaşlardı!.. Yoksa; 1940'lı yılların "Savaş Yılları" 1950'li yılların kendine has problemleri olan yıllar oldukları bizim de meçhulümüz değildir.

Ancak; "Birlik, beraberlik içinde" mahalle dayanışması, erkeklerin; bayanlara karşı saygılı oluşu, bayanların zarif ve hanım hanımcık tavırları, gençlerin büyüklerine karşı son derece saygılı hareket etmeleri vs. hemen her şekil ile İstanbul bir kül-

tür ocağı, sakinleri de o ocağın yetiştirdiği münevverlerdi ki, bütün bunlar birbirini tamamlayan pek değerli özelliklerdi.

Evet, yukarıda dikkatleri çektiğimiz; (NİÇİN?)i bu özelliklerin temelinde mevcuttur ve o yılları yaşamamış olanlar için bütün bunlar âdeta bir masal gibi gelebilir.

SİGARA İÇİLEN KOMPARTIMANLAR VE ELİT TABAKA YOLCULARI

Kömürlü Banliyö Trenleri'nde sigara içmek serbestti. Ancak, içmeyen yolcuların rahatsız olmamaları için, sigara içenler için ayrı bir vagon tahsis edilmiş ve üzerlerinde; "bu kompartımanda sigara içilir" levhası bulunurdu ve sigara tiryakileri mezkûr vagonlarda seyahat ederlerdi.

İstanbul yakası Banliyö Trenleri'nin en kibar ve en münevver yolcuları, (1940-1950)li yıllarda Bakır-Köy'de ikamet ederlerdi ve bu semtin sakinleri daha ziyade; Paşazadeler, Tüccarlar ve Ermeni-Kuyumcular'dan müteşekkildi; bu meyanda meşhur "Balıkçıları"nı da unutmamak lâzımdır. Bu mutena mahallin sahil boyunu işgal eden meşhur balıkçıları ise Ermeni balıkçılardan müteşekkil olup, en meşhurları şunlardır: 1- Fren Reis, 2- Hacı Yervant Reis, 3- Hagop Manikyan Reis; (1896) doğumlu olup (1980)'lerde henüz sağdı ve bu meşhur Balıkçı Reisi'nin hemen hemen bütün yakınlarını o malum "misyoner taifesi" alıp götürmüş... "Oltacılık ve Ağcılık" ile nam yapmış olan mezkûr reisten ayrı bir de Rum asıllı Niko Reis vardı ki, Bakırköy bölümünde hemen hepsinden daha geniş bahsedilecektir.

Günümüzde (YENİ-MAHALLE) adıyla bilinen ve Bakırköy'e bitişik semtin eski adı ise (CAN-KURTARAN)dı ve mahallin sakinleri de; "Devrin tanınmış tüccarları, yüksek dereceli memurları ve kalbur üstü emeklilerinden müteşekkildi. Özetle bahsini ettiğimiz bütün bu elit yolcular, mezkûr trenlerle seyahat ederler ve o yılların en popüler gazetesi olup, daha ziyade münevver tabaka tarafından okunan CUMHURİYET GAZETESİ ise Banliyö Trenleri'nin "Birinci Mevkileri"nin başlıca mevkutesi idi.

Nitekim, biz yâni o yılların gençleri de devrin Beyefendilerinden gördüklerimizi aynen uygulamaya çalışır ve birer Cumhuriyet gazetesi alarak, isminin okunabileceği şekilde katlar ve ceketimizin yan cebine koyarak, münevver (!) pozlarında caka satmaya çalışırdık.

Görülüyor ki, o yılların büyükleri kendilerinden sonraki nesillere gayet olumlu yönde misal teşkil etmiş ve dönemin gençleri her daim onları misal almışlardı ki, ibrete anmadan edilemez!..

Banliyo-Trenleri'nde bilet kontrolü yapan ve günümüzde tamamen yoklara karışmış "kondüktörler" de gerçekten dikkate şayandı!.. Gayet kibar ve son derece vazifeşinas olan bu görevliler, TCDD'nin gerçekten övünebileceği istisnaî memurlardı. Mezkûr kondüktörler tren yolcuları ile öylesine olumlu diyalog kurarlardı ki, her iki taraf da biribirine karşı yakınlık duyar ve zamanla yakın bağlar kurma durumu sergiler ve böylece şayet bir yolcu 2-3 gün trene binmeyecek olursa; bindiği gün kondüktör kendisini kibarca selâmlar ve "Hayır ola Beyefendi, kendinizi özlettiniz, inşallah rahatsız değildiniz?..." gibi dostça hâl hatır sorarlardı.

Tek kelime ile taban, orta ve elit tabaka diye bir ayırım yapacak olursak; "İstanbul halkı, iç içe; dostluk, kardeşlik bağlarıyla âdeta kenetlenmiş bir halktı" demek en tabiî izah yoludur denebilir.

İKİNCİ CİHAN HARBİ'NİN ÜRÜNÜ YOKLUK YILLARI !..

İkinci Cihan Harbi'nin yokluk yıllarında bir çok ürün "karne ile satılmakta" olduğundan; başta ekmek olmak üzere, sabah kahvaltılarının baş tacı "Çay-Şeker" vs. bulabilmek, âdeta imkânsız gibi bir şeydi!..

Dolayısıyla hemen bir çok fakir ve esnaf aile çocuklarına "Şekerli Çay" içirebilmek için, kendi haklarından feragat eder; ya kuru-üzüm ile veya tamamen şekersiz çay içmeye mecbur ka-

lırlardı. Bu fedakâr aileler tüm çaba ve gayretlerine rağmen hiç mi hiç şeker bulamadıklarından zavallı çocukların bazıları "uyuz hastalığına" yakalanır veya o yılların en korkunç illeti olan "verem hastalığına" kurban giderlerdi. Çünkü; gıdasızlık, vitaminsizlik, nice körpecik vücudu menhus hastalığın kucağına iterdi.

O geri dönmeyesice yılların İstanbulu'nda başlıca besin maddesi denizden temin edilen "Balıklar"dı. Çünkü, balık kasaplık hayvan etinden çok daha ucuzdu. Ne gariptir ki, günümüzde balık ancak "zengin olan ailelerce" gıda maddesi olarak değerlendirilebilmekte iken, o karanlık yıllarda; "fakir, fukara"nın âdeta cankurtaran simidi idi. Yâni, Cenab-ı Hak, yüce ve eşsiz inayetiyle imkânsızlıklara sahip çıkıp onları korumuştu ve zaten hemen her daim öyle değil midir? Dolayısıyla Ulu Yaradana her ne kadar secde etsek azdır.

Günümüzde tanesi 10 - 15 milyona satılan Lüfer Balığı o yıllarda 75 kr veya bir lira civarı satılırdı. Uskumru da hemen hemen aynı fiyata satışa sunulur; Torik Balığı (çifti liraya), Palamut ise, çifti 50 kr.a satışa sunulurdu. Keza, "Torik ve Palamut, Lakerdası"nin kilosu ise (2 veya 250 kr) civarı idi. Halis Uskumru "Çirozu"; (çifti beş kuruş)a zor alıcı bulurdu. Zira çoğu evlerde, "Lakerda basılır, çiroz kurutulurdu"

1959'larda Çiroz'un tanesi (7,50 Kr.) idi. 1967'lerde en âlâsı olan Torik'ten yapılan lakerda (50 ile 75 Tl) civarı satılırdı. En iri İstakoz'un tanesi (15 TL) idi. Pavurya'nın tanesi (250 Kr); Balıkçı lisanında "Eğtenye" denen "İstridye"lerin tanesi (100 Para ile 5 Kr.) arası satışa sunulurdu. Keza bir kepçe "Karides", (5-10 Kr.) civarı satılır; en lezzetli olan "küçük karidesler" ise sebilullah satışa sunulurdu.

Dolmalık midye ki, iri iri olurdu; tanesi (yüz para ile beş kuruş) civarı idi. Daha ziyade "Gayrımüslimlerin" rağbet ettikleri; Lakerda, Uskumru Dolması, Midye Dolması, Midye Tavası, Likornoz, Tütün Balığı, Uskumru Turşusu vs. deniz mahsullerinin hazırlanması ve pişirilmesi gerçekten maharet isteyen bir işti ve en lezzetlilerini de Ermeniler yaparlardı.

Kayda geçtiğimiz ürünlerin en lezzetli olanlarını yiyebilmek için, o yılların en meşhur satıcılarına müracaat edilirdi ki; küçük, şirin camekânlarda teşhir ettikleri deniz ürünlerini, kar beyazı önlükler takarak satan bu meşhur balıkçı ustalar özetle şu şahıslardı:

CABİ KARDEŞLER, LAKERDACI HAYK, MELKON DAYI, HAMPİK VE MELİK DAYILAR, ALİKSAN, KOLYOZ SARI vs. Torik Lakerdası yapanların içinde en meşhur olanı Hampik Dayı idi ki, onun çevirme dondurması da pek meşhurdu. Bu konuya Kumkapı bölümünde daha detaylı temas edilecektir.

Yukarıdaki kayıtlardan da anlaşılacağı gibi, bütün yokluklara rağmen, İstanbul halkı, yine de hayattan zevk alabilmesini bilmiştir. Çünkü komşuluk hakkı, yardımlaşma, semt sakinleri içinde bulunan zengin aileler, fakir olanlara yardım ellerini her daim uzatmışlar, komşuluk hakkını onlardan hiçbir zaman esirgememişlerdi ve bu bir Türk terbiyesi, Türk ananesi idi. Dolayısıyla da "Küçük-Çekmece ve Sirkeci" hattında çalışan banliyö treni, hiçbir zaman "kara tren olmamıştır. Zira onun yolcuları yek vücuttu!..

KADİM İSTANBULLU İÇİN FLORYA PAHA BİÇİLEMEZ BİR DEĞERDİ!..

Florya adı, kayıtlara göre; İskender Çelebi'nin Av-Köşkü'nün adından mülhem olarak meydana gelmiş, şöyle ki:

Arnavutluğun Florina kasabası halkından olan İskender Çelebi, mezkûr köşküne bu sebeple mevzuubahis adı koymuş ve zamanla halk dilinde Florya şeklini almış tam adı ise "Florina Bağçesi"dir.

İstanbul yakasında ikamet eden kadim İstanbullular için Florya Mesiresi'nin paha biçilemez bir değeri vardı. Nitekim, hemen bir çok sahil semtinin, Deniz Banyoları ve Plajları olmasına rağmen, İstanbul yakası sakinleri her daim Florya-Mesiresini, Florya-Plajlarını seçer ve çoğu zaman diğer semtlerdeki İstanbullular da aynı tercihe iştirak ederlerdi. Çünkü, Büyük Önder Gazi Mustafa Kemâl'in Florya'da pek değerli hatıraları mevcuttu.

Meselâ, merhum babalarımız; "Atatürk yüzerken" yanıbaşında bulunabilmenin, Yüce Önderimizin yakınında olup, onu görebilmenin şeref ve mutluluğunu tatmışlar ve bu mutlu anılarını zaman zaman bizlere anlatırlardı. Bizler ise Florya'daki "Atatürk-Köşkü"nü gördükçe hayaller kurar ve sanki Yüce Önderimizi karşımızda görmüşçesine dalar giderdik!.. Bu sebeple Florya Mesiresi'nin bütün kadim İstanbullular için değeri, bütün tasavvurların üzerinde idi.

Hafta içinde ve pazar günleri çantalar, torbalar, denkler vs. bin türlü teferruatla yola çıkan aileler, bu meşakkate seve seve katlanırlardı. Gerçi zaman zaman; (aman, yandık, bittik bi daha mı!..) gibi pişmanlıklarını belirten sözler sarf ederlerdi. Lâkin bütün bunlar her daim sözde kalır. Diğer hafta yine Florya Mesiresi'nin yolu tutulurdu. Birlikte taşınan çeşit çeşit piknik ihtiyacı ise özetle şunlardı: Yiyecek torbaları, su testileri, termos, bardak, kadeh, tencere, ızgara, tabak, çatal, kaşık, bıçak, kilim, salıncak ipi, gramofon, ateş yakmak için kömür, ızgara şişleri vs. görülüyor ki, sonradan pişmanlık duyulabilecek derecede hayli yük mevcut olup; gidiş ve dönüşte bunları taşımak mecburiyeti vardı ve gidişi değil de yorgun argın dönüşü pek zor olurdu!..

FLORYA MESİRESİNE GİDİŞ YOLCULUĞU

Yenikapı tren istasyonu sabahın erken saatlerinden itibaren tıklım tıklım dolmuş ve Pazar tatilini Florya mesiresinde değerlendirmek isteyen yolcular mutluluk heyecanı ile trenin gelmesini sabırsızlıkla beklemektedir. Nasıl heyecan duymasın ki, bütün hafta bu anın hayalini görmüş ve kendisini bu hayalin meydana getirdiği pembe rüyalar içinde âdeta kabına sığamamakta olan insanlardan müteşekkil bir kalabalık bekleşmektedir!..

Dahası, mezkûr kalabalığın içinde bulunan gencecik ve saf bir güzelliğe sahip, nice tatlının tatlısı İstanbul kızı, bu gezi sayesinde kalbinin derinliklerinde taht kurmuş yağız bir İstanbul delikanlısını görebilme ve belki de bir şekilde birlikte voleybol oynayabilme fırsatını bulabilecektir.

Sırası gelmişken şu noktayı da belirtmek isteriz ki, günümüz insanları o yılları tamamen yasaklar ve taassup karanlığına saplanmış yıllar olduğunu sanmasınlar. Zira, sözde çağdaş (!) geçinen ve sözde aydın kimseler, 1920'li ve 1950'li yılları her daim aşırı bağnazlıkla itham etmiş ve Türkiye'nin ancak (1950)lerden sonra gençlerine vurduğu esaret prangasını gevşetmiş gibi akla, mantığa sığmaz iddialar ileri sürmüş ve de hâlâ sürmektedirler!..

Bu iddia kısmen de değil, tamamen hilâf-ı hakikattir! Çünkü bizler yâni benim neslim; 1930'lu ve 1950'li yılların gençleridir ve o yılları dolu dolu yaşamış insanlarız.

Meselâ, bahsi geçen yılların aileleri ve bilhassa aile bu meselede gayet hassas olmalarına rağmen, aşırı tepki göstermez ve bağnazlık taslamayıp, nispet dahilinde toleranslı davranırlardı. Şöyle ki, aile içinde bu gibi problemlerin sorumlusu evin hanımı olup, kızını fazla sıkmadan onu kontrol eder, hiç mi hiç hissettirmeden göz hapsinde tutar ve böylece kızının durumu ile yakınen ilgilenir, ona doğru yolu göstermekte kusur etmezdi. Evin erkeğine gelince, refikasından emin olduğundan böylesi hususlarda ona güvenir ve kızı ile böylesi meselelerde yüz göz olmaz, nispet dahilinde elâstikî davranırdı. Kızlarının sokak köşelerindeki kaçamak buluşmaları ki bu 10-15 dakikayı asla geçmezdi. Evlerinin camından selâmlaşmaları, Nişan-Düğün ve Çay-Partileri ile Piknik gezilerindeki buluşup dans edişler veya evlerinin kapılarında oturup konuşmalar vs. aile tarafından sessizce onaylanan hâllerdi. Şayet iş ciddiye bürünmüş ise, arada bir sinema kaçamağı yapmaları da hoş görülür ve bilmemezliğe gelinirdi.

Evet o yıllarda gençlerin durumu bu idi ve şayet fırsat bulunmuş da bir busecik alınabilmiş ise, bu ömür boyu unutulmayacak bir özellik olur, her iki taraf âdeta gök yüzünde uçuyorlar hissine kapılırdı...

Günümüzde ise bu vaziyet hiç de olumlu değildir. Zira, sokaklarda hemen herkesin içinde alenen dudak dudağa öpüşen çiftlerin ne derece romantizm yaşadıkları bilinemez... Ve zaten, hayâsızlığın adını "Cesur Sergileme" olarak adlandırılan bir

çağda romantizm ve ahlâkî kurallardan söz etmek her halde, akıntıya karşı kürek çekmeğe eşittir denebilir. Her ne ise biz yine Yenikapı tren istasyonuna dönelim ve mutlu koşuşmacayı izleyelim.

Banliyö-Treni Kumkapı istikametinden Yenikapı'ya doğru hızla yaklaşırken; lokomotifteki makinist, müjde veriyorcasına üst üste ve uzun uzun düdük öttürerek, istasyonda bekleşen kalabalığa, "geliyorum, hazır olun" nevinden bir de mesaj sunardı. Böyle bir durumda istasyondaki yolcuların pür telâş trene binebilme hazırlığına girişmeleri gerçekten görülmesi icap eden bir manzaraydı. Hele çocukların böylesi bir koşuşmaca içinde duydukları sevinç heyecanında ise apapayrı bir duyarlılık hissi mevcuttu ki, böylece o minik kalplerindeki sevinç duygusu âdeta doruğuna erişirdi...

YEŞİLKÖY SEMALARINDA BİR UÇAN-KALE VE FLORYA TRENİNDEKİ ÇOCUKLAR!..

Florya Mesiresi'ne doğru hareket eden banliyö treninin çocuk yolcularının özellikle alâkadar oldukları iki nesne vardı birincisi, Zeytin-Burnu, Yeni Mahalle arasında bulunan Çimento-Fabrikasının havadan nakliyatında kullandığı teleferiklerin gidiş dönüşlerini trenin camından izleyebilmek, ikincisi ise, Yeşilköy-Askerî Hava-Alanındaki uçakları nispet dahilinde yakından görebilmek.

Evet, bilhassa uçakları görebilmek hemen her çocuğun başlıca merakı idi. Çünkü, onlar uçak ve uçmak hayalleri içinde nice uçuşlu rüyalar görmekteydiler!..

1943'lerde ailece Florya'ya giderken trenimizin Yeşilköy'e geldiğinde zuhur eden bir vak'a trendeki bütün çocuklarla birlikte büyükleri de hayli heyecanlandırmıştı; bizzat yaşadığım bu hadiseyi aynen geçiyorum.

1943 yılının daha doğrusu İkinci Cihan Harbi'nin en keskin döneminin bir pazarında Florya Treninde Yeşilköy'e geldiğimizde Tren İstasyonuna henüz yaklaşmışken, trenimiz aniden dur-

muş ve hemen herkes kompartımanların camlarına üşüşmüş merak ve heyecanla havaalanına bakıyordu. O an sirenler alarm vurmakta, hava-defi topları ise peş peşe ateş etmekteydi. Gök yüzünde ise koca bir "Bombardıman Uçağı" işaret fişekleri atarak, yavaş yavaş dönmekteydi ve nihayet yere indi.

Bu bir Alman-Savaş Tayyaresi idi ve 4 motorlu koca gövdesi ile heybetli bir görünüm vermekteydi. Motorlarından birisini bizim uçaksavarlarımızdan birisi vurmuş ve böylece sakatlanmıştı.

Gayet kısa süren mezkûr hadiseden sonra trenimiz tekrar hareket etmiş ve bizim uçaksavarlarımızın Alman uçağını vurmuş olmasından dolayı gururlanan tren yolcuları hep bir ağızdan Onuncu Yıl Marşını içtenlikle okumaya başlamışlar, tren makinisti ise; düdüğünü sürekli şekilde çalarak mevzuubahis mutluluğa fiilen iştirak etmekteydi. Biz küçüklere gelince, öylesine mutluluk içinde vak'ayı izlemiş ve heyecanlanmıştık ki, izahı gayrı kabildir. Nasıl mutlu olmaz, nasıl heyecanlanmazlar ki. Düşünün küçük bir hadise de olsa, bu bir savaş vak'ası idi ve de bizler bunu görebilmiştik. Dolayısıyla eve döndükten sonra mahalledeki arkadaşlara anlatacağımız pek özel bir vak'a izlemiştik ve bunu gururla anlatacak ve tabiî ki, biri on yapa yapa da işin tadını zevkle çıkaracaktık.

Nitekim, geri döndüğümüzde mahalle arkadaşlarımıza hadiseyi anlatırken ballandıra ballandıra;

– Agani görecektin! Üüüfff be; öylesine müthiş bir hava muharebesiydi ki, bildiğin gibi değil... Tamamı tamamına 20'nin üzerinde Alman tayyaresine karşı bizim 5 tayyaremiz dehşet verici bir hava muharebesine girişerek, âdeta havada destanlar yazıp, hemen hepsini düşürdü. Ah! bi görecektiniz bi görecektiniz!!!..

Bu çocukça ve haddinden ziyade abartılmış hikâyenin temelinde; kalplerimizin derinliğinden fışkıran ve yüreğimize sığmayan millî duygularımızın kelime ile ifade edilemeyecek derecedeki asil hislerimiz yatmakta idi!..

Florya garına yaklaşan trenimizi ilk selâmlayanlar; tren raylarına yakın ağaçlar altında piknik yapan aileler oldu ki, bu hep

böyle olurdu ve trendekilerle 40 yıllık ahbapmış gibi selâmlaşırlardı. Bu meyanda tren makinisti ise, seri şekilde düdük öttürerek, her iki tarafın selâmlaşmasına neşe içinde iştirak ederdi. Yâni hemen herkesin neşe içinde biribirine sevgi ve yakınlık göstermesi, ortalığı gerçekten bayram yerine çevirirdi.

Florya garına girerek nazlı bir gelin gibi yavaş yavaş ilerleyen tren durduğunda, sevinç telâşı ile kompartımanlardan inenlerin ilk karşılaştıkları, o yıllarda Florya garının kara tarafına düşen gazinolar ve mis gibi kokan; ızgara şiş ve ızgara köfte vs kokuları idi. Böylesine mis gibi kokular karşısında en ziyade iç geçirenler de hiç şüphesiz çocuklar olurdu.

Trenden inen yolcuların bir kısmı, kara tarafındaki mesirelere, diğer kısmı ise Florya'nın meşhur plâjlarına doğru âdeta koşarlardı. Zira, plâj-kabinesi kapabilme yarışı onları acele etmeye mecbur kılardı.

Florya-Mesiresi'nin en ziyade rağbet gördüğü piknik mahalli ise; 1979'larda tamamen harabeye dönmüş bulunan bir zamanların meşhur HAVUZLU-BAHÇE adı ile bilinen yerdi.

Havuzlu-Bahçe'nin en mutena köşesi ise, adını bahçeye vermiş olan ve namı tüm İstanbullular içine yayılmış zarif bir havuz ve havuzun içinde inşa edilmiş, ahşap loca şeklinde zarif çardaklardı. Hafızamda kaldığı kadarı ile 2 veya 3 adet olan bu çardaklar, minik ve pek zarif köprücüklerle biribirine bağlı idi ve mezkûr çardaklarda oturabilmek için muayyen bir ücret ödemek lâzımdı. Bahçede bulunan ve gar tarafına düşen gazinoya da büyük büfedeki garsonlar; çardaklarda oturanlara nefis mezeler ve ızgara etlerden müteşekkil yemek servisi yapar, çardak müşterileri de mezkûr havuzun içinde dolaşan "Kuğuların" nazlı nazlı dolaşmalarını seyrederken, bir yandan da yemek yer, ailenin erkeği ise rakısını yudumlarken, uzaktan gelen gazel yankıları içinde günün zevkine varır, ailece neşeli bir gün geçirirlerdi. Bu meyanda şu hususu da belirtmek isteriz ki bahse değerdir. Mevzuubahis çardaklarda oturmak için sadece yer ücreti vermek yeterli idi. Yâni gazinonun büfesinden yiyecek almaya mecbur değildiniz. Dahası, yine muayyen bir ücret karşılığı, büfeden tabak, çanak, çatal, bıçak vs. temin edebilirdiniz.

HAVUZLU-BAHÇE'NİN MEŞHUR ÇEŞMESİ

Havuzlu-Bahçe'nin "Galatarya" – "Şenlikköy" istikametine düşen akar çeşmesi de pek meşhur olup, hayli rağbet görürdü ki (1990'lı yıllarda) mezkûr çeşme tamamen restore edilmiş ve eskisi gibi faaldir.

1940'lı, 1950'li yıllarda Havuzlu-Bahçe'ye pikniğe gelen aileler, mevzuubahis çeşmeden hem su içer ve hem de çeşmenin yalağında; kavun, karpuz gibi yaz meyvelerini soğutmaya çalışırlardı. Gerçi o yıllarda, Hamidiye, Çırçır, Taşdelen vs. gibi meşhur menba suları boldu ve şişesi 1 kuruşa satılmaktaydı. Lâkin, halkın ekseriyeti müsriflik olmasın diye onlara pek aldırmaz ve "5 Kr.a" aldıkları koca bir kalıp buzu değerlendirerek, soğuk su içebilme ihtiyaçlarını böylece giderirlerdi ve zaten, akar çeşmenin suyu da oldukça lezzetli idi.

En münasip ağaç altları seçilerek denkler açılır ve bütün hazırlıklar tamamlandıktan sonra, pikniğe gelen ailelerin erkekleri yanlarına yetişkin çocuklarını da alarak Florya garı nihayetinde bekleyen faytonlara binerek, Küçük-Çekmece'nin yolunu tutarlardı. Bu yolculuk, çocukların bayıldıkları pek sevilen bir gezi idi. Çünkü, Küçük-Çekmece'nin meşhur kasaplarından et almaya gidildiği hâlde, çocuklar için daha değişik bir mânâ ifade ederdi. Yâni onlar için bu yolculuk, daha çok bir fayton gezisi mânâsı taşırdı. Dahası bir de Kovboy Filmlerindeki meşhur Posta-Arabalarına benzetmeleri söz konusu idi ki, hayâl ettikleri bu benzetmeden dolayı, kendilerini öylesine kaptırırlardı ki, âdeta Kızılderililerin arabalarını kovaladıkları hissine kapılırlardı. Evet, çocukların dünyası bambaşka bir âlemdi ve bu âlem çeşitli renklerle bezenmiş pek nefis bir zenginliğin âdeta menbası sayılabilirdi...

ÇOCUKLARA KAÇAMAK ZİYAFET

Küçükçekmece'nin meşhur kasaplarından Şişlik-Kuşbaşı, Şiş-Köftelik Kıyma, Kuzu-Pirzolası, Bonfile, Sakatat vs. aldıktan sonra, tam dönecekleri zaman yanlarındaki çocuklara da Nefis

Döner'den bir miktar almayı ihmal etmez ve böylece çocukların da gönlünü hoş ederlerdi.

Piknik yapılan mahalde bekleyenler ise çevreden küçük küçük dallar toplayıp onları yontarak şiş haline getirirler ve şiş kebapları bunlarla pişirilirdi ki, bu hazırlıklar da yapıldıktan sonra, et almaya giden erkeklerini beklemeye koyulurlardı. Etraftan topladıkları büyükçe taşlardan meydana getirdikleri ocakta ateş yakıp, kır mutfağını da çalışır hâle getirdiklerinde ise, et almaya gidenler döndüklerinde hemen her şey hazır durumda olur ve etlerin işlemleri de yapıldıktan sonra ise doğrudan pişirme uygulamasına geçilirdi.

Ne var ki, çocuklar için en âlâ kebap, Meşhur Trakya Kıvırcığından ve kıymasız olarak pişirilen ki, bu işlem kömür ateşinde olurdu. Çekmece'nin meşhur Döner Kebabı idi. Lezzeti ise, hiçbir kebapla mukayese kabul etmezdi. Yâni, çocuk dünyasında bu böyle idi.

Ne var ki, piknik mahallinde ızgaralarda pişirilmeye başlanan etlerin nefis kokuları ortalığı sarınca, bizim küçük yaramazlar döneri, möneri unutur ve nefis Trakya Kıvırcığı'nın mis gibi ızgarasından tadabilmek için âdeta sabırsızlanırdı.

Eh ne denir, çocuk ile siyasîye güven olmaz!.. İstisnalar kaideyi bozmaz. Bu bir gerçektir. Çünkü, her ikisi de bir günde dört havaya girebilirler ve bu tecrübeler neticesi bilinen bir gerçektir!..

YANIK DELİKANLILARIN PİKNİĞİ

Hemen her semtin güzel şuh kızları olduğu gibi, yine her semtin tabiî olarak yanık delikanlıları olurdu. Yâni, perde aralığından bakıp, tebessüm eden veya fırsat buldukça sokağın köşesinde bir iki kelimelik aşk-meşk eden çıtı pıtı kızların yanık yavukluları vardı ve delikanlılar sevdiği kızın ailesi her nerede piknik yapacaksa, bir şekilde haber alır ki, ekseriyetle sevdiği kız haber gönderir. Üç dört arkadaşı ile onların peşinden gider ve nispeten yakın olan bir yerde oturup sözde piknik yaparlardı.

Delikanlıların yakınlarında oturmuş piknik yaptıklarını gören aileler ise; yazıktırlar, bizim çocuklar, ızgaranın kokusu çıkmıştır, canları çeker diyerek, evlerinde pişirdikleri yaprak dolması, muska böreği, ızgara et vs. yiyecekleri olan çocuklarıyla gönderirler ve böylece onların da gönlünü hoş etmeğe çalışırlardı. Üzüle büzüle ikram edilenleri teşekkür ederek alan gençler ise kısa bir müddet sonra içlerinden birisini teşekkür etmek için ikramda bulunan aileye gönderirler ki, bu tabiî ki, âşık olduğu kızı yakından görüp, gizli şekilde selâmlaşmayı sağlamaya çalışan mecnun delikanlı olur ve vaziyeti bildiklerini hiç belli etmeden bıyık altından tebessüm eden aile büyükleri de kızlarına kısmet çıktığı için ayrıca sevinirler.

Takriben 1970'lerde moda olan ve hemen bir çok kır gazinosu, kır kebapçısı ve yazlık motellerde, KENDİN PİŞİR, KENDİN YE nevinden mangal partileri, görülüyor ki, eski yıllarda da aynen icra edilmekteymiş!

Ne var ki 1950'lerden sonra sür'atle gelişen ve hemen bütün ülkemizi kaplayan Amerikan Sistemi yaşantı tarzı, bir çok değerli alışkanlıklarımızı da birlikte götürmüş ve böylece biz, biz olmaktan uzaklaşıp özelliklerimizi yitirdikten sonra, bize ait olan bir çok nesne ile tekrardan tanışma gibi garabetlerle karşılaşmışız.

Sırası gelmişken, şu kaydı geçmemizde fayda vardır. Zira, gayet önemli bir eksiği tamamlar. Şöyle ki, kayda geçtiğimiz böylesi nefis piknikleri hemen her hafta tadabilmek, bir çok ailenin harcı değildi. Çünkü, daha evvelki satırlarda zaman zaman dikkatleri çektiğimiz gibi, İstanbul'un kadim halkı, maddî açıdan zorluklar içinde kıvranan bir ahaliden müteşekkildi ve ancak, 20-25 günde bir böylesine nefis bir piknik yapabilirdi ki, o da nice fedakârlıklarla ancak sağlanabilirdi.

Gramafonlarda çalınan Hafız Burhan plâkları, bir başka yönden gelen Safiye Ayla veya Hamiyet Yüceses'in kıvrak sesleri; daha bir başka yönden gelen; Suzan Yakar, Müzeyyen Senar, Ahmet Üstünlerin nefis sesleriyle yorumladıkları şarkıların yankıları ve nihayet; bazı aileler içinde bulunan sesi güzel delikan-

lıların attıkları gazel yankıları, âdeta bir kır gazinosu havası meydana getirirdi. Diğer tarafta; kızlı, erkekli grupların aralarında voleybol oynamaları, ip atlayan küçük kızların oyununu bozarak neşelenen bıçkın erkek çocuklarının muzurlukları yüzünden her iki taraf arasında meydana gelen münakaşalar, diğer taraftan neşe içinde atılan kahkalar, hemen her yanı kırar geçerdi. Bu meyanda yaşlı nineler, serilmiş kilim üzerinde istirahat ederken, aile reisleri de hamaklarda günün yorgunluğunu çıkarır, gelinler akşamüzeri çayı demler, kayınvalideler de çayla birlikte yenecek kahvaltıları hazırlamakla meşgul olurlardı.

Semt-i Galatarya'daki yazlıkçılardan olan bazı İstanbul Efendileri ise; (Talika) adı ile bilinen iki tekerlekli özel faytonlarla çevrede dolaşır, âdeta caka satarlardı; lâkin bizim piknikçilerimizin umurlarında dahi olmazdı.

Zira, İstanbul insanı daha ziyade mânevî zenginliğe âşık bir Âdemoğlu idi ve "İSTANBUL GERÇEKTEN EĞLENMEKTEYDİ hem de tüm yokluklara, tüm ihtiyaçlarına rağmen!..

2. BÖLÜM

ZAMAN TÜNELİNDE EMİNÖNÜ – BAHÇEKAPISI, SİRKECİ

"Belde-i Şâhane" adına ziyadesiyle lâyık, dünyaca eşsiz ve emsâlsiz İstanbulumuz'un hemen her semti tabiî ki, kıyas kabul etmez özelliklere sahiptir.

Dolayısıyla, konumuzun materyali olan meşhur "Eminönü-Bahçekapısı ve Sirkeci" üçlüsünün nice bahse değer hikâyeleşmiş ve Belde-i Şâhanemiz'in tarihine katkıda bulunmuş vak'alar mevcuttur ki, bunların sadece bir bölümünü dahi tam mânâda yazabilmek için en azından gayet hacimli 2-3 cilt tutarında muazzam bir eser meydana getirmek lâzımdır.

Yukarıda özetle belirttiğimiz sebepten dolayı, Eminönü semti başta olmak üzere, kardeş semtleri de dahil, en ziyade bahse değer vak'alarından birer minik demet misali sunmaya çalışacağız.

Hizmet bizden, inayet Hz. Allah'tan.

Cennetmekân Fatih Sultan II. Mehmet Hân zamanından beri var olan ve Konstantinopolis'in fethinden kısa bir dönem sonra tesis edilen Gümrük Eminliği Binası'na atfen binanın önündeki küçük meydana, Eminlik Önü adı tesmiye edilmiş ve halk yakıştırmasıyla mezkûr isim "Eminönü" şeklini almış ki, mezkûr isim asırlardır hiç değişime uğramadan kullanılmaktadır. Bizanslılar'ın devrinde ise bu semtin adı; (Eminogi) idi.

Eminönü'nden Galata-Köprüsü'ne bakıldığında Köprü girişinin soluna düşen mahalde bulunan Gümrük-Eminliği binası yerinde daha sonra VALİDE HANI adında bir han mevcutmuş

lâkin, bu han ve çevresi 1956-1959 tarihleri arası zuhur eden "İstimlâk hareketi" ile işleyen kara kazmaların kurbanı olup, yoklara karışmışlardır.

Dolayısıyla Eminönü ve hatta Bahçe-Kapısı ve Sirkeci dahil, kayda geçeceğimiz mahallerin tümünde de malûm kara-kazmaların arz-ı endam etmiş olduğunu peşinen bilinmesi lâzımdır.

Eminönü, Bahçekapısı ve Sirkeci semtleri yekdiğerine yakınlığı ve bazı noktalarda iç içe oluşlarıyla kaynaşmış, âdeta bir potada erimişçesine yekvücut olmuş, bir elmanın iki yarısı darbı meseli semtlerdir.

Asırlar boyu ticaretin hemen her nevisinin sergilendiği; Eminönü, Bahçekapısı ve Sirkeci üçgeni, roman yazarları için hayli materyal zenginliğine sahiptirler ki, günümüzde de aynı özelliklerini kısmen olsun ettirebilmektedirler. (2002)

Eminönü ve çevresinin ticaret erbapları ve ikamet eden sakinleri, daha ziyade Karaim-Yahudileri olmuştur ki, "Karaköy" yâni, "Galata" cihetinde nüfus çoğunluğunu teşkil ettiklerinden, mezkûr mahalli, "Karai-Köy" yakıştırmasıyla ananlar da olmuştur.

Eminönü, başta "Mısır-Çarşısı" olmak üzere; Çiçek-Pazarı, Kuşçular, Kurukahveciler, Baharat ve Kökçüler, Kuruyemişçiler, Sabuncular, Kâğıtçılar, Züccaciyeciler, Peynir, Pastırma, Sucuk, Salam, Sosis, Zeytin, Zeytinyağı ve Tereyağı vs satan mezecilerin yanı sıra, saydığımız yiyeceklerin bazılarının toptancılığını yapan ticarethanelerle birlikte zahire depoları da mevcut olarak bir çok işyerinin merkezidir. Ancak, bu meyanda meşhur Eminönü-Balıkpazarı'nı da unutmamak lâzımdır. Hele "Kurukahveci Mehmed Efendi" müessesesi gibi Eminönü civarının âdeta simgesi olmuş kuruluşları da hatırlamak icap eder. Dahası, Bahçekapısı'nın simgesi, aynı şekilde tarihî ve meşhur Hacı Bekir Şekercisi'ni de kaydı, gerçekten bir görevdir. Zira, takriben 225 yıllık bir kuruluştur.

1943-1965 yılları yâni bendenizin bizzat yaşayıp, görebildiğim yıllar, İstanbul'un tarihî ve millî dokusu açısından en önemli yıllarıdır ki, günümüzde (2002) o yıllardaki özelliklerin tümü

yitirilmiştir ve bu meyanda Eminönü ve civarı da aynı şekilde benliğinden çok şey yitirmiştir. Dolayısıyla, hemen her iş mahallinin, tarihî dokuları içinde cüz'i de olsa kimliğini belirtmek elzemdir. Zira aksi takdirde Eminönü ve çevresini anlayabilme yâni kimliğini tanıyabilmeye asla imkân yoktur denebilir.

EMİNÖNÜ LİMANI

Bilindiği gibi Eminönü sadece bir "İş Merkezi" olmayıp, aynı zamanda dünyanın sayılı "Ticarî Limanları" arasında yer almasıyla, İmparatorluğa ticarî gelir açısından âdeta bir memba yâni, sahil hazinesi olmuştur.

Bizans devrinde (Eminogi), fetihten sonra ise yazımızın başında belirttiğimiz gibi, (Eminönü) adını alan bu değerli liman mahalli; Haliç üzerindeki, "Bahçekapısı" ile "Odunkapısı" arasındaki bölgeden müteşekkildir.

EMİNÖNÜ YAHUDİLERİ

"Balık-Pazarı Kapısı" ile "Bahçekapısı" arası, geniş bir alana yayılmış, Osmanlı-Yahudileri'nin bir kolu da "Galata" yâni Karaköy'de idi ki bunlara, "Karait" veya "Karaim" Yahudileri denmiştir.

Bahçekapısı" mıntıkası ki, Yeni Cami çevresi de dahildir. Buradaki Yahudilere de Edirne-Yahudileri denmiştir. Bu duruma göre; birincileri Kafkaslar'dan, ikincileri de Edirne'den payitahta göçmüşlerdir ve tabiî ki, II. Beyazıd Hân döneminde ülkemize göçen, "İspanyol-Yahudileri" her iki kaydın dışında olup, bilahare diğerlerinin arasına karışmışlardır ki bunların merkezî ikametgâhı da "Balatkapısı" idi.

1492 yılında İspanya ve Portekiz'den kovulan 900.000 Yahudi'nin büyük bir bölümü, (300.000 kişi) payitaht İstanbul'a gelip yerleştikten sonra, Padişah II. Beyazıd Han; Rum ve Ermeniler'in malik olmadıkları imtiyazlar bahşederek, onları ziyade onurlandırmıştı.

İspanya ve Portekizden göçmüş olan ve (Sefaradlar) diye adlandırılan bu Yahudiler nasıl bir hizmet karşılığı böylesi mü-

kâfatlara lâyık görülmüşler ise bizim meçhulümüzdür. Dahası, yine aynı dönemde ve aynı padişahın fermanı ile hiçbir Yahudiye, Yahudi denmemesi ve sadece "Musevi Cemaati" olarak bilinmesi ve "Musevi" adı ile anılması emredilmiştir ki, asırlar sonra, Sovyet-Rusya Devlet Başkanı Lenin de bundan böyle Yahudilere sadece yoldaş denecek ve hiçbir şekilde Yahudi adı anılmayacak emrini kanunlaştırmış, bu hususta özel kanun çıkarttırmıştır. Her ikisi arasındaki benzerlik ise gerçekten düşündürücüdür. Zira, şekli değişik de olsa, mânda değişen hiçbir şey yoktur!..

Bizanslılar'ın "Neorion" adını verdikleri "Bahçekapısı"nın bir diğer adı da, Yahudi Mahallesi'nin yakınında olduğu için, "Oraia Pile" – "Yahudikapısı" idi. Yine mevcut kayıtlara göre; XVI. asırda "Çıfıtkapısı" denmiştir. Nitekim, "Gyllius,Gerlach, Leonclavius" vs. gibi bir çok yabancı seyyah ve ünlü seyyahımız merhum Evliya Çelebi dahi bu adı zikretmişlerdir.

Dr. Paspatis ise Eminönü Yahudi Cemaati hakkında şu enteresan kaydı düşmüştür ve aynen geçiyoruz.

– Yeni Cami'nin bulunduğu yer, XVII. asra kadar Karai Yahudileri'ne ait idi. Onlar bu sahanın, "Bizans İmparatorluğu" devrinde kendi cedlerine verilmiş olduğunu iddia ederlerdi.

Cami inşa edildiği vakit, buradaki Yahudilere Hasköy'de evler verildi ve mezkûr cemaatin oraya naklolunan kırk mensubu, kayd-ı hayat ile vergilerden muaf tutuldu.

Bunların Eminönü'ndeki "Sinagogları"nın bulunduğu arsa kanunen satılamadığı için ona mukabil, Cami tarafında senelik 32 kuruş icare verildi.

"Yılda 32 kuruş kira bedeli"

YENİÇERİ VE YAHUDİ MÜNASEBETLERİ

Mevcut tarihî kayıtlara göre; Merhum Sultan II. Mehmed Hân'ın "özel Hekimi ve Mâli Müşaviri" Yahudi asıllı ve asıl adı, "Maestro Jacopo" olan meşhur "Yakup Paşa" Venedikliler tarafından "rüşvet" karşılığı elde edilerek, Cihan Sultanı'nı; "Zehir

marifetiyle öldürmesi" istenmişti ve böylece Cihan Sultanı II. Mehmed Hân, alçakça şehit edilmiş ve vezir-i â'zam, Karamânî Mehmed Paşa'nın rakipleri tarafından, yeniçeriler kışkırtılıp vezir-i â'zam Karamâni Mehmed Paşa'nın üzerine sürülmüş ve galeyana gelen yeniçeriler; ilk Yahudi hekimi Yakup Paşa'yı anında linç etmişler ve değerli Vezir Karamânî Mehmed Paşa da aynı akıbete uğramıştı. (1481)

Ne var ki, bu tüyler ürpertici trajik vak'a bu kadarla da kalmamış, "Bahçekapısı" civarındaki Edirne-Yahudileri'nin mahalleleri başta olmak üzere; Venedikli, Floransalı tacirlerin evleri ile dükkânlarına da saldırıp, yakıp yıkmış, yerle yeksan etmişler ve bu dehşetengiz ayaklanma hareketi, "18 gün sürdükten sonra", Payitaht Muhafızı "İshak Paşa"nın dağıttığı altınlarla ancak bastırılabilmiştir. (11)

YAHUDİ BANKERLER

11- Sultan Fatih'in zehirlenme vak'ası hakkında ÂŞIKPAŞAOĞLU şu kaydı düşmüştür:
"Vefatına sebep ayağında zahmet vardı. Tabibler ilacından aciz oldular. Ahir tabibler cem oldular. İttifak ittüler, ayağından kan aldılar. Zahmet ziyâde oldu. Şarâb-ı Fârig "müsekkin, uyku ilacı" virdüler; Hz. Allah'ın rahmetine vardı.
Avrupalı ünlü tarihçilerden, Ord. Prof. Dr. Franz Babinger ise malûm vak'a hakkında şu önemli kaydı düşmüştür ki, tamamı; (belge ve resmi kayıtlara) dayanmaktadır ve itiraz kabul etmez vesikalardan müteşekkildir.
Ayrıca sadece yabancı değil, yetkili Türk kaynakları da aynı açıklamayı kabul ve teyit etmektedir. Ünlü tarihçinin belgelere dayanan malûm açıklamasının özetini, Âşık Paşa'nın kaydı gibi aynen geçiyoruz.
"1456 senesinin Nisan ayından 1479'a kadar Venedikliler en azından 14 defa Sultan Fatih'i zehirle öldürmeye teşebbüs etmişler, bunun için İstanbul'a adam göndermişler veyahut İstanbul'da ajanlar bulmaya çalışmışlar ve bir hayli de bulmuşlardır.
Aradan geçen bu 23 sene zarfında Venedik hükûmeti'nin 10 kişiden müteşekkil meclisi baş vurmadık yer bırakmamış, para sarfından çekinmemiş ve bu uğurda sarfedilecek paranın asla boşa gitmeyeceğine kani olmuşlardır. (.....) Bunların hiç biri ümit verir bir iş görmeyince sonunda, İtalya'da doğup büyümüş, Yahudi asıllı Maestro Jacopo – "Yakup Paşa"yı buldular. Yakup Paşa uzun uzun düşündükten sonra şu teklifte bulunmuştur; 1472 senesi Mart'ına kadar Fatih'i zehirleyip öldüreceğim. Buna karşılık, 10.000 Duka altın ile Venedik'e göçmemin temini ile icap ettiği takdirde Venedikliler'den de "25.000 Duka" altın alacağım. Bu tekliflerin tümü Venedik Meclisinde kabul edildi.

"Vak'a-i Hayriye" – "Hayırlı Vak'a" adıyla tarihimize geçmiş olan Sultan II. Mahmud Hân'ın iflâh olmaz bir anarşist yuvası hâline gelen, YENİÇERİ OCAKLARINI temelden yok etme hareketi esnasında, (1826) Yeniçeriler'in BANKERLER'den bazıları da, o dehşetengiz akımın girdabına kapılıp yoklara karışmışlardır ki, bunlar Galata cihetinin en meşhur Yahudi Bankerleri'ndendi.

Yeniçeri Ocakları'nın; mal ve para donanımında, aracılık yaparak büyük çapta servet edinen bu bankerlerin en namlılarından, daha doğrusu en büyük bankeri CARMONA, bir çırpıda ortadan kaldırılarak, mal-mülk ve parasına el kondu ve diğer bankerlerden bazıları da aynı akıbete uğradı ki, Yahudi Bankerler için bu durum hiç de iç açıcı değildi...

Ne var ki, hemen her şeye rağmen banker sınıfı yılmamış ve Yahudi Bankerler, mesleklerini icrada devam etmişler, bu sahayı başkalarına kaptırmamak için hemen her riski göze almışlardı!..

Bu niçin böyle olmuştur? Böyle olmuştur çünkü; (Bankerliğin sağladığı bol kazancın yanı sıra, bu mesleğin ikinci bir özelliği de: büyük devlet adamları elde edip, saray nezdinde nüfuz sahibi olabilmeye dayanmaktaydı.

Nitekim, Kırım Harbi esnasında (1853-1856) Osmanlı Devleti'nin başlıca bankeri; sonradan dünya çapında şöhret yapacak ve hatta Avrupa asilleri ailesine katılabilecek derecede yükselecek olan meşhur Yahudi Banker, (Abraham Salamon CAMONDO olmuştur ki, onun bu mevkiye erişmesi, mezkûr vak'adan kısa bir zaman sonradır!..

EMİNÖNÜ – BALIKPAZARI

Konstantin Şehri'nin (Konstantinopolis) fethinden günümüze, yâni "kara kazma"ya kurban gittiği (1957-1959) İstanbul'daki malûm istimlâk hareketine kadar (504 yıl) hizmet sunabilmiş bir tarihî ticaret merkezi idi.

Gerçi günümüzde de (2002) ticarî önemini kısmî de olsa sürdürmektedir, ancak, "tarihî dokusu" ile birlikte, ticarî ağırlığı da istimlâk hareketleriyle oldukça zayıflamıştır.

BALIK PAZARI deyince akla gelen iki Balık-Pazarı daha mevcuttur ki şunlardır; GALATA-BALIKPAZARI, BEYOĞLU BALIKPAZARI. Lâkin İstanbul dışında ve Cizvit mıntıkasında bulunan bu pazarlar daha ziyade Beyoğlu yakasının Gayri Müslim tebası ile Levantenler'in rağbet ettikleri pazarlar olmuştur ve günümüzde sadece Galatasaray'da olan Beyoğlu Balıkpazarı kalmış ve yoklara karışmamak için direnip durmaktadır.

Eminönü Limanı ile birlikte Balık pazarının da kendine özgü dokusunu yitirmesi, kademeli şekilde gerçekleşmiştir. Şöyle ki; önce Vali ve Belediye Başkanı Lütfi KIRDAR döneminde (1936-1949); "Deniz'den ve Köprüden, Yeni Cami'nin en muhteşem şekilde görülebilmesi" gerekçesi ile Köprü Geçiş Ücreti toplanan, "Bilet Kulübeleri" ortadan kaldırılmış, Haliç kıyısına rıhtım yapılmış, Mısır-Çarşısı'nın etrafı temizlenerek restore edilmiş, Yeni Cami arkasına park yapılmış, Ketenciler Kapısı restore edilirken, Haseki Sultan Hamamı, kör kazmaya kurban gitmiş. İkincisi ise (1955-1956) arası "Unkapanı-Eminönü" yolu açılırken "Balık-Pazarı" yoklara karışmıştır ki, bu tarihî olduğu kadar meşhur da olan mahal, balıkçıları, kıraathaneleri ve meyhaneleriyle de meşhur bir ticarî merkezdi. Üçüncüsü ise (1984-1989) yılları arası, İstanbul Belediye Başkanı "Bedrettin DALAN" döneminde; HALİÇİ TEMİZLEME PLÂNI çerçevesinde "Yemiş İskelesi" ve çevresi, tümü ile ortadan kaldırılmış; "Zindan-Hanı, Ahi Çelebi Cami ile küçük Sûr parçası ve "Değirmen-Hanı" dışında bütün kıyı şeridinde tarihî değer taşıyan hiçbir nesne bırakılmamıştır.

Meselâ, "Ayvan-Saray" daki küçük özel "tersaneler" bu dönemde yoklara karışmıştır ki, mevzuubahis tersanelerde tezgâhlanan; Mavna, Alamana, Geniş ambarlı balıkçı sandalları ki bunlar özellikle kıyı balıkçılarına hitap eder, Mesire-Sandalları kotra vs. gibi çeşitli deniz araçları inşa edilirdi ki, kalite açısından emsâlsizdi.

Her ne ise biz yine Eminönü-Limanı Balık-Pazarı civarına dönelim ve iç içe olan her iki mahalli bir bütün olarak tanıtmaya çalışalım.

EMİNÖNÜ LİMANI VE BALIK PAZARI KAPISI

Bizans İmparatorluğu'nun başkent "Konstantinopolis"de iki ticarî limanı mevcuttu. Birincisi, günümüzde "İçeri-Yenikapı" diye bilinen ve o yıllarda "Büyük-Vlânga Limanı" adıyla anılan ve de (1956-1957) istimlâk hareketinde kör kazmaya kurban giden istimlâkzede sahil semti. İkincisi ise, dünyaca meşhur limanlar kategorisine mensup "Eminönü-Limanı"dır.

Mevzuubahis Liman, Fetihten sonra da aynı özelliğini muhafaza etmiştir ki, en işlek mahalleri, UN-KAPANI, YAĞ-KAPANI ve BAL-KAPANI adlarındaki yerlerdir. Buralarda; "Yağ, bal, un, tahıl, kahve, tütün, enfiye, ipek, pamuk, dokuma ve zahire" vs. gümrüklenirdi.

Keza, uzak diyarlardan gelen tacirler; "Mücevherat, değerli kumaşlar, demir, kurşun, kalay, boya, deri, pamuk kenevir vs" getirirlerdi. Eminönü Limanı'nın meydanı, irili ufaklı bal-fıçıları, Kara-Deniz ve Kırım'dan getirilen yağ fıçıları ile dopdolu idi.

Mısır'dan getirilen "hasırlar, balmumu, kahve, pirinç, kuru ve taze yemiş ve daha değişik erzaklar da "Zindan-Kapısı" önündeki büyük iskeleye yanaşmış, büyük ticaret gemilerinden boşaltılırdı.

Yukarıda kayda geçilen işlem esnasında; Hamalı, Gemicisi, Sandalcısı, Taciri, semt ve esnafı ve müşterileri ile arı-kovanı gibi kaynaştığında, gerçekten görmeye değer bir manzara arz etmekteydi ki, meşhur Balık Pazarı ise hemen hepsinin merkezi durumundaydı.

"Porta-Piscaria" veya "Peremekapısı" olarak bilinen meşhur Balık Pazarı, İstanbul, cennetmekân, Fatih Sultan II. Mehmed Hân tarafından fethedildiğinde, bahsi geçen mahalli, büyük şehrin "Balık Pazarı olarak bulmuş ve Balıkçılar çarşısının aynı hüviyetini muhafaza etmesine müsaade ederek; 11 dükkânın hayratının gelir kaynaklarına katılmasını ferman buyurarak, vakıfları arasına katmıştı.

Kör kazmaya kurban giderek (1936) yoklara karışmasından evvel "Balık Pazarı kapısı", "Mısır Çarşısı'nın Eminönü Meydanına bakan kapısını tam karşısında idi. Balık-Pazarı sahili ise; Galata ve Beyoğlu'na gitmek isteyenleri karşıya geçiren irili ufaklı bir çok kayığın iskeleleri ve iskele başlarında salaş dükkânlar, kahvehaneler, sahile palamar atıp (gemileri iskeleye bağlamak için kullanılan halat) bağlanmış, çeşitli zahire, erzak gemileri, oraya buraya koşuşturan gemiciler, hamallar vs. hemen her günün renkli ve canlı panoramasıydı ki, hemen her ressamın, her fotoğraf sanatı meraklısının asla bıkmayacağı pek nefis bir görüntü sergilemekteydi.

Ancak, nasıl ki, hemen her ülkenin "Ticaret ve Balıkçı Limanları", çeşitli maceraperest, külhanî bitirimler, kimsesiz garipler vs. âdeta karargâh kurmuşçasına barınır, sayısız gayrı ahlâkî davranışlar sergileyip, trajik vak'alara sebep olurlarsa, bizde de tabiî olarak hemen hemen aynı idi ve kısmen de mevcudiyetini sürdürmektedir denebilir. Gerçi, o yıllarla mukayese kabul edecek derecede benzerlikler mevcut değildir. Lâkin, bu gibi limanların bulunduğu sahillerde yine de karanlık serüvenlere açık denizci değil, bir takım sahil parazitleri mevcuttur.

Bilhassa, bundan 40-50 yıl önceki iyot kokan ve çarşaf misâli yayılan muhteşem denizin ufkunda, güneşin doğuş ve batışını ve o büyülü görünüm hazzını tadabilmiş hemen her insan tesiri altında kalmaktan kendini alamazdı. Çünkü, bu esrarengiz ve muhteşem panoramanın sahibi (tabiat ana) temaşa edenlerin bazılarını koynuna çeker ve bir daha bırakmamak üzere, bağrına basardı!..

Nitekim; nice ressam, şair ve roman yazarına başlıca ilham kaynağı ve böylece nice ölmez eserlerin menbaı olduğu gibi, bunun tam aksi, liman boyları aynı zamanda nice sahil korsanı ve macerapereste asla vaz geçemeyeceği bir yuva konumu sergilemiştir.

Dolayısıyla Balık Pazarı Kapısı'nın çevresi, daha doğrusu Eminönü Limanı'nın tüm sahil boyu, "para kazanabilme uğraşında, nasıl bir tacirler menbaı ise, aynı mikyasta değilse de nice

karanlık ve kanlı vak'aların yuvası olma durumu da göstermiştir.

Bu duruma göre, Eminönü-Limanı'nın en önemli hadiselerinden bazılarını, mekânlarıyla birlikte günümüz insanına aktarmak katiyetle elzemdir inancındayız. Çünkü, bir devrin veya bir semtin tarihî yapısı ile yaşantısını günümüze aktarırken, bütünü ile nakledebilmek, en doğru olanıdır denebilir. Zira, aksi takdirde, herhangi bir semtin tanıtımında, asla olumlu bir netice alınamaz.

Dolayısıyla Eminönü-Limanı'nın, (Cami, Mescid, Türbe gibi manevî yönü ağır basan mabed ve ziyaretgâhlar başta olmak üzere, meşhur dükkân, han, kıraathane, kahvehane, meyhane vs.) kaydedildikten sonra, mevzuubahis mahallerdeki bazı karanlık vak'alar ve hatta cinayetlere de yer verilecektir.

EMİNÖNÜ MESCİDLERİ

Eminönü-Limanın'daki meşhur Selâtin-Camilerden ayrı, Sûr dışında inşa edilmiş ve günümüzde mevcut olmayan mescidler de vardı. Bunların başlıcaları:

GÜMRÜKÖNÜ-MESCİDİ

Fatih Sultan II. Mehmed Hân devrinde inşa edilmiştir. Gümrük-Önü istimlâkinden sonra, Mescid'in yerini SELÂNİK-BONMARŞESİ almış ve 1935 istimlâkinde mevzuubahis ticarethane de yoklara karışmıştır.

TEKNECİLER MESCİDİ

"Tekneci – Esnafı" ile alâkalı bir Mesci di.

SOĞANCILAR MESCİDİ

Soğancılar esnafı ile alâkalı bir Mescid idi.

KİREÇ İSKELESİ-MESCİDİ

Kireç İskelesi hizmetkârları ve Kireççiler esnafına ait bir Mescid idi.

BURSA TEKKESİ-MESCİDİ

İki adı olan bu Mescid büyük bir ihtimalle, Arabacı esnafına ait bir ibadethâne idi denebilir.

BALIKPAZARI TEKKESİ – MESCİDİ

"İzzet Mehmed Paşa – Mescidi"

Yukarıdaki kayıtta da belirtildiği gibi, mevzuubahis Mescid iki isimlidir. Ancak, birincisi halk tarafından daha ziyade benimsenmiş olduğu için ilki tutunmuştur.

Balıkpazarı-İskelesi önünde; sekiz köşe plânlı, kârgir, küçük taş minareli bir Mescittir.

Sultan III. Mustafa tarafından ahşap olarak inşa ettirilmiş ve yandıktan sonra, Şehit Padişah III. Selim Han tarafından kârgir olarak yeniden yaptırılmıştır. Dolayısıyla, Selâtin-Mescidi'dir denebilir.

EMİNÖNÜ CAMİLERİ

HİDAYET CAMİİ

1812 yılında, "Bekâr-Odaları ve Kayıkhâneler"in yer ile yeksan edilip haşerat yuvalarının yok edilmesinden bir yıl sonra (1813) mevzuubahis arsalar temizlenmiş ve mezkûr mahâlle, II. Mahmud Hân tarafından bir ahşap cami inşa ettirilmiş, İstanbul halkınca tiksinti ile anılmıştır. "Melek Geçmez Sokağı" yakıştırmasıyla anılan bu semtin yeniden itibar kazanıp, hayırlı günlere kavuşabilmesi dileği ile mezkûr caminin adı (Hidayet-Camii) konmuştur.

1887 yılında ise Sultan II. Abd-ül-Hamid Hân, mimar, Alexandre Vallaury'e, kârgir olarak inşa ettirmiştir. Mevzuubahis cami, mimarî açıdan fazlaca bir değer taşımayıp, XIX. Asrın ikinci yarısında moda olan "oryantalist" stilinin bir kötü örneği olmuştur denebilir.

EMİNÖNÜ'NÜN İNCİSİ – YENİ CAMİ

Yapımına XVI. asrın sonlarında başlanan YENİ CAMİ'nin inşa hikâyesi, hayli enteresan ve problemlidir. İlk temel atma tarihinden; (9 Nisan 1598 Perşembe) 63 sene, 9 ay, 28 gün sonra açılış merasiminde; (8 Şubat 1664 Cuma) Sultan IV. Mehmet Han, Valide ve Haseki Sultanlar ile vüzera "Vezir ve sabık Vezirler" ve ulema hazır bulunmuş. Ayrıca, bu hayırlı iş münasebetiyle; fukaraya altın ve gümüş paralar serpilmiş, ihsanlarda bulunulmuştur.

İnşasının tümü, ölümler ve giderinin kesilmesinden dolayı üç kademede tamamlanabilen bu muazzam Selâtin Camii'nin mimarları da üçtür: Mimarlar Mimarı Koca Sinan'ın çırağı, Mimar Davud Ağa, Mimar Dalgıç Ahmet, Mimar Mustafa Ağa.

Üç Şerefeli iki zarif minaresi mevcut bulunan Yeni Caminin kubbesinin irtifâı 36 ve kutru 17,50 metredir. Denizden ve Karaköy Köprüsü üzerinden bakıldığı zaman, pek muhteşem bir görünüm sergileyen bu muazzam Mabed'in, çinilerindeki nefaset de, dillere destan olmuş ve sadece bizler değil, yabancı ülkelerden İstanbul'a gelen turistlerin de başlıca ziyaretgâhlarından birisi durumundadır.

Yeni Cami'nin İnşa Hikâyesi

Kanunî Sultan Süleyman Han'ın torunu, Sultan III. Murad Hân'ın refikası, Sultan III. Mehmet Hân'ın Vâlidesi, (Venedikli) meşhur Safiye Sultan, muhteşem bir Selâtin Cami yaptırmaya niyetlenmiş ve bu mübarek dileğini yerine getirebilmek gayesiyle, devrinin en değerli mimarlarından, Davut Ağa'yı bu hayırlı ve mübarek işe uygun bulmuştu ki, bu hususta hiç mi hiç yanılmamıştır.

Mimarlar mimarı Koca Sinan'ın yanında yetişen bu eşsiz yapı ustası ise; böylesi bir mübarek işin kendisine lâyık görüldüğüne pek sevinmiş ve Ulu Yaratıcıya sonsuz şükranlarını arz edebilmek niyetiyle, hûşu ile iki rekât namaz kılmış ve mahçup düşmemek için içtenlikle yakarmıştı.

Daha sonra ise hayâlinde canlandırdığı pek muhteşem bir mabedi tasarı hâline getirerek bu minvâl üzere plânını çizmiş ve derhâl yapımına girişmişti.

Ne var ki, üstlendiği bu muazzam işin riski pek büyüktü ve bir çok yönden gayet hassas çalışmalara muhtaçtı. Şöyle ki; denizin hemen yanıbaşında inşa edilecekti ve bu sebeple, denizden gelebilecek herhangi bir tehlikeye karşı gayet dirençli ve dayanıklı olması elzemdi. Dolayısıyla pek mahir bir Yapı Ustası'nın parlak zekâsı ile hünerli ellerinden çıkabilecek eşsiz bir plâna ihtiyaç vardı!..Yâni Vâlide Sultan, Mimar Davud Ağa'yı seçmekle pek isabetli bir karar almıştı. Zira Mimar Davud Ağa'da bütün bu meziyetler ziyadesiyle mevcuttu.

Bu muhteşem mabedin temelini bir yükselti üzerine oturtup; denizden gelebilecek herhangi bir tehlikeye karşı, son derece mukavim bir yapı olabilmesini sağlamış ve böylece ne mahir bir yapı ustası olduğunu bizzat ispatlamıştır. O eşsiz mimarın başladığı ve temelini bizzat atabilme şerefine eriştiği mevzuubahis Selatin Cami; gerçekten bir mühendislik harikasıdır. Bir mimarî şaheser olabilmenin gururunu taşıyan bir abide-i şâhanedir ki, günümüze kadar erişebilmiş (2002) nice Müslümân'ın ibadetine, mukaddes bir mekân olmakla birlikte; yabancı turistler dahi âdeta büyülenmekte, huşû ile selâmlamakta, hayranlıkla Hz. Allah'ın bu kutsal mabedini sonsuz saygı duyularak uzun uzun temaşa etmektedirler.

Ancak şu var ki, o emsalsiz mimar, henüz işin başında iken, Cenab-ı Hakkın rahmetine kavuşmuş ve böylece inşaat durmuştu. Ve lâkin bu mübarek işin yarıda değil, henüz başında iken akim kalması, hemen herkesi üzmüş ve bu sefer de dönemin tanınmış mimarlarından Dalgıç Ahmet Çavuş namı ile anılan yapı ustası bu mübarek işin devamını üstlenip derhal işe koyulmuş.

Ne var ki, bu sefer de Padişah III. Mehmed Han, ardından da Safiye Sultan vefat etmiş ve böylece birinci kat çerçevelerine kadar yükseltilebilmiş olan cami inşatı; "giderinin karşılanmaması sebebiyle" kendi hâline terk edilmiş.

Aradan yarım asırdan fazla (50 küsûr yıl) zaman geçmesiyle âdeta unutulan bu muazzam inşaat, âdeta bir enkaz, bir harabe hâlini almış; hemen her Müslümanı ziyade üzmekteydi. Gerçekten de inşaatın hazin görünümü, içler acısı idi!..

Nitekim, son derece rahatsız olanların başında gelenlerden birisi de, Sultan IV. Mehmed'in Vâlidesi Turhan Sultan, daha fazla beklemeden bu utanç verici duruma bir son vermeye karar verip, yarım asırdır âdeta bir kurtarıcı bekleyen bu mübarek işi üstlenip, Baş Mimar Hacı Mustafa Ağa'yı, cami inşasını tamamlamakla görevlendirdi. Böylece mübarek mabed: (M.S. 1664 yılında) tamamlanıp mü'minlerin yüzünü güldürmüş ve açılış gününde muhteşem caminin göğe yükselen her iki minaresinden arşa yükselen mübarek Ezan'ın akisleri tüm çevreyi âdeta bir nur parlaklığı ile kaplamış, müezzinlerin yanık sesleri ise; hemen her duyanı hûşu içinde secdeye kapandırmış!..

YENİ CAMİ VE BAHÇEKAPISI YAHUDİLERİ

Sirkeci ve Bahçekapısı civarında iskân edilen Yahudiler'in iddialarına göre; Bizans zamanında da burada olup, Bizanslılarca, burada ikamet etmelerine müsaade edilmiş ve ayrıca bu durumu ispatlayan belgeleri dahi varmış. Nitekim bu iddialarını ileri sürerek, istimlâk esnasında, mülklerinin değerinden iki misli "Kira bedeli karşılığı" Balat ve Hasköy'e göçmeyi kabullenmişlerdir.

Şöyle ki; caminin ihyasına girişilmeden kısa bir müddet önce, büyük bir yangın neticesi, semt sâkinlerine ait hemen her nevi mülk külliyen yanmış, Vezir-i-â'zam Köprülü Mehmed Paşa, mezkûr yangın enkâzını tamamen ortadan kaldırmış ve yangınzede Yahudi ailelerine de yeni iskân yeri olarak Balatkapısı ile Hasköy'ü münasip görmüş. Ayrıca; istimlâk bedeli ödemeye müsait bir kanun olmadığı için mülk bedeli ödeme işlemini; mülkün değerini iki misli kira bedeli ödemekle karşılamıştı. Bu meyanda, "Dergâh-Âli Kapuculari"ndan, Kara Mehmed Ağa'yı bu işe memur etmişti. Ne var ki, Kara Mehmed Ağa lâkabı gibi "kara ruhlu" olduğundan, vazifesini suiistimâl ederek, tam se-

kiz ay kira bedeli ödememiş ve mevzuubahis paranın üzerine oturmak gibi bir yanlışa tevessül etmişti. Bu durum karşısında kira bedeli sahipleri ilgili makamlara şikâyet etmişler ve bu utanç verici davranış meydana çıkınca, karaların karası Kara Mehmed Ağa derhâl azledilip gereken cezaya çarptırılmış ve kira bedellerinin tümü sahiplerine ödenmişti.

Evet, kirli iş meydana çıkmış ve de adalet tecelli etmişti. Lâkin, ortalığa yayılan suiistimâl dedikodusu sebebiyle cami ilk önce ZULMİYE ve adalet yerine bulunca da ADLİYYE-CAMİİ adıyla anılmıştır. Bu muhteşem Mabedin asıl ve tam adı; YENİ-VALİDE CAMİİ'dir.

YAHUDİHANELER VAK'ASI!..

Daha evvel temas ettiğimiz gibi, cami inşasının yarım kalması ve kendi hâline terk edilmiş olmasını dikkate alan Bahçekapısı Yahudileri'nin bazıları tekrar eski yerlerine dönmeyi tasarlamaktaydı ve tasarılarını da gerçekleştirip tekrar Bahçekapısı'na döndüler. Cami inşaatının çevresinde 5-6 katlı ahşap binalar inşa edip, 40'ar, 50'şer kişi olarak mezkûr evlere yerleştiler ki, bunlar, İstanbul yakasının ilk (apartmanları) idi denebilir. Mezkûr evlere ise YAHUDİHANELER adı konmuştu.

Cami inşaatı tekrardan başlatılınca, mevzuubahis evler derhâl yıktırıldı ve bunların arasında bulunan bir Sinagog ile Havra ve bir de St Antoien Kilisesi mevcuttu ki, yıktırıldığında değerlerinin karşılığı "kira bedeli" şeklinde ödendi. Yahudiler'in diğer ibadethânelerine gelince, Arpa Emini sokağındaki bu Havra, uzun yıllar varlığını sürdürüp, Cumhuriyet devrinde cemaatsiz kaldığından, lokantaya çevrildi ve Bahçekapısı'nın en meşhur lokantalarından birisi olarak (EGE LOKANTASI) uzun yıllar varlığını sürdürdükten sonra DENİZCİLİK BANKASI içinde kaldı, daha sonra ise bir başka bankanın şubesi oldu.

Fakat, Bahçekapısı Yahudileri bir türlü pes etmesini bilmemekte ve bu semtten bir türlü ayrılmak istememekteydiler! İnatla direnmelerindeki başlıca sebep ise; "Balık Pazarı" ve civarı, İstanbul ticaretinin âdeta kalbi idi. "İthalat, ihracat" hemen her ne-

vi ticarî münasebetler bu mevkide sağlanmaktaydı. Yâni, maddî kazancın menbaı idi... İşte bu sebepten dolayı Bahçekapısı'ndan hiç mi hiç ayrılmak istememekteydiler. Dolayısıyla bir fırsat zuhur etmesini sabırla beklemeye koyuldular.

Bu bekleyişleri pek uzun sürmemiş, 1683-VİYANA BOZGUNU, payitahtın kaosa sürüklenmesi vs. aranan fırsatı kendiliğinden sağlamış ve bu sefer de; "Sur dışı" olmak üzere, duvarları dışında, tekrar büyük YAHUDİHANELER inşa etmişlerdi.

Ancak, bu durumu uzun zaman göz ardında tutabilmenin imkânı yoktu zira, icraat saklanabilecek cinsten değildi. Nitekim, vaziyete el koyan devlet, fazla beklemeden, İstanbul-Kadısı'na hitaben kaleme alınmış (MS. 1726-1727) tarihini taşıyan bir fermanı, Kadıya gönderdi ki, fermanda özetle şu irade geçmekteydi:"

"Balıkpazarı-kapısı önünde YAHUDİHANELER'in inşa edilmiş olması hoş görülmemektedir.

Yahudi tâifesi, Camii Şerif yakınında nice hâlâtı müstekreheye (Tiksindirici hâllere) sebep olmaktadır."

Dolayısıyla Lâle Devrinde, Nevşehirli İbrahim Paşa sadareti esnasında, "Ferman-ı Hümayûn" mucibince, Yahudihâneler külliyen yıktırılmış ve böylece kurnazlık marifeti sökmemişti.

YENİ VALİDE CAMİİ BASAMAKLARINDA MEHMETÇİK

Yeni Caminin basamakları ve bilhassa Mısır-Çarşısı'na bakan kapının basamakları, yıllar yılı vatanî görevini ifa eden neferlerin (Er) ve bilhassa Taşralı-Neferlerin izine çıktıklarında randevulaştıkları başlıca mahal olmuştur. (Karacısı, Havacısı, Denizcisi) hemen hepsinin buluşma noktasını teşkil etmiş, nice delikanlının askerlik hatıralarında yer almış, anlatıla anlatıla bitirilememiştir.

Nitekim, şâir Behçet Kemâl Çağlar, Doğu-Anadolu'da Yedek Subaylık görevini ifa ederken, İstanbul'dan bir er mektubunda şu enteresan kıt'ayı gördüğünü söylemiş:

"Bura Eminönü İskele
Yirmi bir yaşında geldim askere
Gerekse devlet kor kıyamete dek
Ne izin isterim ne de tezkere!"

Hemen her birisi bıyığı henüz terlemiş körpecik delikanlılardan müteşekkil bu neferler, arkadaşlarıyla buluştuktan sonra, şayet içlerinden birisi ilk hafta iznine çıkmış ise, ilk işleri Yeni Cami'nin basamakları üzerinde ya birlikte veya tek olmak üzere seyyar fotoğrafçı olan ve halk tarafından "Şipşakçı" olarak adlandırılmış fotoğrafçılara resim çektirmekti. Daha sonra ise, caminin arka tarafına düşen meşhur "Çiçek-Pazarı"nın yanındaki parka giderek bir bankın üzerine oturur hem sohbet eder ve hem de o muhteşem camiyi temaşa ederlerdi. Bazıları ise çevreyi dolaşır bilhassa Pazar günleri neferlere satış yapabilmek gayesiyle tezgâh açan şamcılar, simitçiler, tıraş bıçağı, jilet, tıraş sabunu, cep aynası, tarak vs. satan işbortacılar ile esanscılar, etraflarına hayli asker toplarlardı. Ancak, bunların yanı sıra zavallı taşralı gençleri kandırıp ellerindeki üç kuruşu kapmaya çalışan, Zarfçılar, Papelciler, bir köy, 10 al'cılar, cepciler vs. parazit ve haşerat zümresi de zavallı neferlerin etrafında fır dönerlerdi. Bakınız; "İSTANBUL ANSİKLOPEDİSİ; Cilt: IX. Sayfa; 5080

Yeri gelmişken, dolandırıcıların piri sayılan meşhur Sülün Osman'ı da kaydetmeden geçemeyeceğim. Zira, Eminönü meydanında o yıllarda yâni (1943-1965) yıllarında mevcut olan meşhur "Meydan Saati"ni defalarda satmış bir fetbazdı. Şöyle ki, taşralı tüccarlar, 1940'lı yıllarda daha yeni yeni gelmeye başlamışlardı ve İstanbul onlar için gerçekten pek değişik bir belde idi. Bilhassa Eminönü'nde, Karaköy-Köprüsünde dolaşmak ve şayet yol gösteren olursa Beyoğlu'nda geceleri felekten birkaç saat çalmak, onların en büyük zevki idi. Lâkin, İstanbul'da (Hacı-Ağa) yakıştırmasıyla anılan bu saf insanlar, Sülün Osman için âdeta biçilmiş kaftandı. Meydan saatini, Karaköy köprüsünü ve meşhur tramvayları, hacıağalara pazarlamak, Sülün için gayet basit bir işti... Bahsini ettiğim bu şahıs; şu an (2002) ıslah-ı nefs etmiş durumdadır.

Haftalık izne çıkan neferlerin Çiçek-Pazarı Parkındaki fotoğrafçıda; "İstanbul Hatırası" fotoğrafı çektirmek de bir ayrı zevkleri idi.

Sirkecideki o yılların meşhur sinema salonları olan; KEMAL BEY SİNEMASI ile AZERİ SİNEMASI izne çıkan neferlerin en büyük eğlence mahâlleri idi. Sultan-Ahmed cihetine gidenleri ise o yılların yine meşhur sinema salonlarından, ALEMDAR-SİNEMASI'na girmeden edemezlerdi. Eminönü semtinin seyyar köftecileri, balık-tavacıları, turşucuları, yine seyyar hamur işi tatlıcıları da mevzuubahis Mehmetçiklerinden hayli kazanç sağlayabilmişlerdir. Ancak, o İnzibat Erleri var mı yok mu! İşte onlar bizim Mehmetçiklerin başlıca dertleri idi zira hiç mi hiç rahat bırakmazlardı. Lâkin o zeki taşra gençleri de onları bir güzel atlatmasını bilirlerdi!..

SEMT-İ EMİNÖNÜ

EMİNÖNÜ-HALKEVİ: (1932-1951)

EMİNÖNÜ-HALKEVİ'nin özet tarihçesini sunmadan bir nebze olsun Halkevleri'nin kuruluş gayeleri üzerinde durulması elzemdir. Zira, "kültür faaliyetlerine", "Siyasetin" bulaşması, yeni nesillerin, kültür sahasında gayet önemli bir kaynaktan yoksun kalmasına başlıca sebep teşkil etmiştir ki, aynı zamanda Köy-Enstitüleri'nin yok edilişlerini de aynı kategoriye dahil etmek, gayet tabiîdir.

Bilindiği gibi Halkevleri bizzat, Gazi Mustafa Kemâl Paşa tarafından; (Halkın eğitimi ve kültürel gelişmesine yardımcı olunabilmesi) gayesiyle, (CHP)'nin bir yan kuruluşu şeklinde meydana getirilmiştir.

19 Şubat 1932 tarihinde, teşkilâtın faaliyete geçirilmesiyle alâkalı törende, Yüce Önderimiz Atatürk, kuruluşun gayesini şu tarihî konuşma ile dile getirmişlerdir:

"Gençlik, (gelişen ve yetiştiren bir çalışmanın içinde) yaşatılmalıdır. Millet, şuurlu, birbirini anlayan, birbirini seven, ideale bağlı bir halk kitlesi hâlinde teşkilâtlandırılmalıdır. En

kuvvetli ders vasıtalarına ve yetişkin muallim ordularına mâlik olmak kâfi değildir.

Halkı yetiştirmek, halkı bir kitle hâline getirmek için, ayrıca bir millî halk mesaisinin tanzimini ihmâl etmemeliyiz.

Silâh kuvvetinden, her türlü cebir ve madde kuvvetlerinden daha müessir olan fikir kuvvetidir. Milletimizi bu sahada yetiştireceğiz."

Böylesi muhteşem bir fikrin ürünü olan HALK EVLERİ kuruluşundan 1950 yılına kadar; 63 ilde, 477 halkevi ve Londra'daki bir adetle birlikte 478'i bulmuş ve ayrıca, 4.332 – HALKODASI FAALİYET göstermekteydi ve Halkevleri'nin 330'unda, kitaplık mevcuttu.

1951 yılında, Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) nin muhalefete geçmiş olmasının sağladığı avantajdan istifade eden iktidar mensupları, "Demokrat Parti" (DP) Halkevlerinin (CHP) ile hiçbir bağlantısı kalmaması maksadı ile tümünü temelden kapatıp, her nevi, menkul ve gayrımenkul varlıklarını, hazineye intikal ettirdi.

Bu talihsiz icraat ve anlayış o tarihten sonra, Cumhuriyet Türkiyesi'nde siyasî bölünmelere başlıca örnek teşkil etmiş partizanca, tutum ve davranışlar, ülke insanını böl ve parçala tuzağına hazır duruma getirmiş, 27 Mayıs 1960 Askerî Hareketinin meydana gelmesine birinci derecede sebep teşkil etmiş. Mevzuubahis hareketin (CHP)'ye sağladığı büyük imkân neticesi, Cumhuriyet Halk Partisi gayet güçlü duruma gelebilme şansını elde etmiş ve fakat bu gücünü ne yazık ki; "Yapıcı ve birleştirici açıdan değerlendirememiş" ve en nihayet, siyaset dünyamız, "Partizanlık egoizminin" kölesi olup çıkmıştır ki, hâlâ öyledir. (2002)

Hâlbuki, 1950 yılında kahir ekseriyetle iktidara gelenler, Halkevleri'ni kapatmayıp bilâkis daha da güçlendirseydiler ve bizzat katkıda bulundukları görülseydi, halk tarafından daha da takdir görecek ve halkımızı aydınlatıcı bu kültür yuvaları, daha sonraki yıllarda nice insanımızın bilgi dağarcığına en verimli şekilde katkıda bulunabilecekti...

Nitekim, 1960'lardan sonra durumu yakından izleyen ve böylece Halkevleri hareketinin ne derece değerli ve faydalı olduğunu bir yabancı kuruluş olarak meydana koyan UNESCO – "BM Eğitim Bilim ve Kültür Teşkilâtı" durumu yakından gözlediğinden, kapatılışına bir mânâ verememiştir. Böylesi faydalı bir kültürel faaliyetin tamamen sukut etmemesini ve yeniden faaliyete geçirilmesini önermiş ve böylece, MİLLÎ KÜLTÜR DERNEKLERİ adıyla tekrardan faaliyete geçirilmiştir. Faaliyete geçirildikten sonra eski adını çağrıştıran bir isim konması isteğiyle, 1963'te HALKEVİ-DERNEĞİ adı verilmiştir. 1976 yılında Halkevleri'nin sayısı 208'e ulaşmıştı. Yâni gittikçe eski gücüne erişme yolunda olduğu görülmekteydi. Ne var ki; 1980-Askerî Darbesi'nden sonra, diğer derneklerle birlikte, Halkevi-Derneği de kapanma talihsizliğine uğradı. Yöneticileri ise tutuklandı ve uzun yıllar yargılandıktan sonra, suçsuzlukları anlaşılıp temize çıkarıldılar, 1987'de ise yeniden faaliyete geçirildi.

Evet, yukarıda kuruluşundaki maksadın ve faaliyetlerindeki başarı durumunun özet bir tanıtımını geçtiğimiz Halkevi-Teşkilâtı'nın İstanbul'daki şubelerinin en meşhuru olanı ise, Eminönü'ndeki teşkilattı. İstanbul'da Halkevleri'nin çoğalmasından sonra ismini EMİNÖNÜ-HALKEVİ şeklinde değiştirdi ve daha sonraki faaliyetlerini bu isim altında sürdürdü.

Eminönü-Halkevi 24-Haziran-1932 tarihinde Cağaloğlu'nda İSTANBUL-HALKEVİ ismiyle, kapanan Türk-Ocağı binasında faaliyete geçirilmiş ve açılışında devrin Başbakanı İsmet İnönü, Atatürk'ü temsilen bir grup bakanlarla birlikte hazır bulunmuştur.

Günümüzde mezkûr binada; İSTANBUL-GAZETECİLER CEMİYETİ faaliyet göstermektedir.

EMİNÖNÜ HALKEVİ'nin ilk Başkanı, Ord. Prof. Hamid ONGUNSU olmuştur. İlk kuruluşunda vazife alanlar ise; Fuad KÖPRÜLÜ, İsmail HABİB SEVÜK, Reşat Nuri GÜNTEKİN, Kazım Nami DURU, Namık İSMAİL, İbrahim ÇALLI vs.

İLK ÇALIŞMA YILINDA KURULAN ŞUBELERİ

1. Edebiyat ve Tarih, 2. Güzel Sanatlar, 3. Tiyatro, 4. Spor, 5. İçtimâî Yardım, 6. Halk Dersaneleri ve Kursları 7. Kütüphane ve Kitap, Mecmua Neşriyatı, 8. Köycülük 9. Müze ve Sergi Şubeleri.

EMİNÖNÜ'NÜN MEŞHUR HANLARI:

"Kayıtlara Göre"

EMİNÖNÜ MINTIKASI

Büyük Valide Hanı: Yıkıldı
Maksûdiye Hanı: 4 katlıdır
Kanaat Hanı : 5 katlıdır
Kavaklı Hanı 2 katlı
Balıkpazarı Hanı
Papazoğlu Hanı
Yeni Han
Kiraz Hanı
Haraççı Hanı

BAHÇE KAPISI

Sansaryan Hanı
Agopyan Hanı
Erzurum Hanı
Yeni-Vâlide Hanı
Anadolu Hanı
Arpacı Hanı
Atabek Hanı
Birinci Vakıf Hanı
Artaryan Hanı
Ayan Hanı
Celalbey Hanı
Cermanyan Hanı
Fındıklıyan Hanı
Hacıbekir Hanı
İstradyadi Hanı
Kardeşler Hanı
Kasapyan Hanı
Kınacıyan Hanı
Kutlu Hanı
Mine Han
Nail Hanı
Rıdvan Hanı
Sadıkıye Hanı
Selamet Hanı "Taş Han"
Temelli Han
Uğurlu Han
Yıldız Hanı
4- Vakıf Hanı: Bu güzelim ve muhteşem han, günümüzde (2002) metrûk halde durmaktadır.
Doğu İş Hanı

BÖREKÇİLER VE MEŞHUR BALIK-PAZARI BÖREKÇİSİ

Tatlı, tuzlu hamur işlerinin hemen her nevi, atalarımızdan günümüze, bizlerin yâni Türkiye insanının en ziyade tercih ettiği ve damak zevkine en uygun olanıdır diyebiliriz. Zira, İslâm, Hıristiyan ve Musevi, hemen her Türk insanı bu nefasetin ortağıdır.

Dolayısıyla, börekçi fırını, börekçi dükkânı gibi kuruluşlar içinde hayli isim yapmış olanları bir çoktur. Hele payitaht İstanbul bu sahanın merkezi idi denebilir.

Merkez idi dememizin, günümüzde eski börekçi esnafının gösterdiği hassasiyetin, âdeta tarihe karıştığı ve günümüz börekçilerinin börek değil, sadece pişirilmiş hamur yedirdikleri, inkâr kabul etmez bir gerçektir. Tabiî ki, Güllüoğlu, Seyitoğlu, Hacıbozanlar, Sarıyer Börekçisi, Sarıyer'deki Karaköy Börekçisi vs. gibi nefis börek imal eden müesseseler yok değildir. Ancak bunlar parmakla sayılabilecek kadar azdır ve daha ziyade; Tepsi-Böreği ile Su-Böreğinde mahir ve namlıdırlar. İstanbul insanı daha ziyade, Kol böreğine düşkündür. Dahası, İstanbul'un ev hanımları dahi mevzuubahis böreğe düşkün olduklarından her çarşıya çıktıklarında muhakkak herhangi bir börekçide "Kol böreği" yemeden edemezlerdi. Mevzuubahis börek ise, Yaş boğaça, Boğaça böreği, Rus böreği veya günümüzde söylendiği gibi "Kol böreği" adı ile bilinen rulo hâlinde halat çemberi gibi dolanmış, peynirlisi, kıymalısı ve sadesi imal edilen börektir. Sadesi, aynen "Kürt böreği" gibi, üzerine pudra şekeri dökülerek yenir ve pek nefis olur.

Kol böreği yapıp satanlardan günümüze erişebilen meşhur börekçilerden bazıları şunlardır: Sarıyer'de bulunan ve tarihe karışmış bir zamanların meşhur Karaköy börekçisi, Beyoğlu ve Şişli mıntıkasında bulunan 3-4 börekçi dükkânı ve İstanbul yakasında; Kadırga Kumkapı, Çarşıkapı, Çemberlitaş, Eminönü börekçileri, kısmen iyi börek imal etmektedirler. Lakin, Çarşıka-

pı'daki Güllüoğlu börekçisinin karşı köşesinde bir seyyar araba ile her sabah saat 10.00'a kadar Kol böreği satan ve yine her sabah arabasının önü müşteri kuyruğundan geçilmez olan bir mütavazı börekçi ve yapıp sattığı börek var ki nefis mi nefis ve de eski meşhur Çarşıkapı Rus börekçisini hiç mi hiç aratmadan!!! Bildiğiniz "camekânlı börekçi arabası"nın camlarına; GEL GEL BÖREKÇİSİ yazdırmış olan bu mahir ve gerçekten mütevazi Usta'nın adı, Bayram ŞAHİN'dir. Memleketi ise, Niğde'nin Pınarcık Köyü. Nereden biliyorsun diye sorulacak olursa, cevabı gayet basittir. Hem nefis böreğinden yedik ki, bilhassa ıspanaklısını tavsiye ederiz, hem de kimliğini sorduk ve kendileri de lütfederek, söylediler. Yakında aynı muhitte bir dükkân açacak olan Bayram Usta, nefis börekleriyle, bizleri eski günleri ve eski börekçileri anmaya heveslendirdi. O hâlde biz de yazalım ve yeni nesillere nâçiz hatıralarımızı aktaralım!..

ESKİ BÖREKÇİLER, ESKİ BÖREKLER VS.

Kapalı Çarşı'nın Beyazıd Kapısına bakan dar bir sokak vardı ki, Azak Yokuşu'nda Tiyatro Caddesinin tam karşısına düşerdi ve tabiî ki, (1956-1959) istimlâkinde, onun hemen yan tarafına düşen meşhur toptancı ayakkabıcılar ve onların sokağında bulunan meşhur kunduracı hanlarından ÇATAL-HANİ vs. olduğu gibi, kör-kazmazede olup yoklara karışmışlardır.

Yukarıda tarifine çalıştığımız sokağın başında ise nispeten büyük sayılabilecek bir börekçi dükkânı vardı ve çalıştıranları Rus idi. Çoğu zaman tezgâhta durup, börek satışına yardımcı olan ve hemen herkes tarafından hanımlığı ile takdir edilen bir Rus kadını mevcuttu ki, mevzuubahis börekleri bizzat pişirdiği söylenirdi ve tabiî ki, sattığı böreğe de Rus Böreği adı verilmişti ve bu halkın yakıştırması idi.

Bahsini açtığımız İstanbul yakasının meşhur Rus Börekçisi'nin müşterileri; Kumkapı, Yenikapı, Gedikpaşa sakinlerinden çarşı esnafı başta olmak üzere, hemen hepsi İstanbul halkının esnaf tabakasını teşkil eden kimselerdi. Yâni çoğunluğu fakir sayılabilecek seviyede ailelerden müteşekkil zanaatkârlardı. Kundu-

racı, marangoz, kuyumcu işçisi, terzi vs. ile mezkûr börekçinin nefis böreklerini haftanın en az 3-4 günü tatmadan edemezlerdi.

Çarşı esnafı sabah kahvaltısını iki şekilde yapardı ki, günümüzde de (2002) değişen bir şey yoktur denebilir. Birincisi, esnaf aşçılarında hemen her sabah kaynatılan kemik suyuna, pirinç, mercimek ve tavuk çorbaları. İkincisi ise bahsini ettiğimiz Rus Böreği idi ve yazları duble çay, kışları ise fokur fokur kaynamış nefis bir sahlep eşliğinde yerlerdi. Gerçi sütçü dükkânlarında yağlı ballı ve de kaymaklı nefis bir kahvaltı yapanlar, semt mezecilerinden de, salamlı, kaşarlı vs. sandviç yaptıranlar da mevcuttu. Ancak, bu biraz tuzluya kaçtığı için, böylesine mükellef bir kahvaltı herkesin harcı değildi. Dolayısıyla çoğunluğu yukarıda kayda geçtiğimiz nevi yiyeceklerle karınlarını doyurmaya bakarlardı ki, kemik suyuna çorbalar hiç de küçümsenecek cinsten değildi. Daha ziyade bunların tercih edilmesinin başlıca sebebi ise gayet ehven fiyatlarla müşterilere sunulmasıydı. Meselâ, 1940-1950'li yıllarda kemik suyuna çorbanın porsiyonu (kâse) 15 kuruş. Duble porsiyonu (büyük kâse) 25 kuruş idi. Su ile ekmek ise bedava sayılabilecek cinstendi. Zira, yemek yediğiniz masada bulunan tıka basa tepeleme dolu ekmek dilimlerinden her ne kadar yerseniz yiyin, yüz dirhem ekmek parası alınırdı. Su ise, sürahi ile ortada dururdu iç içebildiğin kadar. Kol böreğinin kilosu o yıllarda (250 kuruş) idi. Poğaçanın tanesi ise 15 kuruş. Günümüzde (2002) böreğin kilosu dört buçuk milyon, poğaçanın tanesi ise ortalama 500 bin civarındadır.

Semt dükkânlarının çıraklarına gelince, çoğunluğu fakir ailelerin çocuklarından müteşekkil bu yavrucuklar, canları çok istediği hâlde, börek alamazlar ve nefislerini 25 kuruş karşılığı börek kırıntılarından alarak körletirlerdi. Bolca verilen bu kırıntıların içinde, börekçinin cabadan sunduğu börek parçaları da bulunur ve böylece çırakların da gönlü hoş tutulur; hem karınları doyar, hem de gönülleri hoş edilirdi...

İstanbul halkının damak zevkini okşayan ve vaz geçilmez tutkusu hâlini alan, börek cinslerinden aklımızda kalanların bazıları şunlardır:

Kıymalı, peynirli, ıspanaklı, kuşbaşı etli ve günümüzde ilâve edilen patatesli ve sade olmak üzere şu börekler mevcuttu.

Tepsi Böreği, Su Böreği, Kol Böreği, Puf Böreği, Talaş Böreği, Kürt Böreği, Tatar Böreği, Çiğ Börek, Tavuklu Börek, Sigara Böreği, Muska Böreği, Poğaça vs.

Börekçi fırınlarında pişirilip halkımıza sunulan diğer hamur işleri ise özetle şunlardır:

Açma, çatal, çörek, Karadeniz usulü; kıymalı, peynirli, pastırma ve yumurtalı pideler, pizza tipi; kenarı setli, üstü açık tabak tipi yuvarlak peynir, kıyma, sucuk, sosis karışımı pide, yağlı un halkası yağlı tuzlu çubuklar, baton sale, yağlı tuzlu kandil simitleri ki bunların aynı zamanda susamlı olanları da vardır. Yağlı tuzlu veya yağlı tatlı kuru pastalar kar gibi beyaz un kurabiyeleri, galeta ve çubuk galetalar krik krak, Selânik gevreği, peksimet ve gevrek.

Hamur işi tatlılar

Baklava, tel kadayıfı, sarı burma, revani tatlısı, şam tatlısı, şam baba tatlısı, Kemal Paşa tatlısı, şekerpare tatlısı, saray lokması, İstanbul'un Misket-Lokması, İzmir lokması, tulumba, vezir parmağı, hanım göbeği, kuş başı tatlısı, ekmek kadayıfı, yassı kadayıf, tirit tatlısı, evlerde yapılan kalbura bastı tatlısı...

Yukarıda saydığımız tatlıların bazıları aşçı, köfteci ve pastane mamulleridir ve hatta, sadece muhallebicilere ait tatlılar da kayda geçtiğimiz listededir. Dolayısıyla aşağıda özetle bunları ayırıp sunmaya çalışacağız.

Muhallebici Tatlıları:

1.Kaymaklı –Ekmek Kadayıfı, Kaymaklı-Yassı Kadayıf, Kadayıf, Şam-Baba

2.Aşçı-Tatlıları: Vezir Parmağı, Hanım-Göbeği, Saray Lokması

3.Köfteci-Tatlıları: Şeker-Pare, Kemâl Paşa, İrmik-Helvası

4.Tatlıcı-Tatlıları: Baklava, Tel Kadayıfı, Revani, Şam-Tatlısı, "Misket-Lokması", Tulumba, Kuşbaşı-Tatlısı, Sarı-Burma ve Revani Tatlısı.

PASTAHANE TATLILARI

Kuru-Pasta ve Yaş-Pasta çeşitleri ki, profiterol buna dahildir. (MS. 1610) yılında bir Fransız fırıncı çırağının tesadüfen bulduğu, Milföy Hamurunu 19. asırda, Marie A. Camere adındaki meşhur Fransız pastacısının değerlendirip meydana getirdiği meşhur (Milföy-Bin Yaprak Pastası), Piramit pastası, içi marmelâtlı ve üstü pudra şekerli elmalı-pasta, pandispanya, kek, paskalya çöreği, tahinli, ay çöreği, üzümlü çörek vs.

Evet, bilhassa "Börek Çeşitleri" İstanbullu'nun dağarcığına öylesine yerleşmiştir ki, börekçi adları taşıyan sokaklar dahi mevcuttur. Börekçi Ali Sokağı, Börekçi Veli Sokağı, Börekçi Bayram Sokağı vs.

Üsküdarlı Âşık Râzi ise, Börekçi Güzelleri adına şu meşhur kıt'ayı yazmıştır ki, gerçekten bahse değerdir.

"Börekçi güzeli açar yufkayı
Hilâli gömlekle seyret o ay'ı
Baktığın görmesin ol âlicenâb
Sattığı, kıymalı peynirli börek
O şûhu gizlice saydetmek gerek"

Ayrıca, rahmetli Reşat Ekrem Koçu'dan da şu tekerlemeleri de aktarıyoruz ki, İstanbul halkının yakıştırmalarından enteresan numunelerdir:

"Baklava Börek, ben orada gerek." "Tarhana tartar, boğazı yırtar; Baklava-Börek gel beni kurtar"

Ve bir de İstanbul-Ermenileri'nin yakıştırması var. Hazır yazmışken onu da geçelim dedim.

"Pağlava, börek; civeris gerek" "yâni; "baklava, börek benim, sizlere de ayaklarım." (mânâsında)

Gelelim, Eminönü-Börekçilerinin en nâmlısı ve de "Kol-Böreği" sahasında sonuncusu olan meşhur börekçi GİRİTLİ'ye. Bu namlı börekçinin dükkânı; (Eminönü-Balıkpazarı, Helvacı-Bekir Sokağında imiş.) 1936 istimlâki ile birlikte, sokak da dahil yoklara karışmış.

İstimlâkten sonra ise, Eminönü-Asmaaltı Caddesi'nde küçük bir dükkân tutan Giritli Usta, mahdumları ile birlikte bu mekânda şöhretini devam ettirmiş ve fakat, 1957 istimlâkinde burası da yoklara karışınca, tamamen ortada kalmış ve bu sefer de seyyar börekçiliği denemişler, lâkin 1959'a kadar devam ettirdikleri seyyar börekçiliği pek beğenmeyip, börekçilik mesleğini tamamen bırakmışlar.

Merhum Koçu'nun kayıtlarına göre; özellikle, ıspanaklısı pek nefis olan Giritli'nin böreği, sadece Eminönü sakinlerinin değil, hemen hemen tüm İstanbul yakasının dillerinden düşmez ve her fırsatta muhakkak tadarlarmış.

BALIKPAZARI BÖREKÇİSİ VE TAŞRALI GARİBAN

Osmanlı İmparatorluğu XVI. asırda bir takım haricî ve dahilî problem içinde bocalamakta bir an evvel toparlanabilmenin çarelerini aramaktaydı. Dıştan ve içten bir takım sütü bozukların ya ikbâl hırsı veya imparatorluğa olan düşmanlığı sebepleriyle bilhassa Anadolu ve Rumeli köylülerini kışkırtıp, payitaht şehri İstanbul'a göçe zorlamakta ve bunun bir an evvel gerçekleşebilmesi için de, "burada ne var ki, yarı aç yarı toksun. Payitaht beldesine gitsene oranın, taşı toprağı altındır" gibi telkinlerle taşra insanını payitahta göçmeye zorlamaktaydılar.

Asıl plân ise İmparatorluğun can damarı olan ve İmparatorluk halkının gıda ihtiyacının büyük bir kısmını karşılayan; buğday başta olmak üzere, diğer et ve sebze ihtiyaçlarını azamî derecede kısıtlayabilip, iç isyanlara zemin hazırlayabilmekti. Nitekim, II. Mahmud Hân devrinde pek müthiş bir kıtlık yaşanmış ve önü pek zor alınabilmiştir.

Bu düzenbaz parazitlere kanan taşralı insanlarımız ise memleketindeki çiftini çubuğunu bırakarak İstanbul'a gelip iş aramaya başlar. Bunların her geçen gün sayılarının daha da artması, başkent İstanbul'da tabiî olarak bazı şeylerin değişip, problem teşkil etmeye başlamasına yol açmış, şehrin kadim asayişi bozulmuş ve en mühimi de erzak darlığı baş göstermişti.

Gerçekten de, İstanbul'a gelen taşralılar bekâr hayatı yaşamakta, bekâr odalarında barınıp, bin bir serüvenin girdabında çürüyüp gitmekteydiler. Dahası devletin çiftçiden aldığı öşür vergisi de eski randımanında değildi ve miktarı hayli azalmıştı.

Kanunî Sultan Süleyman Han'ın vefatından bir yıl sonra 1567'de devlet, Anadolu ve Rumeli köylülerine ÇİFTBOZAN VERGİSİ adı altında bir vergi koydu ve toprağında çalışmayıp, İstanbul'a göçenler bu vergiye tâbi tutuldular. Dolayısıyla İstanbul halkı gayet sıkı bir denetimle yoklanıyor, içlerinde taşralı olanlar tespit edilip, mezkûr vergiyi ödemesi, aksi takdirde ise, memleketine dönmesi istenmekteydi. Lâkin, onca sıkı tedbire rağmen, "İç Göç" hiçbir zaman tam olarak önlenememiş ve çeşitli yanlış değerlendirmelerden veya siyasî hareketlerden dolayı, günümüze kadar şu veya bu şekilde sürüp gelmiştir. (2002)

Yukarıda kayda geçtiğimiz sebeplerden dolayı, zihnen ihmâl edilmiş, bahtı kara taşralı, en azından şansını deneyebilmek gayesiyle İstanbul'a ve tabiî ki, o yıllarda yâni Osmanlı devrinde en verimli iş merkezi olan EMİNÖNÜ LİMANI'na kapağı atmakta; yarı aç-yarı tok iş arayıp, hemen ne iş bulursa, karın tokluğuna dahi çalışmaya razı olmaktaydılar. Zira o saf insanlar şuna inanmaktaydılar ki, bir gün şansları değişecek ve herhangi bir yağlı işin başına geçebileceklerdi. Ve lâkin, bu sadece hayaldi ve bu hayalin girdabında yoklara karışıp giderlerdi.

Evet, o iblisler onlara ne diyorlardı.

"**İstanbul'un taşı-toprağı altındır!**"

Meşhur Âşık İbrahim'in "Balık-Pazarı" destanından aşağıya aktardığımız ilk kıt'ası, mezkûr duyguyu en âlâ şekilde dile getirmektedir. Aynen geçiyoruz:

"İstanbul'da attım bahtıma zarı
Çıktı karşıma Balıkpazarı
Değmesin üstüne kem göz nazarı
Minel kadim cihan üzre adı var."

Hemen her merkezî limanda olduğu gibi, Eminönü Limanında binlercesinin nöbet değiştirircesine gelip-gittiği, niceleri-

nin karanlık iş erbablarının tuzağına düşüp yoklara karıştığı bir esrarengiz vak'alar yumağı idi. Eminönü Limanı ve hele Balık Pazarı nice gurbet garibinin hazin iniltisine, açlığına veya pek trajik sonuna şahit olmuş bir semt idi.

O talihsiz iç göçzedelerin açlıklarını ve açlıklarından âdeta feryat edişlerini en âlâ şekilde dile getiren bir fıkra okuduk ki aynen geçiyoruz:

"Taşra'dan geldiği henüz birkaç gün olduğu hâlde, hiçbir iş bulamadığından dolayı cebinde tek kuruşu dahi kalmamış bir garip köylü, açlıktan bitap düşmüş, Eminönü Balıkpazarı'nda zar zor yürümeğe çalışırken, bir börekçi dükkânı gözüne takılmış, takılması da bir yana, nefis böreklerin kokusu onu sihirli bir değnek gibi kendisine çekmiş diyebiliriz. Dükkânın vitrinine göz ucu ile baktığında, nar gibi kızarmış börek ve boğaçaların görüntüsü, bizim garibi âdeta büyülemiş ve dükkândan içeri girerek tezgâhta duran börekçiye seslenmiş.

- Selâmün Aleyküm:

Börekçi- Ve Aleyküm selâm buyur!

Garib- Bu dükkân senin mi!..

Börekçi - Hz. Allah'ın inayeti ile benimdir.

Garip - Börekler de senin mi?

Börekçi - Evet, benimdir.

Bu cevap üzerine bizim zavallı aç garip âdeta celâllenir ve gözleri faltaşı gibi açılmış şöyle bağırır:

– Eşek gibi ne duruyorsun! Yesene be adam yesene...

Evet, (20 para) bastırıp bir tek poğaça dahi alabilmekten yoksun bizim garip; fırından henüz çıkmış ve de nar gibi kızarmış börek ve poğaçaların buram buram kokarak, "Ye beni" dercesine tahrik eden görünümleri karşısında dayanamayıp böylesine isyan etmesin de ne yapsındı.

Yukarıda özetlediğimiz hikâyenin kahramanı bu meçhul gariban kimdi; börekçi ona acıyarak biraz olsun börek verdi mi, sonu ne oldu? Bunu öğrenemedik zira bu hususta hemen hiçbir kayda rastlamadık. Ancak o yıllarda dahi İstanbul'da barınabilmenin ne yaman zorluklarla dolu olduğunu anlatabilmek açısından yeterli bir misâldir diyebiliriz.

Eminönü Limânı'nın nabzı ise tabiî ki, ticaretin merkezi durumundaki meşhur "Balık Pazarı" idi ve hemen her cins gurbet garibi, kısmetini aramaya buraya gelir, buradaki bekâr hanları ile bekâr odalarında postu serer ve böylece kısmetini aramaya koyulurdu. Ancak hemen her geçen gün sayıları biraz daha artmaya başlayınca, bu gurbetçi gürûhu vurucu, kırıcı bir sınıf türetmiş. Bekâr odaları başta olmak üzere, hemen her serüven delisi buraya postu sermiş ve böylece; Eminönü Limanı'nın merkezi, Balıkpazarı-Kapısı civarı, ayak takımının barınağı olup çıkmıştı. Çünkü; işsizlikten, parasızlıktan, aç sefil, sokaklarda sürünen bu talihsizlerin, hemen her nevi melânete açık olmaları kadar tabiî hiçbir şey olamazdı! Meselâ, yukarıda özetlediğimiz börekçi fıkrası, bunun en hafif misalidir denebilir. Zira, börekçiye aşırı kızgınlık gösteren o garibanın, daha sonra; pek aşırı hareketlere girişmeyeceğini hiç kimse garantileyemez!..

YENİÇERİLER'İN YOZLAŞMASI!..

Önceki sayfalarda kayda geçtiğimiz meşhur Vâlide Hanının hemen köşesinde, ÇARDAK KOLLUĞU – "Karakol" mevcuttu. Yeniçeriler'in henüz bozulmadıkları yıllarda, nizamı temin hizmetinde kusur işlemeyen Çardak Kolluğu Yeniçerileri daha sonraki yıllarda ve bilhassa, Devşirme Kanununun kaldırılmasıyla birlikte, hemen her dileyenin "Yeniçeri Ocağı"na kaydolabilmesi vs. yeniçeri ocağının bozulmasında bilhassa rol oynamış ve böylece XVIII. Asır sonlarında mevzuubahis ocak, âdeta "haşerat yuvasına" dönüşmüş, dolayısıyla da Eminönü-Çardak Kolluğu da kendi payına düşen pislikten nasibini almış. Nizamı temin den ziyade nizamın bozulmasında diğerlerinden asla geri kalmamış ve pek karanlık bir hüviyete bürünmüştü.

Bu ahvâli fırsat bilen; "Hamal, Külhânî, Baldırıçıplak, Maceraperest, Berduş gürûhu, hemen her nevi melâneti sergiler duruma gelmişlerdi.

Dahası, Yeniçeri-Ocağı'na kayıtlı olmadıkları hâlde; kollarına, baldırlarına Yeniçeri nişanı dövdürerek, Yeniçerilik taslayanlar da problemin bir başka yönü idi.

Tarihçi Cevdet Paşa'nın kaydettiği iki vak'a "Cevdet Paşa Tarihi Cilt; IX.XI." o yıllarda "Eminönü Mıntıkası"nın (1810 ve 1818) ne yaman bir batağa döndüğünün en açık misâlidir. Özetle aktarıyoruz:

"Balıkpazarı civarı öylesine bozulmuştu ki, namuslu bir hanımın oralardan geçebilmesine âdeta imkân kalmamıştı.

Günlerden bir gün, yanlışlıkla oradan geçen bir genç hanımı, semtin en azgın eşkiyaları durumundaki "Hamallar"dan bir kaçı kolundan tutup kaldıkları "Bekâr Odaları"na götürmeğe kalkışırlar. Neye uğradığını anlamayıp, âdeta şaşkın olan zavallı kadın feryadı basınca, civar esnafı külliyen ayaklanarak, genç hatunu zor kurtarabilirler ve daha sonra, topluca Bâbıâli'ye giderek şikâyetlerini hükümete bildirirler.

Halkın şikâyetine kayıtsız kalmayan hükûmet, "İdam dahil pek ağır cezalara baş vurup, Yeniçeri Ağasına hitaben ve bütün Yeniçeri Zabitlerini kapsayan bir ferman-ı Hümâyûn gönderdi."

Ne var ki, bütün bunlar boşa idi. Zira, ipin ucu çoktan kaçmış ve tamamen başıbozuk duruma gelmiş yeniçeriler ile onlardan güç alan baldırıçıplak taifesi, mezkûr rezâletlerini devam ettirmekten bir nebze vaz geçmeyip, daha da azmışlardı, hem de öylesine azmışlardı ki, sadece cins-i lâtif değil, aynı zamanda, bıyığı henüz terlemiş, körpecik erkek güzellerini de zorla han odalarına kapatırlanrdı. Irz ve can güvenliğinden eser kalmamıştı.

Ve bu dehşet verici ahvâl, cennetmekân Sultan II. Mahmud'un, Yeniçeri Ocaklarını külliyen ortadan kaldırdığı o tarihî ve meşhur VAKA-İ HAYRİYE'de, İstanbul halkı da kayıtsız kalmayıp, "Sancağ-ı Şerif"in altında toplanarak, tereddütsüz, Yeniçeriler'in üzerine yürümüş ve oluk gibi kan akmıştı. (1826)

Yukarıda kayıtlara geçtiğimiz o malûm başıbozukluk esnasında işlenen nice cinayetten birisi meşhur, "BALIK PAZARI CİNAYETİ"dir. Özetle geçiyoruz:

"Saray-Kayıkları İdmancılarından olup, (Hamlacı) ayrıca, Balık Pazarı İskelesi'nde sandalcılık yapan bir 'Bostancı Neferi' fahişelerden birisine tutulunca, gözü ondan başkasını görmez olmuş.

Ancak, aynı fahişeye Balık Pazarı Hammalları'ndan birisi de abayı yakınca, iki sevdalı arasında zuhur eden bıçaklı kavgada hamal yenik düşer ve vurulup oracıkta ölür. Katil, Bostancı Neferi ise hemen iskelelerden birisine koşarak, sandallardan birisini kaptığı gibi, Boğaziçine doğru kürek çekerek, sür'atle uzaklaşır.

Ne var ki, vaziyeti öğrenen hamal taifesi, hemşerilerinin katledilmesini asla hazmedemez ve 'kan-davası' güderek; Bahçe-Kapısı, Balıkpazarı-Kapısı Yemiş-İskelesi arasında her ne kadar meslektaşları olan hemşerileri var ise silâhlandırıp, derhal iskelelerdeki "Mavnacı, Gemici, Sandalcı, Bostancı Neferleri"ne saldırdılar. Ancak, onlar bu durumu çoktan düşünmüş, topyekûn denize açılmışlardı ve kıyıda tek bir bot dahi yoktu.

Oyuna geldiklerini düşünen ve büsbütün öfkelenen hamallar da hınçlarını Balık Pazarındaki küçük esnaftan alarak; açık buldukları bütün dükkânları yağma ettiler ve hükümet, hamallar ile deniz adamları arasındaki kan davasını pek zor bastırabildi.

GÜNÜMÜZDE BALIK PAZARI

İstimlâk edilerek yoklara karışan bir çok tarihî mekâna rağmen, günümüze kadar hâlâ varlığını sürdürebilen nice işyeri, gayet verimli şekilde çalışabilmektedir ki, özetle şöyle sıralayabiliriz:

İkişer üçer katlı binaların altında, manav, balıkçı, kasap, zeytinci, ekmekçi, yufkacı, kuru kahveci, makarnacı, börekçi, yağcı, kâğıtçı, bakkal, pastırmacı, mezeci, sakatatçı, peynirci vs. mevcuttu.

Mezeciler içinde "şarküteri"de en meşhuru ve mükemmel mamuller sunan müessese ise adı üstünde "NAMLI ŞARKÜTERİ"dir. Meşhur, Hasırcılar sokağı veya caddesi içinde ve so-

kak girişinden takriben iki yüz metre içerde bulunan bu müessesede, âdeta yok, yoktur ve personelinin efendiliği, candanlığı emin olun, mamüllerinden daha caziptir diyebiliriz.

Günümüzde (2002) bir çok yerde bu gibi candan muamele yok denecek kadar azdır desek yalan olmaz.

Mamullerine gelince; hemen her meşhur firmanın mamüllerini ekstradan olmak üzere, burada bulmanız mümkündür. Lâkin, kadim müşterileri daha ziyade "kendi imalâtlarını" tercih etmektedirler. Meselâ pastırma, sucuk, acı sucuk, salam, sosis, kavurma, tereyağı vs. gayet nefis mamüllerdir. Keza beyaz peynir, kaşar peyniri, tulum peyniri, zeytin gibi kahvaltılıkların da bir çok çeşidini bulabilirsiniz. Hem de ekstrasından, çünkü mezkûr müessesenin kendi mamülleri pek nefistir ki, nefasetine âdeta doyum olmaz.

BALIKPAZARI SAHİLİ

Günümüzde artık mevcut olmayan "Balıkpazarı-Sahili" çevresindeki mekânlar ise, II. Mahmud Hân Dönemi "Bostancı-Başı" defteri kayıtlarına göre mekânları.

SİLAHŞÖR SÜLEYMAN AĞA'nın Bekâr – Odaları

KELEŞ HALİL'in	Kahvehânesi
ORTAKÖY'e İŞLEYEN	Kayıklar İskelesi
BEŞİKTAŞ'a İŞLEYEN	Kayıklar İskelesi
TOPHANE'ye İŞLEYEN	Kayıklar İskelesi
BALIK PAZARI	Kayıklar İskelesi
SEYYİD MUSTAFA'nın	Kahvehanesi
ZECRİYE-EMİNZADELER'in	Bekâr-Odaları
KARAKÖY'e İŞLEYEN	Kayıklar İskelesi
MERHUM BOSTANCIBAŞI MUSTAFA AĞANIN	
MAHDUMU MEHMET BEY'İN	Kayıklar İskelesi
Mahdumu Mehmet Bey'in	Balıkçılar Odaları

HASKÖY'e İŞLEYEN KAYIKLAR	İskelesi
BAŞ-YASAKCI ODASI ve	KAYIKHANESİ
TÜTÜN GÜMRÜĞÜ ÖNÜ	Tütün-Gümrüğü İskelesi
56 ÖMER'in	Kahvehanesi
56 ÖMER'in KAHVEHANESİ	
SIRASINDA	Seri Dükkânlar
HASIR İSKELESİ VE	İskele Kayıkları
HASIR İSKELESİ SIRASINDA	Seri Limoncu Dükkânları
ÇARDAK KOLLUĞU ve	Çardak-Kolluğu İskelesi

GALATA VEYA KARAKÖY KÖPRÜSÜ

İstanbul yakası ile Beyoğlu yakasının birbirine bağlayan köprülerden olup, "GALATA" ve halk yakıştırmasıyla daha ziyade, "KARAKÖY KÖPRÜSÜ" olarak anılan meşhur Köprü, 1836 yılında inşa edilen, "HAYRATİYE KÖPRÜSÜ" – "UNKAPANI KÖPRÜSÜ"nden sonra, 1845 yılında "BEZMİÂLEM VALİDE SULTAN" tarafından, "Kasımpaşa-Tersanesi"nde inşa ettirilmiş olan ve "CİSR-İ-CEDİD" (Yeni Köprü) adı ile faaliyet gösteren bu köprü, bilahare yenilenmiş, ne var ki, aşırı rağbet gören köprü yıpranmaya başlayınca, Ethem Paşa tarafından iyi bir restorasyondan geçirtilip, daha mukavim hâle getirilmiş (1875).

Ancak, üzerinden geçen yayalar ile araçların çokluğu sebebiyle yetersiz kalan mevzuubahis köprü, 1912'de tamamen yıktırılarak, İttihat-Terakki Hükûmetince, Almanya'nın MAN-FİRMASI'na; yeni ve gayet mukavim bir köprünün inşa edilmesi için müracaat edilmiş.

Gayet sağlam ve zarif bir köprü inşa eden Almanlar'ın meşhur MAN-FİRMASI Osmanlı Hükûmeti'nin siparişini en âlâ şekilde gerçekleştirmiş ve "Tramvay Hattı" ile birlikte, 237.000 altın liraya mal olan köprü, 27 Nisan 1912 tarihinde tantanalı bir merasimle faaliyete geçirilip İstanbul halkının hizmetine sunuldu.

İnşa edildiği 1912 yılından 1992 yılında bir bölümünün yandığı ana kadar; yorulmak bilmez bir güçle İstanbullular'a hizmet

sunmuş ve KARAKÖY KÖPRÜSÜ adıyla nam salmış bu fedakâr köprü, yerini bir yenisine terk etmiş olmasına rağmen, hemen her kadim İstanbullu'nun kalbinde yaşamakta berdevamdır ve de ebede kadar onun hatırası yaşamaya devam edecektir!

Karaköy Köprüsü'nün iki yakasında yer alan ve alt katında bulunan; "Kışlık bekleme salonları", bilet gişeleri, dükkânlar gerçekten aksesuarı tamamlayan birer değerli unsurlardı.

Karaköy'den Eminönü'ne giden girişin hemen sağ köşesinde balıkçı dükkânı ile zerzevatçı dükkânı, Eminönünden Karaköy'e gidişin hemen girişindeki bu köprünün sağına düşer, Balıkçı Lokantaları, sonradan meşhur olmuş bir kahvehane tipi Çay-Ocağı ve tekrar Balık – Lokantaları mevcuttu. Lokantalardan birincisi, kadın, erkek tüm yolculara hizmet verebilecek seviyede ve gayet hesaplı bir dükkândı. Hemen her arzu eden yolcu ekmek arası veya oturup porsiyon usulü, balık tava veya ızgara balık yiyebilirdi. Zira daha ziyade halka hitap eden esnaf usulü bir dükkândı. İkincisi ise daha ziyade "yabancı turistlere" hitap ettiğinden tarifesi tuzlu ve de esnaf tabakasının istifade edemeyeceği bir yerdi.

Köprü Altı Kahvehânesi'ne gelince, buranın müdavimleri daha ziyade; nargile içenlerle, sohbet meraklıları idi ve "Köprü Nargile Ocağı" olarak nam yapan bu "Köprü Altı Kahvehanesi"nin, yazar, çizer takımından müşterileri hâ'iz idi boldu.

Meşhur Karaköy Köprüsü'nün en namlı kişisi, günümüz nesillerinin pek bilmedikleri namıdiğer; merhum, "UZUN ÖMER" idi. Karaköy Köprüsü altındaki 6 numaralı, Adalar-Yalova iskelesinin yanında bir "Millî Piyango" dükkânı vardı ve Uzun Ömer'in piyango biletleri, İstanbullular tarafından uğurlu sayılırdı ve onun eliyle biletini çektirmek isteyenler çoğunluktaydı zaten. Zira, Uzun Ömer'in eli uğurlu sayılırdı.

1930-1940'lı yılların en eğlendirici ve de umut kapısını aralayan, Piyango'lardı; Eşya-Piyangosu, Tayyare-Piyangosu vs. bunların başında gelirdi. Eğlence diyoruz zira halkın çoğunluğu bunu daha ziyade Yılbaşılarda şansını denemek gayesiyle değerlendirir ve onu tutku hâline getirmezdi. Çünkü, devamlı oy-

namanın "kumara eşit" olduğunu bilir ve mümkün mertebe kendilerini bu babda kısıtlarlardı.

O yılların en namlı piyangocuları ise şunlardı: Bahçekapısı'nda "NİMET ABLA", "Tek Kollu CEMAL" Karaköy-Köprüsü'nde "UZUN ÖMER", Beyoğlunda,"CÜCE SİMON" ve Çarşı-Kapısı'nda ise "Ayakları kesik HAMPAR"

Yukarıda adlarını saydığımız bu meşhur piyangocular, bulundukları semtler kayda geçildikçe, semt ile birlikte anılacaklardır. Dolayısıyla sırası gelmişken merhum Uzun Ömer'in özet biyografisini kayda geçmemiz, yerinde bir hizmet olur inancındayız. Zira, onların hemen her birisi kadim İstanbulluların hayallerini katkılarıyla süsleyen renkli simalardı!

PİYANGOCU UZUN ÖMER: (1919-1960)

Bilecik Abbaslı Köyü'nde 1919 yılında dünyaya gelen meşhur millî-piyangocu, namı diğer "UZUN ÖMER" 16-17 yaşlarına kadar normal bir gençken, (hipofiz bezi)nin aşırı çalışmasından dolayı, boyu anormal şekilde uzamaya başlamış ve bu sebeple İstanbul'da, Numune hastanesinde tedavi görmüş, ancak eski sıhhatine hiçbir zaman kavuşamamış, kalbi küçük olduğundan zor nefes alıyor, baston yardımı ile zar zor yürüyebiliyordu.

Buna rağmen, bir çok sağlam tembeli, sırtında küçük bir çocuk karda-kışta dilenen kadınları vs. utandıracak bir azimle hayata sarılıp, Piyango-Bayiliği'ne başladı ve Karaköy'de 'Ziraat Bankası'nın yanında bir dükkân açtı.

Daha sonra ise, Karaköy-Köprüsü'nün altına; 6 numaralı, Adalar-Yalova Vapur İskelesi'nin yanına taşındı. Bu yeni mekânı ona pek uğurlu gelmiş ve en azından Nimet-Abla gibi nam sağlayarak aranılan bir piyangocu olmuştu.

Namazında, niyazında dini bütün bir Müslüman olarak beş vakit namaz kılar ve hemen hiç kimsenin kalbini kırmamak için azamî gayret gösterir, muhtaçlara yardımdan geri kalmazdı.

1960 yılında Üsküdar'daki evinde Hakkın rahmetine kavuşan, Uzun Ömer, Eyüp'de eski Bahariye-Yolu Kabristanı'nda toprağa verildi.

Daha sonra ise "ortak ve yakınları" tarafından aynı dükkânı çalıştırılmaya başlandı ve cemekânına (50 cm'e) yaklaşan meşhur ayakkabıları yerleştirildi. Evet, Uzun Ömer'in hatırası onu unutulmaktan korumaktaydı.

Ne var ki, 1970'lerde yâni vefatından 10 yıl sonra, ortaklar aralarında anlaşamayınca, meşhur dükkânla birlikte o meşhur ayakkabılar da yoklara karışıp gitti. Ve zaten, 1970'lerin İstanbul insanı tamamen değişmiş, maneviyata hiç mi hiç değer vermemekte, madden para etmeyen hiçbir şey onu ilgilendirmemekteydi.

Yâni, o rüyalar şehrinin dokusu yoklara karışmanın hüznü içinde, bir nebze olsun tutunmaya çalışıyordu. Lakin nafile...

KÖPRÜ ÜSTÜ AMATÖR BALIKÇILAR

Karaköy Köprüsü günün her saatinde ve bilhassa sabahtan hava kararıncaya kadar, cıvıl cıvıl olur âdeta bir panayıra dönerdi. Zira, amatör balıkçıların köprü parmaklıklarından attıkları oltaların uzun kamışlarının görünümü, işportacıların rengârenk malları, gelip geçenlerden bazılarının onları seyredişi ve daha nice görüntü, hemen her insanı cezbeder ve de seyrine doyum olmazdı. Ya İstanbullu'nun son derece tutkun olduğu ve onu kendi öz malı imiş gibi görerek, 1870'lerden itibaren; hem ulaşım vasıtası ve hem de bir nevi oyuncağı gözü ile değerlendirdiği o canım tramvayların nazlı bir gelin gibi süzülerek geçişleri, köprüye gerçekten bir başka nefis görünüm sağlamaktaydı!..

Köprü üstünde balık tutan amatörlerin çoğunluğu; emekliler ile işsiz takımından kimselerdi. 1960'lara kadar devam eden Haliç Balıkçılığı ise; Eminönü ve Galata cihetlerinin bir ayrı bereketi idi.

Köprü'nün Haliç tarafında balık tutmaya çalışan amatörler içinde biraz parası olanlar, ortaklaşa sandal kiralar ve Haliç açıklarında şanslarını denerler ve bu sebeple Altın Boynuz'un bereketli suları, pıtrak gibi sandallarla âdeta süslenir ve hemen her ressamın, resim yapma arzusunu da kırbaçlardı.

Marmara Denizi'nin bir yerde "akvaryum" sayılan Haliç Körfezi'nin de kendine has balık çeşitleri vardı ve gayet boldu. Istavrit, Uskumru, Çinakop, Hani, Tekir vs. tutabilmek amatörlere dahi nasip olurdu. Yâni hemen her balık meraklısının hevesini kursağında bırakmaz, amatörlerin gönlünü de hoş ederdi. Heyhât ki, aynen Marmara'nın tümü gibi, insanların kurbanı olarak, balık bereketini külliyen yitirdi!..

KÖPRÜ ALTI ÇOCUKLARI!

Karaköy Köprüsü'nün bir ayrı tarafı daha vardır ki, kadim İstanbullular bu durumu üzüntü ve hüzün ile yıllar yılı izleyip, hatırlamak dahi istemediği bir kanayan yaradır ki, günümüzde bile bunun tedavisi tam olarak mümkün olamamıştır!..

Kadim İstanbullular'a hiç de hak etmedikleri bir ıstırap unsuru teşkil eden bu faktör, İstanbul'un üzerine âdeta bir kâbus gibi çöken ve hâlâ varlığını bir başka isimle sürdüren, biz insanların asla af kabul etmez bir günahı olan KÖPRÜALTI ÇOCUKLARI'dır.

Bunlar gündüzleri, özellikle İstanbul Surları diplerinde, çimenli alanlarda, sahil kenarlarında zaman öldürür veya ya hamallık ya da dilencilik, hırsızlık vs yaparak; yarı aç, yarı tok dolaşır durur, akşam olunca da Karaköy Köprüsü altında toplanarak kuytu bir yerinde birbirine sarılıp ısınmaya çalışarak uyurlardı.

Meselenin en hazin ve en tiksindirici yanı da; bazı sapık heriflerin böylesi zavallıları kandırarak, üç kuruş mukabili hayvanî duygularını tatmin yoluna gitmeleri idi...

Bahsini ettiğimiz bu çocukların çoğunluğu "taşralı" olup, ya köyünden veya evinden kaçıp böylesi girdablara sürüklenmiş biçare yavrulardı.

Denecektir ki, İstanbul halkı bunlara karşı sadece acıma hissi mi duymaktaydı? Hayır, İstanbul halkı elinden geleni yapmakta ve onlara bir şekilde yardım edebilmek gayesiyle âdeta çarpınmaktaydı hem de maddî açıdan öyle pek ahım şahım olmadığı hâlde.

Evet, İstanbul halkı da o yıllarda ve bilhassa İkinci Cihan Harbi yıllarında, fukara değildi ama, fakirdi ve kendi ailesini zor geçindirenler, ekseriyeti teşkil etmekteydi. Lâkin buna rağmen payitaht insanı olarak, cemiyet yaralarına karşı gayet duyarlıydı. Dahası bu durum sadece İstanbul'a has bir şey değildi. Zira, dünyanın her büyük şehrinde bu veya benzeri trajediler mevcuttu. Nitekim ABD'de, Avrupa'da vs. hemen her yerdeki büyük şehirlerin iflâh olmaz bir derdidir. Örneğin, günümüzde günün akımlarıyla birlikte meydana gelmiş olan TİNER ÇOCUKLARI ve zengin aileler içinde peydahlanmış bulunan SATANİSTLER vs. hemen hepsi de eski kâbusların, şekil değiştirmiş uzantılarıdır ki, böylesi vaziyetler daha ziyade; büyük savaşlar veya büyük iç problemlerinden sonra peydahlanır ve sinsi sinsi cemiyet yapısı içinde çöreklenir.

Eminönü ve Bahçekapısı mıntıkası ise her ikisi de sahil şeridine sahip olmakla birlikte her nevi ticaretin merkezi konumunda oluşlarıyla, böylesi gariplerin, kendilerine göre biçilmiş kaftan olduğu inancı taşıyarak, çoğunlukla buralarda barınmayı tercih etmeleri tabiîdir.

Hele Gülhane Parkı, Sarayburnu Sahili ve Sahil Boyu uzanan Bizans Surları'nın karanlık dehlizlerinden barınmaya uygun olanları ki, hâlâ bunların bazıları maksada uygun olarak aynen durmaktadır. Bu gibi cemiyet kurbanlarına dört dörtlük barınaklardır.

Cemiyet kurbanları diyoruz, zira, lehte veya aleyhte, şekli nasıl olursa olsun, iktisadî patlamalar, beraberlerinde bir takım hoşa gitmez akımları da birlikte sürüklerler ve bir milletin en mukaddes koruyucularının başta gelenlerinden birisi muhakkak ki, örf ve ananedir ki, böyle zamanlarda her ikisi de ziyade zarar görür.

İkinci Cihan Harbi (1939-1945) yıllarında gıdasızlık yüzünden zuhur eden tüberküloz hastalığı ki, halk lisanıyla "Verem veya İncehastalık" denirdi. Nice gencin henüz hayata doyamadan kara toprağın altına göçmesine sebep olmuştu ki, İstanbul halkı bu acısını hiçbir zaman unutmamıştır ve zaten unutamaz

da. Bahsini ettiğimiz sokak çocukları ise bu mel'un hastalığın ilk kurbanları olmuşlardı.

Evet, meşhur Karaköy Köprüsü'nün gece ziyaretçileri işte bu zavallı çocuklardı ve biz bu bahsi burada kesiyoruz. Çünkü, onların acı yaşantılarını derinden kurcalamaya, konumuz müsaiit değil!..

MISIR ÇARŞISI

Eminönü ve Bahçekapısı mıntıkasının en değerli hazinesi olan YENİ VALİDE CAMİİ'nin, BALIK PAZARI'na bakan yönünde yer alan ve meşhur, ÇİÇEK PAZARI'nı âdeta sırtında taşıyan, İstanbul'un simgelerinden tarihî ve meşhur, "MISIR ÇARŞISI"; Sultan IV. Mehmet Hân'ın validesi Turhan Sultan tarafından yaptırılan bir kapalı çarşıdır.

Bizans devrinde de gayet faal bir pazar mahalli olduğunu kaydeden kaynaklarda da mevcut olduğu gibi, mevzuubahis kapalıçarşı Bizans devrinde de mevcut imiş ve zamanla harabeye dönmesiyle yerine günümüzdeki kapalıçarşı inşa edilmiş.

1694 yılında İstanbul'a gelen seyyahlardan, "Francis Gemelli" mevzuubahis çarşıya "Yeniçarşı" adını yakıştırmış. Keza, çarşının Büyük Postahane yönündeki bölüme, "Ketenci Esnafı" hâkim olduğu için o yöndeki kapıya, "KETENCİLER KAPISI" adını yakıştırmış.

Ne var ki, bu yeni kapalı-çarşı'ya özellikle (Mısır)dan getirtilen çeşitli baharatların satıldığı merkezî bir mahal durumunda olmasından dolayı, (MISIR ÇARŞISI) adı daha uygun görülmüş ve halkın da benimsenmesiyle birlikte (MISIR ÇARŞISI) adı kalıcı olmuş ki, günümüzde de aynı adla varlığını sürdürmektedir.

Mısır Çarşısı'nın ayrı bir özelliği de başta belirttiğimiz gibi; baharat ve ayrıca şifa veren bitkilerin satış merkezi oluşudur ki, bu nevi esnafa; "Baharatçılar ve Kökçüler" adları yakıştırılmış ve hemen her birisi birer "Lokman Hekim" havasında hizmet sunarlar. Ancak, şu hususu da kabul etmek lâzımdır ki, şifalı nebat hakkında gerçekten hayli bilgiye sahip olup, onların karışı-

mından, ilâçlar dahi yapar; çeşitli merhem ve şuruplar hazırlarlar ve bu şurup veya bitki çayları; "İştah açıcı, karın ağrısı geçirici" özellikleri haizdirler denir. Ayrıca, egzama, saçkıran, romatizma, mantar, sedef hastalıkları vs. gibi illetlere dair bitkisel merhemleri de vardır ve bizzat kendileri hazırlarlar. Hemen her kökçü esnafı; babadan oğula aktarılan bir mesleğin erbablarıdırlar ki, bunların içinde evveliyatları Osmanlı'nın derinliklerine dayananları da vardır ve hepsi de özel şekilde eğitilerek, aile mesleğini devam ettiren kimselerdir. Keza; "yüzlerce bitkinin adını, ne işe yaradığını, nasıl kullanılacağını ezbere bilirler.

Mevzuubahis esnafın, hastalarına gerçekten yardımcı olabildiklerine dair herhangi bir iddiamız yoktur. Zira bu bizim ihtisasımız dışındadır. Lâkin bir takım bitkilerin şifa verdiği de tıbben bilinen bir gerçektir.

Gerçi, hastalığın nevi her ne olursa olsun, muhakkak bir hekime görünmek, en akılcı yoldur. Lâkin mevzuubahis bitkilerden zerre kadar zarar göreni de pek görülmemiştir. Özetle bu asırlara dayanan bir alışkanlığın faktörüdür ve hemen kesilip atılması da imkân dışıdır. Zira, bu bir eğitim meselesidir ve halkın bu hususta eğitilmesi başlıca çaredir diyebiliriz.

Mısır Çarşısı'nın büyük bakkaliyeleri de hayli dikkatleri çeken müesseselerdir. Bu dükkânların başlıca özellikleri, "Bakkal ile Şarküteri" arası hizmet sunmalarıdır. Meselâ, buğday, arpa, pirinç, nohut, fasulye, un mercimek vs. hububatın yanı sıra pastırma, sucuk, geniş ve babacan yapılı mortadella-Salamı, eskiden "Yahudi-Salamı" denen ve günümüzde, "Macar-Salamı" olarak adlandırılan dar uzun salam, sosis, beyaz ve kaşar peynirleri, tulum ve dahi bir çok peynir çeşidi, kavurma, dil vs. Keza; zeytin, zeytinyağı Trabzon ve Urfa yağları, tereyağı, "Bal, reçel, pestil, pekmez, tahin, bulama" kısa tatlı – tuzlu her ne var ise mevzuubahis dükkânlarda bulmak mümkündür.

Esnaf ve memur aileleri, daha doğrusu İstanbul insanının ekseriyetini teşkil eden "dar gelirli" vatandaşların çoğunluğu mezkûr bakkaliyelere gelir ve hesaplı olduğu için buralardan alış verişi uygun bulur. Ancak, bu gibi alış verişler ya haftada bir

veya ayda bir olabilir. Çünkü kalan günlerde buralara kadar uzanabilmek için, en azından "orta hâlli" bir aile olmaları şarttır. Haftada bir veya on beşte bir gelebilenler küçük zenaat erbablarının hanımları olur. Memur hanımları ise ancak ayda bir bu bereket ocağını ziyaret edebilirlerdi.

Mısır Çarşısı'nın bir ayrı özelliği de dükkân vitrinlerini ışıklar içinde süsleyen ve insanın iştahını kabartan "makine kesimi pastırma" dilimlerinin cazibesini seyredebilmekti. Cazibesini diyoruz zira, ayda bir veya on beşte bir evlere girebilen ve tüm ailenin âdeta sayarak yediği kesik makine pastırmaları, insanı cezbetmez ne de yapar!..

"Makine Pastırması" denen nimetin özelliği ise diğer bilinen pastırmaya kıyasla çok ucuza satılmasıdır ve özelliği şudur. Bıçakla kesilen pastırmaların sinirli taraflarının ayıklanması esnasında meydana gelen parçacıklar vs. külliyen makineden çekilmiş düşük kalite pastırmanın içine karıştırılır ve öylece satışa sunulurdu. Bu pastırmadan alan aile ise evine götürdüğünde âdeta bayram edilir; sinirleri dahi emilerek pastırmanın tadına varmaya çalışılırdı. Bu nevi pastırmanın tüm günahını örtbas eden ise birlikte sunulan bol pastırma çemeni idi. Peki, kesesine göre ikiyüzelli üçyüz gram alabilen bu aileler durumu bilmez miydi? Tabiî ki, bilirdi. Lâkin evdeki oluk çocuğun gönlü olsun, nefisleri körelsin düşüncesiyle hareket edilirdi. Makine kesimi pastırmanın daha iyisi, yâni yenir cinsinden olanı yok muydu? Tabii ki vardı, ancak, pahalı olduğundan yanına pek sokulunamazdı. Böylesi ekstra yiyecekler ancak ve ancak Ramazan'ın mübarek günlerinde ev sofralarını şenlendirebilirdi. Evet, heyhât ki, bu böyle idi ve hâlâ böyledir.

Mısır Çarşısı'nın kuru yemişçileri, şekerlemecileri de hayli rağbet görür ve bilhassa çocukların dikkatlerini pek çekerlerdi ki, bugün de böyledir. Büyükçe dükkânların açık ve geniş vitrinlerini süsleyen kuru-yemiş ve çeşitli şekerlemeler, rengârenk lokumlar, cevizli sucuklar vs. hemen her çocuğun renkli rüyası durumundaydı ve de alış verişe çıkmış olan hatunların yanlarında veya evlerinde bekleyen çocuklarına bir nebze olsun almadan

Mısır Çarşısı'nı terk etmelerine tabiî ki imkân ihtimâl yoktu. Zira emir büyük (!) yerden idi!..

Mısır Çarşısı'nın esnaf-aşçısı ile köşe büfelerinden şöyle birkaç lokma bir şeyler yiyebilmek ise hemen her aileye nasip olmaz, olanı da âdeta bayram ederdi!

Mısır Çarşısı'nın bir başka meşhur mekânı da, namı hudutlarımızı çoktan aşmış bulunan PANDELLİ LOKANTASI'dır. Mezkûr lokantanın merhum sahibi ve büyük aşçı ustası, Pandelli Efendi'nin sağlığında, İstanbul'u her ziyaretinde muhakkak Pandelli Lokantası'na uğrayıp yemek yiyen ve Pandelli Usta'ya iltifatlar yağdıran merhum Kral Hüseyin, başlıca müşterilerinden idi. Günümüzde hâlâ (2002) faal olan meşhur lokantayı günümüz işletenleri de aynı titizliği sürdürmektedirler.

Mısır Çarşısı'nın "Tuhafiye, Kavafiye, Züccaciye" gibi daha değişik esnafı da mevcuttur ki, bunlara bir de "çantacı esnafı" dahil olmuştur. Mısır Çarşısı'nın, "Büyük Postahâne" yönündeki kapısına yakın, (Haseki-Kapısı) daha evvel bahsini ettiğimiz meşhur baklavacı "GÜLLÜOĞLU"nun bir şubesi faaliyet göstermektedir ki; Mısır-Çarşısı'na gelip de Güllüoğlu'nda ayak üstü birkaç lokma o nefis "Tepsi Böreği"nden tatmamış olan yoktur denebilir. Bir porsiyon börek ve bir porsiyon da baklava yediniz mi, pek nefis bir öğle yemeği yediniz demektir. Çarşıya çıkmış hatunlar ise evlerine götürmek üzere baklava alır ve birlikte götürürler. Zira, mezkûr dükkân ufak olduğu için oturup yiyebilecek masalar mevcut değildir.

Önceki sayfalarda sözünü ettiğimiz (bal ve reçel) bahsi de biz (1933) doğumluları hayli etkiler. Zira, "Köprü-Altı Çocukları" bahsinde de temas ettiğimiz gibi; (1933-1945) İkinci Cihan Harbi yıllarında umum ülkemizde müthiş bir kıtlık baş göstermiş ve bilhassa "fakir, fukara" tabakası ziyade ıstırap çekmiş, hemen bir çok çocuk ve genç, verem illetinden göçüp gitmişti.

Dolayısıyla, bir çok aile kendi gıdalarından ve zaruri dahi olsa ihtiyaçlarından kısarak, çocuklarına bal alabilmek için her ne lâzım ise yaparlardı.

1940'lardan sonra ekmek, şeker ve hatta "kefen" dahi özel müsaadeye tâbi olup, "ekmek ve şeker" karne ile verilmekteydi. Dolayısıyla fakir fukara aileler çocuklarının şekersiz kalmaması için, kendileri şekersiz çay içer, şekerlerini çocuklarına yedirirlerdi.

İstanbul Halkı'nın çoğunluğu fakirdi ve fakat, biribirine yardım eli uzatmaktan asla kaçınmaz ve ellerinden geldiği kadar, zor durumda kalmış komşularına yardım ederlerdi. Tek kelime ile; İSTANBUL HALKI TEK BİR VÜCUT, TEK BİR NEFESTİ. Heyhât ki, günümüzde bunlardan eser kalmadı.

Sırası gelmişken şu hususu da bilhassa belirtmek gerçekten elzemdir. Zira, bir takım siyasilerimizin, istemeyerek de olsa icra ettikleri yanlış politika yüzünden, yeni nesillerimiz bir çok şeyi yanlış öğrenmiş ve yanlış fikirlere sahip olmuştur. İşte bu sebeple elzemdir diyoruz!

İstanbul halkının güç duruma düştüğü o karanlık yıllarda, (MÜSLİM VE GAYRIMÜSLİM) olarak bir bütün şekilde mezkûr ıstıraplara katlanmıştır. (Müslümanı aç, Gayrımüslimi toktu) diye bir iddiayı savunmak, tamamen yanlıştır ve doğru değildir. Meselâ; (1942) yılında meşhur "Varlık Vergisi" ilân edildiği ve bir çok Gayrımüslim ailenin bu sebeple mutazarrır olduğu o talihsiz dönemde, Gayrımüslimlerin de çoğunluğunu "fakirler ve esnaflar" teşkil etmekteydi. Bunu her şekilde ispat edebiliriz.

O malûm dönemde bizlerin huzur duyup ve hatta gururlandığı tek husus, aziz Türk halkının bir bütün olarak bizlere yardım elini uzatmaları ve bizleri teselli edişleri olmuştur. Ve zaten Müslüman Türk insanından da bu beklenirdi.

Çoğumuzun babaları "Vatanî Hizmete" alınmış, zavallı analarımızın eline bakar durumdaydık, analarımız ise; (Çorap Fabrikası, Ceviz Temizleme Deposu, Trikotaj işleri vs) hemen ne iş bulabilirler ise cüz'i ücret karşılığı çalışmayı dahi kabullenmekte ve geceleri de evlerinde, "gazete-kâğıtlarından" kesekâğıdı yapıp, kilo ile satarak, üç-beş kuruş da oradan temin etmeye gayret göstermekteydiler. Gerçi devlet asker ailelerine aylık bağlamıştı, lâkin bu yeterli değildi.

O "kara-basan" yıllarında, müslim-gayrımüslim hemen bir çok ana; çocuğunu gıdasız bırakmamak, onu iyi besleyebilmek için çırpınıp durmuştu. Nitekim ayda bir sefer olsun bal ve tereyağı alıp, çocuğuna veya çocuklarına yedirebilmek için yapamayacağı iş yoktu!.. Bazı fırsat düşkünü sütü bozuklar ise böylesi durumlardan istifade etmeye çalışırlardı. Lânet ki lânetti!..

İşte Eminönü mıntıkasına gelerek bilhassa "MISIR ÇARŞISI"ndan bal ve tereyağı alma mutluluğunu tadabilenler:

Usta ne olursun, iyisinden ver, hastaya alıyorum, derdi, derdi de acaba ne değişirdi. Birinci kalite bal alabilecek parası acaba var mıydı?

Evet, satıcı da alıcı da işin gerçeğini bilirler ve fakat yine de söylemekten geri durmazlardı.

- Merak etme hanım, halis baldır!..

Evet; (İSTANBUL'UN TAŞI-TOPRAĞI ALTINDI!

ÇİÇEK PAZARI ÇARŞISI

Eminönü'nün meşhur ÇİÇEK PAZARI ÇARŞISI eskiden olduğu gibi, günümüzde de (2002) hayli canlı ve rağbet edilen bir pazardır. Kadim olanı ise "Mısır Çarşısı" arkasında yer alan, "Çiçek Pazarı Sokağı"nda imiş ve daha sonra, Bahçekapısı'nda, "Celâl Bey Sokağı"na ve nihayet günümüzdeki mekânı olan "Mısır Çarşısı"nın duvarına bitişik mahalle nakledilmiş.

Şöyle ki; Yeni Valide Camii ile Mısır Çarşısı ve "Turhan Sultan Türbesi" arasındaki alan "park olarak" tanzim edilmesinden sonra, buraya naklolunmuş.

Naklolunduktan sonra, "Mısır Çarşısı"nın bir duvarı boyunca, (22 göz baraka dükkân) inşa edilmiş ve "Çiçekçi esnafına" tahsis edilmiş ve dolayısıyla; (köklü çiçek, çiçek tohumu) işi yapan esnaf ve bahçevanlar bu mahalle yerleşmişler.

Merhum, Reşad Ekrem Koçu'nun (1964 yılında) kayda geçtiği tutanağında belirtmiş olduğuna göre; "23 dükkânda aynı yılın Temmuzunda" şu çiçekçi esnafı icra-i sanat etmekte imiş.

1. RIZA DEMİR
2. İBRAHİM OKTAY
3. HIRİSTO PİLİÇOĞLU (50 yıllık çiçekçi)
4. ISTIRATO PİLİÇOĞLU (50 yıllık çiçekçi)
5. NASRİ GÜNEY (50 yıllık çiçekçi)
6. MUSTAFA TORUN (Tohumcu)
7. VASİL KAPTANOĞLU (Tohumcu)
8. HÜSEYİN GÜLERLER (30 yıllık çiçekçi)
9. TAHİR GÜLERLER
10. SASO BİNGÜL (50 yıllık çiçekçi)
11. YORGO UÇUYAN (Tohumcu)
12. CAHİD KURTULUŞ (Tohumcu)
13. MİHAL KOMFOLODİS (30 yıllık çiçekçi)
14. HÜSEYİN PERÇİN
15. TADORİ
16. SALAHADDİN
17. MEHMET FEVZİ BAYAR
18. NECDET YÜKSEL
19. HASAN YÜKSEL
20. BAYRAM KERSİN (Tohumcu)
21. FAİK FIRAT
22. SALİH ARSLAN (İkiye bölünmüş olan Dükkanın birincisinde)
23. İBRAHİM ARSLAN (Salih'in biraderi. Dükkanın ikinci bölümünde)

Günümüzdeki "ÇİÇEK PAZARI"nda ayrıca, "KUŞÇU ESNAFI" yer almıştır ve aynen kuşçuların da çiçekçiler gibi özel takas ve satış günleri vardır. (2002)

MEŞHUR BALIK PAZARI MEYHANELERİ

Merhum, Koçu hocamızın hemen her fırsatta hatırlatmayı bir borç bildiğimiz eşsiz ve fakat, ne yazık ki yarı kalmış pek kıymetli İSTANBUL ANSİKLOPEDİSİ'nde, BALIK PAZARI MEYHANELERİ maddesinde, bu konu öylesine detaylı ve nefis işlenmiş ki, mezkûr bölgeden "Meyhane Hayatı"nın ne mekruh şey

olduğunu rahatlıkla anlayabilirsiniz. Nitekim sadece Âşık İbrahim'e ait destandan iki dörtlüğü almamız, bu mekânların ne yaman birer batakhâne olduklarını, ayrıca tahmine lüzum kalmaz.

Meyhane lâfında vardır letâfet
Her birin içinde kaç çeşmi âfet
Göz göze muhabbet diz dize ülfet
İzin vermiş koskoca bir kadı var.

Getir getir sâki kendimden geçem
Kadehi çeşminle bir dolu içem
Girmesin araya söyle şu perçem
Beni berdâr itmeğe fesâdı var

"Meyhâne ve Meyhânecilik", Bizans'ın öz malı olup, bu mesleğin pirleri de bizzatihi kendileri idi. Nitekim, meşhur ve günümüze kadar erişmiş bulunan Meyhâne Mezeleri'nin çoğunluğu da Bizans'ın namlı "Mahzen-Meyhâneleri"ne ait olup; Bizans'tan Osmanlı'ya oradan da Cumhuriyet Türkiyesi'ne aktarılmıştır.

Daha sonraki satırlarımızda sizlere aktaracağımız o malûm "Balık-Pazarı Meyhaneleri"nin iğrençliği dışında kalan ve "mey'in sohbete vesile olduğu" normal meyhanelerde kullanılan mezelerin çoğunluğu Bizans'a ait olup, deniz mahsüllerinden müteşekkildir denebilecek derecede deniz ürünleri başı çeker.

Biz, bunların bazılarını nâçizâne hazırlanış şekilleriyle birlikte sizlere sunmaya çalışacağız. Zira, günümüz meyhanecilerinin, bilhassa "güney-doğulu" vatandaşlarımızdan oluşu, meyhane mezelerinde bir çok açıdan değişiklik olmuş ve âdeta dejenere edilmiştir.

Bilindiği gibi bu meslek (İstanbul-Rumları)na has bir özellik taşırdı ve daha ziyade Rum Meyhaneciler icra-i meslek ederlerdi. Titizlikle hazırlayıp, güler yüzle sundukları mezeler ise müşterinin damak zevkine ziyade hitap eder, yudumlanan rakının lezzetine lezzet katardı.

SOĞUK MEZELER

1. Çiroz –Salatası: "Zeytinyağı ve sirke içinde dinlendirildikten sonra, dereotu eşliğinde hazırlanan salata müşteriye takdim edilir."

2. Lakerda: "Üzerine zeytinyağı dökülüp, limon sıkıldıktan sonra servise konur. Lâkin sadesi daha lezzetli olur."

3. Likornoz: "İste pişmiş bir balıktır. Eskiler:"Bir likornoz kafası ile bir şişe rakı içilir" derlerdi. Sade olarak marul veya salata yaprağı içinde takdim edilir."

4. Tütün Balığı: Aynen diğeri gibi iste pişmiş bir balıktır ve aynı işlemle servise konur.

5. İstiridye-"Eğtenya": "Hiçbir işlem görmeden üzerine; limon, tuz ve karabiler sıkılarak yenir."

6. Tarak: "İstiridye'nin ağababasıdır. Fırınlanmışı daha lezzetli olur."

7. Karides: "Zeytinyağlı, limonlu salatası yapılır. Ege ve Akdenizde bulunan irileri ise fırınlanıp yenir. Fırınlanmış şekli; tereyağı, taze-kaşar ve domates karışımıyla pişirilir."

8. Pavurya: "Haşlandıktan sonra, mayonezli salatası yapılır ve sade olarak yenir."

9. Böcek: "Istakoz"un makassız olanıdır. Mayonezli salatası yapılır."

10. İstakoz: "Mayonezli salatası yapılır.

MİDYE YEMEK TÜRLERİ

1. Midye Dolması: "Bunu en güzel,Türkiye Ermenileri pişirir. Ayrıca diğer midyeli yemeklerde de mahirdirler."

2. Midye Tavası: Özellikle "Bira mezesidir"

3. Midye Salması: Küçük midyelerden yapılanı daha leziz olur.

4. Midyeli Pilâv: Aynen diğeri gibi, küçük midyelerden hazırlananı mükemmel olur.

5. Midyeli Pilâki: Gayet leziz olur. En güzelini Türkiye Ermenileri pişirir.

BALIK ÇORBALARI

1.Kefal Çorbası: Yumurta-beyazıyla yapılanı pek nefis olur.

2. İskorpit Çorbası: Bilhassa çocuklara yedirilmesi icap eden bir balık çorbasıdır. Zira, İskorpit jelâtini bol bir balıktır ve kemikleri güçlendirir. İskorpitin buğulaması da olur.

3. Levrek Buğulaması: Marmara Denizi'nin nadide ve proteini bol balıklarındandır. Buğulamasının lezzetine doyum olmaz.

4. Hani ve Kırlangıç Çorbası: Her iki balığın da çorbası veya buğulaması nefis olurdu. Olurdu diyoruz, zira Marmara'da kökünü kuruttular.

5. Hamsi Buğulama: Kara Deniz'in bu ekâbir balığının buğulaması da nefis olur.

IZGARA VE TAVA BALIKLARI

1. Lüfer ızgarası, Çinekop ızgarası, Uskumru ızgarası, Barbunya ızgarası, Palamut ızgarası, Sardalya, "Ateş Balığı" ızgarası, Hamsi ızgarası vs.

2. Kalkan tavasıı, Tekir tavası, Palamut tavası, Istavrit tavası, Gümüş tavası, Hamsi tavası, Çinekop tavası, Dil Balığı tavası, Pisi Balığı tavası vs.

3. Kılıç Balığı: Kılıç Balığı'nın şişi pek nefis olup, ekâbir takımının başlıca mezelerindendir. Ancak, aşırı çok bilirimci olanlara, usta meyhaneciler ceza olsun diye, "Köpek Balığı" şişini, "Kılıç Şiş" diye yuttururlar ve böylece onlardan hırslarını almış olurlar.

Bilindiği gibi; Beyaz-Köpekbalığı'nın eti yenir ve bir gece süresince soğana yatırıldı mı, eti pamuk gibi olur ve anlamayana "Kılıç-Şiş" diye yutturmak hiç de zor değildir.

DİĞER MEZELERDEN NUMUNELER

1. Fasulye Pilâkisi: "Türk Ermenileri bunun en mahir yapımcılarıdır"

2. Yaprak Dolması: "Yine Türk Ermenilerine has bir çeşittir ve küçük olanları daha makbuldür."

3. Arnavut Ciğeri Tavası: "İsmi üstünde en alâsını Arnavutlar pişirir."

4. Uskumru Dolması: "Pek nefis olurdu" artık ne uskumru var ne de yapanı!

5. Uskumru Turşusu: Aynen mezkûr balıkla birlikte yoklara karışmıştır!

Yukarıda saydığımız ve ancak cüz'i bir miktarı olan mezelerin hepsi (Arnavut Ciğeri hariç) Bizans'ın kendine has meyhâne mezeleridir.

ÇEREZ MEZELER

1. Ermeni Topiği: Sade veya yağ-limon karışımı ezilerek yenir. Türk Ermenilerine has bir yiyecektir. (12)

2. Bakla Ezmesi: Kuru Bakladan imal edilen bir tür bakla ezmesidir. Ustası, Rum Meyhanecilerdir.

3. Patlıcan Tavası: Sarımsak ve yoğurt konduktan sonra servise sunulur.

4. Kıtır Patates: İnce ince doğranmış ve çıtır olanı makbuldür ki leblebi gibi yenir ve bilhassa "Bira ile" nefis gider.

5. Muska Böreği: Pastırmalı ve peynirli olmak üzere, iki çeşiti de nefis olur ve bilhassa, "bira ile" daha lezzetle yenir.

6. Sigara Böreği: Diğeri gibi, "Bira ile" daha iyi gider. Ancak, bakırcılar da pek rağbet ederler.

7. Ciğer Sotesi: Sıcak servis yapılan çerezlerdendir.

8. Rus Salatası: 1950'li yıllarda; "Amerikan Salatası" adının yakıştırıldığı bu meşhur Rus Salatası, hemen her içki ile yenebilir. Tabii ki, tatlı içki olmaması şartı ile.

12- Meyhâne mezeleri bahsinde, Müslüman-Türk yiyeceklerinden numuneler kayda geçmemiş olmanın, yanlış yorumlanmamasını bilhassa rica ederim. Hiçbir art niyet yoktur ve hiçbir şekilde tarafgir hareket edilmemiştir.

Meselâ, "İmambayıldı", "Hünkârbeğendi", "Bezelyeli Kebap" "İzmir Köftesi", "Karnıyarık", "nar gibi kızarmış Kaburga Dolması", "Nefis Tereyağlı Pilâv" vs. daha niceleri öz be öz Türk yemekleridir. Ancak, şunu da kabullenmek lâzımdır ki, meyhane denen mekâna yakışmaz. En azından ben yakıştıramam!

9. Tarama: Kırmızı-Havyar, ekmek kırıntısı, zeytinyağı ve limon karışımından imâl edilen bu nefis soğuk meze pek enfes olur.

10. Buzlu Badem: Meyhaneleri dolaşan seyyar satıcılar tarafından satılır. Rakı masasının çerezlerindendir.

Mevzuubahis mezelerin tümü de (1960)lara kadar erişebilmiş ve daha sonraki yıllardan günümüze uzanmış; İÇKİLİ-RESTAURANT veya TAVERNA şekline dönüşmüş meyhanelerin; mey ile sohbetin birleştirildiği mekânlar, bu mevzumuzun dışında kalırlar. Zira, onlar; edebli düzgün ve gerçekten sohbetine doyulmayan beyefendilerin müdavimi oldukları, erkek mekânları idi ki, (SEMT-İ KUMKAPISI) maddemizde bunları hemen her yönleri ile yazmıştık.

Bizim konumuz, Bizans'tan Osmanlı'ya aktarılmış ve maalesef günümüze kadar bazı semtlerde varlığını sürdürebilmiş ve de "işret sofları"nın kurulduğu batakhanelerdir ki, bu gibi yerlere (meyhane) adını yakıştırmak dahi kesin yanlıştır.

Böylesine iğrenç haşerat yuvaları EMİNÖNÜ, BALIK PAZARI, BAHÇE KAPISI, GALATA, DOLAPDERE, KULEDİBİ, TATAVLA gibi itin kopuğun barınabildiği mahallerde mevcuttu ki, "Hirisantos" gibi itin itleri de zaten buralarda yetişmiş ve kahraman komiserlerimizden birisi tarafından öldürülüp, yoklara karışmıştır; (Komiser Yardımcısı, Muharrem Bey.)

BALIKPAZARI MEYHANELERİ

Evvelki sayfalarda da yazdığımız gibi; Bizans fethedildiği zaman Eminönü-Balıkpazarı ile Tahtakale civarı, tamamen imalatçı ve ticaret erbablarıyla dopdolu olup, edepsiz takımının yuvalandığı, haraphâneler ile işret mekânı, batakhane nevi meyhanelerle iç içe yuğrulu şekilde bulunmuş ve herhangi bir değişikliğe lüzum görülmeden aynen bırakılmıştı.

Aynen bırakılmasının sebebi ise şuydu: Yoğun bir trafiği olan bu mıntıka, o devirde dünyanın sayılı limanlarından birisini, merkezinde barındırmaktaydı yâni tabiî dokusunu bir anda bozmaya kalkmak, bir çok açıdan yanlış olurdu.

Dahası, bilhassa büyük ticarî limanlarda mevcut olup, limanın "can damarı" sayılan; "Muhtelif iş yerleri, ticarî açıdan büyük değer taşıyan pazarları vardı" ve bu pazarlarda hizmet veren; "Hamallar, arabacılar, sandalcılar vs. taifesinin uzantısı olan işsiz güçsüz takımından serdengeçtiler, baldırıçıplaklar gurbete çıkıp "Bekâr Odaları"nda iş arayarak ömür çürüten gurbet garipleri vs. Hemen her liman semtinin vaz geçemeyeceği veya bir çırpıda dışlayamayacağı günah hanesi idi.

Öz Türkçesi, "böylesi bir ortam içinde gurbet gariplerinin ahlakî açıdan bozulmaması, mucize sayılabilirdi. Yâni, mevzuubahis semtin hemen her nevi iğrençliğe açık olması tabiî idi.

Balıkpazarı-Meyhaneleri çoğu zaman "içki yasağı" dolayısıyla kapatılmış ve yasak kalkar kalkmaz derakap eski faaliyetlerini devam ettirmekteymişler ki, merhum Koçu'nun buyurmuş oldukları gibi, (Hayta âşıkları "kazık âşıkları" ve baldırıçıplak kavgaları ile kanlı vak'alara, cinayetlere sahne olmuş, pespaye yerler) imiş.

BALIKPAZARI MEYHANELERİNDEN BAZILARI

1. Taşmerdiven Meyhanesi
2. Topuklu Meyhanesi
3. Altınoluk Meyhanesi
4. Hançerli Meyhanesi
5. Zından Meyhanesi
6. Cellâd Meyhanesi
7. Nesim Meyhanesi
8. Tandır Meyhanesi
9. Kafesli Meyhanesi
10. Yahudi Meyhanesi
11. Folluk Meyhanesi
12. Mecnun Meyhanesi
13. Ferhad Meyhanesi
14. Şadırvan Meyhanesi

15. Çadır Meyhanesi
16. Bağçeli Meyhanesi
17. Dalyan Meyhanesi

(1927-1930) yılları arası Balık-Pazarı'nda (19 Meyhane) mevcut olmuş ve bunların 3'ü "Lüleci Sokağı"nda, 4'ü "Balıkçılar Loncası Sokağı"nda, 2 tanesi de çok arkalarda yer almaktaymış. Bunlardan nam salanları ise şu meyhaneler imiş:

LÜLECİ SOKAĞINDA:
1. Karadenizli Temel'in Meyhanesi
2. Doktorun Meyhanesi
3. Koçu'nun Meyhanesi

BALIKÇILAR LONCASI SOKAĞINDA:
1. Tünel Meyhanesi
2. Boris'in Meyhanesi

BALIKHANE SOKAĞINDA:
1. Bodrum Meyhanesi [13]

1958-1959 istimlâkinde, "Balık-Pazarı" kaldırılırken; "GASGONYALILAR MEYHANESİ"nin sahibi, "Toma Çinga"; semtin son meyhanesi olması hasebiyle "bir ay daha" faaliyetini devam ettirebilmiş, ancak elektriği de kesilince; son gece olarak bir veda ziyafeti vermeyi düşünmüş ve mum ışığında kadim müşterilerine mükellef bir sofra kurmuş.

Osmanlı'da iki çeşit meyhane varmış; (Gedikli-Selâtin) yâni ruhsatlı. "Koltuk Meyhanesi" yâni, ruhsatsız kaçak meyhane.

Bunların her iki cinsi de bilhassa (BALIK PAZARI CİVARI)nda olanlar, tam manada birer işret yatağı imiş.

Bu mikrop inleri; "Tanzimat Fermanı'nın ilânına" kadar ve daha sonra da, bir yolunu bularak faaliyetlerini sürdürüp, işret pisliğinin en iğrençlerini sergilemekten geri kalmamışlardır ki, aşağıdaki satırlardan bu haşerat inlerinin ne derece insanlık dışı

13- Bodrum Meyhanesi; merhum Koçu'nun bir hatırasına izafeten adını değiştirmiş ve GASGONYALILAR MEYHANESİ adını almış.

sapıklıklar vs sergilediklerini özetle okuyup, hayretlere gark olacaksınız.

SAKIZ ADASI BEDBAHTLARI!..

Bilindiği gibi, "SAKIZ ADASI"nın halkı; kızlı-erkekli çoğunlukla "vücud ve yüz güzelliği" ile tanınır. Dillere destan bu güzel adalıların çoğunluğu ise fakir-fukara biçarelerden oluştuğu için, "Açlık sofuluğu bozar" misali, karın tokluğu için yapamayacakları iş yokmuş denebilir.

Eminönü ve bilhassa Balık Pazarı Meyhanecileri ise, paralı dahi olsa, pislikle yoğrulmuş bir takım yağlı müşterilerinin daha fazla dem almasıyla daha fazla parasını çekebilmek zeminini hazırladıklarında, ilk iş olarak, "Sakız-Adası"ndan, her birisi birer erkek güzeli, körpecik oğlanları; "çıraklık yaptıracakları" teklifi ile kandırmakta ve ailelerine bir miktar para verdirerek, onları İstanbul'a getirtip, meyhanelerinde o paralı iblis sapıklara âdeta peşkeş çekmekteymişler!

Balık Pazarı Meyhanelerinde çırak olarak çalıştırılan bu bedbahtlar (kolları sıvalı, sineleri açık, kâküller, perçemler yerinde saçlar uzunca ve omuzlara dökülmüş, çıplak ayaklarında kadife tasmalı takunyalar, başlarında ise mavi püsküllü Cezayir-Fesleri) sapık müşterilerin ağızlarının suyunu akıtırcasına, birer kız edası ile müşterilerin çubuklarına ateş koyar. Bin bir cilve ve işve ile onların daha fazla içip zıkkımlanmalarını sağlarlardı ki, bazı müşterilerin hatırlı oluşu ile onların koynuna girmeye de mecbur kalırlardı.

(ATEŞ-OĞLANI) adıyla, daha doğrusu iblis sapıkların yakıştırmasıyla böyle bir ad almış bulunan bu bedbahtlar, bazı meyhaneciler tarafından da "raks dersi aldırılarak" meyhanelerinde tam bir köçek gibi oynatırlar imiş.

Bunlardan güzelliği dillere destan, yâni, her sapık meyhâne müdaviminin yanıp tutuştuğu "SAKIZLI ATEŞ OĞLANI İLYA" için yazılan bir destandan bir bölümü aynen alıyoruz:

Bir nev edâ Rum dilberi
Yok misli mânendi peri
Sevdim o âhû peykeri
Ah ol nigâhı kâfiri
Eyler şikâr âhûleri

Ol nev nihâli bağlı Rum
Dilde komaz gerdi gumûm
Herkes ona yanmağa mum
Ah ol nigâhı kâfiri
Eyler şikâr âhûleri

Açıkça görülüyor ki, Sakız-Adası Rumlarından fakir olanların evlâtlarını satın alan veya kaçırtan, Balık-Pazarı'nın gözü para hırsı ile kararmış, vicdansız meyhanecileri; bu zavallı körpecik talihsizleri, sapık müşterilerine peşkeş çekerek, böylece pislik kokan kazançlarına kazanç katmaktaymışlar.

Gönül isterdi ki, bu batakhaneler de dahil, "Balık-Pazarı" bir bütün şekilde muhafaza edileydi ve böylece günümüz insanı da, İstanbul Şehri'nin bu yönlerini de gözleriyle görebilseydi.

Şöyle ki, batakhanenin faaliyetlerine son verilir ve sadece seyirlik şekilde muhafaza edilir, diğer taraftan; ticarethaneler ile diğer önemli mekânlar, aynen faaliyetlerini devam ettirerek, turizme dahi katkıda bulunabilirlerdi. Nitekim, diğer ülkelerde aynen böyle yapılmaktadır.

SAPIKLIĞIN MENŞEİ!..

"Hemcinsi ile sevişme" gibi sapık ve iğrenç davranışların menşei; "Eski-Roma, Eski-Yunan ve Bizans" olmuş ve bu tiksindirici akım bilâhare Osmanlı'ya geçmiş ve de günümüze kadar varlığını sürdürebilmiştir. Hemen hepsi bir yana, hâlâ sürdürmektedir. Hem de en trajik şekilde.

Roma-İmparatorluğu'nun ve Eski-Yunan'ın batı dünyasındaki tesir gücü ve böylece iyi taraflarıyla birlikte bir çok kötü

huylarının da batıya aktarılması ki, "lüks ve şâşâa içinde yaşantı tarzı" başta gelir. Özellikle Avrupa Kıtası'nı büyük çapta tesiri altına almış ve menfi yönde gelişmeler, Avrupa medeniyetini içten içe kemirmeye başlamıştı. Her ne olursa olsun, o yönü bizi alâkadar etmez. Lâkin, Alman, "Üçüncü Reich"ının mimarı, Adolf Hitler iktidara geçer geçmez, "Cemiyet ahlâkını hedef almış ve çürütebilmek için âdeta çırpınan" bir takım şer inlerini temelden kurutma eylemi göstermiş ve "eşcinsellik akımına" kesin son verebilecek çareler aramaya başlamıştı. Şayet Cihan Savaşına sürüklenmiş olmasaydı belki de bu babda başarılı olabilecek ve belki de, insanlığa hizmeti dokunabilecekti. Evet, kim bilebilir. Belki de öyle olacaktı!.

Ne gariptir ki, günümüz dünyasında; küçük çocuklara, genç kızlara musallat olan, ruh hastalarına "sapık" deniyor da, hem cinsi ile evlenmeye yeltenen ruh hastaları da yumuşak adlar veya "Biseksüel, Lezbiyen, Homoseksüel, Travestiler" gibi terimlerle geçiştiriliyor.

2001 yılında Almanya'da koalisyon hükümetince hazırlanıp, "1 Ağustos 2001" tarihinde yürürlüğe giren,"Eşcinsellik, Evlilik Yasası", yâni bir insanın hemcinsi ile evlenebilme yasası, hiçbir zaman hafife alınacak bir durum değildir ve zaten bir çok Avrupa ülkesi de aynı yolu tutmuştur.

Ülkemizdeki durum ise bu hususta gerçekten düşündürücüdür. Zira her geçen gün, yumuşak terimleri bir tarafa bırakalım; verici, alıcı, sevici, cinsiyetsiz gibi sapıklıkların yanı sıra; sübyancılığın, karşı tarafa zarar verilmemesi şartı ile öyle pek ayıplanacak bir şey olmadığını ileri süren kadın yazarlar dahi çıkabilmektedir.

Dahası, bildiğimiz klâsik meyhanenin yâni "Erkeklere ait" mekânın 1960'lı yıllardan sonra şekil değiştirerek, karma-içkili mahaller haline dönüşmesi, (İÇKİLİ-RESTAURANT VE TAVERNA) adları ile "kadın-erkek bir arada içki âlemlerine zemin hazırlanması ki, "Tavernalara" bir de "AKŞAMCI-BARLARI" yâni eski tabirle "Koltuk Meyhaneleri" ilave edilince, kadınlarımıza gece hayatı cazip gösterilerek "eşitlik maskesi" altında, cemiyet

yapımızı temelden bozar durumlara gelindi. Nitekim, geceleri Trafik-Polisi'nin vasıta teftişlerinde, sarhoş olmuş kadın sürücülerle uğraşmaya mecbur kalmasının tv ekranlarından izlenmesi vs. bizlerin nerelerden nerelere geldiğimizin en hazin misalleridir.

TAVERNANIN ÖZELLİKLERİ

"TAVERNA" Yunanistan'a has bir eğlence ve içki mekânıdır. Masaların üzerinde raksetmek, tabak-çanak kırmak başta olmak üzere, envai çeşidin meydanlara döküldüğü rezilliğin, şirretliğin sergilendiği bu gibi yerler, cemiyet yapısını, bilhassa ahlâkî açıdan yıpratan zehirli birer dikendir.

"Tavernalar" kadınlara da serbest olduğu için ince aile kadını, içkinin de sağladığı rahatlıkla, zaman içinde asıl kişiliğini yitirmeye başlamakta ve böylece, "kimi içki mübtelâsı, kimi ise "eğlence tiryakisi" durumuna gelmekte ve böylece nice yuvalar bu suretle yıkılıp gitmektedir!

Bizans'ın eğlence anlayışının dışında ve doğrudan Yunanlılara has bir tarz olan bu eğlence mekânları; Yunanistan'ın "şımarık ve hayâsız sınıfının" bizzatihi aynasıdır diyebiliriz.

"TAVERNA"nın ülkemizde ve bilhassa İstanbul'da tanınıp tutunmasının öncüsü meşhur GASGONYALI BİRADERLER olmuştur. Aslen Hıristiyan Arnavut olan; "Gasgonyalı Toma ve Gasgonyalı Ancelo" biraderlerin büyüğü "Toma", Beyoğlunda, küçüğü Ancelo ise Yeşilköy ve bilâhare Ataköy'de faaliyet göstermişlerdir. Günümüzde her ikisi de mevcut değillerdir. Zira birkaç yıl ara ile ilk Ancelo ve bilahare Toma vefat etmiştir.

BAHÇE KAPISI VE ÇEVRESİ

HALİÇ BAHÇE KAPISI: Adını kaydettiğimiz "Bahçe kapısı" bizim tanıtmaya çalışacağımız meşhur, "Bahçe kapısı" ile sadece, isimdaşlığı vardır.

Dolayısıyla, birbiri ile karıştırılmaması için mezkûr kapı hakkında özet bilgi geçmeyi uygun gördük.

Bizans devrinde adı (EVYENİ KAPISI) imiş ve ayrıca, Güzel-Kapı manasına gelen, (OREA-PİLİ)de denirmiş. Bu Kapı; Venedikliler ile Bizanslılar'ın mahallelerini ayırırmış. Haliç Kapıları'nın en önemlisi olup, Belde'ye "zahire ve eşya" bu kapıdan girermiş. Kapı'nın mevkii; "Arabacılar-Caddesi" üzerinde imiş (Bahçekapısı Caddesi) meşhur, "BAHÇE KAPISI-BOĞAÇACI FIRINI) ise, mevzuubahis kapının yakınında imiş. 1865 yılında zuhur eden, (BÜYÜK HOCAPAŞA YANGINI)ndan sonra, payitahtın caddeleri genişletilirken yıktırılmıştır. Daha geniş bilgi için bakınız; İSTANBUL ANSİKLOPEDİSİ Cilt, IV. Merhum Reşad Ekrem KOÇU.

SEMT-İ BAHÇE KAPISI

Eminönü ve Sirkeci arasında yer aldığından, her iki semtle de akrabalığı olan meşhur "BAHÇE KAPISI" veya eski tabirle "BAĞÇE KAPISI" günümüzde dahi (2002) en faal iş merkezlerimizden birisi olabilme vasfını aynen muhafaza etmektedir.

Tanzimat-ı Hayriye'den evvel şehrin iç semtleri ile iç çarşılarında hiçbir "Ecnebi-Gayrımüslim" dükkân açıp ticaret yapamazlardı. Şehrin içinde bulunan bütün dükkâncılar, (Cübbeli, Şalvarlı sarıklı ve "Gayrımüslim" yerli tabadan müteşekkildi.)

Yabancılara, yâni ecnebilere gelince ki, bunlara Osmanlılar, (FRENKLER) derlerdi. Ancak, Galata mıntıkasında dükkân tutup faaliyet gösterebilirlerdi.

Ne var ki, Sultan III. Selim Hân devrinde, mevzuubahis yasağa göz yumulunca, başta "Bahçe-kapısı" olmak üzere, Belde-i Şahane'nin tüm çarşı semtlerinde, ecnebiler dükkânlar açıp, yerli esnafın kazancına, bir nevi ortak olur duruma gelmişler ve dahası Avrupa'dan getirilen mallarda, "kimlik avantajını" kullanarak, ilk kendilerini gelmesini sağlamışlar ve böylece (Birinci el olabilme) imkânını değerlendirmiş, böylece; "Yerli ticaret erbaplarına bir nevi darbe vurarak, onları ikinci plâna itmişlerdi!"

Nitekim, bu durum zamanla daha da zarar verici şekle dönüşünce "Müslim ve Gayrimüslim, tüm yerli esnaf adeta feryad ederek mevcut vaziyeti Saray-ı Hümayuna intikal ettirmişlerdi.

Esnafın şikâyetlerini haklı bulan Devlet, 1806 yılının ilkbaharında, Payitaht Kadısı'na gönderilen bir Fermân-ı Hümâyûn ile bu vaziyetin önlenmesini irade buyurmuştu. Fermanı aynen geçiyoruz:

"İstanbul şehri derununda dükkâncı Frenk olmayüp onlara "Galata Tarafı" mahsus iken, şimdi hekim ve ispençar "Eczacı" ve tuhafçı diyerek, Bağçekapısı etrafı bütün Frenk kıyafetinde dükkâncı olmuş, hatta Divan-Yolunda dahi var.

İktiza "ihtiyaç" edenlere muhkem "hükmen" tenbih olunup, daima taharri "araştırılsın" olunsun, her kimin dükkânında bulunursa dükkân kapatılıp geldiğin Devlet tarafından zabtolunacağı bildirilsin." (Bakınız; Koçu Ansiklopedisi.)

Avrupalı ecnebilerin bilhassa "Bahçekapısı" semtini başta değerlendirmesi, bahsini ettiğimiz semtin, ticarî açıdan ne derece bereketli bir mahâl olduğunun bariz belgesidir.

Osmanlı devri Bahçe-kapısı; salaş dükkânlardan mürekkep çarşıları, yük taşıyan hamalları, mandaların çektiği yük arabaları, atla dolaşanlar o yılların isportacısı sayılan ayak satıcıları, alış verişe çıkmış vatandaşlar, gayesiz dolaşan aylaklar, Bahçe-kapısı kıyı iskelelerinin sandalcıları, kahvehaneleri, Bekâr-Odaları vs. tam bir panayır havasının yaşatıldığı civcivli gürültülü, patırtılı bir ticaret mahalli idi.

Bahçekapısı'nın tarihi ve değerine paha biçilmez yapılarından Yeni Valide Camii, Büyük Valide Sebili, Sultan I. Abdül Hamid Han'ın Medresesi, "Zahire Borsası ve IV. Vakıf-Han'ın karşındaki dükkânlar, Sultan I. Abdül-Hamid Han Türbesi; yıktırılmasıyla, yeri asla dolmaz bir boşluk meydana getiren, İstanbul'un en büyük ve en muhteşem hanlarından, "Haseki Hanı" gibi tarihi konuşturan abideleriyle de dikkatlere şâyandır.

BAHÇE KAPISI SAHİLİ VE (MELEK GİRMEZ SOKAĞI)

Sinema ve tv'de her ne zaman "ticarî limanlarla" alâkalı film ve dizi-film izlemişsem, her daim "Bahçekapısı" kıyı ve sandal-iskeleleri aklıma gelmiş ve böylece Bahçe-kapısı'nun tarihçesine daha ziyade ilgi duymuşumdur.

Hele "KAPTAN-ONEDIN" adlı tv dizisi, bana daha enteresan gelmiştir. Zira; "Bahçekapısı sahilinin geçmişi incelendiğinde, Kaptan-Onedin'ın bağlı bulunduğu liman ile Bahçe-kapısı Limanı arasında, muhteva açısından pek bir fark görülmemektedir.

O malûm, İngiliz Limanı ile Bahçe-kapısı Limanındaki, çeşitli tacirler, gemiciler, sahil serserileri her birisi birer bataklık yuvası durumundaki meyhaneleri vs hemen hemen birbirinin aynısı durumunda olup, aynı atmosfer yaşanmaktadır.

Meselâ, beldenin en zengin tacirleri ile en maceraperest kaptanları, en gözü pek baldırıçıplakları, en cüretkâr gurbet garipleri bir arada, kendi becerileri nispetinde hayat mücadelesi vermekte, mezkûr mücadelenin yarışında ipi göğüsleyebilmek uğruna hiç kimsenin gözünün yaşına bakmamaktaydılar.

Yerinde yakıştırmalarla; lâtif ve zarif benzetmeler hazinesine sahip bulunan İstanbullu'nun Bahçe-Kapısı'nın en batak mevkiine "MELEK GİRMEZ SOKAĞI" adını yakıştırması, gerçekten pek ince bir şikâyet tezahürüdür.

Bahçe-Kapısı ve civarının bilhassa o yıllarda; İstanbul iş hayatının âdeta mihenk taşı olduğu, hemen tüm ciddî kaynaklarca kabul edilen bir husustur.

Ancak bu özelliğinin yanı sıra, Bahçe-Kapısı, Gemi ve Sandal İskeleleri ile çevresi akla gelmedik rezalet ve fuhuş yuvaları olmakla birlikte; gözü pek bıçkınların işledikleri kanlı suçlara da sahne olmakta ve bütün bunların güç kazandıkları mevki ise; iskele civarında, sur ile deniz-kıyısı arasında yer alan kayıkhaneler ve üstlerindeki Bekâr-Odaları, Kahvehaneler ve yine onların üzerinde de yer alan Bekâr-Odaları idi.

Mevzuubahis mikrop inlerinde; öylesine iğrenç ve tiksindirici vak'alara, öylesine kanlı cinayetlere şahit olunmaktaydı ki, değil ehli namus bir hatun; eli-ayağı düzgün körpecik delikanlılar dahi, mezkûr yerlerin sokaklarından geçebilmeyi akıllarının köşesinden dahi geçiremezlerdi. Zira, en azından ırzlarını kaybedebilme tehlikesi mevcuttu. Yâni oradan geçmenin intihardan farkı yoktu denebilir.

Öz Türkçesi; o yılların en berbat semtlerinden birisi durumuna gelmiş olan Bahçe-kapısı; Belde-i Şâhâne'nin yüzkarası olup çıkmış, İstanbul halkı da mezkûr semtin en berbat mahalline, "MELEK GİRMEZ SOKAĞI" adını yakıştırmıştı ki, gerçekten pek yerinde bir benzetme idi!

Nihayet Sultan II. Mahmud'un ilk saltanat yıllarında, Bahçe-Kapısı'nın bu haşerat yuvaları, devlet eliyle bir çırpıda temizlendi. Hem de öylesine temizlendi ki, Salaş Kayıkhaneler, kayıkhanelerin üstlerindeki Bekâr-Odaları aynı şekilde kahvehaneler ile üstlerindeki Bekâr-Odaları tümü ile yer ile yeksan edildi. (1812)

Bu meyanda; o yıl içinde zuhur eden veba salgınının başlangıç noktası malûm batakhanelerdir diye feryat edenler olmuştu ki, bu tamamen doğru idi. Zira; "Melek Girmez Sokağı" başta olmak üzere, GALATA ve KASIMPAŞA semtlerindeki haşerat yuvaları da topyekûn yıktırıldığı zaman, içlerinde; vebadan ölmüş fahişe ve bıçkınlara da rastlanmıştır ki, bunların cesetleri kendi ayakdaşlarına yaktırılıp tamamen yok edilmişti.

Bahçe-Kapısı'nın temizlenmesinden sonra, "Melek Girmez Sokağına" II. Mahmud Han, bir Camii Şerif yaptırılmasını irade buyurdu ve inşa edilen Camii'e (HİDAYET CAMİİ) adı verildi.

BAHÇE KAPISI POĞAÇA FIRINI

Ara başlığımızda adını kaydettiğimiz tarihî ve meşhur poğaça fırınına 1963'lerde birkaç sefer, Yenikapılı merhum Fuat BORA ağabeyimle gitmiş ve sahibi, Koço KUZULİDİS ile sohbetlerimiz olmuştur.

Merhum, Fuat ağabeyimin arkadaşı idi ve gayet efendi bir insandı. Nitekim merhum Koçu Hoca da, eşsiz ansiklopedisi'nde mevzuubahis şahıstan söz ederken, övgüye lâyık bulmuş ve şu değerli kayıtları düşmüştür: "Terbiyeli, eli yüzü temiz işçiler, çıraklar kullanır, gayet terbiyeli çok temiz Türkçe konuşan, Koçe Kuzulidis isminde bir Rum tarafından işletilmektedir." (1951)

Ayrıca, mamüllerinde eski nefaseti bulunmadığını ima etmesine rağmen; çalışma tarzını, temizliğini vs. de bilhassa zikretmiş bulunan merhum, Koçu Hoca'nın sitemkâr notlar düştüğü yıllarda, bizler; yâni 1950'li yılların gençleri, Bahçe-Kapısı'na her gidişimizde mevzuubahis Börekçi-Fırınına muhakkak uğrar ve müşterilerine ayırdığı 3-4 küçük masa ile hemen duvar dibine yerleştirdiği gayet dar bir sette, ayak üstü atıştıranlara servis yaptığını gördükçe, hem aklıma şu darbımesel gelirdi: Yerin darlığı mühim değil, yeter ki gönüller ferah olsun!

Evet, orada börek veya poğaça yerken hep bu darbımesel aklıma gelirdi. Gerçi o tarihlerde fırının sahibini tanımazdım ve ancak mamüllerini beğendiğim için giderdim, lâkin; Osmanlı döneminde de yaşayabilmiş ve o yıllardaki nefis hamur işlerinden tadabilmiş olan merhum, Koçu Hoca'nın iddialarına sadece saygı duymaktan gayrı hiçbir söz hakkım olamaz!

Nitekim bizler de, günümüzdeki hamur işlerini beğenmemekte ve şikâyet etmekteyiz. Saygıdeğer hocamız, şayet günümüzde sağ olup o "poğaça" diye satılan hamur yumağı ile sözde kol-böreği diye satılan ucubeleri görüp tadabilse ne düşünür ve ne derdi?

Koçu, Kuzulidis Usta'nın bizzat kendi fırınında pişirdiği; kol böreği, poğaça, açma, çatal, çörek, yağlı un halkası, tuzlu yağlı, çubuk (baton sale) çubuk galeta, (krik krak) galeta, peksimet, lokma, tulumba tatlısı, baklava vs. hemen hepsi, bizler için nefisti. Hem de günümüzdeki birçok börekçi fırınına taş çıkartırcasına, günümüzde mevcut olmayan Koço Usta'nın fırınının önünde bir de siyasî cinayet işlenmiş; İttihat-Terakki Fırkası'na şiddetli muhalif olan Muharrir Ahmet SAMİM Bey, meslektaşı

Fazıl Ahmet AYKAÇ ile poğaça fırınının önünden geçerken, İttihad Terakki Fırkası fedailerinden birisi tarafından vurulup öldürülmüştür.

BAHÇE KAPISI TRAMVAYI

Her fırsatta belirttiğim gibi "Tramvay" hemen her kadim İstanbullu'nun hafızasından asla silmemiş olduğu bir ulaşım, bir eğlence ve bir oyuncak aracıdır. Dolayısıyla onu unutabilmesine hiçbir surette imkân ve ihtimâl yoktur. Eminönü semtinin tramvayları ise bir başka idi. Daha doğrusu bizlere ayrı bir diyarın ulaşım araçları imiş gibi gelirdi; SİRKECİ-TAKSİM, TOPKAPI-BAHÇEKAPI, YEDİKULE-BAHÇEKAPI ve EDİRNEKAPI-BAHÇEKAPI tramvayları, bizlerin serüven dünyasının birer sihirli ulaşım araçları idi.

Bahçe-Kapısı poğaça fırınından, nefis bir börek veya 2-3 poğaça yedikten sonra "IV. Vakıf Hanı" önünden kalkan ve Aksaray istikametine giden tramvaylardan hangisi rastlarsa ona biner ve evin yolunu tutardık. Ancak, eve değil de Beyazıt'taki meşhur Sahaflar-Çarşısına gideceksek, o zaman aynı duraktan kalkan, EDİRNEKAPI-BAHÇEKAPI" tramvayına biner; Beyazıt durağında değil, bugün yerinde yeller esen meşhur Beyazıt-Havuzu'nun etrafını dönen tramvaydan, Beyazıt Cami ile Üniversite Kapısı'nın orta yerinde, tramvaydan aşağı atlar ve doğru Sahaflar Çarşısı'nın yolunu tutardık. Ve lâkin şu hususu derakap zikretmemiz lâzımdır ki, hiç kimse aldanıp da boşuna heveslenmesin zira; ne börekçi dükkânı, ne tramvay durağı ve ne de tramvay kalmıştır. Çünkü hemen hepsi yoklara karışıp gitmiştir. Ha, siz günümüzdeki o demir yığınına tramvay (!) diyorsanız, o başka şey!

Nâçiz eserimin bütününde "Tramvay Bahsine" detaylı yer vermiş olduğum için, mezkûr bahsi burada noktalıyorum.

BAHÇE KAPISI DÖNERCİSİ ve BURSA KEBABI

130 yıl evvel, "Mehmedoğlu İskender Efendi" eski Türk yemeği olan "Kuzu-Çevirme"den ilham alarak, 1860'da "DÖNER-

KEBABI"nı icat etmiş. İlk "İskenderin Döner Kebabı", bilahare de "Döner Kebabı" denmiş ve bu isimle günümüze kadar ulaşmış meşhur Döner-Kebabı ve bilâhare "İskender Kebabı" İstanbul-Bahçekapı'da 1860 yılında ÜÇ YILDIZ LOKANTASI adıyla açılan dükkânda halka tanıtılmış ve bilâhare İskender Efendi Bursa'ya giderek orada yine kendi icadı olan meşhur İskender-Kebabını yapmaya başlamış. İstanbul-Bahçekapısı'ndaki dükkânı, ise meşhur Kebapçı İhsan Efendi'nin babası çalıştırmaya başlamış.

Günümüzde namı hudutlarımızı çoktan aşmış bulunan meşhur "İskender-Kebabı"nı aile mesleği olarak benimseyip yürüten Mehmetoğlu İskender'in torunu "Yavuz İskenderoğlu"dur.

Mısır'dan Türkiye'ye göçmüş bulunan meşhur kebapçı ailesi olan Mısırlılar, ÜÇ YILDIZ LOKANTISI'nı uzun yıllar çalıştırdıktan sonra, Çemberlitaş'ta yeni bir kebapçı dükkânı açmışlar ve orada faaliyetlerini devam ettirmişlerdir.

Kebap meraklılarının pek sevdikleri ki, bendeniz de son derece severim, "Yoğurtlu Kebap" İhsan Ustalar tarafından İstanbul'a tanıtılmış; "Dönerli, Şiş Köfteli ve Karışık" olarak çeşitli şekilde imâl edilebilen mezkûr kebap, "Şam-Yemeği"dir ve İstanbul halkı tarafından öylesine benimsenmiştir ki, bilâhare, Türkiye'nin hemen her yanında rağbet görmüş ve hâlâ görmektedir.

EMİNÖNÜ'NÜN BALIK-EKMEK SATICILARI

Eminönü'nün, Bahçe-Kapısı yönündeki kıyıda, sandal içinde balık kızartıp satan ve gelen geçen yolcuların iştahını kabartarak, nar gibi kızarmış palamut dilimlerinin mis gibi kokuları içinde müşterilerine seslenip:

"Balık-Ekmek 50 kuruş, taze taze!" diye bağıran çığırtkanların çağırışını boşa çıkarmayan, gel-geç yolcuları 50 kuruş bastırdıktan sonra; çeyrek ekmek içine konan irice bir palamut dilimi, kuru-soğan ve limon eşliğinde kendilerine sunulan balık-ekmeği, denize nazır büyük bir iştahla yemeğe koyulurlardı.

Balık-Ekmeğin fiyatı 1955'lerde (75 kuruş) daha sonraları ise (1 lira) olmuştu. Çeyrek ekmeğe gelince, o yılların çeyrek ekmeği, yâni (yüz dirhem ekmek) günümüzdeki ekmeğin hilafsız bütünü sayılabilirdi.

1965'lerden sonra, Eminönü istikametinden Karaköy-Köprüsü girişinde de salaş bir balık lokantası açılmış ve fakat nispeten kondu tipindeki bu dükkânda masa üzerinde balık-ekmek yenebilecek imkân sağlanmış ve böylece hanımlar da balık-ekmek yiyebilme zevkini tadabilmişlerdi. Hem de aynen sandallarda satılan fiyatın aynına eşit olarak.

ŞALLI BALDIRI ÇIPLAK VAK'ASI

BALIK-PAZARI civarını kendilerine en uygun mahâl olarak belleyen ve hemen her başkaldırı hareketini fırsat bilerek ortaya fırlayan; "Külhânî, hamal geçinen serseriler, baldırı çıplaklar" akla gelmedik rezaletlere bilhassa esnafı ziyade rahatsız etmekte ve çoğu zaman da "yağma, talan" hareketlerine girişmekteydiler...

Böylesi karanlık dönemlerde "toy gençler" baldırı çıplaklara özenip; "Bağrı açık, baldırı çıplak, yalın ayak ve fakat tam tezat teşkil eden bir başlığı kafalarına geçirip, sağa-sola yalpa vererek külhânî tavırlar sergilemekteydiler." Bu başlıklar; Hindistan ve İran'dan getirtilen gayet pahalı şallardan müteşekkildi. 300-500 ve 1000 kuruş gibi gayet pahalı fiyatlara satılan mevzuubahis şallardan, imrenip takmak isteyen nice toy ve kimsesiz genç, Hindistan veya İran şallarından temin edebilmek gayesiyle hemen her mendebur işe razı olur ve bazıları, sapık heriflere iffetlerini dahi satabilecek derecede ileri giderlerdi.

ALEMDAR MUSTAFA PAŞA'nın feci bir şekilde şehit olmasından sonra, daha da azgınlaşan malûm haşerat gürûhunun yeniden sokakları karabasana çevirmesinden sonra, yukarıda sözünü ettiğimiz toy gençler de aynı havaya kapılarak, malûm girdaba kapılmışlardı.

Bu meyanda, İstanbul'un namlı zenginlerinden, "Galata-Haladcıları Kâhyası", HACI YAKUB AĞA'nın oğlu da malûm

mendeburluğa özenip, baldırı çıplak kılığına bürünmüş ve bir de (1000 kuruşluk) bir Hindistan şalını başına sararak, belinde kaması, destursuz gezmeye çıkmış.

Ne var ki, dönemin Padişah'ı II. Mahmud Han; "Her kim olursa olsun, Kalyoncular dışında hiç kimse, başına şal saramaz" şeklinde bir ferman ile irade buyurmuştu. Ferman yayınlanır yayınlanmaz, derakap Belde'nin hemen her yanına yayılan Tersane Çavuşları, bilhassa, haşerat gürûhunun yuvalandığı bölgeleri karış karış denetlemekteydiler.

Bu durumdan, aklı bir karış havada olduğu için haberdar olmayan veya boş veren Hacı Yakup Ağa'nın toy ve havaî oğlu, kendisini nasıl büyük bir tehlikenin beklediğinden bihaber, dolaşıp durmaktaydı hem de tam bir külhânî edası ile...

Halbuki, iradeye karşı gelerek, mevzuubahis kıyafetlerle dolaşanlar derhâl tevkif edilir; ya tersanelerde ayaklarına zincir vurularak ağır işlerde çalıştırılır veya derhal idam edileceklerdi ve zaten, mevzuubahis cezalara çarpılanlar da olmuştu.

İradenin halka bildirildiği (1811) tarihinde ise irade buyuran Padişah, Balık-Pazarı'nda tebdili kıyafet dolaşmakta ve çevrenin vaziyetini tetkik etmekteydi. Ne garip tesadüftür ki, bizim bıçkınlığa heveslenmiş olan delikanlı da aynı yerde dolaşıyor ve nasıl bir tehlikenin kendisini beklediğini bilmeden caka satıp duruyordu!..

Nitekim, mevzuubahis genci külhânî külhanî dolaşırken gören II. Mahmud Han, kendisi gibi tebdili kıyafet yanında yürüyen Hasekiler'ine; derhal tutuklayın! emrini buyurdu.

"Modazede genci" derakap yakalayıp, yere diz çöktürdüler ve başına sarmış olduğu şalı alarak kılıç darbeleri ile lime lime edip, parçaladılar. Ancak bununla yetinmeyen padişah; (tiz başını urun) irade buyurdu. Cellât ise anında harekete geçerek, gencin boynunu öne eğdi. Ee, bu körpe baş uçurulacaktı!

Velâkin, hiç beklenmedik bir şey oldu ve nereden paydahlandıkları anlaşılamayan 15-20 hain, hep bir ağızdan feryad ederek, bazıları celladı ortalarına aldı, bazıları da Padişah'ın yanına giderek huzurunda diz çöküp, ayaklarına kapandı ve yalvar ya-

kar; "padişahım şu oğlanın cürmünü bağışla, af idip irâde eyle! Bu gece yeni güvey girecek, genç çocuk, heves idüp sarmış, af eyle bu civanı padişahım" diyor ve yine hep bir ağızdan hıçkıra hıçkıra ağlayarak, feryadı figan ediyorlardı!

Cellâdın yanındaki hatunlardan birisi ise; zaten şaşkın duruma düşmüş Cellâd'ın elinden modazede genci kaptığı gibi, derakap Padişah'ın huzuruna getirip, tüysüz gence diz çöktürerek; ellerini, ayaklarını öptürmeye başladı.

Bu vaziyet karşısında hislenip insafa gelen II. Mahmud Han, bu toy genci affederek, azat eyledi.

Meselenin en enteresan tarafı ise, bu erkek güzeldi, yakışıklı, yağız delikanlının güzelliğine hayran olup, onu kurtarabilme gayretine düşen bu esrarengiz tazelerin hemen hiç birisi, kurtardıkları gencin kimin nesi olduğunu asla bilmemekteydiler. Dahası; nasıl aniden meydana çıkmışlar ise, öyle de genci de aralarına alarak, herkesin şaşkınlığı esnasında yine yoklara karışıp gitmişlerdi.

Ne denir; Hz. Allah'ın mucizeleri sonsuzdur. Bağışladığı canı ise hiç kimse alamaz. Sonsuz şükürler olsun!..

EMİNÖNÜ VE BAHÇE KAPISI'NIN MEŞHURLARI

Bahçe Kapısı Sarrafları

"EMİNÖNÜ VE BAHÇE KAPISI"nın muhakkak ki, bir çok meşhur sakini olmuştur ve tabiî ki, sonsuza dek, yenileri onları takip edeceklerdir. Ancak, bizler; "erişebildiklerimiz ile görebildiklerimiz ve tarih araştırmalarımızda rastlayabildiklerimizi" kayda geçmekle kifâyet etmeye mecburuz. Zira, hemen bir çoğunu bu naçiz bölüme sığdırabilmemize imkân yoktur. Bu iki önemli ticaret merkezinde gördüklerimizin bizim üzerimizde bıraktığı intiba başta olmak üzere; tarihî meşhurları da elimizden geldiği kadar yansıtmaya çalışacağız.

Eminönü'nün daha doğrusu "Balık Pazarı"nın en meşhur siması, merhum, "Kurukahveci Mehmed Efendi"dir ki; bıraktığı ve hâlâ aynı bereketle varlığını sürdüren müessesesi, İstanbul halkına hizmetini kusursuz sürdürmektedir.

Bahçe Kapısı'nın ise meşhur şekercisi merhum, Hacı Bekir başta olmak üzere; merhum, "Millî Piyangocu" Nimet Abla ki, kurduğu müessese, şubeleriyle birlikte hâlâ varlığını sürdürmektedir ve de tabiî olarak ilelebet sürdürecektir. Keza, merhum Tekkollu Cemâl'in Millî Piyango gişesi ve maalesef günümüzde mevcut değildir. Yine meşhur ve Bahçe-Kapısı patronlarının her daim yemek yedikleri ve günümüzde başka semtlerde varlığını sürdüren, namıdiğer, BORSA LOKANTASI'dır ki, bahsi geçen müessese ve şahıslar ile alâkalı biyografik malûmat, bölümün sonuna ilâve edilmiştir. Hemen hepsinin ayrı ayrı bahse değer hikâyeleri mevcuttur!.

Bahçe Kapısı'nın ticaret ve borsa âleminin en önemli simalarının başında muhakkak ki, tüm dünyada pek dostça karşılanmayan; "Sarraf ve Tefeciler" gelmektedir.

Bahçe-Kapısı "sarrafları", Osmanlı devrinde olduğu gibi, Cumhuriyet döneminde de varlıklarını sürdürmüşlerdir. Borsa oyunu oynayanların özellikle müracaat ettikleri kimseler olan bu şahıslar; bilhassa "Altın-Borsası"nın nabzını en sıhhatli şekilde bilirler; "Altın-Borsası" ister yükselsin, ister düşsün, her daim kâra geçerler ve aynen kedi gibi hep dört ayak üzerine düşerlerdi!..

Yâni, eski İstanbul kumarbazlarının tabiri gibi; "onların attıkları zarlar, hem daim düşeş" gelirdi.

İstanbul insanının "kadını-erkeği"; elleri biraz genişledi mi, bilhassa "Altın-Borsası" ile alâkadar olmayı, borsada şansını yaşantılarının bir parçası addederlerdi ki, bu nevi insanlar daha ziyade, Avrupa veya Amerika "kültürzedesi", alâfranga ailelerden müteşekkildi. İstanbul yakasının sakinlerine gelince, Osmanlılığı temelden benimsemiş, "Müslim ve Gayrimüslim" hemen hepsi, "Borsa Oyunları" bahsinde tamamen duyarsızdı ve onun için hiçbir değer taşımamaktaydı.

Ne var ki, "Sarraf ve Tefeci" taifesi için, İstanbul yakasının insanı da başka açıdan değerlendirilmekte, böylece sömürü açısından İstanbul yakası insanı da payına düşeni ödemekte, yâni sömürülmekteydi.

Şöyle ki, madden son derece kötü duruma düşen aileler, acilen para tedarik edebilmek gayesiyle, derakap bu sarraflara veya tefecilere müracaat eder, aile yadigârı değerli her nesi var ise; taşlı yüzük, taşlı broş, kolye ve bilezik gibi mücevherlerden her ne var ise, ya faiz karşılığı emanet bırakır veya satarak ihtiyacını gidermeye çalışırdı. Çalışırdı diyoruz zira; sarraf hiçbir zaman emanet bırakılan veya satılan malın asıl değerini karşılayamaz ve değerinin çok altında bir fiyat biçerdi. Yâni en insafsız bir davranışla malın asıl değerinin üçte birisini verirdi. Dahası; yüksek faizle verdiği paranın karşılığı olarak kendisine bırakılan ziynetin çoğu zaman üzerine otururdu. Zira; aile yadigârını emanet bırakan, gelip değil ana parayı, faizini dahi ödemekten yoksun kaldığından, ziynetini geri alamaz ve böylece malûm kişi malın üzerine bir güzel otururdu. Bu iblis bozuntularının ağa babaları ise malum GALATA'nın BANKER ve SARRAFLARI idi.

Yukarıda kayda geçtiklerimize paralel bir de "Acem Faizci"ler vardı. Bunlar da; (Hamal, sandalcı, küçük-esnaf vs)ye faizle para verir ve her ayın birinde faizlerini toplardı. Bilhassa bunların bazıları, fakir ve küçük esnaf mahallelerinin "kan emici"leri idi ki bizim ve yakınımızdaki semtlerden hiç mi hiç eksilmezlerdi: İçeri-Yenikapı-Küçük Lânga-Kum-Kapısı vs.

Gelelim yukarıda özetle tanıtmaya çalıştığımız "Sarraf ve Banker" sınıfına, bunların çoğunluğunu "Musevi vatandaşlar" teşkil etmekteydi.

Günümüzde (2002) siyasî cereyanların meydana getirdiği bir atmosferin tesirinde, bir takım "Politik mahfillerde" tamamen yanlış değerlendirmeler yapılarak, belki de bilmeden hilafı hakikat kayıtlar verilmekte, halkımızın dikkatlerini başka yöne çekebilmenin taktiği uygulanıp, hemen hepsi "Ermeni asıllı" gösterilmektedir

Halbuki, Selçuklular, Osmanlılar ve Cumhuriyet Türkiyesi'nde asırlar boyu kader birliği etmiş Türk-Ermenileri'nin tarih boyunca ve günümüzde iştigâl ettiği başlıca meslekler şunlar olmuş ve olmakta berdevamdır:

MİMARLIK, HEYKELTIRAŞLIK, RESSAMLIK, MÜZİSYENLİK, KUYUMCULUK, KAKMACILIK, KUNDURACILIK, TERZİLİK, MARANGOZLUK, OYMACILIK, TİYATRO OYUNCULUĞU, MANİFATURACILIK, KUMAŞÇILIK, YAZMACILIK, HALICILIK, ÇİNİCİLİK, ECZACILIK, HEKİMLİK, YAZARLIK, TARİHÇİLİK, GAZETECİLİK vs.

Kuyumculuk mesleğinde imalat ve satıcılık dallarında gayet mahir ustalar yetiştirmişlerdir. İçlerinde sarraflık mesleğinde faaliyet gösterenleri, parmakla sayılacak derecede azdır.

"Museviler başta olmak üzere" hemen hiçbir kavmin aleyhinde değiliz ve de böylesine bir düşünce tarzı bizim prensiplerimiz dışında kalır. Çünkü, tek kelime ile böylesine bir inancın müdafii olacak budalalardan değiliz. Sadece yeni nesillere aktarılan tarihin veya tarihin içinde zuhur etmiş bir takım nahoş vak'alarla, nahoş mesleklerin bahislerinde, "kavim veya şahıs kayırma gibi" siyasî taktiklerin nice hayırsız gelişmelere sebep teşkil ettiğini bizzat görmüş ve yaşamış olduğumuzdan dolayı, böylesi, hususlarda son derece duyarlı olduğumuzu belirtmek isteriz.

Biz, bu hususta gayet sarih bir belgeyi özetle geçiyoruz ve bu bahsi burada kapatmayı uygun görmekteyiz. Zira, mevzuumuzun ana teması bu değildir.

"BELGELERLE TÜRK TARİH DERGİSİ" Sayı: 13. Yıl: Ekim 1968, Sayfa; 46-47-48-59.

Belgelerden sarraflık müessesesinin İstanbul'un fethi ile beraber kurulmuş ve faaliyete geçmiş olduğunu anlıyoruz.

Yine belgeler, ilk sarrafların Yahudi olduğunu gösteriyor. Şimdi Başbakanlık Arşivi'nin "Maliye 17892" numarasında kayıtlı olup, bize Yahudi sarraflar hakkında, yukarıda işaret ettiğimiz gibi kayd-ı ihtiyatla telâkkisi icap eden ilk bilgileri veren mültezim zimmet defterini tetkikine başlayabiliriz. Defterin 3. sayfalarındaki kayıt ve hesaplardan; İsa oğlu Bruto, Süleyman oğlu, Arslan, Elya oğlu Musa, İbrahim oğlu Azrail, İshak oğlu Şasyay, vs.

Peki denecektir ki, hiç Ermeni sarraf yok muydu? Tabiî ki vardı ve var olduğunu da önceki satırlarda belirtmiştik ve katiyen gizlemeye ihtiyaç hissetmemekteyiz. Zira; bu hususta samimiyiz, ancak onlar azınlıkta idi ve böyleleri ile hiçbir zaman iftihar etmemiş ve sadece içimizdeki utanç haneleri olarak değerlendirmişiz.

1943'LERDEN 2002'YE BAHÇE KAPISI

Niçin (1943-2002) denecek olursa; nâçiz şahsımın aklı erdiği yaştan günümüze intibalarımı, yâni bizzat görüp yaşadıklarımı yazmayı esas aldım ve mezkûr bölüm bu esas üzerine kaleme alınmıştır. Ve zaten herhangi bir beldenin veya semtin tanıtımını, sadece tarihî kayıtlara göre vermek veya yorumlamak, tabiî ki, yeterli olamaz. Dolayısıyla bu açıdan da uygulanan sistemin daha uygun olduğu inancındayım.

Nitekim, güzelim eşsiz İstanbulumuzu "kör kazmalara" kurban verenlerin bu derece duyarsız ve katı hareket etmelerinde; İstanbul'da yaşamamış, onun amber kokulu havasını teneffüs edememiş, onun nefasetine varamamış ve en nihayet, payitaht insanının nasıl duygulara sahip olduğunu bilememiş olmalarından kaynaklanmıştır.

Misal mi istersiniz, İstanbul'un en kara günlerinden birisi olan; 6-7 Eylül hadiseleri'nde; Rum ev ve kiliselerine saldırıp zarar verenler, şehrin güzelim semtlerini talan ederek, bir çok işyerini yer ile yeksan edenlerin çoğunluğunu (Göçmen ve Çingeneler) teşkil etmişti ki, bu inkârı gayrı kabil bir trajedi idi...

Her ne ise, gelelim Bahçe-Kapısı'nın birer papatyası gibi insanın yüzüne gülen dükkânlarına; (Tuhafiyecileri, Şapkacıları Palto, Pardösü ve Trençkotçuları ve bilâhare ilâve olan Spor Giyimi Mağazaları, günümüzde mevcut olmayan meşhur "RIDVAN UMAY MÜESSESESİ", Büyük Postahane'nin karşı dar sokağında yer alan ve günümüzde mevcut olamayan yine meşhur BİN BİR ÇEŞİT MAĞAZASI vs. bütün bunların hemen hepsi ki, "Saatçi ve Gözlükçü" dükkânlarını ve şu an aklımıza gelmeyen

nicelerini yazmaya kalksak, bölüme sığmaz. Bütün bu nefis ticarethaneler, en az İstanbul – Kapalı Çarşısı derecesinde alâka görür ve İstanbul sakinlerine en âlâsından hizmet sunarlar ve çok şükür hâlâ sunabilmektedir.

Bahçekapısı'nın tuhafiyecileri en ziyade alâka gören esnafı idi. Meselâ, kızına çehiz düzmek isteyen aileler, nasıl Kapalıçarşı'ya gitmeyi tercih ederlerdi ise; oğluna kızına gömlek, blûz vs. almak isteyen aileler, Bahçe-Kapısı tuhafiyecilerini tercih ederlerdi.

Gerçekten de; "Poplin gömlekler, gustolu kravatlar, merserize çoraplar, havuz-yaka veya kolsuz atletler vs." için hemen her genç erkeğin baş vurduğu ilk yerdi denebilir. Çünkü mendiline, kilotuna varıncaya kadar en âlâsını bulmak mümkündü hem de esnaf işi denen hesaplı olanından, bilhassa orta-tabakanın tercih ettiği alış veriş mahâllinin Bahçekapısı olmasının başlıca sebeplerinden birisi de buydu.

Eminönü ve Bahçekapısı esnafları, daha bir başkaydı ve müşterilerine hitap şeklini en âlâ şekilde bildikleri için, nabza göre şerbet vermekte gayet mahirdiler. Dolayısıyla, "MISIR ÇARŞISI" esnafını da unutmamak lâzımdır. Zira, onlar da diğerleri gibi olduklarından bir bütün teşkil ederlerdi.

Bu meyanda, Bahçekapısı'nın bir meşhur mağazası daha vardı ki, onu unutmak, en azından bendenizi üzer. Zira, sahibini tanıyabilme imkânım olmuştur. Mevzuubahis müessese; (spor ve balıkçı malzemeleri) satan bir mağaza idi sahibi ise meşhur iş adamlarımızdan, Musevi asıllı, "MARYO GABAY" Efendi idi. Kendilerini (1960)'lı yıllarda Yeşilköy'de tanıyabilme fırsatını bulmuş ve iyiliksever bu insanı sevmiştim. Ancak, şunu da belirtmeliyim ki, kendileriyle hiçbir suretle yakınlığım olmamış ve sadece gıyaben hakkında bilgim olmuştur. Şöyle ki; yakın arkadaşlarımdan merhum, Garbis Garabedyan, çocukluğundan itibaren onun işçisi olmuş ve Gabay Efendi tarafından yetiştirilmiş uzun yıllar onun yanında çalıştıktan sonra; "Radyo Tamirciliği" mesleğini seçmiş ve fakat Gabay Efendi'den tamamen kopmamış, onun özel otosundan sorumlu olarak, bir şekilde hizme-

tini devam ettirmişti. Bu sebeple Gabay Efendi hakkında hayli malûmat sahibi olmuştum. Dahası, Yeşilköy'ün balıkçıları Gabay'dan "balık-ağı" ve daha başka bir çok balıkçı malzemesi alırlar ve borçlanarak yavaş yavaş öderlerdi. Gabay Efendi onları kollar, aldıkları malzemelere aşırı fiyat bindirmez ve dürüst olanlarına da maddî-manevî yardımda bulunur, onlara güç verirdi.

Evet, Maryo Gabay Efendi, vefat etmiş midir, sağ mıdır bilmiyorum, öldü ise rahmeti bol olsun, sağ ise selâmetli olsun.

ÇEVRENİN BAŞLICA EĞLENCE MAHALLİ (SİRKECİ SİNEMALARI)

EMİNÖNÜ, BAHÇE-KAPISI ve SİRKECİ semtlerinin biri birine bağlı olarak, bir üçgen teşkil etmeleriyle, bazı açılardan müşterek yönleri bulunması, onları bir çok hususta ayırt edilemez hâle getirmiştir.

Nitekim, bir zamanlar Sirkeci'nin başlıca eğlence mekânı sayılan, meşhur Sinema Salonları da aynı anlayışın bir parçası durumunda idiler ve günümüzde hemen hiç birisi mevcut değildir. Lâkin, kadim semtliler onları asla unutmamışlardır ki, bendenizin dahi, "İş kaçağı olarak", onların başlıcası, KEMAL BEY SİNEMASI'na bir sefer gittiğim olmuştur. (1946)

KEMAL BEY SİNEMASI

Sinema Salonunun adı — KEMAL BEY SİNEMASI
Semti — Demir-Kapı – Sirkeci
Özelliği ve son durumu — İstanbul yakasının en eski sinema salonlarındandır. Sirkeci, Demir-Kapı Caddesinde, Şâkir ve Kemâl SEDEN biraderler tarafından takriben, (1918) yılında açılmıştır ve Seden Biraderlerin açtıkları ikinci sinema salonudur.

İstanbul'un müstesna semtlerinden birisi olduğu hâlde ki, takriben 1960'lara kadar; Türk, Ermeni ve Yahudi evleri mevcut idi, ancak, semtin âdeta kabuk değiştirerek yavaş yavaş berduş yatağı durumuna gelmeye başlaması, mevzuubahis Sinema Sa-

lonu da özelliğini yitirmiş ve berduşların bir nevi barınağı durumuna geldiğinden adı; "Bitli Sinema"ya çıkmıştı. 1960'larda yıktırılan Kemâl Bey Sineması'nın yerine büyük bir iş sitesi merkezi edilmiştir.

ALİ EFENDİ SİNEMASI

Sinema Salonunun adı : ALİ EFENDİ SİNEMASI
Semti Sirkeci
Özelliği ve son durumu İstanbul Yakası'nın ilk sinema salonlarındandır; "Fuat Bey ile Şâkir ve Kemâl Seden Biraderler"in teşvikiyle, 1914 yılında, Sirkeci semtinin meşhur lokantacıları'ndan "Ali Efendi" açmıştır.

Semtin bozulmaya başlamasından sonra 1955'lerde Sinema Salonunu kapatan Ali Efendi, aynı yerde tekrar lokantacılığa başlamıştır.

AZERİ SİNEMASI

Sinema Salonunun adı : AZERİ SİNEMASI
Semti Demir-Kapı – Sirkeci
Özelliği ve son durumu "Kemâl Bey Sineması'nın karşı sırasında bulunan "Azeri Sineması" da İstanbul yakasının en eski sinema salonlarındandır.

Azeri SİNEMA ve TİYATRO BAHÇESİ ise, kışlık salondan daha eskidir. Ne var ki, aynen diğerleri gibi semtin bozulmasıyla birlikte, âdeta berduşların barınağı durumuna düşmüş ve 1960'lı yıllarda yıktırılarak yerine büyük bir iş hanı yaptırılmıştır.

ALEMDAR SİNEMASI

Sinema Salonunun adı : ALEMDAR SİNEMASI
Semti : Alemdar Cd. Sultanahmet
Özelliği ve son durumu Kadim, Bizans kiliselerinden birisine ait bulunan harabe temizlenerek, arsası üzerinde 1915 yılında inşa edilmiş olup; İstanbul'un ve hatta Türkiye'nin en eski sinema salonlarındandır.

Eminönü, Bahçe-Kapısı ve Sirkeci mıntıkasının sakinleri, Sirkeci sinemalarından sonra en yakın sinema salonu oluşundan dolayı, Alemdar-Sineması'na hayli rağbet etmişlerdir.

Vizyon film göstermekle birlikte, son derece kaliteli; "Tarihî yapım, dram ve macera filmleri" gösterdiğinden, sinema meraklılarınca devamlı rağbet görmüştür.

Loca ve balkonu yoktu, parteri 240, birinci ve ikinci mevki 230 koltuk olmak üzere, toplam (470 kişi) almaktaydı. Eninden geniş, boyundan ise kısa olması sebebiyle, makine dairesi perde mesafesinin yakınlığı yüzünden, "Sinemaskop film" gösterilememiştir.

Alemdar Sineması hayli el değiştirmiştir. 1958'lerde ANAS-SİNEMACILIK LTD ŞİRKETİ tarafından çalıştırılmakta ve gösterilen filmler de aynı şirketçe temin edilmekteydi.

Günümüzde (2002) hayli enteresan geleceği için mezkûr Sinema Salonu'nun 1958'lerdeki bilet ücreti tarifesini aynen geçiyoruz:

Koltuk	100 kuruş
Birinci	50 kuruş
İkinci	30 kuruş

1958'lerde mevzuubahis semtin iyiden iyiye bozulmaya başlamasıyla birlikte, müşterilerinin tamamen kalitesizleşmesinden dolayı 1960'larda kapatılmıştır.

Günümüzde mezkûr sinemanın girişini teşkil eden mahalde bir otomobil galerisi mevcuttur

SEMT-İ SİRKECİ'DEN ZERRELER

Bizans devrinde günümüzdeki Sirkeci ve Cağaloğlu'nun kuzey kesimlerine, "Eugeniu" denirmiş. Böyle; Top-Kapısı Sarayı'nı çevreleyen Surlar'ın bulunduğu yerde olduğu sanılan, "Bizantion Surları"nın hemen dışında, Septimius-Severus Suru'nun içinde kalmaktaymış.

Sirkeci'nin sahil kesimi, tarihî Bizantion'a kadar uzanan rıhtım, liman ve iskele fonksiyonu, her devirde sürmüştür.

Semtin sahil kesiminde; SEPETÇİLER KASRI, SİRKECİ GARI BİNASI, SALKIM SÖĞÜT CAMİİ Kara Hüseyin Ağa Camii günümüzde dahi varlıklarını sürdürebilmiş bulunan en şanslı ve en önemli tarihî yapılardır.

Sirkeci'nin sahili ve iç kesimlerinde bir çok tarihî eser yukarıda saydıklarımız gibi şanslı olamamış; 1957'den sonraki yıllarda; "imar ve yol yapımı faaliyetleri" esnasında yoklara karışıp gitmişlerdir.

SİRKECİ – TREN GARI

Sultan Abdül-Aziz zamanında, Alman Mimarı "Tachmund" tarafından; 11 Şubat 1888 tarihinde inşa edilmiş, 3 Mayıs 1890 tarihinde ise merhum Sultan II. Abd-ül-Hamid Han adına tesmiye edilerek, merasimle açılmış ve halkın hizmetine sunulmuştur. Tasarımının Alman Mimarı, Jasmund tarafından çizildiği bilinen meşhur Sirkeci Garı aynı zamanda dünyaca meşhur ORİENT (Doğu) EXPRESS'in son durağı olarak da kayıtlara geçmiştir.

Sirkeci-Garı'nın yapımı ile birlikte; Rumeli-Demiryolunun Sirkeci'ye kadar gelmesi, semtin önemini bir kat daha arttırmış ve İstanbul'un merkezi ulaşım mevkii açısından birinci sıraya yükselmiştir.

SİRKECİ-GARI VE TAŞRA OTOBÜSLERİ

Hazır "Sirkeci-Semti"nden söz etmişken; SİRKECİ-GARI'nın kara tarafında olanlar, TOPKAPISI-OTOBÜS GARI'na nakil olunmuştur. Meşhur TAŞRA OTOBÜSLERİ'nin ve Taşra'dan; sebze, zahire getiren büyük yük kamyonlarının merkezî durakları mevcuttu.

Yâni, o yıllarda (1943) günümüzdeki gibi (2002) terminal, merminal yoktu ve zaten o yılların daracık sokaklarında istense de yapılamazdı. Hemen aynı mevkide bir de FERTEK-GAZOZ FABRİKASI mevcuttu. Fabrika diyorsak, yanlış anlaşılmasın, büyükçe bir depoyu andıran bir gazoz imâlâthanesi idi. Fakat, her şeye rağmen, günümüzdeki gazozlara taş çıkartacak nefasette ve de mis gibi meyve kokan gazozlardı. Bir ayrı özelliği de;

Türkiye'de ilk "meyve esanslı" gazoz imâl etmiş olmasıydı ki, İstanbul sakinlerinden büyük çapta rağbet görmüştür.

Taşra Otobüsleri'nin "Kalkış Merkezine" gelince, burası gece, gündüz her açıdan faal olan bir mahaldi. Merhum annem ve teyzem dahil, nice "Asker Anaları", Sıla-izini dönüşü, otobüse binip birliğine dönecek oğullarını yolcu etmeğe gelmiş ve nice tazeler yavuklu veya kocalarını uğurlamaya gelmiş ve erkeği ile cıvıldaşarak sohbet etmekte ve de nice kimsesiz yolcular ise; "Donuk ve hüzünlü bakışlarla etrafına bakınır; hiç kimsenin gelmeyeceğini bildiği hâlde, yine de birbirlerini arar, lâkin ne çare!

Evet taşra otobüslerinin merkezi durağı her daim böylesi dramatik sahnelere tanıklık ederdi. Diğer taraftan; semt hamallarının kamyonlardan yük boşaltışı, oraya buraya koşuşturanların uğultusu ile Otobüs ve Kamyon motorlarının hırlayan sesleri ile "simitçi, esansçı, tesbihçi, gazete satan çocuklar, poğaçacılar ile çeşitli Krem, tıraş sabunu, tıraş makinesi, jilet vs. satan işportacı esnafı... Mezkûr mahalli âdeta bayram yerine çeviren dekoru tamamlayan unsurlardı.

Ayrıca Sirkeci Garı'nın "Askerî-Bölümünde" hemen her gün "Kara Vagonlar"la yapılan "Asker Sevkiyatı" da asla unutulmaz hatıralar arasında yer alır. İKİNCİ CİHAN HARBİ yıllarında icra edilen sevkiyatlar; hemen her kadın İstanbullu'nun hafızasına âdeta nakşolunmuştur. Zira, o yıllarda "orta-yaşlı" olan her İstanbullu, böylesi anlarda doğrudan, BİRİNCİ CİHAN HARBİ yıllarını hatırlar, hatırlamak da bir yana; o kapkara günleri, tekrar yaşarcasına ürperir; o mânâlı türküsü ile belleğinden hiç mi hiç silinmemiştir. Merhum Safiye Ayla'nın pek nefis ve pek duyarlı okuduğu o sual soran, mânidar türkü:

"Adı Yemen'dir, gülü çemendir
Giden gelmiyor acep nedendir?
Burası Muş'dur, yolu yokuştur
Giden gelmiyor, acep ne iştir?"

Evet, serüven düşkünü İttihatçıların o yaman icraatlarının karşılığı ise şu dehşet verici tablo olmuştur.

Binlerce şehit ve 5 milyon km. karelik bir hâkimiyet dünyasının, 782 bin km. kareye küçülmesi.

Sirkeci-Garı'nın içinde bulunan meşhur GAR LOKANTASI ise gerçekten beyefendilerin ve Bâbıâli yazarlarının sık sık uğradıkları bir sohbet mekânı idi ve tabiî ki, eski yeni Türkiye'nin meseleleri bu mekânda tartışılır nice acı tatlı anılar yine aynı mekânda hikâye edilirdi ki, bu sohbet mekânının baş müşterilerinden birisi de merhum İslâm ÇUPİ di. Rahmeti bol olsun.

SİRKECİ OTELLERİ VE TAŞRALI GARİPLER!..

Evet, EMİNÖNÜ BAHÇE KAPISI ve SİRKECİ üçüzleri hakkında yazılacak o kadar çok şey vardır ki; hayli hacimli ciltler dolar da, yine de bitmez!.. Ve zaten üzerinde yaşadığımız dünya üzerinde sonu gelen veya bitebilen tek nesne sadece hayat değil mi? Ancak her şeye rağmen özetle de olsa bu tarihî semtleri yeni nesillere tanıtabilmeye çalışmak, elbette ki, biz nâçiz yazarların başlıca görevidir ve de hep öyle olmalıdır.

Gelelim bu tarihî semtlerin en meşhur müesseselerine ki, bazıları hâlâ varlığını sürdürebilme şansını elde edebilmişlerdir. Onların kuruluş tarihleriyle birlikte, kimliklerini özetle sunalım.

Meşhur müesseseler bahsine girmeden; bir zamanlar Sirkeci'nin âdeta karabasanı olmuş ve karanlık işlerin çevrildiği mekânlar olarak nam salmış, meşhur SİRKECİ OTELLERİ'ne de yer verelim. Zira bu iş alanı da Sirkeci semtinin bir yerde menfi de olsa nüvelerinden olabilmiştir.

Günümüzde Sirkeci'de "Otelcilik" ne durumdadır? Var mıdır, yok mudur? Şayet var ise kendilerini aklayabilmişler midir? Yoksa yoklara mı karışmışlardır?

Bütün bu suallere kesin cevap verebilmemiz, şu an için gerçekten imkânsızdır, zira, hiç mi hiç ilgilenmedik. Çünkü, ayrıca "Otel ve Otelcilik" bahsine de girmemiz, bizi ana konumuzdan hayli uzaklaştırabilir, çok yönlü bir araştırma konumuna sokabilirdi ki, bu gibi mufassal çalışmalar bizim gücümüzü aşar. Çünkü, bir ekip çalışmasına ihtiyaç hissettirir.

Sirkeci otelleri bahsine girmeden tarihî ve meşhur bir müessese olan MESERRET OTELİ VE KIRAATHANESİ'ni başa almamız ve diğerlerinin dışında vermemiz, elbette ki elzemdir. Zira, bir zamanlar nice siyasî kararlar, bu otelde alınmış ve yine nice siyasî cinayetlerin "vaciptir" eveti de burada onaylanmıştır.

MESERRET OTELİ VE KIRAATHANESİ

Bahsini ettiğimiz, MESERRET OTELİ VE KIRAATHANESİ Sirkeci'den Ankara Caddesi ile Ebussuut Caddesi'nin kesiştiği yerde, daha doğrusu köşede bulunan muazzam bir bina idi.

Bu tarihî kıraathane ve otel, bir devre damgalarını basmış ve koca bir imparatorluğun efendisi olabilme macerasına girişerek mahvına sebep olmuş, İTTİHAT VE TERAKKİ FIRKASI ileri gelenlerinin bazı gizli görüşmeler yaptıkları, illegal bir mahfilleri idi.

Nitekim; 23 Eylül 1916 tarihinde, Bâbıâli'yi basarak, Enver Paşa'nın varlığına son vermek isteyen İttihatçıların tetikçisi Yakup Cemil ve yandaşları siyasî darbe plânlarını bu mekânda hazırlamışlar ve daha nice akıl almaz cüretkârlıklar burada tezgâhlanmıştır.

Ancak şu noktayı da belirtmek lâzımdır ki, kıraathanenin sadece "entrikalar mekânı" olmadığı anlaşılsın ve okuyucu yanlış bir yargıya varmasın.

MESERRET KIRAATHANESİ VE OTELİ, sadece "siyasî tezgâhlar üretilen bir mekân olmayıp, aynı zamanda, İstanbul'un diğer kıraathaneleri gibi hayırlı sohbetlere de mekân olmuştur. Nice, yazar, şair, edebiyatçı, gazetesi vs." bu mekânda yıllar yılı nice sohbetler etmiş, nice dostluklar kurmuş ve patırtı gürültü içinde tanınmış gazetecilerin bir çoğu nice makaleler yazmışlardır!..

Evet, Belde-i Şâhane'nin kalburüstü münevverlerinden bir çok beyefendinin devamlı uğrağı olmuş ve 1960'lara kadar da öyle kalmıştır.

Yukarıdaki satırlarda, "patırtı, gürültü içinde" kaydını düşmüştük ki, müdavimlerinin hatıratlarından okuduğumuza göre,

Meserret Kıraathanesi'nin ayrı bir özelliği de bu vaziyetmiş ki, hemen bir çoğu hiç mi hiç rahatsız olmaz; tavla pul ve zarlarının gürültüsü içinde pek de güzel sohbet eder ve hatta makale yazarlarmış.

Meserret'in yıllara göre seçtiğimiz bazı münevverlerinin kimliklerini aynen geçiyoruz:

1912: Halit Fahri OZANSOY, Ali Naci KARACAN.

Ayrıca daha eski tarihlere gidilecek olursa; Halit Ziya UŞAKLIGİL, Hüseyin Cahit YALÇIN gibi meşhur kalemlere de tesadüf edilmektedir ki, bu vaziyet, Meserret'in hayli eski olduğunu belirtir.

1930: Nizamettin Nazif TEPEDELENLİOĞLU, Peyami SAFA, Reşad Nuri GÜNTEKİN, Vâlâ NURETTİN, Mahmut YESARİ, Necip Fazıl KISAKÜREK, Ahmet Kutsi TECER vs.

1940: Rıfat ILGAZ, Hüsamettin BOZOK, Münir Süleyman ÇAPANOĞLU vs.

1950: Orhan KEMAL, Yaşar KEMAL, Fikret OTYAM vs.

MESERRET-OTELİ; MESERRET KIRAATHANESİ'nin üst katlarından müteşekkil olup, mezkûr kıraathanenin adıyla faaliyet göstermiş, XX. asır başlarında faaliyette olduğunun tespit edilmiş olmasına rağmen, asıl hangi tarihte tesis edildiği meçhul kalmıştır.

Bu tarihî ve meşhur kıraathane ve oteli çalıştıran şahıs, o yılların maharetli kahvecilerinden Salih Efendi imiş.

Halit Ziya Uşaklıgil'in "KIRK YIL" adlı hatırat kitabında mezkûr kıraathanenin ilk YILDIZ ve daha sonra ise Yıldız Sarayı dikkate alınarak, çekinildiğinden YALDIZ KIRAATHANESİ adına çevrilerek öyle faaliyet göstermiş. "Meserret" adına gelince, bu adın ne zaman konduğunun bilinmemesine rağmen, "sahip değiştirdikten sonra konmuş olabileceği" fikrini savunanlar ekseriyet teşkil etmektedir.

1960'larda eski rağbeti görmemeye başlayan kıraathane, aynı yıl içinde "Pastane" şekline dönüştürülmüş. 1970'li yıllara kadar bu şekilde faaliyet göstermiş, 1970'lerden sonra ise, otelle birlikte tamamen kapanmış ve uzun bir süre metrûk kaldıktan

sonra; "Ziraat-Bankası" tarafından değerlendirilip bankanın şubesi olmuştur.

Mevzuubahis Kıraathane'nin, pastaneye dönüşmesinden sonraki yıllarda yakın arkadaşım Celâl Bey ile bir çok kere bu tarihî mekâna uğramış, "Kol-Böreği, Revani veya Keşkül" nevinden yiyeceklerle hem öğle yemeği yemiş ve hem de sohbet etmiş olurduk ki, konumuz çoğu zaman "İttihâtçılar" olurdu. Zaten Meserret-Pastahanesi'ne gidişimizin asıl sebebi de İttihatçılar idi. Zira, Celâl Bey o fırkanın âdeta hayranı idi.

SİRKECİ'NİN MALÛM OTELLERİ

Sirkeci-Otelleri'ne gelince, Anadoludan İstanbul'a ticaret veya iş bulup çalışmak için gelen tüccar, rençber vs. çoğunlukla mevzuubahis semtin otellerinde barınır ve çoğunluğu da akla gelmedik kumpaslara kurban gider, beş kuruşsuz kaldığından ya bir yolunu bulup, memleketine döner veya İstanbul sokakları yeni bir garibana daha mekân olurdu.

Sirkeci semtinin âdeta "yüzkarası" bu malûm otellerin kimliğini en âlâ şekilde meydana koyan ve 23 Ağustos 1933 tarihli o yılların meşhur aktüalite mevkutelerinden YEDİ-GÜN MECMUASI'nın 3 ve 7'nci sayfalarında yer alan ve muhabir Mekki SAİT imzalı makaleyi aynen geçiyoruz:

"**Otel odaları, 4, 6, 8, kişilik düzen üzerine hazırlanmış, pire, tahtakurusu başta olmak üzere hemen her nevi haşeratın menbaı durumuna gelmiş ve odalarda; kesif sigara dumanı ve pis kokulara tahammül edebilenler veya mecbur kalanlar kalabilirdi.**"

Yukarıdaki özet açıklamadan da anlaşılabileceği gibi mezkûr otellerin, otel denebilecek hiçbir yönleri yokmuş. Makaleyi yazan muhabir ise mevzuubahis yazısını en âlâ şekilde yazabilmek için mevzuubahis otellerin bazılarında müşteri sıfatı ile gecelemiş ve o iğrenç pisliklerin içinde kalmaya mecbur kalan zavallıların çektikleri çileyi bizzat tatmış.

Taşradan İstanbul'a gelen hemen her köylü, tüccar, böylesi otelleri çalıştıranlar için, gerçekten birer yolunacak kaz duru-

munda imiş. Böylesi gariplere bir takım parlak ve merak uyandırıcı hikâyeler anlatıp, sözde onları hayatlarında hiç mi hiç görmemiş, tatmamış zevklerin tadılabileceği mekânları gösterip, gittikleri yerlerde âdeta yolunmuş kaza çevirir ve bilâhare de parası bitmiş olduğundan dolayı, kapının önüne koyarlarmış. Yaz olması, kış olması bu iblisler için hiçbir kıymet ifade etmez ve sadece garip köylünün parasını almayı düşünürlermiş. Bazıları ise kaldığı otelde tuttuğu odada, sözde memleketlisi görünen ve onun gibi müşterisi olduğu süsü veren iki veya üç kumarbaz bir punduna getirerek zavallıyı kumara oturtur ve kumpasa getirerek oracıkta söğüşlerlermiş.

Keza, otellerin sermayeleri durumundaki bazı fahişeler de sözde gizli odaya alınarak, işret masasında garip veya gariplerin hesabını görürlermiş.

Böylesi sözde otellerde nice entrikalarla nice masum insan söğüşlenir ve nice masum insan böylesi sebeplerle ya cinayet işler veya bir cinayete kurban giderdi.

O yıllarda, yâni Sirkeci Otelleri'nin faal oldukları yıllarda taşradan İstanbul'a gelen nice köylü garip, Beyoğlu'nun en iğrenç batakhanelerine dahi götürülmüş ve oralarda vicdan hanesini iffetiyle birlikte yitirmiş, ruhsuz fahişelerin de yardımı ile sömürülüp, bilâhare dövülerek, karanlık arka sokaklardan birisine atılmıştır.

Evet, istesek de istemesek de sevgili İstanbulumuzu böylesine kirleten iblisler de çıkmıştı ve de hemen her büyük şehrin bir yüzü de, daha doğrusu görünmeyen bir yüzü de budur.

KONYA LEZZET LOKANTASI

Sirkeci semtinin "yüz akı" müesseselerinden meşhur ve tarihî KONYA LEZZET LOKANTASI tarihî olduğu kadar, yemeklerinin nefis lezzetiyle de nam salmış ve hâlâ varlığını iftiharla sündürebilen, ender tarihî lokantalardandır.

Sirkeci Garı'nın karşısına düşen dükkânlar dizisinin hayli aşağısında ve köşebaşında yer alan mevzuubahis lokantanın kuruluşunun tarihi takriben bir asrı geçkindir.

1962-1967 yılları arasında zaman zaman leziz yemeklerini tadabilmiş olduğum mezkûr lokantanın cam önü masalarından birisine oturup, "Gelip geçen tramvayların nazlı iniltilerini dinleyerek, gelin gibi süzülüşlerini temaşa etmek ve bu meyanda leziz yemeğinden tatmak" gerçekten pek zevkli bir an olurdu.

Ancak, "karlı ve bilhassa yağmurlu havalarda" cam önüne pek oturmaz, daha ziyade sokağı görmeyen bir masaya ilişirdim. Zira, sokakta koşuşturan o insanları gördüğümde içim burkulur ve onların o hâline acırdım. Acırdım da benim de onlardan birisi olduğum o an hiç mi hiç aklıma gelmezdi. Hele o babacan garsonun nefis servisi, bendenizi öylesine büyülerdi ki, kendimi gerçekten bir şeyler sanır, bir takım havalara girerdim ve tabiî ki, bu durumum öyle pek uzun sürmez, lokantadan çıktığımda hemen asıl kimliğime dönerek gerçeği yâni: "Arada bir böylesine değerli lokantalara gelebildiğimi" hatırlar ve de hemen herkes benim nasıl çocuksu hayaller içinde bocaladığımı biliyormuşçasına sessizce oradan uzaklaşırdım.

Meselâ, Kapalıçarşı'nın meşhur BURSA-LOKANTASI, BORSA-LOKANTASI, KONYA-LEZZET LOKANTASI, Beyoğlu'nda ABDULLAH-LOKANTASI, Beyoğlu EKSPRES-BİRAHANESİ'nin LOKANTA KISMINA, Beyazıd'daki, günümüzde mevcut değildir, ÜNİVERSİTE-LOKANTASI'na PANDELLİ-LOKANTASI'na, Üsküdar'daki meşhur, KANAAT LOKANTASI'na ve daha şu an aklıma gelmeyen bir çoğuna zaman zaman, yâni imkân buldukça gittiğim olmuştur. Zira hemen her tabakayı tanıyabilme arzum öylesine güçlüydü ki, halen öyledir. En basit tabakadaki kimselerle dahi yakınlık kurup, onların yaşantılarını öğrenmeye çalıştığım çok olmuş ve böylece ufkum genişlemiştir.

Günümüzdeki (2002) Konya Lezzet Lokantası'na gelince, mezkûr lokanta, aynı yerde muazzam bir iş hanının altında daha değişik bir sistemle hizmet sunmaktadır. Ancak önceki klâsik lokantanın kalplerimizdeki yeri bir başka idi. Yemekleri aynı lezzette, servisleri aynı titizlikle icra edilmesine rağmen, yine de "eskisi" diyoruz, zira onda İstanbul vardı, gerçi yenisinde; çeşit-

li börek, poğaça vs. satış bölümü ilave edilmiş ve yemek bölümü ise, "Fast Food Lokantası" tipi esas alınarak ayakta ve oturarak yemek yenir şekle sokulmuş yâni Amerikan servis modasına uyulmuş ki, günümüzde bunlara halk tipi deniyor. Bana tamamen ters gelen bir sistemdir ve derim ki; halkın her beyefendi, her hanımefendi gibi oturup, kendisine servis yapılarak tam mânâsıyla insan gibi yemek yemeğe hakkı yok mudur! Nitekim, bu gibi yerlerin devamı olarak sokak "Büfeleri"nden; ekmek içi döner, sosisli-sandviç vs. alıp, ısıra ısıra sokakta, caddelerde yürüyen insanların nasıl insancık duruma düştüklerini üzülerek görmekteyiz.

Kadim, bir başka ifade ile klâsik KONYA LEZZET LOKANTASI'nın İstanbullular'ın nice yemekli sohbetlerine sahne olmuş bir emektar lokanta oluşu ile bizler yâni İstanbullular için her daim ayrı bir değer taşımıştır. Keza adı dahi bizler için önemli idi. Çok şükür ki o olsun değişmedi, çünkü, bir çok aşevi gibi adını modaya uydurarak RESTAURANT yapmamış ve Fransızca'dan bozma da olsa, LOKANTA adını tercih etmiş bir müessese idi ki, yine de öyledir, bu yönleri de takdirle karşılanır.

1897 yılında tesis edilen, 1978 yılında ise takriben 81 yıllık bir müessese iken, sahiplerinden ve kurucusu merhum Konyalı'nın torunlarından Nurettin Doğanbey "Hürriyet gazetesi"ne verdiği beyanatında şöyle buyurmuş: "Kardeşler kararı ile yıkımdan sonra, bugünkü binanın yerine 7 katlı bir iş hanı yapılacaktır. Bunun projeleri tamamlanmıştır. Birinci katı gene, aile büyüğümüz dedem tarafından kurulmuş olan 'Konya Lezzet Lokantası' olarak müşterilerimizin hizmetine sunulacaktır." Bakınız; (HÜRRİYET GAZETESİ Tarih, 4 Eylül 1978 Pazartesi)

Bu meşhur lokantanın yıkımına başlandığı gün; (5 kurban kesilecek, bina önünde kurulacak 5 kazanda pişirilen aşureler, halka bedavâ dağıtılacak) kaydı da gazetede ayrıca belirtilmişti.

Günümüzde (2002), (105 yaşına) gelmiş bulunan bu asırlık müessesenin, eski halinde kalması, tabiî ki, hemen her kadim İstanbullu'nun kalben istediği bir arzusu idi.

Ne var ki, dünyamızın baş döndürücü bir hızla kabuk değiştirmeğe başlaması, değer anlayışlarını külliyen allak bullak etti ve "maddiyatın" ön plâna çıkışı ile mânevî her duygu, her inanç, büyük çapta varlığını yitirdi ve böylece, İstanbul'un kadim yaşantısı da romantizmi ile birlikte, yoklara doğru kaymaya başladı.

Asırlık "KONYA LEZZET LOKANTASI"nın gayet leziz yemekleri yanı sıra; özel surette hazırlanan "Portakallı-Baklavası" ve yine özel surette hazırlanan "Has-Ekmeği" de meşhurdur ve sadece müşterileri değil, aynı zamanda işinden evine dönenler tarafından da rağbet görür ve gayet nefis mamüllerdir ki, aynı nefasette ve günümüzde de rağbet görmektedir.

BORSA LOKANTASI

Eminönü ve Bahçe-Kapısı arasında kalan meşhur "ZAHİRE-BORSASI" sokağında, 1927 yılında "Münir Bey" adında bir şahıs tarafından açılmış küçük bir dükkân olmasına rağmen, yemeklerinin lezzetli ve sahibinin sempatik oluşu ile kısa zamanda, tüm civar esnaf ve tüccarları tarafından sevilip benimsenmiş, daha sonra ise namı bütün İstanbul'a yayılmış.

Kurucusu Münir Bey'in vefatından sonra ise lokantanın işletmesine, "Rahmi Akuğuz" adında bir zat talip olmuş ve böylece varlığını 1983 yılına kadar sürdürebilen ve tam kapanmak üzere iken; daha evvel "İSTANBUL-ANKARA" hattında işleyen yolcu trenlerinin "Yemekli-Vagonları"nı çalıştıran, "Rasim ve Tahsin Özkanca" tarafından devralınmış. Kısa bir müddet sonra ise aynı yıl içinde günümüzde (2002) mevcut olan Sirkeci'deki yerine nakletmişler.

Aynı zamanda Sirkeci-Gar Lokanta ve Gazinosu'nu da çalıştıran bu beyler, 1987 yılında Osmanbey'de ikinci bir BORSA-LOKANTASI açmışlar ve (250 kişilik) muazzam lokanta da beklenenden ziyade iş yapmaya başlamış. Sonradan "Fast Food Lokantası" şeklinde yâni ayakta yemek yemek usulü dahil, lokantalar zinciri uzayıp gitmeye başlamış ve şayet yanılmıyorsak, hudutlarımızı aşıp, (New-York)da dahi bir şube açmış olmaları lâzımdır.

1972 yılında mezkûr müessesede çalışan ve günümüzde Osmanbey'deki müessesede müdürlük yapan Hacı Demiryürek ve yine eski aşçılardan İsmail Hakkı Günay ve Fikri Karaçay adlarındaki emektarlar da aynı şekilde hizmetlerini devam ettirmektedirler.

BORSA LOKANTASI'nın 1993 yılı yemek fiyatları ise aynen şudur ki, enteresan bulduğumuz için listeyi geçiyoruz:

1	Pirinç Çorbası	15.000 TL
2	Dana-Kuzu Haşlaması	40.000 TL
3	Tavuk Haşlaması	40.000 TL
4	Beğendili Kebap	60.000 TL
5	Kuzu-İncik	60.000 TL
6	Kuzu-Tandır	60.000 TL
7	Sebzeli Kebap	60.000 TL
8	Etli Bamya	40.000 TL
9	Türlü Fırın	40.000 TL
10	Etli-Ayşekadın Fasulye	40.000 TL
11	Patlıcan Karnıyarık	40.000 TL
12	Etli-Kurufasulye	40.000 TL
13	Etli Nohut	40.000 TL
14	Semizotu	40.000 TL
15	Kabak Kızartması	40.000 TL
16	Kabak, Biber Domates Dolması	35.000 TL
17	Yaprak Dolması	35.000 TL
18	Tereyağlı, Domatesli Pilâv	25.000 TL
19	Kuru-Fasulye	25.000 TL
20	Zeytinyağlı Dolmalar	30.000 TL
21	İmam Bayıldı	30.000 TL
22	Zeytinyağlı-Bakla	30.000 TL
23	Zeytinyağlı Fasulye	30.000 TL
24	Zeytinyağlı Yerelması	30.000 TL
25	Döner Kebap	60.000 TL
26	Izgara Köfte	60.000 TL
27	Çoban Kavurması	60.000 TL

28	Beykoz Kebabı	60.000 TL
29	Fırın Kebabı	60.000 TL
30	Patlıcan Salatası	20.000 TL
31	Cacık	20.000 Tl
32	Karışık Bursa Turşusu	20.000 TL
33	Kayseri Acur Turşusu	20.000 TL
34	Su Böreği	25.000 TL
35	Kompostolar	20.000 TL
36	Hamurişi Tatlılar	20.000 TL

Yemek listesi için bakınız; Ali Rıza KARDÜZ (STAR dergisi,) Tarih: 13 Haziran 1993 Pazar, Sayı; 87)

Bilindiği gibi, adını "Zahire-Borsası"ndan alan bu tanınmış lokantanın başlıca müşterileri; semtin, kumaş vs. tüccarları, ecza-deposu sahipleri ve esnafları idi ki, hemen hepsinin ayrı değeri vardı. Yâni bu müessesede, kalantor, malantor sökmezdi. Doğrudan insanın kişiliği, efendiliği dikkate alınırdı. Merhum arkadaşım, "Garbis CARABEDYAN" – (Radyocu Garbis) mezkûr semtin esnaflarındandı. İlk defa onun davetlisi olarak mevzuubahis lokantaya gittim. Daha sonra ise bir başka arkadaşla gitmiştim.

BORSA-LOKANTASI'nın en enteresan yanı; tüccarından küçük dükkâncılara varıncaya kadar, birlikte hoş sohbet yemek yemeleri idi ki, bu durumu bizzat görebilmiş, canlı bir şahittim.

Merhum, Radyocu Garbis'in ifadesine göre, bu samimiyetin faydasını görenler de olmuş ve sohbet esnasında muhatabının maddî sıkıntı geçirdiğini gören tüccarlardan herhangi birisi yardım elini uzatır ve muhatabı da işini gördükten sonra borcunu öderdi.

Senet, menet mi? Ne seneti, ne bonosu!.. O yıllarda henüz "sözün senet yerine geçtiği" esası devam etmekteydi ve zaten borcunu ödemeyen olursa, değil alacaklının, komşularının dahi yüzüne bakamaz ve o semtte işi kalmazdı.

Evet meşhur "BORSA-LOKANTASI"nın, Türk, Ermeni, Rum ve Musevi müşterileri, böylesine bir kenetlenme ile İstan-

bul töresini o tarihlerde yaşatabilmekteydiler, ya bugün?.. Her ne ise geçelim!..

BELDE-İ ŞÂHÂNE'NİN MEŞHUR PİYANGOCULARI

"EMİNÖNÜ-BAHÇEKAPISI ve SİRKECİ" üçgeninin bahse değer yönlerinin sergilendiği bu madde de; İstanbul'un meşhurlarından "Piyango-Bayilerine" hiç temas etmemek, tabiî ki eksiklik olurdu. Zira içlerinde en namlı olanı kurduğu müessese şubeleriyle birlikte günümüzde de varlığını sürdürebilmektedir ve bu durum hiç de hafife alınamaz. Çünkü, bir genç hanım, sırf kendi gayret ve çabalarıyla, Türkiye çapında isim yapmış ve kurduğu iş, sadece kendisini değil, çevresini de doyurabilecek seviyeye erişebilmiştir.

Şöyle ki, piyangoculuk işine Eminönü'nde atılmış ve mezkûr semtte meşhur olup, daha sonra ülke çapında sesini duyurabilmiştir. Bu kabiliyetli insan, "NİMET ÖZDEN" yâni hepimizin bir şekilde duyup, tanıdığımız meşhur, "NİMET ABLA"dır.

İstanbul'un simgesi olabilmiş, biri diğerinden meşhur olarak, hemen her semtin bir veya birden fazla simgeleşmiş simaları vardır ve "Millî Piyango" işinin de kendine has meşhurları vardır ki, onlar da İstanbul'un meşhurları arasında kendine has yerlerini almışlardır.

"MİLLÎ PİYANGO"NUN ÖZET TARİHÇESİ

Osmanlı'nın son dönemlerinde başlatılan ve "özel kuruluş"lar tarafından uygulanıp, Cumhuriyet idaresine geçildikten sonra tam mânâda bir iş sahasına dönüşerek, günümüzdeki hüviyetini kazandı. Bu meyanda, İstanbul halkı tarafından benimsendikten sonra, ülke çapında yayılmasıyla; "Devletimizin" de dikkatlerini çekerek, gayet önemli bir gelir kaynağı hâline dönüşmüştür.

Piyango ve piyangoculuk nedir, ne değildir!.. Önce şu hususu belirtmekte fayda vardır; piyango çekilişlerinde dudak uçurtacak rakamlarla ikramiye sunmak ve küçük esnaf ile memurla-

rın ömür boyu çalışsa da asla elde edemeyeceği muazzam bir serveti; "Bir veya 3-4 kişi arasında paylaştırmak" ülkemizin hemen her bölgesinde; muhtelif tembeller, emeksiz kazanç peşinde koşarak asalaklaşanlar yetişmesine, istemeyerek zemin hazırlamaktır. Dahası,"kumar illetine" yine istemeyerek kapı açarak, bu menhus hastalığın mikrobunu yaşatmak, gibi yanlışlara zemin hazırlayıp; insanlarımızdaki çalışma, üretme melekelerini köreltmek demektir.

Piyango'nun ifade ettiği mânâya gelince, hemen her insanın yapmak isteyip yapamadığı, herhangi bir arzusunun gerçekleşebileceği "umudunu" sunan, bir "sabun köpüğü misali", "Umut" kapısıdır. Lâkin, açılabilmesi pek zor ve hatta mucize isteyen bir kapı!..

Dahası günümüze kadar kazananların hemen bir çoğu; kazandığı parayı, son kuruşuna kadar, "Bar ve Pavyonlarda" uygunsuz kadınlara yedirmişler ve hem kendileri tekrar beş parasız kalmış ve hem de hemen hiçbir "ḫayır kurumuna" en ufak bir faydaları asla dokunmamıştır.

Halkımızın özellikle fakir tabakasının rağbet ettiği At Yarışı, Spor-Loto, Millî Piyango vs. şans oyunlarından medet umması, ummaktan da öte; âdeta bütün benliği ile böylesi bir hayale kendisini kaptırması, gerçekten pek hazin bir durumdur.

Mezkûr illetin güçlü olduğu ülkeleri temelden sarsan ve hatta yıkım derecesine getiren, hep, "zahmetsiz, emeksiz, kazanç elde edebilme" illeti olmamış mıdır! Tabiî ki, böylesi akımlar, hemen her ülkenin halkını ahlâken çökertir ve böylece ülke hemen her tehlikeye karşı güçsüz olur.

NİMET ABLA GİŞESİ

İstanbul şehrinin "Millî Piyango Bayiliği" bahsinde önde gelmekle de kalmayıp, âdeta simgeleşen (5 kişi) olmuştu; (NİMET ABLA, UZUN ÖMER, TEK KOLLU CEMAL, CÜCE SİMON ve AYAKLARI KESİK HAMPAR)

Kadim İstanbullular'ın hangisine sorulsa, kayda geçtiğimiz bu beş ismi, âdeta ezbere bilir. İçlerinde en meşhuru ise, baştan

beridir sözünü ettiğimiz namıdiğer, NİMET ABLA'dır. Aksini iddia etmek ise, gerçekten büyük bir haksızlık olur. Zira, müracaat ettiğimiz kaynaklardan da anladığımıza göre; Nimet Abla bu alanda tutunabilmek için hayli mücadele vermeye mecbur bırakılmış. Çünkü, kendisini rakip kabul eden meslektaşlarından bazıları her daim onu baltalayabilmenin yollarını aramış ve ellerinden geldiğince yıpratabilmek gayesiyle hemen her yolu denemişler.

Ne var ki, bütün bu engellemelere rağmen, azimle yoluna devam ederek, namını günümüze kadar vardırabilmiş, ender yetişen bir iş kadını özelliğini göstermiştir.

Merhumenin özet biyografisi ise müracaat ettiğimiz kaynaklara göre aynen şudur;

Asıl adı, NİMET ÖZDEN olan ve piyango bayii olduktan sonra, NİMET ABLA lâkabı verilmiş ve müşterilerinin ziyade sempatisini kazanan bu namlı piyangocu hanım Şeyhülislâm Cemâleddin Efendi'nin (1848-1917) biraderinin çocuğu olarak takriben (1898) yılında dünyaya geldi ve hayli varlıklı bir ailenin evlâdıydı.

TAYYARE PİYANGOSU'nun meydana çıktığı (1926-1939) yıllarda, kocası, İsmail Efendi'nin Eminönü'ndeki dükkânında, "Tütün, kırtasiye ve piyango bileti" satmaya başlamış.

1937 yılında "Tayyare Piyangosu"nun, "23 tertibinde" bilet satışını bizzat üstlenerek; kendi malı olan küçük bir dükkânı bu işe tahsis etmiş ve Pangaltı'daki evini boşaltarak, dükkânının üstüne taşınmış.

NİMET GİŞESİ adını koyduğu bu dükkânı çalıştırmaya başladığında, (32 yaşlarında) genç bir hanım imiş, zamanla onu sevip, benimseyen halk kendisine (NİMET ABLA) lâkabını takmış ki, hâlâ günümüzde dahi bu lâkabı ile bilinir, bu lâkabı ile anılır.

Onun yardımsever ve hemen herkese karşı saygılı oluşu ile gerçekten (Abla) lâkabına lâyık kişilik sergilemesiyle gönüllerde taht kurmuş ve bu durumu hayatı boyunca hiç mi hiç değişmemiş, şımarıp ben ne oldum dememiş.

Nimet Abla bu minvâlde işini sürdürürken, (1938) istimlâki dolayısıyla dükkânını değiştirmeye mecbur kaldı ve yine Emi-

nönü olmak üzere, yeni bir dükkâna geçti. Yeni Vâlide Camii'nin Hünkâr Mahfili altına düşen ve tramvay caddesinde bulunan, (29-31) numaralı dükkân onun iş mekânı oldu ki, günümüzde de mevcut bulunan bu dükkân Nimet Abla'ya pek uğurlu gelmiştir.

1939'da (Millî Piyango İdaresi'nin kuruluşu ile bonservis alan Nimet Hanım, idarenin bayiliğini üstlendi. (1939-1940)ta "Türk Hava Kurumu Piyango Direktörlüğü" tarafından; (Yaptığı bağışlar ve düzenli ödemeleri) dolayısıyla, "takdir belgesi" ile ödüllendirildi.

Mezkûr başarıları ve tutumlu oluşuyla, daha sonraki yıllarda, bir çok mülk edindi ve ayrıca Esentepe'de kendi adını taşıyan bir cami inşa ettirdi: NİMET ABLA CAMİİ.

İstanbul-Eminönü semtinde "Piyango Bayiliği"ne başlayıp, aynı zamanda piyangoculuğun simgesi mevkiine erişebilen bu acar iş hanımı, 1978 yılında vefat ederek, Hakkın rahmetine kavuştu ve 14 yıl sonra, kocası İsmail Efendi de Hanımı'nın yanına göçtükten sonra, evlâtları olmadığından, kurduğu müessese şubeleriyle birlikte, piyango gişeleri yeğenleri tarafından çalıştırılmaya başlandı ki, halen tüm kuruluşları faaldir. (2002)

TEK KOLLU CEMAL GİŞESİ

Merhum Cemal Bey'in asıl mesleği askerlik olup, orduda "Ast-Subay" iken geçirdiği bir kaza neticesi, tek kolunu kaybedince, son derece sevdiği mesleğinden ayrılmaya mecbur kalmış ve böylece hanımı ile birlikte "Piyango Bayiliği" yapmaya başlamış.

Dükkânı, "Nimet Abla Gişesi"nin hemen yanındaydı ki, günümüzde onun yerinde, başka esnaflar iş yapmaktadır. Merhum'un, "Asker kökenli" oluşu, halk tarafından çabuk benimsenmesine yaramış ve böylece hayli tanınmıştır. (14)

14- Piyangoculardan; Cüce Simon ve ayakları kesik Hampar aynen Uzun Ömer gibi, mesleklerini icra ettikleri mahaller maddelerinde kayda geçirilicektir.

YENİ VALİDE CAMİİ'NİN KEMERLİ GEÇİDİ

Yeni Valide Camii'nin Hünkâr kasrı mahfili ile birlikte, Selâtin Camii'ne apayrı bir zarif görünüm sergileyen müştemilâtının meşhur "Kemerli Geçit"i, başta olmak üzere; "Eminönü, Bahçe-Kapısı ve Sirkeci" çevresi, bendenizi her daim etkilemişler.

Yukarıda bahsini ettiğim o muhteşem kemeri hemen her gördüğümde; altından geçip, diğer tarafa gidersem, eski devirlerin şâşâlı çok renkli halk pazarlarından birisi ile karşılaşabileceğim gibi bir hisse kapılırım.

Bahsini ettiğim "Kemerli Geçit"e deniz tarafından girildiğinde hemen çıkıştaki sol tarafta, bir "Kemeraltı Sahafı" mevcuttu ki, bu durumunu, 1957 istimlâk yıllarına kadar muhafaza edebilmiştir. Kemeraltı-Sahaf'ında hemen her konuda ve her yaşa hitap eden; "Dergi, kitap, çizgi-resimli mecmua" vs. bulunurdu.

1947'lerde mezkûr sahafı keşfettiğimde benim için bir hazine kaynağı sayılan bu değerli dükkân, bendenizi hayli sevindirmişti. Çünkü, onun yerini ilk ben keşfetmiş oluyordum.

Gerçekten de hemen bir çok arkadaşım için bu hazine menbaı bir meçhul idi. Çünkü (1940)lı yıllarda çocukluk çağından henüz kurtulmak üzere olan gençler, evlerinden hayli uzak olan mahâllere gidemezlerdi. çünkü, evlerinden asla müsaade edilmezdi.

Nitekim, ben dahi, değerli ağabeylerimden, Yenikapılı merhum, "Marangoz Misak" sayesinde öğrenebilmiştim. Hiç unutmam; Rumlar'ın "Paskalya", Ermeniler'in, "Zadik" adıyla andıkları ve Türkler'in de "Yumurta Bayramı" olarak adlandırdıkları; Hz. İsa Aleyhisselâm'ın, çarmıha geriliş ve Göğe Çıkışı'nın, Hıristiyanlarca kutlanan bayramda Yenikapı'daki evimizin kapı eşiğinde oturmuş; merhum Babamın, beni sinemaya götürüp götürmeyeceğini kara kara düşünüyordum. Ne mi düşünüyordum.

15-16 yaşlarındaki erkek çocukları her ne düşünürlerse onu, yâni, yeterli yaşta ve bir de yeterli harçlığım olsa da kendi başıma; sinema başta olmak üzere, bayram yerlerine gidebilsem ve hemen her dilediğimi de alıp yiyerek, Bayram'ın tadını ziyadesiyle çıkarabilsem.

İşte böylesi "buruk-pembe" hayallerimi, Misak Ağabeyim gerçeğe çevirmiş ve o günü, tüm hayallerimin büyük bir kısmını tam mânâda gerçekleştirmişti ve tabiî ki, bu Cenâb-ı Hakkın ben aciz kuluna mucizevî bir lütfu idi.

Evet, bu beklenmedik lütuf; Cenâb-ı Hakkın, küçük Levon'a bir bayram armağanı idi. Zira, marangoz Misak Ağabeyim, bizim evimizden hayli uzakta oturmaktaydı ve iş veya gezmek sebebiyle Yeni-Kapı dışında çıkabilmek için, daha üstteki sokaklardan birisini tercih etmesi lâzımdı. Özetle çıkış güzergâhı bizim evin sokağından hayli uzaktı ve buna rağmen bizim evin önünden geçmişti. Peki bu mucize değil de neydi!

Yavaş ve yumuşak bir sesle konuşurdu ve bana hitaben:

– Levon seni gezmeye götüreyim mi?.. deyince, heyecandan âdeta küçük dilimi yutacaktım ki, Misak Ağabeyim cevap beklemeden annemden izin aldı. Annem bayramlıklarımı giydirdikten sonra ikimizi de uğurladı. Misak Ağabeyim ile Tren-İstasyonu'nun altından geçerek, Kemâliye Caddesine çıkınca, âdeta dünyalar benim oldu. Evet; gerçekten gezmeye gidiyorduk, bu hatıram aklıma geldikçe, aynı heyecanı duyar ve marangoz Misak Ağabeyimi rahmet ile anarım!

Misak Ağabeyim ile birlikte ilk Beyoğlu'na çıktık ve o yıllarda Beyoğlu'nun en popüler muhallebicilerinden; ÖZSÜT-MUHALLEBİCİSİ'nde tatlısına varıncaya kadar, bir güzel karnımızı doyurduk. İstiklâl Caddesi'nin en namlı muhallebicisi olan "ÖZSÜT", günümüzdeki meşhur "SARAY-MUHALLEBİCİSİ"nin hemen karşısında üç katlı bir binada idi ve her katı bu işe tahsis edilmişti. Sırası gelmişken, (1940'lı, 1950'li) yıllarda, muhallebiciler, özellikle kız arkadaşınızı gezdirirken, ona ikramda bulunmak istediğiniz zaman, kesenize en uygun ve de en ehven olan mekânlardı. Zira bunun için cüzdanınızın kabarık olması şart değildi. Çünkü muhallebicilerin mamûlleri gayet ehven fiyatlarda müşteriye takdim edilirlerdi. Meselâ, "Tavuk-Suyuna Çorba 15 kuruş", "Tavuk-Suyuna Tereyağlı Pilâv; Sade 25, Tavuklu 30 Kuruş" "Muhallebi, Sütlâç, Tavuk-Göğsü, Kazandibi, Aşure, Keşkül, Zerde, Fırın-Sütlâcı" bütün bu sütlü mamüllerin porsiyonu; "25-30 kuruş" civarı idi.

Her ne ise, biz yine konumuza dönelim. Öz-Süt Muhallebicisinde bir güzel karnımızı doyurduktan sonra meşhur (LÂLE-SİNEMASI)na giderek; (EHLİ SALÎP MUHAREBELERİ) adlı filmi seyrettik ki, oynatıldığı hemen her sinema salonunda hilâfsız gişe hasılatı yüksek olmuş ve hatta, ilk gösteriminde gişe-rekorları kırılmıştır.

Haçlı-Seferleri'ni mevzu edinen bu muhteşem yapımın rejisörü, yeri asla dolmaz çok yönlü rejisörlerden merhum, Cecil B. De Mille idi ve "Tarihî yapımlarda" bilhassa dikkatleri çeken bu büyük sanatçı, bu yapımında gerçekten harikalar meydana getirmiş olağanüstü bir kabiliyet sergilemişti.

İngiltere Kralı Arslan Yürekli Richard rolünü oynayan meşhur aktör "Henry WİLCOXON" ve Mukaddes Belde Kudüs'ün müdafaasını üstlenen ve Avrupalı barbarlara âdeta kan kusturan İslâm Hükümdarı Selâhaddin Eyyûbi'yi temsil eden meşhur İngiliz Aktörü, "Sir Ian Keith"in, muhteşem bir şekilde sergilediği kompozisyon, gerçekten insanı âdeta büyüleyen bir özelliğe sahipti.

Hele, Haçlı Krallar'ın ordugâhına gelerek onlarla görüşürken, Fransa Kralı'nın; (biz kalabalık ve sizden güçlüyüz) demesine cevap olarak, pelerinin kenarını sağ eli ile yana iterek, sağ elini kaldırıp, yarım daire çizer şekilde Haçlı Krallarına gür bir sesle:

– TOPUNUZUN LEŞİ İÇİN TOPRAK BOLDUR ASYADA, deyişi hâlâ kulaklarımdan gitmez ki, o an tüm sinema salonu ayağa kalkmış, kendilerinden geçmişçesine alkışlayarak, tezahürde bulunmaktaydı. Evet, pek muhteşem ve bizlere gurur verici bir andı.

Ne gariptir ki, sonraki yıllarda ve tv'mizde bu yapım hiç mi hiç oynatılmamıştır...

Misak Ağabeyimle, Beyoğlu dönüşü tünele binerek, Karaköy'e geçtik, elini omzuma koyup bana: "Levon, var mısın, Yeni-Kapı'ya kadar geze geze yürüyerek gidelim! Yorulursan, tramvaya bineriz" deyince, pek sevindim ve derakap kabul ettim. Zira, yeni yeni yerler keşfedecek, ertesi günü arkadaşlarıma

hemen hepsini ballandıra ballandıra anlatacaktım, hem de neler anlatacaktım neler!..

Galata-Köprüsü'nü geçerek, yeni Vâlide Camii önüne geldiğimizde, bu muhteşem Selâtin Camii'ni yakından görebilme fırsatını bulduğum için gerçekten mutlu olmuştum. Çünkü; Köprü'de yürüdüğümüz müddetçe; gözüm hep ona takılmış ve o azametli görünüşü, bana hep Selâhaddin Eyyûbi'yi hatırlatmıştı.

Caminin "Kemerli Geçidi"ne girip diğer tarafa çıktığımızda, hemen sol tarafta bir sahaf dükkânı görmem mi!..

O an bütün mutluluklar benim olmuştu ve sahafın dükkânının önüne açtığı kitap sergisi ise benim açımdan müthiş bir şey idi. Çeşitli kitap, mecmua vs. bütün bunlara bakarken âdeta başım dönmüştü... Hele içlerinde benim pek sevdiğim ve o devrin en popüler çocuk mecmuası 1001-ROMAN ciltlerini gördüğümde büsbütün kendimden geçtim...

Bizim neslimizin çocukluk yıllarının çocuk mecmuaları takriben şunlardı: 1001-ROMAN, ATEŞ-ÇOCUK, YAVRU-TÜRK, ÇOCUK-HAFTASI.

Benim en çok sevdiğim mecmua olan 1001-ROMAN pazartesi günleri neşredilir ve 5 kuruşa satılırdı. Eski sayıları ise 100 para idi. Mezkûr mecmuanın çizgi-roman kahramanları ise bir çoktu; (TARZAN, KIZIL-MASKE, MANDRAKE, KAHRAMAN TAYYARECİ-GABİN, YILDIRIM POLİS KİNG, İKİ-İZCİ, MASKELİ SÜVARİ, KAHRAMAN PİLOT, BRİK BRADFORD, POLİS HAFİYESİ, X-9 BAY TEKİN, BAY ÇETİN) resimsiz romanlardan bazıları ise şunlardı. (BİZANS'I DEVİREN TÜRK, YEŞİL MUMYA, MACERA ÇOCUĞU, BEYAZ ATLI SİPAHİ vs.)

Yukarıda kayda geçtiğimiz resimli romanlar ise, bizlere "tarih sevgisi" aşılamaktaydı. Bir başka ifade ile; (bir çocuğun anlayabileceği bir üslubla, yüce tarihimiz sevdirilmekteydi, sırası gelmişken; tarihimizi en âlâ şekilde tefrika eden ve okutan çocuk mecmuası ise ÇOCUK HAFTASI adlı mecmua idi ve mektepte, öğretmenlerimiz dahi tavsiye etmekteydiler. Evet bizim neslin çocukluk yıllarının çocuk mecmuaları bunlardı ve hemen her çocuk bunlardan birisini muhakkak okurdu.

İşte Sahaf'ın sergisinde hayranlıkla seyrine daldığım o meşhur (1001 ROMAN) ciltleri, böylesine dolu dolu bir mecmua serisinden müteşekkildi.

Bendeniz öylesine dalmışım ki, Misak Ağabeyim'in bana seslenişini ancak omzuma dokunduğunda fark ettim:

– Ne o Levon, pek dalmışsın, her ne istiyorsan, söyle alayım, hiç çekinme! demişti.

Yüzüne baktım, gözleri yaşarmıştı ve "okumayı seveni ben de severim" dedi. Evet, okuyamamış olmanın ıstırabı yüzünden okunmaktaydı ve heyhât ki, çoğu arkadaşım o durumdaydı ve ortalama tahsil hayatları "ilk öğrenim" seviyesini aşamamıştı!..

(1001-Roman)ın bir de 15 günde bir neşredilen "Özel Sayısı" vardı ve bu sayı, mecmuanın kahramanlarından birisine tahsis edilirdi. Bir adet özel sayıdan rica ettim, yenisinin fiyatı; (15 kuruş) idi. Misak Ağabeyim; hem özel sayıyı ve hem de bütün bir cilt alıp koltuğumun altına yerleştirdi. Dünyalar benim olmuş ve artık gözüm hiçbir şey görmemekte ve bir an evvel eve gidip, bu hazineyi gözden geçirmeyi düşünmekteydim!..

Evet, saygıdeğer okuyucularım, meşhur "Kemerli-Geçit"teki unutamadığım hatıram budur ve Eminönü'ne her inişimde oraya bakar o sahafın hep orada olmasını arzularım. Ancak günümüzde maalesef sahafın yerinde, çeşitli çantalar vs. satılmaktadır. Lâkin, karşıya geçmeden bakarak, onun orada olduğunu hep tahayyül eder ve öylece avunurum!..

Çoğu zaman düşünürüm; Misak Ağabeyim o zamanlar, gezmeye götürdüğü o küçük mecmua sevdalısının bir gün yazdığı bir kitabında kendisine de yer vererek, onu da anacağını acaba hiç düşünmüş müdür. Hiç sanmıyorum, çünkü, o yıllarda bendeniz dahi, yazar olacağımı hiç mi hiç düşünmemiştim. Benim o yıllarda arzum ve hayalim, DENİZ-SUBAYI olabilmekti. Her ne ise geçelim ve tekrar o mutlu güne dönelim.

Misak Ağabeyimle birlikte bizim eve geldik ve Ağabeyim beni velilerime teslim ettikten sonra evine doğru yollandı. Lâkin, bana hediye alındığını öğrenen merhum babam, âdeta küplere bindi ve beni bir güzel okşadıktan sonra, hediye alınan mec-

mua cildini de, evdeki, mecmualarımı da hemen hepsini yaktıktan sonra beni alıp Misak Ağabeyimin evine gitti. Mecmua cildi için ödenen ücreti tüm ısrarlara rağmen ödedi ve evimize döndük ama, bendeniz hâlâ ağlamaktaydım!..

Lâkin, daha sonraki yıllarda merhum babama hak verecek derecede olgunlaşabilmiş ve yakın bir aile dostu dahi olsa; ailemizden habersiz pahalı hediye almanın yanlış olduğunu idrak edebilmiştim.

Merhum Babacığım, en doğru olanı yapmış ve bana ağır bir ceza vererek, böylesine yanlışlar yapmamam lâzım geldiğini öğretmişti. Evet öğretmişti ki, lâkin, bu yaşa geldiğime yâni Hz. Allah bağışlarsa, (4 torun) olmasına rağmen, bendeniz hâlâ o pırıl pırıl (1001-ROMAN) cildini hatırladığımda içim sızlar!.. Yâni belli bir şey ki, yaşım büyümüş ve fakat bendeniz hâlâ çocuk kalmışım galiba!..

Ulu Allah; Beybaba'ma da Misak Ağabeyime de gani gani rahmet eylesin. Zira her ikisi de iyi ve dürüst insanlardı.

Bahçe-Kapısı bahsi henüz kapanmamışken, BAHÇE KAPISI-YERLİ MALLAR PAZARI'ndan söz etmemiz, yerinde olur. Çünkü, o yılların giyime meraklı olup da ısmarlama takım elbise yaptıranların, genç, yaşlı hemen her erkeğin titiz olanı, BAHÇE KAPISI YERLİ MALLAR PAZARI mamüllerini tercih eder; "Hereke, Feshâne ve Merinos yünlerinden imâl edilmiş" kostümlük kumaşlardan 2 provalı olmak üzere Yerli-Mallar'ın özel terzilerine diktirirlerdi. Mevzuubahis kostümler ise o zamana göre gayet ehven fiyatlarla müşterilere takdim edilmekteydi.

Meselâ, bendenizin doğduğu yıl olan 1933'te kostüm fiyatları, kalitesine göre fiyatlandırılarak, gazete ve mecmua ilânlarıyla devrin müşterilerine iletilmiştir ki, birer belge niteliğindedir. (22, 50 lira, 25, 50 lira, 27, 50 lira, 30, 50 lira, 34, 50 lira)

BAHÇE KAPISI'NIN ŞEKERCİLERİ!..

BAHÇE KAPISI'nın şekerleme imâl eden müesseseleri de pek meşhurdur ve bilhassa; "Akide ile çifte kavrulmuş badem

şekerleri" hakikaten bahse değerdir. Ancak, her şeye rağmen diğer semtlerdeki meşhur şekercileri de bu meyanda hatırlatmakta fayda var. Zira, hemen bir çok semtin meşhur olmuş şekercileri mevcuttur. Ancak, onların hemen her birisi de icraat gösterdikleri semtler içinde kayda geçilecektir. Dolayısıyla, bu satırlarda biz şimdilik, Bahçe-Kapısı Şekercileri'ni kayda geçeceğiz.

Bahçe-Kapısı Şekercileri'nin en meşhuru, bilindiği gibi, (HACI-BEKİR ŞEKERCİSİ)dir. Mezkûr müessese, varlığını günümüze kadar sürdürebilmiş ve ayrıca namı hudutlarımızı çoktan aşmış bir firmadır.

Ne var ki, biz bu müessesenin tanıtımına geçmeden, en az onun kadar temiz ve leziz mamülleri bulunan ve tarihî olma açısından da ayrıca diğeri gibi değer kazanabilir aynı firmayı önce veriyor ve bilâhare de diğerine geçiyoruz efendim.

ŞEKERCİ HAFIZ MUSTAFA

Bahçe-Kapısı, "Hamidiye Caddesi"nde (1864 yılında) tesis edilmiş; eski hâne numarası (90) günümüzdeki ise (84-86) olan bu meşhur ve tarihî şekerci dükkânın kurucusu merhum, HAFIZ MUSTAFA EFENDİ'dir.

Çeşitli akide şekerleri ile çeşitli şekerleme mamülleri; reçel çeşitleri, çeşitli şerbet ve fundan şurupları, baklava başta olmak üzere çeşitli tuzlu-tuzsuz hamur işleri yanı sıra, İstanbul'da nam salmış çok meşhur "Tahin-Helvası" ile de tanınmış ve bu namını günümüzde de devam ettirmektedir.

Ayrıca, mezkûr müessesenin personeli de müşteriye hizmet açısından gerçekten takdirlere şayandır. (2002)

HACI BEKİR ŞEKERLEMELERİ
(Alimuhiddin-Hacı Bekir)

Bilindiği gibi, (Akide)nin sözlük manası; (inanılan veya inançla bağlanılan şeydir.) Osmanlı-Türk İmparatorluğu devrinde Yeniçeriler'e aylık dağıtıldığı (ulufe) günde Saray avlusunda muhteşem bir sofra kurulurdu. Ziyafette hazır bulunanlardan Sadr-ı A'zam başta olmak üzere, Divan-ı Hümâyûn mensupları-

na, yemekten sonra, tablalar içinde özel imal edilmiş şekerler ikram edilirdi. Saray-ı Hümâyun'un meşhur "Helvahanesi"nde özel surette hazırlanan bu nefis şekerlerin, aynı derecede özel olan ayrıca bir manası vardı. Şöyle ki; askerin bir şikâyeti olup olmadığı, şeker tabaklarının getirilmesiyle anlaşılır ve tabakların getirilmesi; askerin hemen hiçbir şikâyeti olmadığının müjdesi olurdu. Dolayısıyla İstanbul halkı için "Dirlik, düzen ve huzurun" simgesi olarak bilinir ve mevzuubahis şekerlere de AKİDE ŞEKERİ denirdi.

Evet, meşhur AKİDE ŞEKERİ'nin özet tanıtımı budur ve mevzuubahis şekeri en âlâ şekilde imâl ederek, zaman içinde (Şekerci Başılık) unvanı ile taltif edilen ve günümüzde dünya çapında tanınmış olan meşhur HACI BEKİR MÜESSESESİ'nin kurucusu, Hacı Bekir Efendi olmuştur.

1700'lerin ortalarında Bekir Efendi, Kastamonu'nun Araç ilçesinde doğmuştur. Hamidiye-Medresesi'nde eğitim görmekte iken, öğrenimi yarı bırakarak bir şekercinin yanına çırak girmiş. Mesleğini severek çalıştığından kısa zamanda işçi, kalfa ve ustalık seviyesine erişmiş ve böylece İstanbul'a yerleşmeye karar verdikten sonra, henüz 18 yaşlarında körpecik bir genç olmasına rağmen, 1777 yılında Bahçe-Kapısı'nda bir dükkân açmıştır. Günümüzde hâlâ mevcut olan bu dükkân, Bekir Efendi'ye pek uğurlu gelmiş ki, 226 yıldır sapsağlam kalabilmiş ve günümüzde de (2002) müşterilerine en âlâ şekilde hizmet vermekte berdevamdır.

Bekir Efendi, Bahçe-Kapısı'nda açmış olduğu dükkânında, "Şeker ve Lokum" imâlatına girişip, "Balşerbeti, Pekmez ve Un" ile yaptığı lokumları satışa sunmaya başlayınca, İstanbul sakinlerince pek beğenilmiş, bu meyanda Avrupa'da "rafine şeker" üretimine geçilince, mevzuubahis şeker İstanbul'a da gönderilmiş ve ayrıca "Nişastası"nın keşfi de zuhur edince, bu durum Bekir Efendi'nin işine yaramış.

İş hayatında yapıcı olması şartı ile hemen her yeniliğe açık olan Bekir Efendi, rafine şeker ile nişastayı denemeye karar verince, şekerlemelerinde kullanmaya başlamış ve gayet olumlu

netice aldığında ise, gerçek lokum böylece meydana çıkmış. Bekir Efendi'nin lokumlarının lezzetine hemen hiçbir lokumcunun imâl ettikleri erişememiş, dahası "Tarçınlı, Güllü, Portakallı, Limonlu, Sakızlı" akide şekerleri de imâl etmeye başlayınca, bizzat kendi buluşu olan bu şeker türü de son derece rağbet görür ve nefis damak tadı, hemen her müşteriyi "Akide" tiryakisi yapar.

Sultan II. Mahmud Hân döneminde (1808-1839) Saray-ı Hümâyûn'dan Bekir Efendi'nin şekerleriyle ilgilenenler olunca, onun şekerlerini de kendi şekerlerinin yanı sıra tatmaya başlarlar. Bekir Efendi'nin itina ile hazırladığı özel formüllü şekerleri ile lokumlarının damak zevkine varıldıktan sonra, tamamen benimsenmiş ve böylece Ferman-ı Humâyûn ile (Saray-Şekerci Başısı) ilân edilip, onurlandırılışı, bu dönemdedir.

1817 yılında, "Hacca giderek, Hac vazifesini ifa edip, hacı olunca, tabiî olarak "Hacı Lâkabı" ile anılmaya başlandı ve böylece, (HACI BEKİR EFENDİ) olarak bilindi. Meslekî şöhreti ise her geçen gün biraz daha yayılmakta ve hatta hudutlarımızın dışına taşmaktaydı.

Nitekim, İngiltere'ye giden Hacı Bekir, lokumunun lezzetini İngilizlere de tattırdı ve böylece (Turkish Delight) yâni, "Türk zevkini", Türk tadını, dünyaya tanıtmaya başladı.

Bu çok yönlü, hünerli ve meslekî başarılarına millî duygularını da katabilen ve "Şekerleme sahasında ben de varım" diye cihana haykıran Hacı Bekir Efendi, 1850 yılında vefat edince, yerine mahdumu, Mehmed Muhiddin Efendi geçmiş, bir başka ifadeyle, nöbeti devir almış. Muhiddin Efendi de aynen babası gibi maharetli ve idealist olduğunu çalışmalarıyla ispat etmiştir. "1873 Viyana ve Fransa, 1888 Köln fuarlarında gümüş madalya, 1897 Brüksel ve 1906 Fransa fuarlarında da altın madalya kazanmıştı.

Amerika Birleşik Devletleri'nde, İngiltere, Fransa, Hollanda gibi belli başlı ülkelerde birer şube açarak, Okyanus ötesi ve Avrupa'dakilerin Türk şekerciliği karşısında şapka çıkartmalarını sağladı.

Ne var ki, bu dinamik ve maharetli Muhiddin Efendi, genç yaşlarda vefat edince, tasarladığı bir çok yeniliği de işleme koyamadan beraberinde götürmeye mecbur kaldı.

Nöbeti devralan ise henüz (10 yaşlarında) bir çocuktu. Ancak, Ali Efendi diye bilinen bu zatın daha doğrusu bu çocuğun öyle becerikli ve öyle dirayetli bir anası vardı ki, idareyi devralanın çocuk olmasının hiçbir mahzuru kalmamaktaydı.

Küçük Ali'nin annesi, "Reşkimelek" hemen her şekilde oğluna yardımcı olarak; (HACI BEKİR ZADE ALİ MUHİDDİN MÜESSESESİ TİCARİYESİ) ni hiç aksatmadan yürüttü ve bu meyanda; Bahçe-Kapısı'ndaki dükkânları karşısında ikinci bir dükkân daha açmakla kalmayıp; KARAKÖY, GALATA, TEPEBAŞI, PANGALTI, ÇARŞIKAPI, BEYOĞLU, PARMAKKAPI, KADIKÖY'den başka Mısır'ın İskenderiye ve Kahire gibi meşhur şehirlerinde de şubeler açtı.

Bu meyanda "soyadı kanunu çıktığında da; Genç Ali, Ali Muhiddin Hacıbekir" adını alarak, üç nesli bir arada yaşatabilme düşüncesini tahakkuk ettirdi.

Ali Efendi, 1974 yılında vefat ettiğinde, nöbeti damatları Doğan Şahin ile iki kızı; "Nazlı ve Hande" aldılar.

Küçük bir dükkânda; el emeği, göz nuru ile geceli gündüzlü çalışarak, "Akide ve Lokum" imâl eden Hacı Bekir Efendi'nin iki asır evvel tesis ettiği mezkûr müessese, günümüzde "Buharlı Kazanlarla" daha rahat bir üretim yapabilmekte ve üretimin yüzde 30'u; Yeni-Zelanda, Fransa, Londra ve ABD'ye ihraç edilmektedir.

Pendik'te açılan fabrikada takriben 100 kişi çalışmakta olup; her biri 20'şer çeşit çikolataları, tatlıları, şekerlemeleri, lokumları, reçelleri, badem-ezmeleri, çevirme ve tahin helvası imal edilerek halka sunulmaktadır.

1851 yılında İstanbul'a gelen, "Maltalı Ressam, Amadeo Preziosi", Merhum Hacı Bekir'in o tarihî dükkânında; bir çocuklu hanıma şeker tartarken, tespit ederek çizdiği meşhur yağlıboya tablosu, günümüzde; Paris-Louvre Müzesi'nin özel koleksiyonu arasında bulunmaktadır ki, bizler için bir gurur vesilesi sayılması en tabiî hakkımızdır.

Hacı Bekir Müessesesi'nin dillere destan olan bir de meşhur DEMİRHİNDİ-ŞERBETİ vardır ki, hemen her yaz oradan gelip

geçenler, bu buz gibi nefis şerbeti içebilmek için âdeta kuyruk olurlar.

KURUKAHVECİ MEHMED EFENDİ

(Taze elden, taze pişmiş kahveler... Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı vardır) darbımesellerini hemen her kadim İstanbullu'nun bilmemiş, duymamış olmasına asla ve asla imkân yoktur. Çünkü, "Türk-Kahvesi" ile sohbet hemen her İstanbullu'nun vaz geçemeyeceği bir tutkusu idi, yine de tutkusu olmakta berdevamdır.

Hemen bir çoğumuzun tiryakisi olduğu, dünyaca meşhur, "Türk-Kahvesi"nin çekirdeklerini; XVI. asırda, Kanuni Sultan Süleyman Hân'ın, "Yemen Valisi" Özdemir Paşa İstanbul'a getirmiş. Böylece Saray-ı Hümâyûn tarafından benimsendikten sonra, Türk kültüründeki yerini kısa zamanda alarak, bilhassa Belde-i Şâhane halkı tarafından öylesine ilgi görmüş ki, dünyaya yayılmasına birinci derecede rol oynamış. Zira, İstanbul'a gelen o yılların seyyahları bizde tattıkları bu nefis nesneyi, ülkelerine de götürmekte ihmâl etmemişlerdi.

Nitekim, 1615'te "Venedikli Tacirler" lezzetine doyamadıkları bu nesneyi, ülkelerine götürerek tanıtmışlar, böylece yayılan şöhreti her geçen gün biraz daha artarak; 1650 yılında Marsilya'ya ihraç edilmeye başlamasına kadar sürmüş ve daha sonraları hemen her tarafa yayılmıştır.

1683 yılında "VİYANA-KUŞATMASI" esnasında, tercüman Kolschitsky'nin aracılığı ile Avusturyalılar da "Türk-Kahvesi"ni beğenip benimsemişlerdi.

MEHMET EFENDİ FİRMASI'NIN DOĞUŞU

Esnaftan Hasan Efendi; XIX. Asrın ikinci yarısında, baharat ve çiğ-kahve satan bir dükkân açar. 1857 yılında dünyaya gelen mahdumu Mehmed Efendi ise ilk "Fatih Timurhan Mektebi" ve daha sonra ise "Süleymaniye Medresesi"nde eğitim gördükten sonra, babasının dükkânında çıraklığa başlamış.

O yıllarda kahve çiğ-çekirdek olarak satın alınıp evlerde kahve tavalarında kavrulup, el değirmenlerinde çekildikten sonra pişirilip içilmekteymiş. Bu usûl Cumhuriyet Devletimizin kuruluşundan sonra; (1960)lara kadar hemen bir çok evde devam etmiştir. Yeşil renkte olan çiğ-kahve çekirdekleri evlerde kavrulur pirinçten imâl edilmiş el değirmenlerinde çekilip, bilâhare, pişirilip içilirdi. Ev hanımlarının aralarında sohbet ederken bir yandan kahve çekmeleri, bir nevi alışkanlık hâlini almıştı ve sohbetlerine ayrı bir çeşni katmaktaydı. Bendenizin ilk gençlik yıllarına kadar süren bu durum, bizim evimizde de mevcuttu ve Teyzem Araksi'nin çektiği kahvenin tadı bir başka olurdu ve mahalleli onun çekip pişirdiği kahveye bayılırdı. Hele "Birinci Cihan Harbi" yıllarındaki zar zor bulunan ve tabiî ki her eve giremez "çoğunluğu nohut" olan kahve ise, İstanbullular'ın pek hatırlamak istemedikleri hatıralardandır. "Kahve karaborsacılığı"ndan "Kahveye nohut karıştırıp" hileli kahve satanlar ile aynı sistemi uygulayan kahvehanelerin sahipleri, yakalandıklarında hayli hapis yatmışlardı.

Denecektir ki, Mehmet Efendi'nin kahvesi var iken, niçin çiğ-kahve alınıp evlerde hazırlanırdı? Doğrudur, ancak, çiğ-kahve daha ucuza gelir ve fakir olanlar daha ziyade bu usulü uygulardı.

Gelelim, Genç Mehmed Efendi'nin babasında çalıştığı yıllara. Babasının yanında kahveciliği A'dan Z'ye öğrenen ve bu mesleği daha cazip duruma getirmeyi tasarlayan Mehmet Efendi, dükkânı babasından devraldıktan sonra, çoktandır tasarlayıp bir türlü uygulayamadığı bir usulü tatbik sahasına koydu ve kendi keşfi olan bir formüle göre, kavurup öğüttükten sonra satışa sunduğu kahvesi pek beğenildi. Tiryakilerin rağbeti ile dükkânının önünde uzun kuyruklar oluşmaya başladı. Günümüzde dahi (2002) aynı durum devam edip gitmektedir.

Kavrulduktan sonra "dibeklerde" dövüle dövüle öğütülen özel formüllü kahvesi tutunduktan sonra, yavaş yavaş isim yapmaya başladı ve KURUKAHVECİ MEHMED EFENDİ adı; "Kahve ticareti alanında" gerçekten bir simge hâline dönüştü.

1871 yılında kurukahveciliği bir meslek hâlinde benimseyen Mehmed Efendi, 1931 yılında vefat edince, mahdumları: Hasan, Hulusi, Ahmed ve Rıza Efendiler nöbeti devralıp baba mesleğini en az onun kadar benimsediler.

"KURUKAHVECİ" soyadını alan ailenin en büyüğü, "Hasan Selâhattin Kurukahveci" (1897-1944) baba mesleğini sadece yurt içinde değil, aynı zamanda yurt haricinde de tanıtmaya başladı.

Hulusi Kurukahveci (1904-1934) ise, 1930'ların teknolojisinden istifade ederek, "toplu üretimi" gerçekleştirdi ve İstanbul-Tahtakale'de Mimar Zühtü Başar'a büyükçe bir dükkân inşa ettirdi. Günümüzde hâlâ kullanılmakta olan bu dükkân; üç katlı, betonarme görkemli bir bina olup; bodrum katı, depoları, zemin katı değişik bir ışıklandırma sistemi ile donatılmış satış bölümü dışında kalan diğer katlar ise idarî personele tahsis edilmiştir.

Genç yaşta vefat eden Hulusi'nin yerine Ahmet Rıza Kurukahveci (1912-1985) geçti. Ahmet Rıza daha ziyade "reklam üzerinde durdu" ve tabiî ki faydasını da ziyadesiyle gördü.

Ahmet Rıza Kurukahveci'nin vefatından sonra ise Mehmed Efendi'nin torunları nöbeti devraldı. "Mehmed ve Hulusi Kurukahveci."

Eminönü ve Bomonti'de kurdukları yeni ve modern tesislerinde hizmet sunmaya başlayan torunlar, mevzuubahis müesseseyi dev bir Türk kuruluşu hâline sokmayı başardı: Amerika, İngiltere, Almanya, Belçika, İspanya, Avusturya, Danimarka, Avustralya, Yeni-Zellanda ve Hong-Kong gibi ülkelere ihracat yapabilerek "Türk Kahvesi"ni sevdirebilme şerefine eriştiler.

3. BÖLÜM

BİR TARİHÎ KASABA: YEŞİLKÖY

Şehr-i İstanbul'un batı kesiminde, "Marmara-Denizi" kıyısında, Rumeli istikametinden bakınca; Florya, Ataköy ile Bakırköy arasında kalan ve Bakırköy ilçesine bağlı Yeşilköy İstanbul banliyölerinden olup, pek şirin bir sayfiye köyüdür. 1960'lı yıllarda süratle gelişerek ayrı bir semt hüviyetine bürünen (Yeşil-Yurt) ise, onun uzantısı olarak devam etmekte ve Yeşilköy'ün hudutları böylece; Yeşil-Yurt'ta tesis edilmiş, "HAVA HARP OKULU" ile birlikte, "Aya-Mama" deresi çizgisine kadar uzanmaktadır. Florya ve bir zamanların "Sayfiye-Köyü" durumunda olan meşhur "Galatarya" – "Şenlik-Köy" hudutları ise; "Belediye Dinlenme Kampı Tesisleriyle" çizilir.

Kuzeyinde, "Sirkeci-Halkalı Tren Yolu" ve onun kuzeyinde ise ATATÜRK-HAVA LİMANI mevcuttur. Güneyinde bulunan "Marmara-Denizi" kıyısını süsleyen tarihî koyu ise, başlıbaşına ayrı bir özellik taşır. Zira, tarihî yapısı, bu kıyı şeridinde doğmuş ve gelişmiştir.

1924'lerde yâni, Cumhuriyet'in ilânından sonraki yıllarda (1930 tarihî düşen) kaynaklar da mevcuttur. İstanbul'un idarî yapısının değişimi döneminde, mezkûr köyde uzun yıllar ikamet etmiş bulunan ünlü yazarlarımızdan merhum, Hâlid Ziya Uşaklıgil (1866-1945) tarafından, gerçekten yakışan (YEŞİLKÖY) adıyla tesmiye edilmiştir.

1924 yılına kadar kullanılmış olan tarihî adı ise, bir Hıristiyan Aziz'e ithaf edilmiş ve onun adı ile tesmiye edilerek, "Ayios-Stefanos" adı asırlarca varlığını sürdürmüştür.

Mevzuubahis vak'a'nın tarihî hikâyesi ise özetle şudur:

DİN ŞEHİDİ BİR AZİZ "AYİOS-STEFANOS"

Hıristiyanların ilk "Din Şehidlerinden" olmakla birlikte, aynı zamanda ilk "Sargavag"larındandır. (15)

Gamaiel'in çömezi olup, hamisinden sonra "Din değiştirdiği" için Yahudiler'in nefretine hedef olmuş ve "Hz. Musa"ya küfrettiği gerekçesi ile suçlanıp; "Kudüs-Din Mahkemesi" tarafından yargılanıp suçlu bulunarak idama mahkûm edilip, "Şeri Kanunlara" göre taşlanarak feci şekilde şehid edilmiştir. (M.S. 33)

BİZANS'IN SAHİL KASABASI AZİZ'İN ADINI NASIL ALDI!..

Yukarıda özetlediğimiz trajik vak'adan yıllar sonra, Filistin'de yapılan bir araştırma esnasında mezkûr "Din Şehidi"nin kabri bulununca, dönemin Bizans İmparatoru, Konstantinus'un emri ile Şehid Aziz-Stefanos'un kemikleri, Bizans'ın Başkenti, Konstantiniyye'ye getirilirken, mevzuubahis köyün sahil burnu önlerinde aniden patlak veren müthiş bir fırtına sebebiyle, gemi sahile yanaşmaya çalışmış ve Aziz'in kimliklerinin bulunduğu sanduka kurtarıldıktan sonra, gemi parça parça olmuş, kazazede görevli heyet ile denizciler, sahile çıkarak, nispeten yüksek bir tepecikte çadır kurup, lâhdi içine koymuşlar, bilâhare İmparator Konstantinus'un huzurunda yapılan bir törenle Aziz'in kemikleri (Altın bir sanduka)'ya konmuş ve gömüldüğü yerin üstüne bir kilise inşa edilerek, "Ayios-Stefanos" adına tesmiye edilip; "Rum-Ortodoks Kilisesi" olarak, ibadete açıldı. (16)

15- Ermenice, "Sargavak", Rumca, "Diyakos" denen mezkûr sıfat; Papazdan bir alt rütbede olan kilise hizmetkârına verilmiştir.

16- (Lâtinler'in ileri sürdükleri iddia isnatsızdır. Zira, delil olarak ileri sürebilecekleri herhangi bir nesne ellerinde yoktur. Mevzuubahis Aziz'in kemiklerini muhafaza eden sanduka ise meçhul bir yere gömülmüş ve bunu Bizanslılar bir sır olarak saklamışlardır.

Ne var ki, sürekli düşman akınlarını dikkate alan Bizans idarecileri, burasını tehlikeli bulup; Altın-Sanduka içinde muhafaza edilen Aziz'in kemiklerini, sanduka ile birlikte başka bir mahalle naklettirmişlerdir ki, neresi olduğu günümüze kadar meçhûl kalmıştır. Diğer taraftan mezkûr Kilise de kendi kaderine terk edildi.

Ayios-Stefanos Köyü'nde (10-12) gün kadar misafireten kalan kazazedeler ise; kaldıkları sürece, çevre çobanları tarafından et ile doyurulmuştur mevzuubahis vak'anın zuhuruna kadar "kurban-adamak" gibi bir âdetleri olmayan Rum-Ortodoksları mevzuubahis vak'aya atfen, hemen her yıl, köyün sahilinde "kurban" kesmeyi âdet edinmişlerdir.

Ayios-Stefanos Kasabası: Bursa, Mudanya, Gemlik tarikiyle, "Konstantinopolis"e gelecek yolcuların ilk konakladıkları mahal olması dolayısıyla, o tarihlerdeki nüfusu; yüksek rütbeli görevlilerden müteşekkil olup, hemen her nevi konfor ve şaşaa'nın var olduğu bir belde olarak dikkatleri çekmekteydi.

Ancak, Üçüncü-Büyük Arap Seferinde; Bizans muhasarasından bir netice alınamayacağını anlayan Halife bin Abdül-Aziz, kendisinden önceki Halife; Süleyman Bin Abd-ül-Melik tarafından düzenlenen bu seferi iptal ederek, orduyu geri çağırtmış ve böylece, seferi orduya komuta eden, komutan Mesleme (kusurlu) Abd-ül-Melik, sefer dönüşü Ayios-Stefanos'u âdeta yerle bir edercesine harap etmiştir.

Merhum Türk Seyyahı Evliya Çelebi; kayda geçtiğimiz mevzuya temas ederken; "Kasaba'nın 500 memurevi, iki kilisesi, bir küçük çarşısı mevcut olup" havası pek nefistir, demektedir.

Merhum, Evliya Çelebi, "6 Haziran 1640" tarihinde İstanbul'a vardığında demek ki "Ayios-Stefanos" anlattığı durumda imiş. Halbuki, Ayios-Stefanos; koca bir belde görünümünde olup, Kasaba'dan ziyade bir şehir panoraması sergilemekteydi. Evet, daha önceki konumu buydu. Peki nasıl olmuştu da merhum, Evliya Çelebi'nin kayda geçtiği duruma gelmişti. Bunu öğrenebilmek için, "IV. Haçlı Seferi"ni dikkate almak ve o dönemin Bizansı'nı gözden geçirmek elzemdir. Zira bu hayırsız değişim,

o yıllarda zuhur etmiş pek dehşet verici bir trajedi böylece tarih sayfalarında kanlı yerini almıştır.

Dolayısıyla, tarihî belge olması bir yana; "Avrupa-Hıristiyanları"nın "Doğu-Hıristiyanları"na nasıl bir gözle baktıklarını ki, (günümüzde de değişen bir şey yoktur) açıklıkla meydana koyması açısından gayet elzemdir.

1203 yılının IV. Haçlı Seferi'ne ait muhaberatta savaşçıların "23 Haziran 1203" tarihinde, Saint-Etienne Manastırı yakınlarında karaya çıktıklarından bahsedilir.

IV. Haçlı Seferi esnasında Lâtin – Orduları, Başkent Konstantiniyye'yi işgâl etmeden evvel, 23 Haziran 1203 tarihinde karargâhlarını mezkûr kasaba civarında kurmuşlar. Latin donanması ise kasabanın açıklarında demirlemiş, Lâtin Orduları Başkomutanı, "Dandalo"; Ayios-Stefanos Kilisesi'nde bir ayin icra ettirerek, "Tanrı'nın zafer kapılarını açmasını" dilemiştir.

Tarihçi, "Gustava Schlumberger" ise, "Avrupa-Haçlıları"ndan söz ederken:

"Bu arada onlar Başkent'in "Sûr-Kapıları"nın yakınlarındaki "Ayios-Stefanos" banliyösü'nü de ele geçirip, meşhur "Şatosu" ile birlikte harap ettiler, kaydını geçmektedir. Bakınız; Pars Tuğlacı Sayfa; 98

Evet, Avrupa Haçlıları; neyin adına yaptıkları bilinmez lâkin, sadece "Ayios-Stefanos"u değil, aynı zamanda; "Septimum-Mesiresi" ile "Bakırköy" Baş-Kent Konstantiniyye'yi de, soyup soğana çevirmişler; Aya-Sofya Katedrali'nin "Aya-Sofya Camii" içinde Rum Rahibeleri'nin ırzına geçmişler, Patriklik makamına bir fahişe oturtup, "mukaddes kupa içinde" şarap içirtip seks şarkıları söyletmişler vs.

Yukarıdaki kayıtlardan da anlaşılabileceği gibi, yağma ve talan hareketleri esnasında pek çirkin ve de pek iğrenç hadiseler de zuhur etmiş ve tabiî ki, bütün bunlar Hıristiyanlık (!) adına icra edilmiştir.

Bizim nâçiz bir eserimiz olan, FATİH VE FETİH OLAYI serlevhalı kitapta da mezkûr trajik vak'a, tüm detaylarıyla işlenmiştir.

Hangi sebeple olursa olsun, bu uğursuz vak'aya temas etmek mecburiyeti duyduğumuzda, her daim; Roma-İmparatorluğu'nu meydana getiren, başarılarıyla Avrupa Medeniyeti üzerinde sayısız tesirleriyle vurduğu damgasını günümüz dünyasına kadar getirtebilen, büyük devlet adamlarından "JÜLSEZAR"IN, (M.Ö. 102-44) şu tarihî sözünü hatırlarız:

BARBARLAR, HARABELERİ DE HARAP ETMİŞLER...

AYİOS-STEFANOS'UN OSMANLILAR ELİNE GEÇİŞİ VE AYİOS-STEFANOS'TAN YEŞİLKÖY'E BAKIŞ

Ayios-Stefanos aynen, "Merkezi-İleri Karakol" konumu arz eden Septimum Mesiresi gibi, Bizans'ın fethinden evvel, Osmanlı topraklarına katılmış ve çilekeş beldelerin her ikisi de; "Din Kardeşleri" tarafından, hemen her şekilde kahredilmesi de böylece son bulmuştur.

Şöyle ki, Sultan II. Mehmed Hân'ın (Fatih) iradesi üzerine derhal harekete geçen, "Dayı Karaca Bey" kumandasındaki, "Osmanlı-Akıncıları"; Bizans'ın Trakya'daki bir çok merkezi ile birlikte, (1453) Şubatı'nda, Bakırköy'ün ileri karakolu konumundaki, "Ayios-Stefanos"u da fethetmişlerdi.

Mevzuubahis harekât esnasında, Ayios-Stefanos açıklarında zuhur eden (OSMANLI VE BİZANS) donanmaları arası "Deniz Savaşı"nın, Bizans Armadası lehine geliştiğini gören Sultan II. Mehmet Hân'ın; Ayios-Stefanos ile Zeytin-Burnu sahil boyu açıklarında, hareket halindeki gemilerin muharebelerini dikkatle izlerken, durumun aleyhte gelişmesine sinirlenerek, kendi Amiral'ine;

(- Bre Baltacı; başın Baltara gele!..) diye haykırarak, atını denize sürmesi vak'ası. Mezkûr savaşın en enteresan yönü olmuştur.

AYİOS-STEFANOS RUM-ORTODOKS KİLİSESİ

Daha önce kaydettiğimiz gibi, "Aziz'in kemikleri'nin naklinden" sonra, kendi kaderiyle baş başa bırakılan ahşap kilisenin zamanla tabiî olarak harabeye dönmesinin ardından köy sakin-

leri, başkent halkından edindikleri maddî yardımla; "yangın felâketiyle karşılaşıp, tamamen harabeye dönen" mezkûr ibadethanenin yerine, yenisin inşa etmişler. 1841 yılına kadar, köy sakinlerinin ibadetlerine hizmet veren bu ibadethane de bir yangın felâketi geçirince, bu sefer de, Barutçubaşı,Boğos Bey Dadyan'ın maddî yardımıyla, (kârgir) olarak üçüncü defa inşa ettirilmiş. Rum Ortodoks Büyük-Patrik'i, Metropolit Meletios tarafından, "2 Eylül 1845" tarihinde muhteşem bir ayinle, ibadete açılmıştır.

Günümüzde (2001) mevcut bulunan kilise, bahsini ettiğimiz kilisedir. Zaman, zaman restore edilerek temiz ve sağlam olarak muhafaza edilen mezkûr kilise binası, (1999 deprem)inde hayli hasar görmüş. Tekrardan restore edilerek, ibadete açılmıştır ve her Pazar normal hizmetini devam ettirmektedir. (2001)

REŞAD EKREM KOÇU GÖZÜ İLE YEŞİLKÖY

Merhum Reşad Ekrem KOÇU'nun meşhur ansiklopedisinde, özetle şu kayıt geçmektedir. Cilt: III. Sayfa: 1489.

– İstanbul'un Rumeli Banliyösinde; Cumhuriyet İnkılabı'nda adı (YEŞİLKÖY)e çevrilen eski, "Ayios-Stefanos" Türkiye tarihinde iki büyük vak'aya sahne olmuştur ki, biri; (1876-Harbi)nde Ruslar'la yapılan antlaşma, diğeri de (HAREKET ORDUSU)nun karargâhını bu köyde kurmuş olmasıdır.

Merhum Reşad Ekrem Koçu, Ayios-Stefanos'da zuhur eden iki talihsiz vak'adan söz ederek; sadece iki meşhur hadiseye dikkatleri çekmiştir.

Bunun asıl sebebi ise, pek değerli ansiklopedisinin (Y) harfine henüz gelmemiş olmasından doğmaktadır. Şayet mezkûr harfe gelebilme imkânı olabilseydi, bizler de Yeşilköy hakkında tarihin tozlu sayfalarında göçüp kayıplara karışmış nice önemli vak'a'nın gizemini tadabilecek şansı elde edebilecektik. Ne yazık ki, eşsiz kalemin ömrü vefa etmemiş ve bizler de bu muazzam bilgi hazinesinden yoksun kalma şansızlığına uğramışız!

"Ayios-Stefanos"un (Yeşilköy) tarihçesi elbette ki, mezkûr iki vak'a ile sınırlı değildir ve öyle sanıyoruz ki, şayet detaylı şekilde ele alınıp, tarihçesi tam manasıyla yazılacak olursa; en az iki muazzam ciltlik doküman meydana getirilebilir.

Nitekim, merhum KOÇU da gayet değerli ansiklopedisinin bir çok maddesinde, Yeşilköy ile bağlantılı kayıtlar geçmiş ve özellikle ünlü aile DADYANLAR ile yakınan ilgilenmiştir. İmparatorluğun o büyük hizmetkâr familyasına lâyık oldukları değeri ziyadesiyle sunmuştur.

Öyle sanıyoruz ki, daha yazacak bir çok meçhul kalmış vak'a ile Yeşilköy'ün tarihî zenginliklerini gün ışığına çıkarabilecekti..

Zira, merhum Reşad Ekrem Koçu Hoca; hakikatleri dile getirebilme babında; (Dinî ve Irkî hırslara) takılarak bir takım kamuflajlara asla tenezül etmeyen, ender yetişen idealist şahsiyetlerdendi!

Ne denir; Mekânı cennet olsun!..

Gerçekten de, "Dadyanlar"ın hayat hikâyelerini; Devlet hizmetleriyle birlikte değerlendirenler, Dadyanlar'ın Yeşilköy'ün tarihinde hayli geniş bir yer kapladıklarını gayet iyi bilirler.

Meselâ, ünlü İstanbul-Tarihçisi merhum, "EREMYA ÇELEBİ KÖMÜRCÜYAN" meşhur, (İSTANBUL-TARİHİ) adlı eserinde, Ayios-Stefanos maddesinde şu enteresan kaydı geçmiştir ki, Ayios-Stefanos tarihinde Dadyanlar'ın ne derece önemli bir yere sahip olmuş olduklarını belirtebilmesi açısından gerçekten bahse değerdir. (17)

– Şayet "Ayios-Stefanos" veya "San-Stefano" yerine, "DADYANLAR-KÖYÜ" adı verilseydi, daha yerinde bir değerlendirme olurdu inancındayım. Çünkü, Dadyanlar bu köyü hemen her şekilde canlandırıp ihya etmiş bir ailedir

Keza, bu nâçiz eserde A'dan Z'ye ele aldığımız Dadyanlar maddesindeki kayıtlar da ayrıca dikkate alınacak olursa, merhum, Kömürcüyan'ın düşündüğünde gerçekten haklı olduğu ve durumu abartmadığı açıklıkla görülebilir.

Denecektir ki; Dadyanlar üzerinde niçin bu derece durulmaktadır Gayet basit; çünkü, hemen her Türk-Ermenisi'nin vatana ve devlete olan hizmetleri, "Bir takım hamaset ruhlu kim-

17- (İSTANBUL – TARİHİ) Yazan: Eremya Çelebi KÖMÜRCÜYAN Sayfa: 406. "Ermenice"

seler tarafından, külliyen hasıraltı edilerek, gözlerden uzak tutulmaya çalışılmakta ve böylece, (ASALA) vs. gibi "Türk düşmanı örgütler" adıyla Ermeniler'in anılması ve de yeni nesilleri, onlardan nefret etmeyi aşılayabilme gayreti gütmektedirler ki, hâlâ öyledir. (2001)

Türkiye'de maalesef böylesine yanlış, böylesine sakat bir görüşün temsilcileri, bilhassa; "Siyasî alanda" dilediklerince at oynatabilmektedirler ki, onlara bu imkânı sağlayan da siyasiler'in "oy kaygısı" içinde böylelerine göz yummalarıdır!..

Halbuki bu sakat fikir yapısı, dünlerde Türkiye'ye hiçbir kazanç sağlayamadığı gibi, günümüzde de hiçbir şey kazandıramaz ve tam tersi; Türkiye'yi bölüp, parçalayabilme gayreti içinde olan malûm fraksiyonlara, istenmeden yardımcı olunur.

Tasavvur edilebiliyor mu; sözde İstanbul tarihine önem vererek semt semt tanıtmaya çalışan bir takım kalemler, kayda geçtikleri semtlerin sakinlerini tanıtma bahsinde, özellikle "ırkî hırslar" üzerinde durmakta ve bilhassa; "Ermeni oldu mu" ya es geçmekte veya yanlış bilgilerle, yeni nesillere tersinden tanıtmaktadırlar!.

Bu hususta ne derece haklı olduğumuzu açıklıkla meydana koyan bazı örnekleri aynen geçiyoruz: [18]

1- (Sultan II. Mahmud ve daha sonra Sultan Abdülmecid de Padişahlığı zamanında yanında oğulları Abdülhamid ve Reşad Efendi'ler Kızı Fatma Sultan olduğu halde bir çok kez dinlenmek ve İmparatorluk tesislerini gezmek amacı ile Yeşilköy'e gelmişlerdir. Buraya geldiklerinde Barutçubaşı'nın ünlü konağında kalmışlardır.

1877-78 Türk-Rus Savaşı (93 savaşı) sonunda buraya Ruslar'ın gelmesi üzerine dünya basınındaki çeşitli yayınlarda yer alan bir çok resminden yakından bilebildiğimiz bu muhteşem konak, 1950'lere kadar büyük bir bölümü ile ayakta iken yıktırıl-

18- Dadyanlar hakkında, diğer Ermeni ileri gelenleri bahislerinde olduğu gibi; yanlış ve yakıştırma sözde bilgiler pek çoktur. Dolayısıyla diğer Ermeni büyüklerinde olduğu gibi, inanılır kaynaklara ve ciddî belgelere dayanmayan hemen hiç biri kayda itibar edilmemesi ve yazarı Ermeni asıllı dahi olsa, verdiği bilginin ciddiye alınmaması, en doğru davranış olur.

mış, konağa bağlı sağlam kalan yegâne bölümü ise 1976 yılının son aylarında yanmıştır Sayfa: 11.

2- Sultan Abdülmecid 1842 yılında Yeşilköy'de bugün yeni yapılan caminin köşesinde, eskiden Barutçubaşı Konağı'nın yanında yer alan üstü namazgâhlı mermerden güzel bir çeşme yaptırmıştır vs) Sayfa: 11.

3- Yeşilköy tarihi açısından önem taşıyan ve daha önce iki defa yapıldığı hâlde yanarak harap olan Rum-Kilisesi, 1845 yılında Barutçubaşızade Boğos Bey tarafından yeniden kârgir bir yapı olarak yaptırılır vs.

4- 19 Ekim 1848 Perşembe tarihli; "Journal de Constantinople"de ilgi çekici bir haber vardır: "Yeşilköy Atölyelerinde yapılmış olan demirden buharlı bir gemi tamamen bitirilmiş ve birkaç gün içinde Sultan ve gerekli Bakanlar önünde törenle denize indirilecektir vs."

Bu haberler Yeşilköy'de bu tarihlerde bir tersanenin olduğunu göstermesi ve burada bir buharlı geminin yapılıp denize indirilmesini bildirmesi açısından "Denizcilik Tarihimiz" yönünden de ayrı bir önem taşımaktadır. Sayfa 13 Bakınız: TURİNG-MECMUASI, Sayı: 70-349. Ekim: 1983.

Önce TURİNG-MECMUASI'nın kayıtları üzerinde duralım ve birinci pasajı değerlendirelim. Deniyor ki; (Padişahlar Barutçubaşı'nın Konağında kaldılar. Peki kimdir bu Barutçubaşı veya Barutçubaşıları...

Bu tanıtım, "Dadyanlar bölümünde" ziyadesiyle mevcut olduğu için tekrarında bir mânâ yoktur ve zaten yorumuna da lüzum görmemekteyiz. Zira hemen her sualin cevabı mezkûr bölümde ziyadesiyle mevcuttur!..

Deniyor ki: Sultan Abdülmecid 1842 yılında Yeşilköy'de, günümüzde yapılan caminin köşesinde, eskiden Barutçubaşı Konağının yanında yer alan üstü namazgâhlı mermerden güzel bir çeşme yaptırmış.

Evet doğrudur, ancak verilen bilgi eksiktir ve tarihî belge açısından bu eksiklik önemlidir. Tamamı ise şudur:

Merhum Sultan Abdül-Mecid Hân; 1842 yılında Dadyanlar'ın Konağı'nın sağ tarafına düşen köşedeki hemen arkasında 1960'lı yıllarda inşa edilmiş bir cami ve hemen arkasında Rum-Mektebi mevcuttur. Bir Namazgâhlı Çeşme yapılmasını irade buyurmuş ve bizzat kendisine irade buyurulmasını şereflerin en büyüğü sayan Boğos Bey Dadyan, çeşmenin inşası ile bizzat alâkadar olmuş ve bütün giderini doğrudan kendi karşılamıştır.

Bezm-i Âlem Valide Sultan Çeşmesi adıyla tesmiye edilen ve günümüzde de mevcudiyetini muhafaza eden "Namazgâhlı-Çeşme" mermerden inşa edilmiş zarif bir yapıdır. Üstündeki kitabesi ise, "Hattat Mehmed Vuslatî" tarafından ta'lik yazıyla yazılmış, altışar mısralık, altı satırdan müteşekkil kitabesi ise, 17 beyitten ibarettir ve son beyitinin mânâsı işe şudur:

(Padişah bu çeşmeyi âb-ı hayat olarak yaptı.
Sen hemen iç ve Abd-ül-Mecid Hân'a dua et)

Evet meselenin aslı yâni verilen bilginin tamamı budur ve bundan da ayrıca yoruma lüzum görmemekteyiz.

Rum-Kilisesi'nin kârgir olarak yapıldığı bahsinde, kiliseyi yaptıranın; (Barutçubaşızade) olduğu kaydının geçilmesi, fevkalâde yanlıştır, zira merhum Boğos Bey Dadyan; sadece Dadyanlar familyasından olmayıp; aynı zamanda "Barutçubaşı ve Baruthâneler Nazırı" idi. dolayısıyla kimliğinin tam yazılması, tarihî bilgi açısından elzemdir.

Keza, (Journal de Constantinople) adlı mevkutede; "19 Ekim 1848 Perşembe günü neşredilen ve Yeşilköy-Tersanesinde imâl edilmiş bir buharlı demir gemi haberini" değerlendiren mezkûr mecmua yazarı; (..... Yeşilköy'de bu tarihlerde bir tersanenin olduğunu göstermesi ve burada bir buharlı geminin yapılıp denize indirilmesini bildirmesi açısından "Denizcilik Tarihimiz" yönünden de ayrı bir önem taşımaktadır; diyerek Fransız mecmuası kanalı ile büyük bir keşifte (!) bulunduğunu sanarak, sevincinden havalarda uçmaktadır.

Hâlbuki, yukarıdaki satırları yazan muhterem, şayet Yeşilköy Tersanesi konusuna "hamaset duygularla" eğilmiş olmasaydı, herhâlde daha sıhhatli bilgiler edinebilirdi.

Nitekim Dadyanlar bölümünde bu hadise, detaylı şekilde işlenmiştir. Ancak, bu maddeyi özetle tekrar işlemeyi münasip görmekteyiz. Zira, yorumu da içindedir.

1848'de Zeytinburnu Demir Fabrikasında; "OHANNES, SİMON ve BOĞOS DADYAN BİRADERLER" İngiliz Gemi Mühendisi Philips'in çizdiği planları aynen uygulayıp; ilk yerli Zırhlı-Gemi yapımını gerçekleştirdiler ve (Eser-i Hadid) adına tesmiye edildi.

Adını kayda geçtiğimiz ansiklopedideki madde kayıtlarına gelince, gerçekten içler acısıdır, buyurun okuyun:

Günümüzde Yeşilköy nüfusunun büyük çoğunluğunu geçmiştekinin aksine, "Türkler" oluşturmaktadır. Çok az sayıda kalmış (Rum ve Ermeni) nüfus yanında yabancı şirket veya misyonlarda çalışanlardan meydana gelen ve konutları burada bulunan bir yabancı nüfus vardır. Bakınız: (Dünden bugüne – İSTANBUL ANSİKLOPEDİSİ) Cilt: VII. Sayfa: 512, Madde Yazarı: Halûk KARLIK, (KÜLTÜR BAKANLIĞI VE TARİH VAKFI'NIN ORTAK YAYINIDIR)

Kültür Bakanlığı ile Tarih Vakfı'nın ortak yayını olan koca bir ansiklopedide, hele İstanbul'u materyal edinmiş bir iddialı yapımda, böylesi yanlış ve "hamaset duygularla" kaleme alınmış bir yazının yer almış olması, gerçekten; hem düşündürücü ve hem de hayret vericidir.

Hayret vericidir, zira ciddi bir ansiklopedide böylesi bir hata gözlerden kaçabilmiştir. Belki istemeyerek ve belki de yanlış inançlar sebebi ile böylesi acı bir hataya düşülmüştür. Ancak, nevi her ne olursa olsun, yapılan yanlışı, "Üzücü olmaktan ziyade yaralayıcıdır, kırıcıdır", çünkü, "Irkî ayırım" hemen her ülkede her daim felaket getirmiş, ülke bütünlüğüne gölge düşürmüştür.

Mevzumuzun dışına çıkmamak ve fakat, ülke bütünlüğümüzün temel akidelerini esas almak kaydı ile birkaç satırla bu bahsi kapayacağız.

A–Yeşilköy nüfusunun büyük çoğunluğunu, geçmiştekinin aksine, Türkler oluşturmaktadır.

Bu ne demektir. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan her fert, Türkiyeli'dir ve Türk'tür. O hâlde bu ifade ile ne söylenmek istenmiştir.

B– Çok az sayıda kalmış "Rum ve Ermeni" vs.

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı durumundaki, "Rum ve Ermeni" Türk sayılmamakta mıdır? Bunları; "Vergi veriyor, askerlik görev ifa ediyor, yeri gelince bu aziz vatan için canını vermekten asla çekinmiyor "misali çoktur" ve yine de Türk sayılmıyor öyle mi!..

C–Mardinli Kuyumcular'ın "öteden beri" bu semtte yoğun yaşadıkları bilinir deniyor.

Mardinli Kuyumcular bahsinde ele alınan SÜRYANİ kavmi mensupları mıdır? Her ne ise, "Mardinliler" 1970'li yıllardan sonra, yâni Yeşilköy kadim sakinleri dışında yozlaşmaya başladıktan sonra, mezkûr semte rağbet etmeye başlamışlardır. 1970'li yıllara kadar, Yeşilköy'ün nüfus bütünlüğünü; Rumlar, Ermeniler, Türkler ve Museviler teşkil etmişlerdir ki, bunların bütününe; (Hıristiyan, Müslüman ve Musevi Türk) denmesi lâzımdır. Aksini iddia etmek ise, abesle iştigâldir.

Kuyumculuk bahsine gelince, bu konu ileriki sayfalarda yer alan KUYUMCULAR BÖLÜMÜ'nde bütün detaylarıyla işlenmiştir. Dolayısıyla tekrarına lüzum görmemekteyiz.

EVLİYA ÇELEBİ GÖZÜ İLE YEŞİLKÖY

Büyük seyyah, merhum Evliya Çelebi, meşhur Seyahatnâme'sinde Yeşilköy bahsinde özetle şu kaydı geçmektedir:

Bir gece orada (Yeşilköy) misafir kalıp sabahleyin gemicilerin haber vermesi ile acele kıyıya gelip yine gemiye bindik.

Tanrıya hamd olsun hafif bir rüzgârla "Bozburun-Girdabı"ndan kurtulup yelken açarak "Katırlı" adlı dağın dibinden, "Baba-Burnu" adlı yerde "Baba-Sultan" ruhuna Fatiha okuduk.

İstanbul kıyılarında "5 mil" daha giderek, "Ayios-Stefanos" kasabasına vardık.

Ayios-Stefanos kasabası; Madyan oğlu Yanko İstanbul'u yaptığı zaman oğlu, "Ayios-Stefanos" dahi bu şehri yaptığı için, ondan bozma olarak Ayios-Stefanos derler.

Deniz kıyısında Bostancıbaşı hükmünde bir subaşılıktır. Bir yasakçı kolluğu vardır. Eyûb Mollasının nahiyesi hükmündedir.

Kâfirler zamanında büyük şehirmiş. Şimdi "500 memur evli" bir Rum kasabasıdır. Bir zaviyesi, bir küçük çarşısı, iki kilisesi vardır. Havası çok güzeldir.

EVLİYA ÇELEBİ: (1611-1682 veya 83)

"25 Mart 1611" tarihinde İstanbul-Unkapanı'nda dünyaya gelen Evliya Çelebi; mufassal ve muazzam bir "Seyahatnâme" yazmakla, hem Türk edebiyatına katkıda bulunmuş ve hem de dünya çapında ün yapmıştır. "Seyyah, memur ve asker" olan Evliya Çelebi, bir çok sefere de iştirak etmiştir.

Babası, "Saray-Kuyumcubaşı"sı idi. Padişah imamı olan Evliya Mehmed Efendi'nin yakın dostu olan Kuyumcubaşı, Derviş Mehmed Zıllî, oğluna "Evliya" adını vermiş ve böylece ünlü seyyahın adı, Evliya Çelebi olmuştur.

Aile etrafı aslen Kütahyalı olup, Kütahya'nın Zereğen mahallesindendir. Vefat tarihini (1683) gösteren kaynaklar da mevcuttur.

EREMYA ÇELEBİ GÖZÜ İLE YEŞİLKÖY

Daha ziyade İSTANBUL TARİHİ adlı mufassal seyahatnamesiyle bilinen, ünlü seyyah, "Eremya Çelebi KÖMÜRCÜYAN" da (1637-1695) Yeşilköy'e deniz tariki ile ayak basmış (1641) aynen Evliya Çelebi gibi, kısa bir gezinti yaptıktan sonra aynı yıl içinde (1641) şu kaydı düşmüştür ki, "Evliya Çelebi" ile hemen hemen aynı ifadeleri kullanmış olduğuna göre; her iki ünlü seyyahın Ayios-Stefanos'u ziyaretlerinde mezkûr köyde pek fazla bir değişiklik olduğu anlaşılmaktadır.

"Ayios-Stefanos o tarihlerde: "Bostancıbaşı yönetiminde ve 500 hanelik bir Rum köyü idi, küçük bir çarşısı, bir manastır ve iki kilisesi vardı." kaydını geçmekte olup, Bizans İmparatorluğu'nun Başkenti, "KONSTANTİNOPOLİ" bahsinde ise, şehrin kuruluşu ve aldığı isim hakkında şu kaydı düşmüştür:

"Denizde seyran ederek şimale doğru ilerleyince, "Bizantya"-"İstanbul" karşınıza çıkar. Malûmunuz olduğu veçhile, "VİZANDİS" adlı bir kral, bu şehri çok eski bir zamanda inşa etmiş, adını ise "VİZANDYA" koymuş ve burada müstakilen saltanat sürmüştür.

Sonra ise, 'Büyük Konstantinos' gelmiş, şehri surlarla çevirmiş ve ona kendi adını vermiştir: "Constantinopoli"

Not: Eremya Çelebi KÖMÜRCÜYAN'ın özet de olsa, biyografisini vermemiş olmamızın yegâne sebebi, (Eserimizin 3'üncü ve son cildinde mevzuubahis yazarın biyografisinin detaylı şekilde verilmiş olmasındandır. (Saygılarımla. Müellifin notu.)

1938'LERDEN 2001'LERE YEŞİLKÖY

1938 yılı Türk insanı için, acı veren bir yıl olmasıyla birlikte, cihanın savaşa sürüklenmesi açısından da endişe verici bir yıl olmuştur.

Yüce Önderimiz, Gazi Mustafa Kemâl Atatürk'ün vefatı bizleri ne derece üzmüş ise, cihan savaşına doğru süratli sürüklenilmesinin de bizler dahil tüm cihanı aynı şiddette endişelendirmiştir!

Ancak, 1930'lu yıllar bu iki kara bulutun dışında değerlendirilecek olursa, dört dörtlük yıllar oldukları, inkâr kabul etmez bir gerçektir denebilir.

Niçin, dört dörtlük yıllardı; "Ekonomik rahatlık mı vardı?" denebilir. Zira o yıllara yabancı olan yeni nesiller için böyle düşünmek tabiidir!

Cevabı ise şudur. Hayır! İktisadî rahatlık yoktu ve hatta, ülkemizin çoğunluğu fakirdi. Lâkin, manevî açıdan öylesine muhteşem bir zenginlik var ki, günümüzün trilyonerleri dahi, hiçbir zaman o muhteşem hazineye erişemez ve zaten bu maddiyata tapınma inancıyla erişilebilmesine imkân yoktur.

Durum neydi? Aynen şuydu: İnsan sevgisinin yerini, "köpek sevgisi" almamıştı. Kadını; "Hanımefendi" erkeği; "Beyefendi" idi. Maddî değil, manevî değerler ön plândaydı. Meselâ, "sevgi, saygı, şefkat ve yardımlaşma" gibi sözcükler sadece lûgatlarda yer almamaktaydı.

Hele İstanbul'un sahil banliyölerinden "Florya, Galatarya – "Şenlikköy" ve "Yeşilköy" gerçekten birer nefis mesirelerdi.

Ne var ki, ilk "Avrupa-Harbi" – (1939) bilâhare "İkinci Cihan Harbi – (1941)" umum insanlığı temelden sarstı ve günümüz tabiri ile "ARTIK HİÇ BİRŞEY ESKİSİ GİBİ OLMAYACAKTI."

Savaştan sonra 1945 yılında, "SOVYET-RUSYA" ile "AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ"nin Avrupa'yı istilâ ederek, evet, üzerine basa basa söylüyorum, onlar, Avrupa'yı Nazi zulmünden kurtarmaya değil, sistematik şekilde, "Kendi inançları doğrultusunda Avrupa'yı işleyip, siyasî ve iktisadî hâkimiyetlerini kurabilmek" gayesiyle hareket ettiler.

Böylece önce Avrupa ve 1950'lerden sonra da Türkiye ve diğer ülkeler aynı cenderenin içine alındı, günümüzde artık arzu ettikleri noktaya rahatlıkla erişebilmişlerdir. Yâni, "KARŞILIĞI DOLAR OLMAYAN FİKİR, FİKİR DEĞİLDİR", felsefesinin benimsenmesiyle, tüm insanlık birer "robot hâline" sokuldu.

"Nazi zulmüne" gelince, "Nasyonal Sosyalist"ler, "Faşist"ler; şayet, Birleşik Amerika, Sovyet-Rusya, İngiltere ve Fransa gibi, o yılların "dev emperyalistleri"ne karşı çıkarak, onların sömürü sahalarına el atmış ve böylece, "arı kovanına çomak sokmuş" olmasaydılar; ne Alman ve İtalyan ırkçılığı, ne Yahudi katliamı ve ne de Adolf Hitler ile Benito Mussolini, kimselerin umurunda dahi olmazdı. Nitekim, "İkinci Cihan Harbi"nde takriben "50 milyon insan" telef olmuş iken, sadece "Musevi katliamı üzerinde durulması" ve günümüze kadar hep aynı vak'anın en trajik mizansenlerle dünya milletlerine takdim edilmesinin sadece bir insanlık görevi olduğuna inanılamaz. Meselâ, dünyaca bilindiği hâlde tamamen unutulmaya terk edilmiş olan meşhur "Katiyn – Ormanları Faciası ki bu trajik vak'a da; kimi kaynağa göre, "4 buçuk bin" kimi kaynağa göre de "18 bin" Polonyalı muhtelif rütbelerde esir subaylar; "Elleri tellerle arkaya bağlı olarak hunharca Ruslar tarafından katledilip, muhtelif çukurlara atılmış ve bilahare üstleri toprakla örtülmüştür" Hemen hiçbir zaman anılmazlar!

Musevilerin durumu ise, âdeta dillere destandır ve hemen herkes gayet rahat bilir. Çünkü, gün geçmez ki, şu veya bu sebeple anılmasınlar !..

Bu niçin böyledir? Cihan-Siyonizmi'nin güçlü propagandasından mı? Hayır, asla! Amerikan emperyalizminin "Orta-Doğu Politika"sı sebebiyle böyle olmaktadır. Yoksa, "Yahudi-Soykırımı" vs. dünya emperyalistlerinin asla ve asla umurlarında dahi değildir. Nitekim Yahudi düşmanlığı kendi ülkelerinde dahi mevcuttur.

Dolayısıyla; "1930-1940 ve son 1950"li yıllar kademeli olarak aranan, özlenen yıllar olmuş ve de olmaktadır. Yâni 1945'te Avrupa, 1960'larda ise Türkiye ve benzeri ülkelerin kendilerine has yaşantılarını yitirmeleriyle, kayda geçtiğimiz yılları yaşamış olan nesillerin rüyalarından çıkmamasının hemen bir çok sebebi vardır ki yazmakla bitmez.

Günümüzde hemen hiçbir açıdan tatmin edici olmayan, asıl kimliğini yitirmiş İstanbul ve onun sevimli banliyölerinden "Yeşil-Köy" (1939-1950)li yıllardaki, özlenen yaşantısını (1960)'lara kadar sürdürebilmiştir. Gerçekten bahse değer bir güzelliğe, bir yaşantıya sahiptiler ve öylesine muhteşem bir hayat tarzı mevcuttu ki, hemen bir çok parmak ısırtabilecek kapasitedeydi!

Yâni tek kelime ile İSTANBULLU OLABİLMEK, HAKİKİ MÂNÂDA AYRICALIKTI...

İstanbul'un yaşantısındaki muhteşemlik, asırlara dayanan, "Örf ve Anane"nin sağladığı; sevgi, saygı, muhabbet, şefkat ve dürüstlük akidelerinden kaynaklanmaktaydı ve bu (5 esas); İstanbulluyu muhteşem bir zenginliğin kucağında, âdeta sermest etmekteydi.

1938 ile 1939'ların Yeşilköyü'nde ise gerçekten bir nefis köy yaşantısı mevcuttu ve sakinleri de mütevazı hayatlarını sürdürmekteydiler. Ancak, 1938'lerde Yeşilköy'ün "yabancıları" her geçen gün biraz daha artmaya başlamıştı ve bu yabancıların içlerinde, muhtelif rütbelerde askerler de mevcuttu. (İngiliz, Alman ve İtalyanlar) dan müteşekkil bu yabancıların ekseriyetini, "İngilizler" teşkil etmekteydi ve en ziyade rağbet ettikleri mahal ise

o yıllarda meşhur olup, varlığını 1960'lara kadar sürdürebilmiş olan, (RÖNE-PARK GAZİNOSU) idi.

Sözünü ettiğimiz bu yabancılar, zaman zaman "Irkî ve ideolojik" sebeplerle birbirleriyle dalaşıyor ve böylece pek çirkin görünümler meydana getiriyorlardı.

Yeşilköy sakinleri ise çoğunlukla fakir ve esnaf insanlardan müteşekkildi ve bunların "çarşı-alışverişinden" son derece memnunlardı.

Yeri gelmişken şu hususu belirtmemizde de fayda vardır: Yeşilköy sakinleri içinde zengin ve soylu olan aileler tabiî ki, vardı ve bunlar yalı ve villâlarda ikamet etmekteydiler, lâkin onların yanı sıra esnaf ve fakir olanları da az değildi. Dahası, gayet ucuz olduğu veya miras intikali ile ev ve köşk sahibi olan esnaf veya fakir aileler de mevcuttu. Dolayısıyla, Yeşilköy'ün insanı gayet zengindir inancı tamamen yersiz bir yakıştırmadan ibarettir. Aksini iddia edenler ise ya maksatlı veya kulaktan dolma bilgilere sahip kimselerdir.

Yeşilköy sakinleri, Çarşı-Pazar'ın canlı olmasından memnundu, lâkin gözlerden kaçan veya mümkün mertebe göz ardı edilen bir mesele daha vardı: Cihan Devletleri büyük bir savaşın arefesine yaklaşmaktaydı ve şiddetli bir silâhlanma yarışı başını alıp gitmekteydi.

Nitekim, köy sakinleri ecnebi subayların Yeşilköy'de bulunmalarından hem memnun ve hem de memnun değillerdi! Zira, Yeşilköy askerî açıdan "stratejik" bir konumdaydı ve bu sebeple yabancıların burada rahat rahat dolaşıp, diledikleri şekilde varlıklarını sürdürmeleri, bir çok açıdan endişe verici bir durumdu!

Avrupa-Harbi'nin nihayet patlak verdiği, "1 Eylül 1939" tarihinde ise bu durum daha da kritik hâle dönüşmüştü. Çünkü, Yeşilköy konumu itibarı ile "müstahkem mevki" durumuna dönüşmüş ve "Askerî faaliyetler" yoğunlaşmıştı.

Hele; (Rum-Ermeni ve Yahudi) asıllı vatandaşlar daha da tedirgindi. Zira, Yüce Önderimiz Mustafa Kemal Atatürk'ümüzün durdurmuş olduğu "Irkçılık akımları" yeniden hortlamaya başlamış ve İttihatçı zihniyeti ile "Irkçılık Hareketleri" gün be

gün daha da güçlenmekteydi. Hele Ermeni asıllı vatandaşların durumu daha da enteresandı.

Çünkü; (Beşinci-Kol) olarak adlandırılıyor ve bu sakat görüş zaviyesinde değerlendiriliyorlardı!

Dolayısıyla, Yeşilköy'ün kadim sakinleri arasındaki "Gayrimüslimler", başlarının derde girmemesi için hemen her yabancıdan mümkün mertebe uzak durmaya ve tabiri caiz ise, içlerine kapanık bir yaşantı sürdürmeye başlamışlardı.

Nitekim, bu yaşantı tarzları, kendilerince öylesine benimsenmişti ki, içlerinde bazıları bu alışkanlıklarını hayatları boyunca sürdürmüşlerdir. Hem de öylesine sürdürmüşlerdi ki, (1956 İstanbul istimlâki) dolayısıyla "Yeşilköy'e göç eden" özellikle Ermeniler, Yeşilköylü ırktaşlarından pek yakınlık göememişlerdir. Yakınlık bir yana, Yeşilköy Ermenileri, onları hor dahi görmüş ve hatta küçümseyerek, tepeden bakma gibi kusurlar işlemişlerdir. Dahası, hemen hiç kimse darılmasın günümüzde dahi tutumları aynıdır.

Gerçi 1970'lerden itibaren nüfus açısından çoğunluğu İstanbul'dan göç eden Ermeniler teşkil etmiş ve böylece cemaat kuruluşlarının idaresi külliyen onların ellerine geçmiştir ki, günümüzde (2001) bu durum yüzde yüze yaklaşmıştır. Buna rağmen, Yeşilköy'ün kadim Ermenileri hâlâ aynı tutumlarını devam ettirmektedirler.

Böyle olmasının bir ayrı sebebi de Yeşilköy sakinlerinin yıllarca, "gerçek bir köy hayatı" yaşamış ve mecbur kalmadıkça, İstanbul'a inmemiş olmalarıdır.

Sırası gelmişken şu hususu da belirtmek isteriz ki; Yeşilköylülerin "Yaşantısı ve cemiyet hayatı" hakkındaki görüşleri dile getirilebilmesi açısından önemlidir. Zira, Yeşilköy'ün Kadim-İslâm sakinleri aynı yapıya sahiptirler.

KADİM YEŞİLKÖYLÜLERİN HUZURUNU BOZAN İDEOLOJİK AKIMLAR VE ÖTESİ

Merhum Önderimiz Yüce Atatürk'ün hayatta ve sıhhatli olduğu (1923-1936) yılları, Cumhuriyet tarihimizin en parlak yılla-

rı olduğunu, yakın tarihimizi bir nebze olsun tetkik etmiş olanlarımız, iddiamızda ne derece haklı olduğumuzu en az bizler kadar tasdiklerler.

Eşsiz Önderimiz'in sıhhatli olduğu yıllarda ülkemizin "Millî Birlik ve Beraberliği" ile alâkalı meseleleri; "Irkî açıdan" değil; ülke insanlarımızın bütünlüğü çerçevesinde değerlendirilir ve böylece olumlu ve verimli neticeler elde edilirdi.

Çünkü, takip edilen siyasî statü YURTTA SULH, CİHANDA SULH esasına dayanmaktaydı ve bu temel akide üzerine kurulu idi.

Ne var ki, hemen hepimizin hamisi, Atatürk'ümüzü yitirdikten sonra, yukarıda dikkat çektiğimiz o eşsiz "İç ve dış politika" son bulmuş (1938) ve hemen her şekli ile "hamaset fikir yapısı" tüm ülkede hâkimiyet tesis etmişti.

Bunun böyle olmasında; Atatürk'den yüz bulamayan ve bu sebeple "geri plânda kalmaya" mecbur kalan, "İttihatçı"lar, ortamı müsait bulunca, derekap meydana çıktılar. Avrupa'da baş gösteren "Irkçılık" akımını model alarak, ülke içinde "Faşizan bir hava" estirmeye başlamışlardı.

Dolayısıyla estirilen zehirli havanın ülkeyi yavaş yavaş sarmaya başlaması uzun sürmemiş; 1940'lı yıllarda "Varlık Vergisi 1950'li yıllarda da 6-7 Eylül vak'aları arz-ı endam etmişti."

BİR GEZİ YAZISI ÜZERİNE

O yılların politikacıları ve yazarları ise çoğunlukla malûm ekolden olduklarından, aynen onlar gibi basiretsizlik göstererek, ülke temeline yerleştirilmek istenen "Böl ve Parçala" stratejisini uygulayan dış kaynaklı "Gizli Güçler"in bilmeden âleti durumuna düşmüşlerdir. Türkiye'nin "Millî Bütünlüğü" bahsinde; ırkî hırsları, yerli, yersiz ileri sürerek, âdeta yangına körükle gitmişlerdir.

Böylesine talihsiz bir fikir yapısından kaynaklanan icraatlar neticesi, Türk Milleti, külliyen dünyadan tecrit edilir şekle sokulmuş, böylece sakat bir inanca doğru itilmişti.

Nitekim, bu "içe kapanıklığın" faturası; günümüzde zuhur eden "Ekonomik kriz"le birlikte, (2001) çilekeş milletimizin omuzlarına yüklenmiştir.

Ancak şu noktayı da belirtmek, mevzumuzun muhtevası açısından önemlidir. Hemen her münevverin, her yazarın ve her politikacının, "Atatürk gibi ufku geniş bir düşünce yapısına sahip olabilmesi" elbette ki, asla beklenemez ve zaten, yanlışın düğümü de bu noktadadır.

İsteyerek veya istemeyerek, mezkûr yanlışı devam ettiren ve bu davranışını "Milletime hizmet veriyorum" inancıyla sürdüren ve hem de, nice felâketleri bizzat görmüş ve yaşamış oldukları hâlde, basiretsizliklerini inatla devam ettiren nice kalem tanıdım, hem de aslında yeri asla dolmaz değerli kalemler!

Meselâ bunlardan birisi, 1967 yılında "Bakırköy-Muhabiri" olarak çalıştığım, YENİ İSTANBUL GAZETESİ'nde tanışma şerefine eriştiğim merhum "Nizamettin Nazif TEPEDELENLİOĞLU ki, (1901-1970) bu saplantısı dışında; hemen her konuda yeri asla dolmaz bir kalem olduğu şüphesizdir. Bu saplantısından hiçbir zaman vaçgeçmemiştir.

Merhum Yazar, "1939 yılında" , o yılların en popüler, haftalık aktualite mecmualarından YENİ GÜN MECMUASI'nda neşredilen YEŞİLKÖY serlevhalı uzun makalesinde; ecnebilerin ve bilhassa "İtalyanlar"ın dikkatlerini çektiğini, uzun bir şikayetnâme ile dile getirdiğinde "Irkî" hırsları ön plânda tutmuş ve bir yerde esas konudan, istemeyerek uzaklaşmaya mecbur kalmıştı. Mevzuubahis makaleden bazı önemli pasajları aynen geçiyoruz:

"Tarabya'da eğlenenler, dinlenenler yabancılar, Büyükdere'de eğlenenler, dinlenenler yabancılar, Adalar'ın büyüklüğünde, Heybeli'sinde dinlenenler eğlenenler yabancılar, mevsimin ilk gününden beri kafamı kurcalayan bir merak var:

– Ya biz nerede dinlenip, nerede eğleniyoruz?...

Tarabya'nın büyük otelinde (TOKATLIYAN-OTELİ demek istiyor) ve pansiyonlarında, Büyükdere'nin bütün otellerinde ve pansiyonlarında, Adalar'ın hemen her damı altında bir başka insan yaşıyor.

Adalar'ın çamları yandığı zaman; içi yanan biz, rüzgârların reçineli çam kokularıyla yıkadığı ciğerler, başkalarının ciğerleri, kızgın yazın dar sokaklarda bizi kavurduğu gecelerde püfür püfür esen rüzgâra göğüslerini yelpazeleten hep başkaları.

Görmediğim bir "Yeşilköy" kalmıştı. Geçen günü, "Gidip şurasını da bir göreyim bari" diyesim tuttu; "Keşke gitmeseydim, keşke görmeseydim!"

Meğer Yeşilköy büsbütün yabancılaşmış!

Tarabya rıhtımında, Ay'lı ve Ay'sız gecelerde, Büyükdere-Koyu'nun biribirinden sihirli perilerine "Perilerine" amfiteatrlık (temaşagâh) eden yeşil tepelerde bazen Türk Kadını'nın asil endamına rastlamak; Yeniköy Yalıları'nın bahçelerinden ve teraslarından, boğaza "Türk neşesi" uçuran, kahkahalar işitmek mümkündür.

Hatta yılın bazı günlerinde Adaların, "yüz'de elli" Türkleştiği de görülür.

Fakat bu Yeşilköy!.. Oh efendim burası berbat bir yer...

Bu yazıyı yazmaya karar verdikten sonra, bir gazetemizde dostlarımızdan bir muharrir'in heyecanlı bir yazısını okurken şu satırlara rastlayınca durakladık.

"-: ..... Türk vatanının bir karış toprağı Yabancı istilâsı altına giremez!..."

Ve bilâ ihtiyarî dudaklarımdan şu sözler döküldü:

– İşte dostum bir yer ki, çoktaaan istilâ edilmiştir!.."

Evet Yeşilköy; evleri, sokakları, pastaneleri, sahildeki kahveleri, gazinoları, lokantaları, bütün masaları ile göze; yabancı istilâsı altında bir vatan parçası acısı sunuyor.

Gar'dan çıktınız mı, kulaklarınızın hep yabancı sesleri işitiyor. Türkçemiz bir tarafa, hani neredeyse insanın "Rumcaya, Ermeniceye bile" hasret çekeceği geliyor.

Kahvede garson İtalyanca yahut Fransızca konuşuyor. Gazinoda Radyo'dan Almanca, Gramofon'dan Fransızca ve yanı başınızdaki masaların kâffesinden İtalyanca işitiyorsunuz vs." Bakınız; (Yenigün Mecmuası) "Yeşilköy" serlevhalı makale" Sayfa: 14-15 ve 31. Yazan: Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu

Evet, bizim bazı pasajlarını özetle aktardığımız mezkûr makale bu minvalde uzayıp gitmektedir. Yâni, ecnebilerden rahatsız olduğunu ileri sürerken, üstü kapalı şekilde, "Millî duyguları kırbaçlayarak" hamaset edebiyatıyla halkın fikrini bulandırarak, istemeyerek de olsa; ülkemiz vatandaşı "Gayr-i İslâm Cenahı" da boy hedefi durumuna getirmektedir.

Nitekim bu nevi ve hatta ve sivri yazıları (1940-1950-1960 ve 1970)li yıllarda bir takım gazeteciler ve muharrirler tarafından yazılıp çizilmiş ve en ufak bir "vicdanî sorumluluk" dahi duyulmadan!..

MESELENİN ASLINA GELİNCE

1930'lu yıllarda, daha doğrusu "İkinci Cihan Harbi" yıllarında (1939-1945) Yeşilköy'de yabancı uyruklu kimselerin bulunduğu doğrudur.

Ancak, bu durum o tarihlerin hükümeti tarafından bilinen bir hususdur ve o karmaşık yıllarda, devletimizin yürüttüğü "çok yönlü" siyaset içinde ne gibi bir politik çizgi takip ettiği, siyasî tercihinin hangi yönde olduğu vs. gibi hususların bu eserin muhtevası dışında kaldığı için, mezkûr bahsi burada kesiyoruz. Ancak, mezkûr makalede dikkat çekildiği gibi, bazı "mesirelerimizin" sadece yabancıların "tekelinde olduğu" külliyen yanlıştır; en güzel mahallerde hep Gayr-i İslamlar yaşıyor, edebiyatı da, ki yıllarca sürdürülmüştür. Aynı derecede yanlıştır.

İslâm-Türkler daha ziyade Anadolu-Yakasını tercih etmişlerdir. Beykoz, Anadolu Kavağı, Anadolu Hisarı, Kuzguncuk, Üsküdar, Pendik, Erenköy vs'ye daha ziyade rağbet etmişlerdir.

Batı Yakası'nda ise; gayrı müslimler (Edirne-Kapı, Fatih, Karagümrük, Eyyûb-Sultan, Ayvan-Saray, Cebe-Ali "Cibali", Unkapanı, Zeyrek, Vefa, Vezneciler, Şehzadebaşı, Beyazıt, Aksaray, Laleli, Sultan-Ahmed, Kadırga vs. semtlerde ikamet etmekteydiler. Diğer semtlerin ise, hemen bir çoğu karma idi.

O yıllarda, Yeşilköy bir yerde "müstahkem mevki" sayılmamasına rağmen; Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan hiçbir ferd, şu veya bu sebeple herhangi bir yasakla karşılaşmamıştır. Keza, diğer mesireler de aynı şekilde umuma açık bir uygulamaya tâbi tutulmuştur.

Mesirelerde, ev sahibi olmak veya yazlık ev tutmak gibi ayrıcalıklar, tabiî ki, "Zenginlere mahsustu." Ancak, esnaf tabakası da; "Günlük gezilerle" kendince nasibini alırdı. İslâm veya Gayr-i İslâm hemen her dinden fakir olanlar o yıllarda çoğunluğu temsil etmekteydi.

Yaz aylarında kızgın güneşin altında sıcaktan bunalan ve hatta kavrulan insanlar arasında Gayr-i İslâm vatandaşlar da azınlıkta değildi. Yedikule, Samatyakapı, Yenikapı, Küçük Lânga, Havuzlu Hamam, Nişanca, Kumkapı, Azak Yokuşu, Balipaşa Yokuşu, Gedikpaşa vs. bütün bu semtler ve diğerleri günümüzde dahi mevcuttur ve dileyen gidip görebilir.

Yeşilköy'de ikamet eden hem de 1930'lardan çok, pek çok evvel köye gelip yerleşmiş bir çok İslâm Türk mevcuttu ve bu muhterem insanlardan bazıları kayda geçtiğimiz şu merhumlardır:

Köse Raif Paşa, Gelenbevi Sait, Hakkı Halit, Dr. Nurettin, Ahmet İhsan ve daha sonraki yıllarda, (1905 Mart)ı nihayetinde Yeşilköy'e yerleşerek diğerlerine katılan ve de "Ayios-Stefanos" adının değiştirildiğinde, isim babası olarak YEŞİLKÖY adını takan ve Mart 1945'te mezkûr köyde vefat eden merhum, Hâlid Ziya UŞAKLIGİL ve daha bir çok Yeşilköylü İslâm Türk mevcuttu.

Yeşilköy'de o tarihlerde ikamet eden İtalyanlar ile Levantenler, günümüzde de mevcuttur ve de bizlere hemen hiçbir zararları dokunmamıştır.

Her ne ise geçelim ve bu sıkıcı bahsi burada kapatalım.

TÜRK HAVACILIĞINDA YEŞİLKÖY'ÜN YERİ

Bilindiği gibi, "Tayyarecilik"te ilk adım, Yeşilköy'de atılmış ve böylece; "Türk-Havacılık Tarihi"nde mezkûr mesirenin özel bir yeri olmuştur.

Yine bilindiği gibi, 20. asrın başlarında, "Dünya-askerî teknolojisi"nde en önemli gelişmelerin başında; "Tayyare ve Havacılık" gelmekteydi.

Mevzuubahis gelişmeleri yakından izleyen "Osmanlı- Genel Kurmayı" bilhassa "Havacılık mevzuu" ile yakından ilgilenmekteydi. Bu konuda harekete geçen "Harbiye Nazırı Mahmud Şevket Paşa, Kurmay Yüzbaşı Süreyya Beyi; balon ve tayyare sağlanması başta olmak üzere; havacılıkla alâkası olan gerekli tesisleri kurma hususunda kesin talimat vererek, görevlendirdi ve ayrıca bir "Havacılık Komisyonu" kuruldu.

"1 Haziran 1911" tarihinde faaliyete geçen bu teşkilât; Türk Silâhlı Kuvvetleri tarihinde yer alan, HAVA KUVVETLERİ'nin temelini teşkil eden çekirdek teşkilât olarak askerî tarihimize geçmiştir.

Mahmut Şevket Paşa'nın şahsen gösterdiği alâka ve gayreti neticesi, süratle yekdiğerini takip eden gelişmeler ise özetle şöyle sıralanmıştır:

1. 1912 yılının Ocak ayında "İki hangar ve bir meydan inşa edilerek" havacılık alanında ilk önemli adım atıldı.

2. Fransa ve İngiltere'den muhtelif tayyareler alındı; personel eğitimi için bir çok andlaşmalar yapıldı.

Pilot namzetleri, dış ülkelere eğitime gönderildi ve bu talebelerden; "Fesa Bey ile Yusuf Kenan Bey" yeni getirtilen tayyarelerle deneme uçuşları yaptılar.)

3. 27 Nisan 1912 tarihinde Fransa'dan alınan (R.E.P) tayyarelerinden birisi; Padişah V. Mehmed Reşad'ın tahta çıkışının üçüncü yıldönümü töreninde, gösteri uçuşları yaptı.

4. Safra-Köyü (Safaköy) yakınlarında, günümüzdeki Hava-Alanı'nın bir köşesinde yapılan yeni hangarlar, Hava Meydanı ve ek tesisleriyle birlikte; "3 Temmuz 1912" tarihinde; YEŞİLKÖY-HAVA MEKTEBİ, eğitim ve öğretim hizmetine girdi.

5. Balkan Harbi esnasında 17 tayyareye ulaşan Hava-Kuvvetlerimiz Cumhuriyetimizin ilk yıllarında daha da gelişti ve küçük çapta da olsa bir Tayyare İmâl Fabrikası tesis edilebildi. Ne var ki, daha sonraki yıllarda, mevzuubahis tesisler, her ne hikmeti var ise, külliyen sukut etmiştir.

YAŞANTISINI TATTIĞIM YEŞİLKÖY

1956 yılında, henüz vatanî görevimi ifa etmekteyken, sıla iznine geldiğimde, enişte m merhum Vahram KAFAFYAN Bey, bendenizi motosikletiyle gezmeye götürdüğünde, Yeşilköy'e de uğradık. Meşhur Röne-Park Gazinosu'nun nefis, bahçe-parkında; bir saat kadar deniz ve Yeşilköy sakinlerini izleyip aramızda sohbet ettik!..

Florya'yı, Galatarya'yı, Küçük Çekmece'yi vs. çocukluğumdan itibaren çok ama pek çok görmüşlüğüm vardı. Hele, Florya'nın o dillere destan meşhur HAVUZLU-BAHÇESİ hafızamdan asla silinmemiştir.

Florya Plâjları'nın romatizmaya iyi geldiğine inanılan altın renkli tabiî kumları, billur gibi berrak suları, Marmara Denizi'nin, lâğım değil, nefis iyot kokan; "Mavili, morlu yeşilli" görünümü ile insanı koynuna çeken serin sularının zevkini tadabilmek, herhangi bir İstanbullu'nun asla vazgeçemeyeceği bir tiryakiliği idi.

Ne var ki, Yeşilköy'ü, Banliyö-Treni ile Florya'ya giderken, trenden her ne kadar görebilmişsem, o kadarı ile kifayet etmeye mecbur kalmıştım. Yâni, şayet enişte m Vahram Bey, beni Yeşilköy'e getirip gezdirmemiş olsa, yine de Yeşilköy kültürüm, "Tren-İstasyonu"nu geçmeyip öylece kalacaktı diyebilirim.

Nitekim, Yeşilköy'ü hakiki mânâda görmek fırsatını elde ettiğimde, âdeta büyülenmiştim. Gerçekten pek nefis bir mesire idi ve buraya niçin yazlığa gelindiğini o günü tam manada anlayabilmiştim.

Oymacılık sanatının en nadide numunelerinin sergilendiği biri diğerinden zarif köşk ve yalılar biri diğerinden güzel, şirin mi şirin evler ve çeşitli çiçek ve çam kokularının yekdiğerine karıştığı, temiz hava teneffüs ettiğiniz bahçeler; "Gazino-Çayhane ve Pastane"ler, lokantalar vs. ile başlı başına bir sayfiye beldesi olarak âdeta beni büyülemiş, daha doğrusu tam mânâda âşık etmişti.

Hiç unutmam, eve dönüşümüzde, enişteme teşekkür ettikten sonra:

–Enişte, Peder Bey'e rica edeceğim; mümkünse Yeşilköy'e taşınsınlar!.. efendim.

Biz ailece o tarihlerde İstanbul yakasının meşhur sahil semtlerinden "Yenikapı"da ikamet etmekteydik ve bu "talihsiz semtin" kadim sakinlerindendik. Aile efradım Yenikapı'ya takriben (120) yıl evvel; "Van ve Kastamonu" dolaylarından göç ederek yerleşmişler ancak 1956'larda Yeni-Kapı artık yoklara karışmak üzere idi ve o malûm sorumsuz kazma, bu güzelim semti de hiç mi hiç acımadan yoklara sürükleyecekti.

Dolayısıyla merhum, Panos Dedemin (1850-1920) ve diğer aile efradımın yıllar yılı ikamet ettiği ve nice hatıralarımızın olduğu bu güzide semtten uzaklaşmak mecburiyetindeydik.

Bütün bu köklü bağlara rağmen semti terk etmeye mecbur kalan ailem, benim dileğimi makûl karşılayıp 1957 yılında Yeşilköy'e taşınmışlardı: (Şubat 1957)

Aynı yılın Mart başında terhis olmuş ve aile efradıma katılmıştım ki, Yeşilköy'e taşınmış oldukları için gerçekten pek mutlu olmuştum. Zira, Yeni-Kapı semti o yıllarda asıl kimliğini yitirmiş ve bir takım kalitesiz kimselerin âdeta yuvası durumuna gelmişti. Yâni, istimlâk hareketi olmasa da seviyeli ailelerin bu semtte ikamet edebilmesine imkân kalmamıştı. Evet, İstanbul tümü ile kabuk değiştirmeye başlamıştı ve fakat, henüz çoğu insan bunun farkında değildi.

Bizim ailece Yeşilköy'e nakli mekân ettiğimiz 1957 yılında bu nefis mesire beldesinde hemen hemen bir çok şey yerli yerinde durmaktaydı. Görünümü ise hatırladığım kadarı iye aynen şuydu:

Tren istasyonundan çıkar çıkmaz, sizleri ilk karşılayan nefis kokularıyla akasya ağaçları ile bezendirilmiş İstasyon Caddesi olmaktaydı. Garın sol köşesinde tarihî ve meşhur GAR LOKANTASI sağ köşesinde ise yine meşhur İSTASYON PASTAHANESİ pastahanenin hemen karşı köşesinde, tahta bir baraka içinde, muayyen bir ölçüde yiyecek maddesi satan bir kadın aktarın dükkânı vardı. Yeşilköy'de tertip edilen futbol karşılaşmalarına iştirak eden, amatör kulüplerin futbolcuları, maç seyretmeye ge-

len.futbol meraklıları vs. mezkûr dükkândan ihtiyaçlarını karşılarlardı. Dolayısıyla kadın aktarın en ziyade Cumartesi ve Pazar günleri iş yaptığı şüphesizdi.

Mezkûr mahalde daha sonraki yıllarda ilk bahçeli büyükçe bir kahvehane ve 1980'lerde de hem burası ve hem de karşı cenahı, koca koca sitelerle kaplandı. Evet, Yeşilköyde artık kabuk değiştirmeye başlamıştı hem de 1980'lerden değil; 1970'lerden itibaren.

1957 yılında Yeşilköy'ün "Gayr-i İslâm" sakinlerinin çoğunluğunu, "Rum ve Yunanlı"lar teşkil etmekteydi ve bilindiği gibi Türk tebası olanlar sadece "Rum vatandaşları" diğerleri ise "Yunan tebası" idi.

Rumlardan sonra nüfus açısından çoğunluk teşkil eden Gayr-i İslâm unsurlardan; Ermeniler ve Ermeniler'den sonra da Musevi ve İtalyanlardı. İslâm-Türk nüfusu ise diğerlerinde az değildi. Yâni her iki cenahın nüfus durumu, diğerini tedirgin edebilecek veya bazı art niyetlilerin istismar edebileceği düzeyde değildi.

YEŞİLKÖY'ÜN ÖNEMLİ MEKÂNLARI MAHALLELERİ VE SAKİNLERİ

YEŞİLKÖY'DE ULAŞIM

Yeşilköy banliyösünü İstanbul'a bağlayan ulaşım araçları günümüzde hayli bol ve değişik vasıtalardan müteşekkildir. Belediye Otobüsü, Halk Otobüsü, "iki katlı olanı da var." Minibüs Dolmuşu, Taksi Dolmuşu ve kadim vasıtası olan emektar, "Banliyö Treni."

Yukarıda kayda geçirdiğimiz vasıtalar, Yeşilköy-Sirkeci, Yeşilköy-Eminönü, Yeşilköy-Cağaloğlu ve Yeşilköy-Taksim güzergâhlarında servis yapmaktadırlar: (2001)

1957'lerden takriben 1970'lerin ilk yıllarına kadar, Yeşilköy'den İstanbul'a "Banliyö Treni" ile gidilmekteydi ve bunun haricinde ancak; ya özel otomobiliniz olacak veya taksi tutacaktınız, çünkü başka araç yoktu.

XIX. asrın ortalarında ise deniz yolundan da istifade edilebiliyormuş; "Köprü-Yeşilköy Vapur" hattı kurulu imiş ve Birinci Cihan Harbi'nin başlangıcına kadar, muntazam seferler yapılmış, kara yolunda ise, fayton, özel fayton veya at ile İstanbul'a gidilebiliyormuş.

"Journal de CONSTANTİNOPLE" – "29 Şubat 1852" Pazar tarihli nüshasında; "İlk Buharlı-Gemi Seferi"nin başlamış olduğunu yazmış, şehir hattı vapurunun güzergâhı ise şöyle imiş: Köprü, Kumkapı, Yenikapı, Samatyakapı, Bakırköy ve Yeşilköy).

DEMİRYOLU

Devrin gazeteleri, "31 Ağustos 1868" Pazartesi tarihli nüshalarında; (Küçük-Çekmece, İstanbul Demiryolu Banliyö Hattı'nın açılış töreninin icra edildiğini) yazmakta ve 1870 yılında Demir-Yolu'nun eksiklerinin tamamlanıp, Yeşilköy-Garı'nın "Taş-Yapı" olarak hizmete sokulduğunu yine aynı yılların gazetelerinden öğreniyoruz.

"Levand Herald"ın, "24 Nisan 1871" tarihli bir haberinde:

Küçük-Çekmece ile Sirkeci arasında açılan Demir-Yolu Banliyo Hattı; "Tatil günlerinde aşırı rağbet edildiğinden, "âdeta balık istifine dönen tatil yolcularını taşıyamayacak duruma gelmekte" olduğunu yazmaktadır.

Gerçekten pek ama pek enteresan bir husus. Zira, 1871'den 2001'e, iki-yüz yıl geçmiş olmasına rağmen, İstanbul'un Banliyö-Treni problemi hâlâ düzeltilebilmiş değildir.

1922 yılında, Yeşilköy-Tren İstasyonu Müdürü; Yeşilköylü bir Ermeni Vatandaşı: (Çalgıcıyan Efendi)

İBADETHANELER

MECİDİYE CAMİİ: (1905-1909)

Zarif bir "taş-yapı" olan Mecidiye Camii'nin inşa tarihini, (1909) gösteren kaynakların da olmasına rağmen, mezkûr ibadethane, (1905) yılında inşa edilmiştir ve doğru tarih budur.

Beş beyitten oluşan kitabesinde özetle şu kayıt geçmektedir:

"Köyde günden güne İslâm çoğalmıştır. Ancak, cami yoktu. Allah'a şükür Sultan Mehmed'in tahta çıkışında bu hayırlı iş pederi Abdül-Mecid'in vakıf parası ile başarıldı."

NAMAZGÂHLI ÇEŞME: "Bezm-i Âlem Valide Sultan Çeşmesi": (1892)

Sultan, Abd-ül-Mecid Han tarafından, "Boğos Bey DADYAN'a irade buyurularak inşa ettirilmiştir.

Gideri, "Boğos Bey tarafından karşılanmış olan bu zarif namazgâhlı çeşme; 1892 yılında inşa edilmiş ve varlığını günümüze kadar sürdürebilmiş ender hayratlardan olup; 1966 yılında inşa edilen, "Bezm-i Âlem Camii'nin hemen önünde yer almaktadır. (2001)

BEZM-İ ÂLEM CAMİ-İ ŞERİFİ (1966)

Yeşilköy-Rum İlk Mektebi bahçesine bitişik ve üstte kayda geçtiğimiz Çeşme'nin arkasında yer alan mezkûr ibadethane, 1966 yılında inşa edilmiştir.

Bezm-î Âlem Camii Şerifi'nin açılış haberini o günlerin fanatik gazetelerinden "BUGÜN-GAZETESİ" baş sayfadan şu düşündürücü başlıkla duyurmuştu.

"KİLİSE ÇANLARINA OT TIKADIK"

Hz. Allah'a ibadet için inşa edilerek, müminlere sunulan bir Mabed'in açılışını, böylesi bir kafa yapısıyla kutlamaya kalkmasının. Yüce İslâm Dini ile nasıl bir alâkası olabilir.

Tabii ki, hiç! Hem de koca bir hiç!

Bir ikinci üzücü ve üzücü olduğu kadar da insanı şaşırtıcı vak'a şu olmuştur:

Mevzuubahis ibadethâne'nin inşası esnasında, Yeşilköy esnafından toplanan bağışa katkıda bulunan "Gayr-i İslâm" sakinlerin yardım paraları bilâhare; (İslâm İbadethânesi'nin inşa giderine, Gayr-i Müslim parası katılamaz) gerekçesi ileri sürülerek iade edilmiştir. Evet aynen böyle olmuştur ve ayrıca yoruma lüzum görmemekteyiz!

MALATYALI HACI MEVLÜT NALBANT CAMİ-İ ŞERİFİ: 1997

Malatyalı bir hayırsever tarafından Yeşilköy-Çiroz'da 1997 yılında inşa edilmiş ve ibadete sunulmuştur.

Değişik ve şirin bir mimarisi olan mevzuubahis camiin cemaati hayli kalabalıktır.

DÜRÜMCÜ BABA MESCİDİ

Eski, "KAPAMACIYAN MEKTEBİ" ve sonraları, "ERMENİ-MEKTEBİ DERNEĞİ" olarak değerlendirilen ve "Sıbyan Mektebi Sokağı" başında bulunan mezkûr bina, Ermeni-Vakfı iken, idarecilerinin basiretsizliğine kurban gitmiş ve ilk (FLİPER) adı ile kahvehane ve 1994'lerde; (Bir bölümü içkili lokanta, altı ise "Mahzen Meyhanesi" şeklinde işletilmeye başlanmış ve günümüzdeki sahiplerinin ellerine geçtikten sonra, üç katı "içkisiz kebapçı" altı ise (MESCİD) olarak değerlendirilip, halkın ibadetine sunuldu. Günümüzde mevcut değildir. (2001)

HIRİŞTİYAN MABEDLERİ VE DİĞER KURULUŞLARI

SURP-ISTEPANOS ERMENİ-KİLİSESİ

Yeşilköy'ün eski adı ile tesmiye edilmiş olan, "Surp-Istepanos-"Ayios-Stefanos" Ermeni-Lusavoriçagan Kilisesi, Simon Amira Dadyan tarafından, 1826 yılında inşa ettirilmiş, 1843 yılında ise Simon Amira'nın mahdumu, Boğos Bey Dadyan kârgir olarak yeniden inşa ettirip, Patrik Asduazadur devrinde, "13 Haziran 1845" muhteşem bir dinî merasimle müminlerin ibadetlerine açtırdı.

Günümüzde mevcut olan (2001) mezkûr kilise, aynı hizmetini eksiksiz sürdürmektedir.

KAPAMACIYAN-ERMENİ İLK MEKTEBİ: (1878-1942)

1994 yılında bir bölümü "İçkili Lokanta" bir bölümü "Mahzen Meyhane ve diğer bir bölümü de "Otomobil-Yıkama Servisi" olarak değerlendirilmiştir.

Günümüzde ise (2001) "İçkisiz-Kebapçı Lokantası" "Oto-Yıkama Servisi" "Sebze-Marketi" bölümleriyle çalıştırılmaktadır.

Mezkûr bina ve yanında bulunan ahşap ev günümüzde mevcut değildir. Merhum, hayırsever "Ğaçik KAPAMACIYAN Efendi'nin mülkü idi.

1878 yılında Kapamacıyan Efendi tarafından "İlk-Mektep" olarak cemaat hizmetine tahsis edildi. 1914 yılına kadar hizmet verdikten sonra, aynı yıl içinde kapandı. 1917 yılında tekrar hizmet sokuldu ve 1942 yılına kadar aralıksız hizmet verdi.

1957'lerden itibaren "Mektep Derneği" olarak hizmet veren mezkûr bina 1994'lere kadar Mektep-Derneği olarak değerlendirildikten sonra, "sorumsuz ve vicdansız ellerde kalarak, önce bir kahveciye kiraya verildi. (FLİPER) adı ile kahvehane olarak çalıştırılmaya başlandı ve daha sonra ise, Ermeni-Cemaati mülkü iken, külliyen elden çıkarak, günümüzdeki duruma dönüştü.

YEŞİLKÖY-ERMENİ İLK MEKTEBİ (1957)

1942 yılında "Kapamacıyan Mektebi"nin kapanmasından sonra, Yeşilköy'de ikamet eden Ermeni ailelerin çocukları, Bakırköy'deki meşhur, "DADYAN-ERMENİ MEKTEBİ"ne gitmeye mecbur kalmışlardı.

1940-1960'lı yıllarda Yeşilköy'den Bakırköy'e sadece trenle gidilebilmekteydi ve tabiî ki minik talebeler için, o yılların kara kışlarında semtin dışında bir mahalle gidebilmek elbette ki zordu.

1950'li yıllarda Yeşilköy-Ermeni Cemaati ileri gelenleri son derece zarurî olan bu problemi bir an evvel hâlledebilme çareleri aramaya başlamışlardı ki, en ziyade gayret göstereni; Yeşilköylü Ermenilerin saygı duyduğu merhum, "Parseğ GEVREKYAN Efendi" idi.

Parseğ Efendi, "30 Aralık 1954" tarihinde, "İstanbul, Millî Eğitim Müdürlüğü"ne resmen müracaat etti ve Eylül 1955 tarihinde mezkûr mektebin (Ana-Sınıfı) hizmete girdi. 25 Ağustos 1956 tarihinde ise; "Ana-Mektebi"nin, "İlk Mektep" seviyesine çıkarılabilmesi gayesiyle resmî mercilere müracaat edildi. 31

Ocak 1957 tarihinde, YEŞİLKÖY ERMENİ İLK MEKTEBİ adıyla resmî merciler tarafından tanınan mektep; eğitim ve öğrenim sahasında şerefli yerini aldı ki, mezkûr hizmetini günümüzde de sürdürmektedir. (2001)

İstanbul'daki Ermeni Mektepleri içinde yegâne (isimsiz) öğretim yuvası olan bu mektebe, (GEVREKYAN-ERMENİ İLK MEKTEBİ) adının konması, elbette ki, Yeşilköylü Ermeniler için bir vefa borcudur. Lâkin, her ne hikmeti var ise bu asil jeste hiç kimse öncü olmamıştır!..

YEŞİLKÖY-ERMENİ KABRİSTANI: I

Yeşilköy-Ermenileri'nin ilk mezarlığı; 1854 yılında, Ohannes ve Boğos Bey Dadyanlar tarafından tesis edilmiştir.

Mevzuubahis Kabristan'da; "Balkan-Harbi"ne, Osmanlı Ordusu'nda iştirak etmiş ve savaş esnasında "Şehid düşmüş", Osmanlı-Ermeni askerleri yatmaktaydı.

1960 yılında "Park yapımı düşüncesi" ile Yeşilköy eşrafınca, köyün Ermeni sakinlerinden istenmiş ve böylece mezkûr mevtaların kemikleri, diğer Ermeni kabristanlarına nakledilmiştir.

Günümüzde, mezkûr mezarlık arazisi, HALK PAZARI olarak değerlendirilmektedir. Yâni hem tarihî ve hem de manevî açıdan değer taşıyan mezkûr mezarlık böylece yoklara karışmıştır. (2001)

YEŞİLKÖY ERMENİ KABRİSTANI: II

Yeşilköy'deki ikinci Ermeni Mezarlığı: "Çiroz-Plajı"ndan yukarda KOYUNDERE mevkiinde idi. 1956 yılında "Resmî Emir" ile mezarlık iptal edildi ve mevtaların kemikleri dönemin köy papazı merhum "Vırtanes DERDERYAN CENAPLARI" tarafından ihtimamla, "Balıklı ve Şişli Kabristanları"na nakledilmiştir.

AYİOS STEFANOS RUM ORTODOKS KİLİSESİ

Rum-Ortodokslara ait "Ayios-Stefanos Kilisesi" Barutçubaşı Boğos Bey DADYAN'ın maddî yardımı ile kârgir olarak inşa ettirilmiş ve 2 Eylül 1845 tarihinde ibadete açılmıştır.

Mevzuubahis mabed günümüzde de mevcuttur ve faal durumda olup, Rum-Cemaati'nin ibadetine hizmet vermektedir. (2001)

AYİA-FOTİNİ-AYAZMASI: (Rum–Ortodoks Ayazması)

"Rum-Ortodoks Mezhebi" mensuplarına ait olmasına rağmen tüm kadim Yeşilköylülerin itibar gösterip ziyaret ettiği bir "dilek mahalli"dir. Dolayısıyla; "Hıristiyan, Müslüman, hemen her din sâliki; "Ayia-Fotini Ayazması"nı ziyaret ederek, kendi inançlarına göre dua eder, mum yakar, yâni "Ayia-Fotini" dinler arası, saygı ve sevgiyi sağlayabilen bir ayrı özelliğe sahiptir denebilir.

"Çamözü-Sokağı"nda "11-1" kapı numaralı ve halen faal bulunan mevzuubahis ayazma, hemen herkese uğur getirdiğine inanılan bir Rum-Azize'nin adına atfen inşa edilmiştir.

Bulunduğu sokağın adı "Çamözü" olmasına rağmen, köy sakinleri tarafından daha ziyade; "Ayazma Sokağı" olarak anılır ve o ad ile söz edilir.

Birkaç sefer restore edilen "Ayia-Fotini Ayazması"nın özel ayin günü; Paskalya'dan, dört hafta sonraki Pazar gününe tesadüf etmektedir. Nice ziyaretçilerin hâlâ aynı şevkle ziyaretlerini devam ettirerek, çeşitli dileklerde bulunmaları ve tabiî ki, Hz. Allah adına dilekte bulunup, Azize'nin ruhu için de ayrıca dua ettiklerine şahit olmak, gerçekten insana ayrı bir huzur vermekte, insanlarımızın biribirleriyle kaynaşmaları karşısında hudutsuz sevinç duyulmaktadır.

Merhum Reşad Ekrem KOÇU Hoca'nın meşhur ansiklopedisindeki kayıtlara göre; 1950 ve 1960'lı yıllarda; Ayazma'ya (10 basamakla) inilebilmekte ve dar bir dehlizden geçilmekte imiş. Bakınız; (İSTANBUL-ANSİKLOPEDİSİ) Cilt: III. Sayfa: 1539

Bilindiği gibi, "Ayazma" sözcüğü Rumcadır ve "Mebrûk, Mübarek" mânasına gelir. İslâm yatırlarının bir benzeridir denebilir. İstanbul halkı üzerinde; "İslâm türbeleri ile Rum-Ayazmaları"nın büyük çapta değeri vardır. Meselâ; Eyyüb Sultan Hazretleri'nin türbesi başta olmak üzere, nice Evliya-i Muazza-

ma'nın Türbeleri ve Ayazmaları İstanbul'un İslâm ve Hıristiyan halkı tarafından saygı ile ziyaret edilir ve kendilerinden bir parça olarak kabullenir. Bunun "batıl itikat" ile hiçbir alâkası yoktur. Zira, mümin dileğini Hz. Allah'a yapar ve yatırın ruhuna da Fatiha okur. Bunun aksini iddia etmek hem tamamen yanlış ve hem de İstanbullu'yu tanımamak demektir.

Ayia-Fotini Ayazması'nı; 20 Haziran 2001 tarihinde ziyaret ettiğimde, hayli değişik buldum. Şöyle ki, baştan sonra, restore edilmiş ve pırıl pırıl ziyarete arz edilmişti.

Ayazma girişi dar olmasına rağmen, rahat bir dehlizden geçilerek, (12 mermer basamaklı) bir merdivenden inilip Ayazma bölümüne geçilmekte olup, hemen her yanı ışıklar içinde insanın yüzüne gülümsemekte ve restore ettirenlere şükran duası yaptırmaktadır.

RUM İLK-MEKTEBİ: I

1862 yılında tesis edilmiş olan bu mektep; Yeşilköy'de faaliyete geçirilen birinci Rum-İlk Mektebi'dir. Hangi tarihte kapanmış olduğu meçhulümüzdür.

Mevzuubahis mektepte; KATOLİK ERMENİ çocukları da öğrenim görmüştür.

RUM İLK-MEKTEBİ: II

Merhum Boğos Bey DADYAN'ın sayesinde inşa edilen bu mektep, Yeşilköy'deki ikinci Rum-İlk Mektebidir.

"Karma tedrisat" uygulayan mezkûr mektep: "Ohannes Bey DADYAN'ın evvelce hibe ettiği arsa üzerinde 22 Ocak 1899 tarihli bir İrade-i Seniyye ile inşa edilip öğretime açılmıştır. Kârgir ve her iki tarafında büyük bahçesi bulunan, Rum-Karma ilk Mektebi; 1999 yılında zuhur eden İstanbul-Depreminde oldukça hasar görmüş ve bilâhare esaslı bir tamirden sonra, tekrar faaliyete geçirilmiştir. (2001)

YEŞİLKÖY RUM "ORTODOKS" KABRİSTANI

Günümüzde (2001) "Halk-Pazarı" olarak hizmet gören, mezkûr Ermeni-Kabristanı'nın geri plânında ve sol tarafında yer almaktaydı.

Günümüzde, mevzuubahis kabristanın yerinde "Çocuk Parkı" mevcuttur.

LÂTİN-KATOLİK KİLİSESİ: "Santo-Stefano"

İtalyan Katolikler, Ocak 1865 tarihinde müracaat ile elde ettikleri İrade-i Seniyye ile bir ibadethane inşa etme hakkını haiz olmuşlar. İnşa edecekleri kilisenin yer aldığı (9.000 zira)lık arsanın yarısına sahip bulunan Barutçubaşı merhum Simon Bey DADYAN'ın hibe etmesiyle harekete geçen İtalyan Ruhanileri, İtalyan Mimarı, "Pietro VİTALİS"i, Mabedi İnşa ile görevlendirmişler. "22 Mart 1865" tarihinde; daha evvel, "Ocak 1865"de lütfedilen "İrade-i Seniyye" ile Kilise'nin temeli atılmış, "19 Nisan 1866" tarihinde takdis edilerek ibadete açılmış.

1894 depreminde yıkılan mezkûr mabedin yerine, aynı arsada daha muhteşem bir kilise inşa edilerek, 1896 yılında özel bir dinî merasimle ibadete açıldı ki, günümüzdeki (2001) kilise bu mabeddir.

LÂTİN-KATOLİK KABRİSTANI: (1876)

"Halk-Pazarı"nın arka plânında bulunan ve ana giriş kapısının iki yanında yer alan kitabelerde "Lâtince ve Fransızca" olarak merhum "Boğos Bey DADYAN"a teşekkürnâme yazılmıştır. Sebebi ise; 1876 yılında tesis edilen "Lâtin-Katolik Mezarlığı"nın arsasını Boğos Bey'in bağışlamış olmasıdır. Teşekkürnâmede:

"Lâtin-Katolik Mezarlığı'nın bu arazisi bağışlayan Boğos Bey DADYAN'a St. Louis'nin Kapuçin Rahipleri, şükranlarını sunmayı borç bilirler." ibaresi yazılıdır.

Lâtin-Katolikler'e ait olan bu Kabristan günümüzde de mevcuttur.

MUHTELİF MEKÂNLAR

YEŞİLKÖY KARAKOL BİNASI

Üstü ahşap, altı kârgir tipik bir mahalle karakolu görünümü sergileyen bu mütevazi yapı, bizim ailece Yeşilköy'e taşındığımız 1957'de henüz faaldi ve 1980'lere kadar varlığını faal olarak muhafaza etti.

Mevzuubahis Karakol Binası'nın kitabesinde inşa tarihi mevcuttu ve (Hicri; 1170, Miladî 1752) tarihleri kaydedilmişti.

Ne var ki, tarihî açıdan şüphe götürmez derecede önemi haiz bu emektar bina, 1990'lı yıllarda, hiç mi hiç düşünülmeden birkaç kazma darbesine teslim edilerek, yoklara gönderildi.

DADYANLAR'IN KONAĞI

Kayda geçtiğimiz meşhur "Namazgâhlı Çeşme"nin hemen karşı köşesinde idi. 1958 yılında yıktırılmış olan bu tarihî yapının yerinde, "Açıkhava-Otoparkı" mevcuttur. (2001)

Dadyanlar'ın "Seyisleri"nin kaldığı ek bölümde ise 1950'li yıllarda "Çöpçü-Onbaşısı" kalmaktaydı. Mezkûr bölüm de, 1970'li yıllarda yandı.

YEŞİLKÖY-DENİZ FENERİ: (1856)

Abdül-Mecid Hân tarafından 1856 yılında "taş-kule" olarak inşa ettirilmiştir. 1950 yılında hemen yakınında meşhur "FENER-GAZİNOSU" mevcuttu ve 1958'lerde gazinonun "Şef-Garsonu", Kum-Kapı'nın meşhur garsonlarından, namı diğer "Elmas"tı. Günümüzde Yeşilköy'ün "Migros" karşısı Otobüs-Durağı'nda "Otobüs-Bileti" satıcılığı yapmaktadır. Bir ara; faytonculuk yapmış olan Elmas Efendi, halen faaldir (2001). Mevzuubahis fener ise, günümüzde de aynı maksatla kullanılmaktadır.

YAT – KULÜBÜ (KUPA OTELİ)

Yeşilköy'ün tarihî değeri olan otellerden birisi idi. Bizim ailece Yeşilköy'e taşındığımız 1957'lerde çoktan yoklara karışmıştı.

Kayda geçtiğimiz bu tarihî mekân; Sultan II. Abd-ül-Hamid Hân'ın "hal' edilmesi" kararının alındığı "Meclis-i umumi-i Millî" adı altında icra edilen toplantının uygulandığı mekân olarak tarihteki yerini almıştır.

Meclis'in icra edildiği yıl bir kattan ibaret olan meşhur, "Yat-Kulübü", bilahare, iki kata çıkarılarak KUPA OTELİ adı ile otel şekline sokulmuş ve otel olarak çalıştırılmaya başlanmıştır.

1947 yılında yangın neticesi yoklara karışan bu tarihî mekânın yerine yenisi yapılmamış ve bilâhare arsasına büyük bir apartman inşa edilmiştir ve günümüzde mevcut olan bu binadır. (2001)

ST. STEFANO PALAS OTELİ

Kayıtlardan öğrendiğimize göre, 1852'lerde mevcut bulunan bu otel, günümüzde, "su – iskelesi" adıyla bilinen mahalde bulunan "Köşk ve Yalılar" dizisi ile birlikte yoklara karışıp gitmiştir.

Mezkûr mahalde bulunan "su-iskelesi" de, 1980'li yıllarda sahil şeridinin doldurularak "kordon-boyu" şekline dönüştürülmesiyle birlikte yoklara karışmıştır.

DENİZ PARK OTELİ

Yeşilköy'ün zarif bir sahil oteli idi. Tevfik Tansal Bey'e ait olan mezkûr otel, 1958 yılının bir lodoslu sabahı yanarak yoklara karıştı. Hemen her gece; "Yemek ve Dans Müziği" icra eden "Caz-Orkestrası"nın bateristi ise; "Taksim-Belediye"nin de cazcılarından olan meşhur baterist, "NİHAT SÖNMEZER"di.

Halen Yeşilköy'de ikamet etmekte bulunan Kadim-Yeşilköylü Nihat Bey ile zaman zaman görüşürüz ve Nihat Bey sayesinde, bir dönemin gerçek İstanbul Beyefendilerinin kokularını alabilme mutluluğuna erişilir. Zira, yakın dostum Nihat Bey gerçek bir İstanbul Beyefendisidir.

PANSİYON YEŞİLKÖY

Yeşilköy'ün, kadim ve sevimli yapılarından olan "Pansiyon-Yeşilköy" çok şükür ki şu veya bu sebeple yoklara karışmamıştır ve varlığını halen muhafaza edebilmektedir. (2001)

Özellikle "ailelere" hizmet sunan bu tarihî pansiyon, 1957'de Yeşilköy'e taşındığımızda faaliyetini devam ettirmekteydi. Mevkii, yoklara karışma talihsizliğine uğramış olan bir zamanların meşhur KAPRİ GAZİNOSU'nun karşı sırasındadır.

MOTEL-YEŞİLKÖY

Takriben 1965'lerde faaliyete geçirilmiş ve 1996'lara kadar hizmet sunmuştur. Bilhassa, "Denize sıfır noktada" olduğu yıllarda ziyade revaç gören "Motel-Yeşilköy" sahilin doldurulmasından sonra aynı alâkayı bulamamış ve bu sebeple kazmaya kurban gitmiştir.

Günümüzde (2001) mezkûr Motel'in arsasında muazzam bir apartman sitesi inşa edilmektedir.

YEŞİLKÖY-SAĞLIK MERKEZİ: (2000)

BAKIRKÖY-BELEDİYESİ tarafından (2000) yılında inşa edilerek, (2001) yılının "İlk-Baharı"nda halkın hizmetine açılmıştır.

YEŞİLKÖY-SAĞLIK MERKEZİ adıyla hizmete sokulan bu değerli hayır kurumu; Bakırköy-Belediyesi'nin Yeşilköy sakinlerine sunduğu nice hizmetlerin en önemlisidir diyebiliriz. Zira, insan sağlığı ile alâkalıdır.

Mevzuubahis kuruluşu sağlayanlardan Hz. Allah her daim razı olsun!

ÇINAR OTELİ (1958)

Günümüzdeki Otelin yerinde daha evvel ahşap bir otel mevcutmuş. 1955 yılında yıktırılan mezkûr otelin yerine, devrin en son teknik ve lüks-konforu bilhassa dikkate alınarak; (5.000 metrekarelik) bir alanda son derece modern bir muhteşem otelin inşasına girişilmiş.

1958 yılının yaz sezonunda ve tamamı yerli sermaye ile gerçekleştirilmiş olup, ÇINAR OTELİ adıyla hizmete sunulan mevzuubahis otelin açılışı, üçüncü Cumhurbaşkanı merhum CELAL BAYAR tarafından yapılmıştır.

Günümüzde de faaliyetini devam ettiren Çınar-Oteli mevkii itibarı ile "Marmara-Denizi"nin engin güzelliklerini en âlâ şekilde sunabilen ender yapılardandır. (2001)

YEŞİLKÖY SİNEMALARI

Değil Yeşilköy, umum İstanbul ahalisinin uzun yıllar yegâne "kültür ve eğlence" aracı olmuş ve en ucuz surette "hayâl dünyası"nın "Zaman Tüneli"nde dolaşabilmesini sağlamış bulunan "Beyaz-Perde"

Tabiî ki, Yeşilköy sakinleri için de her daim aynı mânâyı ifade etmiş ve 1980'lerde; "Terör, Porno-film ve en nihayet tv" Beyaz-Perde'nin papucunu dama atmış, hemen her semtte olduğu gibi Yeşilköy'de de tarihî sinema salonu ile yazlık sinema bahçeleri yerlerini, adına "Apartıman" dediğimiz "taş yığınları"na terk etmeğe mecbur kalmışlardır ki, bu katliâmdan güzelim tarihî Köşkler, Yalılar ve Evler de maalesef kurtulamamışlardır.

RÖNE-PARK: TİYATRO-SİNEMA VE GAZİNOSU

1982-84 yılları arasında, gazinodan arta kalan moloz yığınlarının temizlenmesinden sonra, 1984 yılında "Halk Parkı" olarak değerlendirilip vatandaşlara mesire olmasını sağlayan dönemin "Bakırköy-Belediye Müdürlüğü"nün değerli hizmetinden sonra, 1990'larda mezkûr mahal çayhane olarak çalıştırılmaya başlanmıştır. Bir bölümü de ücretsiz olarak halkın hizmetine sunulmuş ve umum parkın bütünü revizyona tâbi tutularak; ağaçlık, çimlik ve nefis çiçekliklerle bezendirilmiş, tarihî namına lâyık bir mekân sergileyebilmek gayesiyle hemen her ne lâzım ise yapılmıştır. Günümüzde de aynı hizmet devam ettirilmektedir.

Evet; Yeşilköy'ün meşhur ve tarihî RÖNE-PARK GAZİNOSU'ndan bahsediyoruz ve bu tarihî mekân bir zamanlar İstan-

bul'un, daha doğrusu "İstanbul Yakası"nın en eski, TİYATRO-SİNEMA BAHÇELERİ'nden birisi idi.

Kışlık-Yazlık bölümleri ve ayrıca bir küçük plâjı olan Röne-Park, aslında tam teşekküllü bir içkili bir gazino idi ve uzun yıllar RÖNE-PARK GAZİNOSU adı altında faaliyet göstermiş; İstanbul'un elit tabakasının yıllarca başlıca eğlence mahallerinden birisi olarak nam salmıştır.

Gazinonun asıl sahipleri "Röne, Benjamin ve Mişel" biraderlerdir. Bir ara, (ŞAHAP) adında bir Rum vatandaş tarafından da çalıştırılmış olan Röne-Park Gazinosu, 1959'lara kadar faaliyetini devam ettirebilmiş ve daha sonra yoklara karışmıştır.

Günümüzde "Çayhane" olarak çalıştıran şahıslar, tarihî adına sayı gösterip RÖNE-PARK ÇAYHANESİ serlevhası ile faaliyet göstermekle, takdirlere şayan bir davranış sergilemişlerdir ki, gerçekten takdirlere layık bu efendiler; (Mahmud Bey ile Kadim Yeşilköylü "Şoför İsmet Bey)lerdir. (2001)

Röne-Park; "Tiyatro-Sinema ve Gazinosu" 1914'lerden itibaren "film gösterileri"ne başlamış ve bu faaliyeti; tiyatro temsilleri de dahil, takriben 1950'lere kadar sürdürmüştür.

Bu satırların nâçiz yazarının, Yeni-Kapı'dan Yeşil-Köy'e taşındığı 1957'lerde "Röne-Park Gazinosu" sadece içikili ve müzikli bir mekân olarak faaliyet göstermekteydi.

İlk yıllarından itibaren faaliyet gösteren "Küçük-Plâjı" ise, umuma açık ve (50 kuruş) mukabili deniz banyosu yapılabilmekteydi.

Kapalı bölümünde bir "Dans-Pisti" müzisyenlere ait bir küçük sahnesi mevcuttu. Gazino mahallinin dışında kalan park bölümü ise tamamen halka açıktı ve "Röne-Park" Gazinosu'nun Yeşilköylü müdavimleri ise daha ziyade "Rum vatandaşlar"dan müteşekkil idi.

DİVAN SİNEMASI

Yeşilköy'ün ilk gerçek mânâda "Sinema-Salonu"dur. İlk ismi; SALON de MAJESTİK olan bu sinema salonu, İstanbul'un en eski "Kışlık Sinemalarından"dı.

"Parter, balkon ve Locaları"yla tam teşekküllü ve gayet muntazam bir yapı olan DİVAN SİNEMASI küçük olmasına rağmen pek şirin ve 1950'lerde dahi Yeşilköy sakinlerine yeterli olmaktaydı.

Isıtma sistemi klâsik "Odun-Sobasıyla" sağlanmakta ve bu durum sinema seyircilerine ayrı bir eğlenceye vesile olmaktaydı. Şöyle ki;

Film oynatıldığı zaman, sobaya en yakın olan seyirci her kim ise, arada bir koltuğundan kalkarak, sobanın ateşini tazelemekteydi. Dolayısıyla, sinema seyircileri için değişik bir eğlence vasıtası olması, hemen bir çok seyircinin, sobaya yakın bir koltuğa oturabilme gayreti dikkatleri çekmiş ve sobaya odun atan seyirciye; SİNEMA-ATEŞÇİSİ lâkabı yakıştırılmıştı.

1965'lerden sonra, salonun sahibi, ŞABAN GÜNDEŞ bey tarafından yıktırılarak, yerine aynı ismi taşıyan DİVAN-SİNEMASI gayet modern bir sinema salonu inşa ettirildi.

Dış cephesinde mozaikle işlenmiş olanı; (Hacivat-Karagöz) panosu ise, yeni sinema binasına ayrı bir güzellik katmıştı.

Ancak Yeşilköylüler bu yeni ve modern sinema salonunun zevkine varabilme şansına erişememişlerdir. Zira; "Aptal-Kutusu" televizyonun devreye girmesiyle, hemen her aile evine tıkanmış ve böylece; BEYAZ-CAM denen illet, BEYAZ-PERDE'yi dize getirmişti.

Durumu değerlendiren Şaban GÜNDEŞ Bey ise, çaresiz kaldığından güzelim sinema salonunu yıktırmış ve yerine blok apartmanlar inşa ettirmişti. (1971)

Günümüzde, Yeşilköy'de ne kışlık ve ne de yazlık bir tek sinema mevcut değildir. (2001)

REKS SİNEMA BAHÇESİ

Yeşilköy Semti'nin hakiki mânâda ilk "Yazlık-Sineması" idi. 1957 yılında, Yeşilköylü Ali ANİTAŞ Bey tarafından tesis edilmiştir. Sinema Bahçesi'nin hemen girişindeki "kapalı bölüm" "Kışlık-Kahvehane" olarak yine Ali Bey tarafından çalıştırılmaktaydı. Sinema Bahçesi'nin takriben 1.600 iskemlesi ve aileler için düzenlenmiş, 50 masalık bir bölüm mevcuttu.

Mesleğinin ehli, müşterilerini memnun etmekten son derece zevk alan Ali Bey, ayrıca, tiyatro trupları davet eder, konserler tertipler; hemen her Cumartesi gecesini bu gibi özelliklere tahsis ederdi. Oraloğlu-Tiyatrosu, Devekuşu-Kabare tiyatrosu gibi meşhur kuruluşlar bunların başlıcaları idi. Ajda Pekkan, Barış Manço ve daha nice ünlü sanatçıları davet etmiş ve bu mekânda konserler verdirtmişti.

Nitekim, meşhur organizatör Zeki TÜKEL Bey de mezkûr bahçeyi bir aylığına kiralayıp konserler tertiplemiştir.

Haftada iki defa film değiştiren ve özellikle kaliteli film göstermekle tanınan Ali Bey'in Yazlık-Sinema Bahçesi, uzun yıllar semt sakinlerine hizmet sunmuş, nice yaz geceleri hoşça vakit geçirtmiştir.

Ne var ki, televizyonun boy göstermesinden "Reks-Sinema Bahçesi" de nasibini almış ve hayli müşteri kaybettikten sonra, 1978 yılında tamamen kapanmıştır. Günümüzde mevzuubahis bahçenin yerinde devâsa bir apartmanlar zinciri mevcuttur. (2001)

SİNE-AK SİNEMA BAHÇESİ

Hakiki mânâda sinema bahçesi olarak, Yeşilköy'ün ikinci yazlık sineması idi. "Sine-Ak" takriben 1967 veya 1968'lerde açılmış ve faaliyetini, 1971'lere kadar sürdürebilmiş, kısa ömürlü bir sinema bahçesi idi.

Yeşilköy'deki "İtalyan Mezarlığı" civarında ve fazla rüzgâr tutan bir mahâlde tesis edilmiş olduğu için, hayli serin olur ve hemen her müşteri yanına bir hırka almadan mezkûr sinemaya gitmezdi.

Bu sebeple Yeşilköy sakinleri RÜZGÂRLI SİNEMA adını takmışlar ve daha ziyade bu ad ile anılmıştır.

Günümüzde sinemanın arsasında PTT'nin tesisleri ile elektrik santralı mevcuttur. (2001)

ARZU-SİNEMA BAHÇESİ

Yeşilyurt-Kooperatifi tarafından takriben 1965'lerde, Yeşilyurt-Tren İstasyonu'nun kara tarafında tesis edilmiştir.

Arzu-Sinema Bahçesi hemen her yanı beton döşeli, briket duvarlarla çevrili idi. Bahçenin iskemle düzeni, ise, aynen kapalı sinema düzenine göre plânlanmış; (Birinci mevki ve numaralı koltuk) şekli esas alınmıştı.

Mevzuubahis Sinema Bahçesi, son yıllarında Yeşil-yurtlu bir şahıs tarafından kiralanıp, SAYANORA-SİNEMA BAHÇESİ adıyla çalıştırılmış ve fakat, televizyon denen aptal-kutusu, nihayet onun da başını yemişti.

Günümüzde ise, briketten yapılmış perdesi dışında hemen hiçbir izi kalmış değildir. (2001)

YEŞİLKÖY PASTAHANELERİ

YEŞİLKÖY PATİSERİ

"YEŞİLKÖY-PATİSERİ" veya "İSTASYON-PASTAHANESİ"nden söz edilirken, bir devrin Yeşilköylünün nefasetini hatırlamamaya âdeta imkân yoktur..

1957'lerde hâlen varlığını sürdürebilen kadim-Yeşilköy yaşantısının bir taşı da muhakkak ki, YEŞİLKÖY-PATİSERİ idi.

Ancak, Yeşilköy'ün o yıllardaki yaşantısına kısmen olsun temas etmeden, doğrudan Pastahaneler'inden bahsetmek, herhalde büyük çapta bir eksiklik olur. Dolayısıyla, 1957'lerin Yeşilköy yaşantısından özetle temas etmemiz elzemdir inancındayız ki, durum aynen şu idi:

Yeşilköy sakinleri daha ziyade kendi köylerinde ve kendi aralarında eğlenmeyi tercih etmekteydiler. Hele yazları bu durum daha da canlılık kazanır, bilhassa İstasyon Caddesi'nin "çarşı-meydanı" ile "Kapri-Gazinosu"nun bulunduğu iki tarafı ağaçlı nefis İstanbul-Caddesi cıvıl cıvıl olur ve âdeta bayram yerine dönerdi.

Reks-Sinema Bahçesinin önü bisikletlerle dolar, sinemanın her iki duvarına dayalı ve üst üste yığılı bisikletlerle dolar, sinemanın her iki duvarına dayalı ve üst üste yığılı bisikletler sinema çıkışı sahipleri tarafından alınırdı. Yâni hemen hiç kimse bir diğerinin bisikletine el sürmezdi. Günümüzde ise, sadece bir bi-

sikleti dahi herhangi bir yerde bırakmak, ona veda etmek demektir. (2001)

Saat 21.00'den itibaren köyün giriş çıkışı kontrol altına alınır ve hatta trenden inen yolcular içinde şüpheli kimse görüldüğü zaman; kimliği ve niçin geldiği sorulur ve de uygun görülmediği takdirde, bir diğer trenle geri gönderilirdi. O yıllarda İstanbul'da da olduğu gibi "Kapı önü sohbetleri" Yeşilköy'de de pek revaçtaydı ki köy olduğu için buraya daha ziyade yakışmaktaydı. Evlerinin kapıları önünde oturan ailelerin sohbetleri ise, izzet-ikram dahil, gece yarılarına kadar sürdürülürdü. Yalı ve köşklerde ikamet edenler ise, daha ziyade mekânlarının bahçelerinde gecenin zevkine varırlardı.

Her ne ise, bütün bunlar tabiî ki pek gerilerde kaldı ve de hayali dahi bizlerden uzaklaştı. Dolayısıyla, biz yine konumuza dönerek, yukarıda adını zikrettiğimiz pastahanenin hikâyesini özetleyelim.

Daha evvel de belirttiğimiz gibi, tren istasyonu çıkışında sağ köşeye düşen ve köyün kadim pastanelerinden olan YEŞİLKÖY-PATİSERİ kadim Yeşilköylülerin ifadelerine göre, takriben 1936 veya 1938 yılları arası tesis edilmiş, sahibi "Ortodoks Mezhebi" mensubu, "Konstantin" adında bir Hıristiyan imiş. Ancak; "Rum mu, Rus mu veya Bulgar mı" olduğu bizce meçhul kalmıştır.

Yukarıda yerine belirttiğimiz mezkûr pastanenin yerinde günümüzde (2001) İŞ-BANKASI ve koca bir site bulunmaktadır. 1957'lerde mevzuubahis pastaneyi, ROZET RACİYAİN adında "Çekoslovak" asıllı bir madam çalıştırmaktaydı. Müşteri servisine en titiz şekilde değer veren ve müşterinin her açıdan memnun kalabilmesi için elinden geleni esirgemeyen bu zarif kadıncağız için, ayrı bir yakıştırma mevcuttur ki, aslı, astarı yoktur, yakıştırma aynen şudur:

Madam, Rozet aslında Rus asıllı imiş ve Rusya'dan Sovyet İhtilâlinden kaçıp İstanbul'a gelmiş. Ancak, hemen hiçbir devletin tebası olmadığından "dünya vatandaşı" sayılıyormuş. Tabiî ki, bu sadece bir yakıştırma idi ve kimin veya kimlerin bunu uydurdukları ve ne maksatla yaptıkları hâlâ meçhul kalmıştır.

Pastanenin iç düzeni ise; hasır masa ve koltuk tipi hasır iskemleler, porselen çay takımları ve tabaklar vs ile tipik bir klâsik pastane görünümü sergilemekteydi.

YEŞİLKÖY-PATİSERİ'nin sabit müşterileri tabiî ki, Yeşilköy sakinleri idi ve özellikle kış günleri (5 çayı sohbetleri) açısından birinci derecede değer verdikleri bir mekân durumunda idi. Camları tül perdelerle bezenmiş pastanenin cam-önü masaları; elbette ki, geleni, geçeni temaşa etmek isteyenler için biçilmiş kaftandı ve özellikle Banliyö-Treni'nden inerek köye gelenleri izlemek başlıca zevkleri idi. Keza, nefis ve taze süt ile sabah kahvaltısı yapmak da aslında bahse değer bir zevkti. "Süt veya çay ile sunulan, tereyağı, kaymak, reçel veya bal, rafadan-yumurta, kuru-pasta ve hemen hepsi gerçekten taze olup, rahatlıkla yenebilirdi"

Ayrıca "nefis pasta çeşitleri" çörek, ay çöreği ve değişik kurabiye çeşitleriyle de hayli şöhret yapmıştı. 1936'larda, pastaların nevine göre tanesi; "6 kuruş ve 8 kuruş" civarı idi.

1965'lerden sonra, o menhus kazmaya kurban giderken, kendisi ile birlikte; Mahmud Şevket Paşa'nın kaldığı tarihî konağı da sürüklemiş ve böylece tamamen silinip gitmişti!

Yâni, "1956-İstimlâk Hareketi" güzelim İstanbul'u nasıl tanınmaz hâle getirmiş ise, 1965'lerden sonra, süratle ilerlemeye başlayan "Müteahhitlerin kazma hareketleri" de aynı insafsızlıkla Yeşilköy'ü de perişan etmiştir.

SELİM-PASTA FIRINI VE PASTANESİ

Pastacı Selim ve biraderinin müşterek çalıştırdıkları bir pasta fırını vardı. Takriben 1963'lerde "İstasyon Caddesi"nin çarşısında büyükçe ve modern bir pastane açan pastacı biraderler bu hamleleri ile Yeşilköylüleri hayli sevindirmişti. Zira, "Yeşilköy-Patiseri"nin yoklara karışmasıyla, Yeşilköy sakinlerinin oturup sohbet edebilecekleri herhangi bir başka yer kalmamıştı. Pastacı Selim ise, gerçekten nefis ürünler olan imalâtlarında malzemeyi katiyen esirgemeden cömertçe kullandığından, hemen her ürünü zevkle aranan bir pastacı olarak şöhret yapmıştı.

Ne var ki, ailevî meseleler yüzünden iki kardeşin ortaklıktan vazgeçmesi ve dolayısıyla mezkûr pastanenin pek kısa ömürlü olması, Yeşilköylüleri bu nefis pastaneden mahrum etmişti.

KARMEN PASTANESİ

Yeşilköy'ün kadim pastanelerinden idi. İstasyon Caddesi'nin merkezi sayılan bir mahallinde ve günümüzde mevcut olan meşhur ESENKÖY-KEBAPÇISI'nın hemen karşısında yer alan mezkûr pastane, 1970'lerde kapanmıştır.

14 Ağustos 1986 Perşembe günü ise bir başkası tarafından yeniden ve aynı adla hizmete sokuldu; KARMEN-PASTANESİ ancak yeni sahibi uzun zaman tutunamadı ve 1987 yılında, yâni bir yıl sonra kapanmaya mecbur kaldı.

HİSAR PASTANESİ

İstasyon Caddesi'nin devamında ve günümüzdeki SÜTTEMEZECİSİ'nin yerindeydi. 1980'li yılların son aylarında, mal sahibinin isteği üzerine kapandı.

Esnaf tipi ve daha ziyade çeşitli hamur işleriyle tanınmış ve mamülleri hayli beğenilen Hisar-Pastanesi'nin Poğaça, Açma, Çatal-Çörek, Kandil-Simiti, Halka, Peynirli-Kıymalı, Puf Böreği, Peynirli, Kıymalı Pideler, Ay-Çöreği ve Kek çeşitleri vs. vasat üstü güzeldi.

Bu meyanda; "Tepsi-Kadayıfı, Baklava" ve "Pasta Çeşitleri" ile kuru-pasta ve kurabiyeleri de hayli lezzetliydi.

Uzun yıllar Yeşilköy sakinlerine hizmet vermiş olan HİSAR-PASTANESİ'nin yerini uzun yıllar doldurabilen bir esnaf pastanesi çıkmamıştır.

GÖRGÜLÜ-PASTANELERİ

Yeşilköy sakinlerinin sevip benimsedikleri bir pastane idi. KARMEN-PASTANESİ'nin yerinde tesis edilmiş olan GÖRGÜLÜ-PASTANESİ 1980'li yılların siyasî maksatlı işçi grevlerinin mağduru olup kapanmıştır.

ABDULLAH PASTANESİ: (1975)

Yeşilköy'ün yeni dönem pastanelerinden ve günümüzde de hizmetini sürdüren (2001) "ABDULLAH-PASTANESİ" hemen her nevi mamülleriyle beğenilen bir müessesedir. Özellikle (Yaprak yaprak açılan açmaları gerçekten hemen herkesin damak zevkini okşar) nefasettededir. "Kuru-Pasta, Pasta, Kek ve "Sütlü-Mamüller"in hemen her çeşidini ihtimamla hazırlayıp sunan mezkûr pastanenin personeli de gerçekten övgüye lâyık hizmetkârlardan müteşekkildir. Hele, bu yıl (2001) emekli olan kasiyer, Yusuf Özenkes Beyefendi'nin kadim İstanbullu olmanın özelliklerini; müşterilerine karşı uyguladığı candan ve zarif tavrı, yakın alâkasıyla en âlâ şekilde meydana koyması ve hemen her müşteriyi âdeta büyülemekteydi. Kendileri ile zaman zaman ayak üstü yaptığımız sohbetler ve bir dönemin İstanbul hayatını anmamız vs. hakikaten bendenizi derinden büyüleyen nefasette idi. Zira, Yusuf Bey'in engin kültürü; "Siz daha iyi bilirsiniz" cümlesiyle söze başlaması, gerçek bir İstanbul Beyefendisi olduğunu açıklıkla meydana koymakta idi.

"ABDULLAH-PASTANESİ"nin Yeşil-Yurt'ta da şubesi vardır ve ilk orası faaliyete geçirilmiş ve bilâhare Yeşilköy'deki açılmıştır ki, Yeşilköylüler'e de aynı şekilde kendini kabul ettirebilmiş ve hizmetini günümüzde de zevkle sürdürmektedir. (2001)

HACIBOZANLAR-PASTANESİ

Daha ziyade; Börek çeşitleri, Poğaça, Açma, Çatal-Çörek, Tulumba Tatlısı, Baklava ve Kuru-Pasta çeşitleriyle tanınmış bulunan bu meşhur müessesenin pasta ve sütlü mamülleri de aynı nefasette olup, müşterilerinin takdirlerini kazanmıştır. Hele "Milföy" – "Bin-Yaprak" pastası ki, ziyade severim. Pek nefis bir tada sahiptir ve eski Bayramoğlu Pastanelerini hiçbir surette aratmaz.

Merkezi İstanbul'da bulunan "HACIBOZANLAR-PASTANESİ"nin, "BAKIRKÖY-YEŞİLKÖY" ve daha bir çok semtte şubeleri mevcuttur. (2001)

SEA-ANGEL PATİSERİE

Kısa ömürlü pastanelerden birisidir. 1995 yılında kapanmadan önce sahipleri tutunabilmek için hayli çaba sarfetmiş ve fakat, her ne hikmet ise bir türlü tutunamamışlardır.

KAMELYA PASTANESİ

1995 yılında yukarıda kayda geçtiğimiz pastanenin yerinde faaliyete geçmiştir. Meşhur pastane şef garsonlardan ve servis elemanlarından Cemal Gümüş Efendi'nin idaresine verilmiş olmasına rağmen, maalesef KAMELYA da tutunamamış ve bir yıl nihayetinde kapanmıştır.

DİVAN PASTANESİ

Takriben 1998'lerde hizmete sokulmuş ve meşhur "DİVAN-PASTANESİ"nin Yeşilköy şubesidir. Hemen her nevi mamülü tabiî ki, birinci kalitedir zira, Beyoğlu-Divan'ı temsil etmesi yeterli teminattır denebilir. (kapanmıştır)

ZEYNEL MUHALLEBİCİSİ

İstinye'nin meşhur "ZEYNEL MUHALLEBİCİSİ"nin Yeşilköy Şubesi olarak faaliyete geçirilmiştir. Hemen her nevi mamülü temiz ve nefistir ayrıca "İzmir-Lokması" da meşhurdur.

MADO MUHALLEBİCİSİ

Değişik semtlerde şubeleri bulunan mezkûr müessesenin hemen her nevi mamulü gayet temiz ve lezzetlidir. Özellikle gençlerin rağbet ettiği "MADO-MUHALLEBİCİSİ", Yeşilköy sakinleri tarafından çabuk benimsenmiş kuruluşlardandır.

TAD TURŞUCUSU

1992 yılında hizmete sokulan ve umum İstanbul'da tanınan meşhur "TAD-TURŞUCUSU"nun hemen bir çok semtte şubeleri mevcuttur. Şöyle ki; (Merkezi Bahçelievler'de bulunan mezkûr kuruluşun; "Haznedar, Kumburgaz, Küçük-Çekmece" ve nihayet Yeşilköy'de) şubeleri mevcuttur.

Sahiplerinden Ahmet BİLGİN'in kültürlü ve gayet mütevazı bir kişiliğe sahip olması ve tam bir İstanbul Beyefendisi olmanın özelliklerini taşıması ve bu emsalsiz meziyeti ile hemen her müşteri ile içtenlikle ilgilenmesi, mezkûr müesseseye apayrı bir özellik kazandırmaktadır. Turşuları ile meşhur olmasına rağmen; (Tulumba tatlısı, tavuk göğsü, kazan dibi, dondurma vs) gibi ürünleri de gayet leziz ve temizdir.

Baştanberi saydığımız gıda ile alâkalı müesseselerin çokluğu ki, ileri sayfalarda daha bir çoğu işlenecektir. Yeşilköy gibi küçük bir ilçe yavrusunun zaman içinde büyük apartmanların çoğalmasıyla nasıl hızlı bir şekilde büyüdüğünü ve onca gıda ürünü satan müesseselerin çokluğunun bu sebeple pek işsiz kalmadıklarını görebilmekteyiz.

Ancak her şeye rağmen kalitesiz ürün satanların veya müşteri ile sıcak kontakt kuramayanların öyle pek fazla barınamadıkları da dikkatlere şayandır. Zira, bu durum Yeşilköy halkının damak zevki yanı sıra, bir de kaliteli insana karşı daha sıcak olduğunu kesinlikle belirtmektedir.

Yâni, "İstanbul Kültürü"nün, "İstanbullu'nun insana değer veren özellikleri"nin bu Belde'de henüz kısmen de olsa yaşamakta olduğunu görebilmektesiniz.

Meselâ, "DİVAN PASTANESİ" Yeşilköy'de şube açtığı zaman, bir İstanbullu olarak bendeniz dahi hayli sevinmiştim. Zira hem kaliteli nefis pastalar ve hem de herhangi bir arkadaş veya yalnız olarak oturup sohbet edecek veya geleni geçeni temaşa edebilecek bir temiz mekân kazanmış oluyorduk. Çünkü, Yeşilköy'de gerçekten de böylesi bir mekân hâlâ mevcut değildir. Gerçi, yaz mevsiminde sahil çayhaneleri mezkûr ihtiyacı ziyadesiyle karşılamaktadır, lâkin kış mevsimi böylesi bir ihtiyacı karşılayabilmek pek zordur. Şayet; "Amele Kahvehanesi" veya "oyun oynanan kahvehanelere" razı olursanız, böyleleri hayli çoktur. Ne var ki, böylesi yerler, sohbet meraklısı münevver kimselerin gidebilecekleri mahaller değildir. Çünkü; sigara dumanı, gürültü ve kalitesi düşük kimseler arasında âdeta bunalırsınız..

Her ne ise, "DİVAN PASTANESİ" her nasıl oldu ise, Yeşilköy'de uzun süre kalamadı ve sessizce geldiği gibi, yine sessizce ayrılıp gitti.

Asıl sebebini bilemem ancak nâçiz tahminimce şu sebepten olmuş olabilir: (Son derece pahalı, müşterilere gerektiği şekilde alâka göstermemek vs.) gerçi bu bir tahmindir. Lâkin, kısmen de olsa, doğruluk yönü vardır diyebilirim. Zira, hemen bir çok Yeşilköylü bu tahmine benzer yorumlarda bulunmuştu.

Her ne ise, biz yine müesseseleri tanıtma satırlarımıza dönelim:

BİLENLER EKMEK VE UNLU MAMÜLLER FIRINI

Yeşilköy'ün meşhur fırıncılarından "Bilenler"e aittir. Mezkûr biraderlerin "Ekmek Fırını"na yakın mesafededir. Yeşil Yurt'ta da bir şubeleri mevcuttur.

Fırıncılık mesleğini en âlâ şekilde bilen ve müşterilerini ellerinden geldiğince memnun bırakmaya çalışan Bilenler, hemen her nevi hamur işini en âlâ şekilde sunmakta ve ayrıca, "Francala"ya yakın kalitede ekmek satmaktadır.

YEŞİLKÖY YUFKACISI

"Bilen Ev Mamülleri"nin hemen yanında sayılabilecek mesafede bulunan ve hemen bütün Yeşilköylüler tarafından benimsenmiş olan, "YEŞİLKÖY-YUFKACISI" hemen her açıdan güvenilir ve gayet temiz bir imâlâthane olarak tanınmış ve gayet ince açılmış yufkalarıyla meşhur olmuştur. Semtininki başta olmak üzere, Yeşilköy'ün hemen bütün bakkalları, her daim aranan yufkaları satabilmek için âdeta aralarında yarışırlar desek yeridir. (2001)

BİLENLER EKMEK FIRINI

Yeşilköy Sahili'nde "Çamözü Sokağı"nda 1960 yılında açılmış ve takriben 1993'lere kadar faaliyet göstermiştir. Mevzuubahis fırın aslında "Fırıncı Koço"nun taşındığı ikinci fırındır ki, daha sonra "Bilenler" tarafından devralınıp hizmete sokulmuştur.

Günümüzde ise, yerinde "TEKNE-RESTAURANT" bulunmaktadır. (2001)

BİLENLER EKMEK FIRINI II

"BİLENLER" biraderlerin açtıkları ikinci ekmek fırınıdır. 1972'de hizmete sokulan bu ikinci ekmek fırınının pişiricisi, "Sarı" namı ile tanınan bir fırın külhanisidir ki, pişirdiği nefis ekmeklerle âdeta nam salmış ve sayesinde "Fırınlar arası yarışmada" Bilenler Fırını; "Temizlik ve lezzet açısından" birincilik almıştır ki, bunda tabiî ki, Bilenler biraderlerin, titizlik ve meslek sevgisinin payı elbette ki büyüktür.

BÜYÜK DOĞANLAR: GIDA VE UNLU MAMÜLLERİ

1985'lerde açılmış olan "BÜYÜK-DOĞANLAR FIRINI" "Ekmek ve muhtelif mamüller imal etmekte olup", Yeşilköy sakinlerince aynen "BİLENLER FIRINI" gibi benimsenmiş bir müessesedir.

BİLEN EV MAMÜLLERİ

Hasan Bilen Usta'nın açtığı küçük ve fakat gayet nefis ürünler sunan "Börekçi Dükkânı"dır. "Mirasyedi Sokağı"nın hemen başında bulunan mezkûr müesseseyi, genç ve zarif bir hanımefendi ile aynı zerafeti paylaşan bir küçük hanım işletmektedirler. (2001)

BÜYÜK DOĞANLAR: GIDA VE UNLU MAMÜLLERİ

"BÜYÜK-DOĞANLAR EKMEK VE UNLU MAMÜLLERİ FIRINI"nın ikincisidir. "Mahmud Şevket Paşa" Cad. Nu: 6'da faaliyet gösteren bu fırın takriben 1991 yılında açılmıştır.

TAŞ FIRIN

"Odun-Ekmeği" ile meşhur "TAŞ-FIRIN"ın merkezi, Zeytinburnu'ndadır. Yeşilköy'de "2001 yılı" başlarında faaliyete geçmiş bulunan "Ekmek satış reyonu" ise, hayli rağbet görmektedir.

"Taş-Ekmek, Francala, Mısır-Ekmeği, Kepek-Ekmeği, Çavdar-Ekmeği, galeta çeşitleri vs ile Yeşilköylüler'e değişik bir damak zevki sunan "TAŞ-FIRIN"ın satış reyonu; ürünlerini aynı titizlikle sunduğu müddetçe, Yeşilköy'deki varlığını ilelebet sürdürebilir inancındayız. Zira, mamülleri gerçekten hem temiz ve hem de lezizdir.

MEYHANELER VE LOKANTALAR

"MEYHANELER, LOKANTALAR, KEBAPÇILAR, PİZZACILAR, APERATİFÇİLER" vs. Günümüz Yeşilköyünde öylesine çoğalmıştır ki, yazmakla bitmez denebilir. Hele; sık sık açılıp kapananlar ise hesabı tutulamayacak kadar çoktur. Eskiler, "İstanbul'un taşı toprağı altın" derlermiş.

Günümüzde ise herhalde; "Yeşilköy'ün taşı toprağı altındır" deniyor olacak ki, biraz dünyalığı olan, soluğu Yeşilköy'de alıyor ve böylece "Birisi tutunabiliyor ise, bir çoğu da tam aksi iflâs edilip gidiyor."

Biz bunların en popüler olanlarını kayda geçerek, okuyucuyu teferruat içinde yormamaya gayret edeceğiz ve zaten nâçiz eserimizde kayda hak kazanmayan bir çok türedi mevcuttur.

İSTASYON MEYHANESİ VEYA GAR LOKANTASI

1909'larda meşhur hal' vakasının gizli görüşmeleri esnasında, Osmanlı-Mebusları mezkûr "GAR-LOKANTASI"nda yiyip içmişler ve bir çok geceler özel toplantılar tertiplemişlerdir.

Keza, yine meşhur (31 Mart Vakası) esnasında Yeşilköy'de karargâh kurmuş olan "Hareket-Ordusu" mensupları da "GAR LOKANTASI"ndan istifade etmişlerdir.

Yukarıda özetle sunduğumuz kayıtlardan da anlaşılacağı gibi, "GAR LOKANTASI" veya "İSTASYON MEYHANESİ" Yeşilköy'de zuhur etmiş nice tarihî vakaya şahit olabilmiş bir kadim mekândır.

Yeşilköy-Tren İstasyonu'nun çıkışta soluna, girişte ise sağına düşen ve hemen yanı başında bulunan bu tarihî mekân, lokantadan ziyade "Meyhane" özelliklerine sahipti.

Nitekim, Yeşilköylü "akşamcılar"ın hemen her gün uğrağı olan bu tarihî meyhaneyi çalıştıran da çekirdekten meyhaneci, Miço adında Rum asıllı bir vatandaştı. Miço'nun "Şef Garson"u ise; Yeşilköylüler'in "Kemal Abi", Kumkapılılar'ın ise "Mister MOTO" lâkabını taktıkları, meşhur "Kadırgalı Kemal" idi. "Ermeni asıllı" ve yakın arkadaşım, Kadırgalı, "Es-Anto"nun yakın akrabası Kemal'e, "Mister MOTO" lâkabı ise, meşhur sinema aktörü, "Peter Lorre"a ziyade benzemesinden dolayı idi.

Takriben 1978'lerde kapanan "GAR LOKANTASI", 1980'li yıllarda; "Sazlı, Sözlü" üçüncü sınıf bir pavyon şeklinde tekrar açıldı ve kendi klâsına uygun olmayan yeni şeklinde bir gece cinayet işlenince bu sefer ebediyen kapanıp gitti.

1990'lı yıllarda, tarihî meyhanenin yerinde, büyük bir iş hanı inşa edilmiştir ve günümüzde bu han mevcuttur. (2001)

AVCILAR KULÜBÜ VE MEYHANESİ

"Avcılar ve Atıcılar Kulübü"

Yeşilköylü avcılar tarafından tesis edilmiş bir kuruluştur. Günümüzde de varlığını (2001) sürdüren Avcılar-Kulübü'nün; sadece üyelerin istifade edebildiği bir de meyhane bölümü vardır.

Mevzuubahis kulübün kadim üye ve yöneticileri aşağıda kayda geçilen şahıslardır ki bazıları vefat etmişlerdir:

Kasap-Spiro HARİTO: (1922-2000)

Çilingir Hristo SPİRİDİS: (1907-

Marangoz Yenok APELYAN

Kunduracı GETUM ILGARYAN: (1917-1994) Kunduracı Gaçik ILGARYAN: "Merhum Getum Usta'nın mahdumu"

Yorgancı: Ali EYÜPOĞLU

Şoför Şaban

Üye veya yönetici olan başka efendiler de muhakkak ki mevcuttur. Ancak, mevzumuzun dışında kaldığı için fazla ayrıntıya inmedik. Dolayısıyla özür diler ve başkaca hiçbir sebep olmadığını alenen belirtiriz.

AVCILAR MEYHANESİ

Yeşilköy'ün en ziyade rağbet edilen "sohbet meyhanelerinden"di. "Divan Sineması"nın yanıbaşında olan ve takriben (1970)lerde kapanan bu meyhane, semt sakinleri tarafından, "Şişman Stefo" lâkabıyla anılan merhum meyhaneci Stefo tarafından çalıştırılmaktaydı.

Şişman Stafo'nun meşhur "Omleti"ni bir sefer tadan, âdeta onun tiryakisi olurdu. Meyhanenin müdavimleri arasında; "Üniversite Profesörleri, Sivil Pilotlar, Yazarlar ve Köyün muhtelif sınıflarına mensup sakinlerinden" seçkin kişiler mevcuttu.

Meyhaneci Stefo'nun en büyük zevklerinden birisi de; avucuna bir miktar para alıp, müşterileriyle "tek mi, çift mi" oynamaktı. Şayet müşteri kazanacak olursa, masasının hesabı alınmaz, yok kayıp ederse iki misli para öderdi.

Şen ve nüktedan bir insan olan Stefo müşterileri başta olmak üzere, hemen herkes tarafından sevilen bir insandı. Ancak, hayli güzel ve şuh olan karısının bir meyhaneci arkadaşı tarafından kaçırılması bu şen şakrak insanı tamamen yıktı ve karısına son derece sevgi besleyen Stefo, böylece kahrından öldü. Köyün içinde hiçbir itibarı kalmayan seviyesiz arkadaşı ise, kendisine ait meyhanesini başkalarına devrederek, Yeşilköy'ü terk etti ve Ataköy'e yerleşti.

KAPRİ GAZİNOSU

Günümüzde (2001) bulunduğu mahal, "AÇIK HAVA-OTO GARAJI" olarak değerlendirilen ve de aynı "Röne-Park" gibi nam tüm İstanbul'a yayılmış bulunan meşhur, (KAPRİ-GAZİNOSU), Yeşilköy'ün ekstra gazinolarının başında gelenlerdi.

Açık ve kapalı bölümleriyle, nefis deniz manzaralı, küçük olmasına rağmen "Kabinli Plâjı" mevcuttu ve (50 kuruş) mukabili hemen her isteyen deniz banyosu yapabilirdi.

Takriben 1970'li yıllarda kapanmış olan "KAPRİ GAZİNOSU" İSTANBUL CADDESİ'nin üzerinde ve "Röne-Park"a yakın mesafede bulunan bir mahalde olup, hemen her daim kaliteli müşterilere hizmet sunmuştur.

1970'lerle kaliteli müşterilerin yerini, "sadece paralı" müşteriler alınca, "Kapri"nin sahipleri de bu tarihî mekânı kapamaktan gayrı hiçbir çareleri kalmadığını anlamış ve kalitesi bozulmadan varlığına son vermişlerdi.

EKREM'İN LOKANTASI

Merhum Ekrem Bey'in Lokantası, İstasyon Caddesi'nde olan ve günümüzde yoklara karışan meşhur "MERKEZ ECZANESİ"nin yanında yer almaktaydı.

Yeşilköylü aileler tarafından bilhassa tercih edilen ve gayet temiz olmakla birlikte, pek nefis yemekleriyle tanınan "içkili" bir lokanta idi.

Kışlık içkili lokantalar arasında özel bir yeri olan mevzuubahis lokantanın sahibi ve işletmecisi, kadim Yeşilköylü merhum Ekrem Bey'di. Orta boylu, şişmanca, babacan tavırlı bir lokantacı idi.

Özellikle; "Kuru Fasulyesi", Tas Kebabı, Hünkâr Beğendi"si; tereyağlı ve tane tane olmuş pilâvı, ev işi ızgara-köftesi, kuşbaşı-şiş köftesi vs. damak zevkini göz ardı etmeyenlerin gerçekten vazgeçemeyecekleri bir emsâlsiz lezzeti haizdi ki, "Terbiyeli Paçası" âlâsı idi.

Takriben (1974) yılında Ekrem Bey'in vefat etmesinden sonra, bu tarihî lokantayı, damadı çalıştırabilmek için elinden geleni yaptı. Ancak, merhumun yerini tutamayınca, mecburen kapadı ve Yeşilköy bir tarihî mekânını daha kaybetmeye mecbur kaldı.

BULGAR'IN MEYHANESİ (Şarapçı Meyhanesi)

Yeşilköy'ün meşhur "ŞARAP MEYHANESİ"dir. Sahipleri Bulgar asıllı ve Türk vatandaşı biraderlerdir. "STEFAN RİZOF" ve "TEODORİ RİZOF"

Stefan vefat etmiştir. Günümüzde çalıştıran ise, Teodori'dir. Ayrıca "Mandıra" sahibi olan Bulgar Biraderlerin, "Özel surette bastıkları şaraplar" da zamanla nam salmıştı. İstanbul'un hemen her yönünden "Şarap meraklıları" Yeşilköy'e gelerek, Bulgar'ın şarabını tatmaktan geri kalmazlardı.

Bu meşhur Şarap Meyhanesi, yıllarca harcıâlem bir şekilde çalışmış, Bulgar Biraderler bizzat bastıkları şaraplarını bu köhne dükkânda meraklılarına sunmuşlardı.

Koca koca tahta masalar ve kabaca imâl edilmiş iskemlelerle müşterilerini karşılayan Bulgar Biraderler'in dükkânlarına girilince, ilk bakışta loş bir mahzen meyhanesi intibaı edinir ve şayet biraz romantik ve hayâl gücünüz de kuvvetli ise; tarihî bir korsan meyhanesinde olduğunuz rüyasını yaşayabilirdiniz. Hele hemen her zaman iki-üç masayı kaplayan "Balıkçı Müşteriler"in kendilerine has giyimleriyle şarap kupalarını tokuşturduklarını görünce de hayaliniz daha da genişlerdi.

Pek büyük olmayıp, takriben 7-8 masa ile servis sunulan bu meşhur meyhane; "BULGAR"IN YERİ", "BULGAR'IN ŞARAPHANESİ", "BULGAR'IN MEYHANESİ" gibi adlarla anılan mezkûr dükkânın altında koca bir mahzen mevcuttu ve Bulgar Biraderler bizzat bastıkları şarapları bu mahzende muhafaza etmekteydiler.

Şarap meraklılarına ve evleri için alan ailelere, titizlikle hazırladıkları "Şaraplar"dan sunarlardı. Bir litrelik ve binlik şişeler içinde sunulan; "Sek, tatlı ve hafif-beyaz şaraplar" hemen her meraklıyı ziyade memnun kılardı.

Yeşilköy'ün tarihî semtinde, "Çamözü-Sokağı"nda bulunan bu meşhur şaraphane; 1980'li yıllarda günün modasına uyularak, eğlence meraklısı ailelerin de gidebilecekleri bir şekle sokuldu ve "Bir Akordiyonist" ile bir "Lâternacı"nın, nöbetleşe sundukları müzik ile yarı taverna şekline getirilerek bu şekilde hizmet vermeye başladı.

Yeni şekli ile de beğenilen ve yine Teodori Efendi tarafından çalıştırılan meşhur Şarap-Meyhanesi, sadece "Kışları" hizmet sunmaktadır; (2001)

OGÜN MEYHANESİ (Onnik'in Yeri)

Yeşilköy'ün kadim semtinin tarihî "Kalemkâr Sokağı"nda bulunan, "KAPTAN-RESTAURANT"ın hemen yanı başında yer alan, (OGÜN-RESTAURANT) mevcuttur ki; biz eski tabirle (MEYHANE) diyoruz.

Yeşilköy'ün en meşhur "Balık-Restaurantı" olan "HASAN'IN MEYHANESİ"nden sonra, anılan ikinci "Sosyete-Meyhanesi" hiç şüphesiz, "OGÜN RESTAURANT"tır. (Meyhane havasını doya doya yaşamak, damak zevkini kusursuz tadabilmek) hiç şüphesiz, ikinci adres özelliği taşıyan, (OGÜN-MEYHANESİ)dir.

Mezkûr meyhânenin sahibi ve işletmecisi, Ermeni asıllı Türk, "OHANNES NERGİZYAN"dır ve Kumkapılı olan Nergizyan, "Onnik" adı ile bilinir ve arkadaşları, (OGÛN) der.

Asıl mesleği, "Kunduracılık" olup, Beyoğlunda gayet lüks bir "Kavafiye-Mağazası"na sahipken; "eğlence hayatını ve bilhassa meyhane sohbetlerini sevmesinden dolayı, meyhaneciliği seçerek, asıl mesleğini tamamen terk etmiştir.

Beyaza kaçan kır saçları ile kırlaşmış sakalının sağladığı olgun ve sempatik görünümü, ona ayrı bir kişilik kazandırmakta ve müşteriye olumlu bir tesir bırakmaktadır.

Meyhaneci Ogün'ün; biri kız, diğeri erkek iki evlâdı ve gerçekten zarif ve sempatik bir hanımı vardır. Hemen herkesin yardımına yetişmekten hiçbir zaman geri kalmayan Ogün Efendi, çevresi, arkadaşları ve müşterileri tarafından da hayli sevgi kazanmış bir şahıstır.

Mevzuubahis meyhanenin yerinde daha evvel Yeşilköy'ün kadim sakinlerinden meşhur marangoz Yenok Apelyan'ın marangozhanesi vardı.

1990 yılında Yenok Usta, emekli olunca dükkânını kiraya vermeyi düşündü ve durumu öğrenen Ogün Efendi, hemen kiralayıp; hiçbir masraftan çekinmeden mezkûr dükkânı nefis bir dekorla döşeyip meyhane şekline soktu.

Ancak, "içki ruhsatı" olmadığı için ilkin "Lokanta" şeklini değerlendirdi ve hayli çaba sarf ettikten sonra "İçki ruhsatını"

alabildi ve takriben (1996)larda asıl arzusu olan meyhaneye çevirerek gayet kaliteli müşterilere hitap etmeğe başladı.

İlk gençlik yıllarından itibaren tüm yaşantısı meyhaneler içinde geçtiği, meyhaneciliği A'dan Z'ye öğrenmiş olduğu için, mesleğinde hiç mi hiç zorluk çekmemekteydi. Şöyle ki, titizliği, temizliği âdeta ifrat derecesinde dikkate almış, müşterilerine sunacağı balıkların kalitelerine son derece dikkat ederek, bayat veya başka kusuru olan balıkları, dükkânına katiyen sokmamaktaydı ki, hâlâ öyledir. Keza; Lakerda, Tütün-Balığı, Likornoz, Çiroz, Kalamar, Karides, Pavurya, Eğtenya ve Istakoz, her daim mevcut olmasıyla birlikte, daha değişik ve sürpriz Deniz Ürünleri de sizleri bekleyebilir.

Hele Ogün Usta'nın bizzat pişirmekten zevk aldığı meşhur, Ermeni Pilâkisi ise, pek nefis olur ve bir sefer tatmış olan bir daha asla vaz geçemez.

Kısaca; mevsim balıkları başta olmak üzere, hemen her deniz ürününün en kaliteli ve en tazelerini bu meyhanede her daim bulabilir, rakı veya şarapla, deniz ürünlerinin emsâlsiz lezzetlerine varabilirsiniz. (2001)

KAPTAN RESTAURANT

Nezih adında bir Yeşilköylü meyhaneci açmıştır. Dükkânın bir tarafı, "Kalemkâr Sokağı"nda ve "OGÜN RESTAURANT"a bitişik, diğer tarafı da, "Çamözü Sokağı"ndadır.

Daha ziyade, Yeşilköylü meyhane müdavimlerinin uğrağı olan bu müessese, gece servislerinde daha ziyade İstanbul'dan gelenler ve turistlere hitap eder ki, diğerleri de hemen her gece aynı durumdadırlar.

YELKEN RESTAURANT

"Çamözü Sokağı"nda, "PORTOFİNO" adında bir "Aile-Çay Bahçesi" vardı. 1970'lere doğru, "ALTUN-FIÇI" adıyla şekil değiştirip içkili lokanta oldu. Ancak, tutunamayıp el değiştirdi ve "Hem Lokanta ve hem de Çayhane" şeklinde hizmet vermeğe başladı. Daha sonra ise 1990'lara doğru tekrar el değiştirip, "Yel-

ken Restaurant" adı ile tam teşekküllü bir "içkili lokanta" oldu. Günümüzde tekrar sahip değiştirmesine rağmen "Yelken" adı değiştirilmeyip, aynı adla çalıştırılmaya başlandı. (2001)

YALI RESTAURANT

"Yelken-Restaurant"ın hemen bitişiğinde, "MARTI-ÇAY-HANE" adında bir çayhane daha mevcuttu. Yeşilköylü ailelerin rağbet ettikleri bu müessese de kabuk değiştirerek "İçkili Lokanta" şeklini aldı ve (YALI-II RESTAURANT) adıyla hizmet sunmaya başladı. Mezkûr müessesenin üst katı ise "DÜĞÜN VE NİŞAN" gibi hizmetlere tahsis edilmiştir ve günümüzde de hizmetini sürdürmektedir. (2001)

ŞÜKRÜ BALIK RESTAURANT

Eskiden bunun yerinde, bir "Kebapçı" dükkânı vardı. Daha sonra "Av-Etleri" sunan bir lokanta oldu ve günümüzde de "ŞÜKRÜ-BALIK RESTAURANT" adı ile "Balık-Lokantası" oldu, içkilidir. (2001)

TEKNE RESTAURANT

Eskiden yerinde "Bilenler-Ekmek Fırını" vardı. Şimdi ise, "İçkili-Balık Lokantası" olmuştur. (2001)

BİZİM DENİZ RESTAURANT

"Çamözü Sokağı"nın yeni restaurantlarındandır. Aynen diğerleri gibi "İçkili-Balık Restaurantı" olarak hizmet vermektedir. (2001)

LASOS RESTAURANT

Çamözü-Sokağı'nın yeni restaurantlarındandır. Eskiden yerinde bir "erkek-terzisi" vardı, "Sabri Usta", "İçkili-Balık Lokantası" olarak hizmet vermektedir. (2001)

YÜKSEL BALIK LOKANTASI

"Çamözü Sokağı"nın hitamında, köşebaşına yüz metre kala tesis edilmiş bulunan ve yeni meyhanelerden olan, "YÜKSEL

BALIK LOKANTASI"nın sahibi, eskiden meşhur meyhaneci; Balıkçı Hasan Efendi'nin garsonu imiş.

Yüksel KARAKIŞ adındaki bu Efendi ile tesadüf neticesi tanıştım ve insanları değerlendirme vasfı karşısında hayran kaldım ki, gerçek bir taşralı olmasına rağmen; bu derece olumlu ve ancak aydın kimselerin sahip bulunabileceği değerlendirmeleri, bendenizi cidden hayran bıraktı.

Dükkânının gayet muntazam ve abartısız dekore edilmiş olması, garsonları ile komilerinin son derece düzenli ve temiz oluşu ve de en önemlisi, tüm yiyecekleri en titiz şekilde seçerek, müşterilerini her açıdan memnun bırakabilmek gayesiyle elinden geleni ziyadesiyle yerine getirmesidir.

Evet, Yüksel KARAKIŞ Efendi'nin İstanbullular'ın zevklerine sunduğu bu "Yüksel Balık Lokantası", öyle sanıyoruz ki, sahibi aynı tutum ve davranışını sürdürdüğü müddetçe, varlığını devam ettirecektir. (2001)

GASGONYALI ANCELO

"Yunan Meyhanesi" "TAVERNA" modasını Şehr-i İstanbul'a ilk tanıtan ve de bu "kimin eli, kimin cebinde" olduğu, gürültü, patırtı içinde hiç mi hiç anlaşılamayan, "sözde eğlence"nin benimsenmesine öncülük eden ve "Disko ile Meyhane" arası bu bozuk eğlence tarzının müdavimlerini meydana getiren, nefis servis, yakın ilgi ve her nevi eğlenceyi bilhassa destekleyerek, müşterilerinin gönlünü coşturmasını bilerek, bu sahada şöhret yapan, meşhur (GASGONYALI BİRADERLER) olmuştur.

"Toma ve Ancelo EVANGELOS" biraderler; Romanya göçmeni olan "Hıristiyan Arnavutlardan"dı. Önce birlikte, bilahâre ayrılarak müstakil çalışmaya başlayan biraderlerin büyüğü Toma, Beyoğlunda taverna açmış, küçük birader Ancelo ise Yeşilköy'e gelerek balıkçılar sahilinin en güzel noktası olan, Balıkçı-Limanı burnunda, deniz üzerinde, "salaş bir taverna" kurmuş ve "GASGONYALI ANCELO" adıyla faaliyete geçirmiştir.

1970'lere kadar, hemen her akşam dolup taşan tavernasında; sabahlara kadar süren eğlencelerde, masaların üzerinde kadın

oynatmaktan tutun da daha değişik rezaletler, "eğlence maskesi altında" sürüp gitmiştir.

1970'lerde tavernasını başkalarına devrederek Ataköy'e gidip orada aynı işini devam ettiren tavernacı Ancelo Evangelos, takriben 1998 yılında vefat etmiştir. Yeşilköy'deki mekânı ise yeni sahipleri tarafından aynı canlılıkla tutulamamış ve taverna bir daha eski parlak günlerine dönememiştir. Daha sonra ise, 1980'lerdeki "Sahil Hafriyatı" esnasında yoklara karışıp gitmiştir.

BALIK EVİ RESTAURANT – "Casa de Marisco"

Balıkçı Hasan'ın Lokantası'nın hemen yakınındadır. Mezkûr Lokanta ile Hasan'ın Mekânı arasında sadece üst yola çıkan merdivenler vardır.

"BALIK EVİ RESTAURANT"ın yerinde çok eskiden bir Alman Profesörün köşkü mevcuttu. Bilâhare, içkili ve sazlı, balık lokantası oldu ve zaman içinde bir çok sahip değiştirdiğinden sabit müşterici olamadı. Günümüzde de yeni bir işletmeci tarafından çalıştırılmaktadır. (2001)

BALIKÇILAR MEYHANESİ VEYA HASAN'IN YERİ

"BALIKÇILAR MEYHANESİ" adından ziyade, "HASAN'IN YERİ" sözünün yakışacağı şüphesiz olan bu meşhur "BALIK-LOKANTASI"nın yerinde eskiden BALIKÇILARA AİT BİR SABAHÇI KAHVESİ mevcuttu ve bizim ailece Yeşilköy'e taşındığımız (1957) yılında gayet sessiz ve içine kapanık bir Rum vatandaş tarafından çalıştırılmaktaydı.

1965'lerde, "Yunan tebası olanlar" kendi ülkelerine gönderilmeye başlanınca, Kahveci Rum, Yunan tebası olmadığı hâlde, Rum asıllı olanların da ayırıma tâbi tutulabileceği inancına kapılarak ki, öyle bir şey olmamıştır. Kahvehanesini semtin kadim balıkçılarından "Hasan DİRİDİRİ"ye devrederek, Yunanistan'a göçmüştü.

"Sabahçı-Kahvehanesi"ni devralan Hasan, bir süre olduğu gibi çalıştırdıktan sonra, kahvehaneyi büyüttü ve kendisini sevdirirdi. Semtin Ermeni-İş Adamları'nın maddî katkılarıyla, kah-

vehanelerin hemen karşısında, deniz üzerinde "salaş bir bölüm" meydana getirdi ve bu bölümde Yeşilköylü ailelere yazın zevkini çıkarabilme imkânı sağladı ve "Muhtelif soğuk meşrubat ile Çay-Kahve" servisleri yapmaya başladı. İyi randıman alındığını görünce, bir sonraki sezon "Döner" tezgâhı kurarak, "Döner, Pilâv ve Çoban Salatası" satmaya başladı. Döneri, pilâvı ve çoban salatası, gerçekten de pek nefis olmaktaydı ve müşteriler tarafından kısa zamanda benimsendi. Hasan'ın sattığı ürünler, hem titiz ve hem de ucuzdu, son derece leziz olması da cabasıydı.

Lokantacılığın hayli geçerli olabileceğine karar veren Balıkçı Hasan, Sabahçı-Kahvehane'sini de "Lokanta şekline sokup", Balık-Lokantası olarak çalıştırmaya başladı. (1970)

Lokantacılığı tam mânâda benimseyen Balıkçı Hasan, artık bu mesleğin adamı olmaya kesin karar verdi. "En titiz şekilde temizliği esas alıp; "Usta Aşçılar" temiz ve disiplinli garson ve komiler, gayet mahir "balık temizleyiciler" tutarak, bunların içinde en usta olanı, meşhur Jirayr Reis'in oğlu, Balıkçı Gören'di. Lokantasının tabak, çatal, kaşık, bıçak, tencere gibi mutfak araçları dahil, masa örtülerine varıncaya kadar lokanta için önem taşıyan her ne var ise, en âlâlarını satın alarak, hiçbir masraftan kaçınmadı. Yâni, kazandığını, dükkânına yatırıyor ve lokantasının en meşhur lokantalar arasına katılabilmesi için kıyasıya mücadele ediyordu. İşin en enteresan tarafı ise; yaşantısında hemen hiçbir değişiklik yapmamış ve aynen eskiden nasıl bir hayat yaşıyordu ise, aynı yaşantısını sürdürmekteydi. Zira, artık bir daha eski günlerine dönmeyi asla ve asla istememekteydi. Dolayısıyla da kendisine çok para kazandırabilecek bu tavuğun, daha âlâ yumurtlayabilmesi için tüm parasını ona yatırmaktaydı.

Düz pedal bir bisiklet üzerinde, "Çavela" ile sokak sokak balık sattığı yılları asla unutmamış ve çektiği çileli hayattan kurtulabilme imkânını sağlayan bu işini en mükemmel şekilde değerlendirebilmek için hiçbir fedakarlıktan kaçınmamaktaydı. Nitekim, bu inatçı direniş ve kahredici çalışması neticesinde; İstanbul'un en meşhur "Balık Lokantalarından" birisinin sahibi olmayı başardı.

1980'lerden sonra ise; Amerika, Kanada ve Avrupa'dan sipariş veren müşteriler de kazandı. "Lakerde, Çiroz, Tütün-Balığı, Likornoz" gibi özel surette hazırladığı deniz mamüllerini, hususi ambalajlarda, "Uçak-Postası" ile müşterilerine göndermeye başladı; hâlâ aynı işlemi devam ettirmektedir. "Karides, Pavurya, Tarak, Eğtenye, Istakoz ve Kalamar" gibi deniz ürünleri de aynı titiz işleme tâbi tutularak müşterinin damak zevklerine sunulmaktadır.

Hasan DİRİDİRİ'nin lokantasında, hemen her ürün pahalıdır. Zira, kendisi de pahalıya temin etmektedir. Sabaha karşı, kör-karanlık Kumkapı Balık Hali'ne giderek, "açık attırmaya" katılır ve en yüksek fiyatı vererek, en güzel ve en taze deniz ürünlerini satın alarak, lokantasına getirir. Son zamanlarda; haldeki kabzımallardan bazıları ile anlaşmış ve kendi yerine açık arttırmaya girebilmelerine imkân tanımıştır. Buna sebep ise, ağır bir hastalık dolayısıyla üst üste geçirdiği iki ameliyat olmuştur.

Bankalar, fabrikalar ve diğer büyük kuruluşların özel yemek ziyafetleri hep Hasan'ın Lokantası'nda tertiplenir. Çünkü, onun yiyeceklerine hemen herkes itibar eder ve bilir ki; "Evindeki kadar temizdir."

Hasan DİRİDİRİ'nin "Recep" adında bir biraderi vardı; o da balıkçı idi ve 1980'lerde, ağır bir hastalıktan dolayı vefat etmiştir.

Şu an, Yunanistan gezisinde tanışıp evlendiği Türk asıllı hanımından evvel, İtalyan asıllı bir hanım ile evli idi ve birinci hanımından birisi kız, birisi erkek iki çocuğu mevcuttur. İkinci hanımından da bir oğlu vardır.

Birinci hanımından olan oğlu Erol DİRİDİRİ; gayet yakışıklı, uzun boylu, yağız bir delikanlıdır. Mütevazılığı ve efendiliği ile hemen her Yeşilköylü'nün sevgisine mazhar olmuş bulunan Erol Efendi, babasının lokantasında, "Şef" sıfatı ile müşterilere hizmet sunmakla birlikte, Lokantanın hemen her işine bizzat nezaret etmekte, dur, durak bilmeyen bir azimle hizmet sunmaktadır. (2001)

YEŞİLKÖY'ÜN DİĞER KURULUŞ VE ÇAYHANELERİ: (1957-2001)

MEHTAP AİLE ÇAY BAHÇESİ

Demirci Çıkmazı veya Su İskelesi'nin meydanı 1957'lerden sonra, Yeşilköy'ün gençlerinden, "Piç-Ahmet" lâkabıyla bilinen merhum Ahmet tarafından değerlendirilerek, "MEHTAP AİLE ÇAY BAHÇESİ" adıyla bir Açıkhava Çayhanesi açıldı. Yeşilköy sakinlerince kısa zamanda benimsenen Çay-Bahçesi, hemen her yaz dolup dolup boşalmaya başlamış ve Kahveci Ahmet'in, çoğunluğunu ailelerin teşkil ettiği müşterilerine karşı samimi ve seviyeli hizmeti, kendisine karşı olan sempatiyi arttırmıştı.

1980'de Askerî Darbe'den sonra kapanan Gazino'nun yeri daha sonra tamamen istimlâk edilerek "Halk-Parkı"na dönüştürülmüştür. Günümüzde aynı durumdadır. (2001)

Kahvehaneci Ahmet'in bir de "Erol" adında oğlu vardır. Hemen herkese karşı candan olan Erol, "Kırtasiyecilik" yapmaktadır.

CAMLI KÖŞK ÇAYHANESİ

Merhum Ahmet'in Çayhanesinin hemen bitişiğinde takriben 1967'lerde açılmış ve ilk zamanlarda Yeşilköylüler tarafından hayli rağbet görmüştür. "Sihirbaz-Mandrake, Dansöz ve Türk Sanat Müziği, ses sanatçıları" vs mezkûr çayhanede sanatlarını icra etmişler, Yeşilköy sakinlerine hayli eğlenceli geceler yaşatmışlardı. Ancak daha sonra çayhanenin şekli değiştirilmiş, kapalı bölüm yapılmış ve kapalı bölümü "içkili-saz" şeklini alınca, Yeşilköylüler mezkûr müesseseden uzaklaşmışlardır. "1980 Askerî Darbesi'nden sonra ise, tamamen yoklara karışmıştır.

ALİCUM LOKANTASI

Yeşilköy'ün marangoz ustalarından Ali Efendi tarafından takriben 1975'lerde "Demirci-Çıkmazı" sokağında açılmış ve "İçkili-Esnaf Lokantası" olarak beklenenden ziyade rağbet görmüştür. Ali Usta'nın Hanımı'nın pişirdiği yemekler, müşteriler

tarafından âdeta kapışılarak yenmiş, lezzeti damaklarda yer etmiştir.

1980 yılının ortalarında icra edilen "Meydan düzenlemesi" gerekçesi ile kapatılan ve kısa ömürlü olmasına rağmen meşhur aş-evleri listesine geçen bu lokanta hemen her Yeşilköylü tarafından zaman zaman anılmakta ve bilhassa, "Akşamcılar" unutmamaktadırlar!..

ABLA'NIN YERİ LOKANTASI

İstasyon Caddesi başlarında bulunan ve günümüzde yerinde bir banka olan ciğerci dükkânında tezgâhtar olarak çalışan ve sempatik hareketleriyle hayli müşteri toplayan bir genç hanım vardı. Zamanla mezkûr dükkânda, "Döner-Kebabı" yapıp özellikle, "Çarşamba Günleri, Yeşilköy-Pazarı'na gelen müşterilere satmaktaydı. Bilâhare mezkûr işi benimseyen bu genç hanım, Demirci-Çıkmazı Sokağında küçük bir dükkân bulup minyatür bir lokanta açtı. 2000 yılından günümüze faaliyet gösteren mezkûr lokanta, bilhassa esnaf tarafından hayli rağbet görmekte ve temiz, leziz yemekleriyle beğeni kazanmaktadır.

GÜL-KEBAPÇISI

Yeşilköy'ün kasaplarından, Kasap Dursun'un açtığı bir kesbapçı dükkânıdır. İstasyon Caddesi'nin girişine yakın bir dükkânda faaliyet göstermektedir.

ESENKÖY KEBAPÇISI

İstasyon Caddesi'nde, "Foto-Yeşilim"in "yan-karşı köşesinde"dir. Daha evvel aynı yerde; "Girit Göçmeni" olan "Pastacı Biraderler" tarafından çalıştırılan bir pastane mevcuttu.

Bir hanım tarafından çalıştırılan "ESENKÖY KABAPÇISI" Yeşilköy'ün ilk ve en uzun ömürlü kebap lokantası olma özelliğine sahiptir. Kapalı ve açık bölümleri vardır ve Yeşilköylü aileler tarafından hayli rağbet gören bir müessesedir. (2001)

UĞUR KEBAPÇISI

Yeşilköylüler'in benimsenmiş oldukları bir "Kebapçı-Lokantası"dır. İlk açıldığında (NECO) adıyla çalıştırılan "UĞUR-KEBAPÇISI" aslında aynı müessesedir. Zira, iki birader tarafından çalıştırılmakta iken, birinin ayrılmasıyla, diğeri, sadece isim değişikliği ile kifayet etmiş ve Yeşilköy sakinlerine hizmeti devam ettirmektedir.

"Urfa-Adana" vs. tüm kebapları en âlâ şekilde sunmakta, müşterilerinin damak zevkine olumlu şekilde hitap edebilmek için, elinden geleni esirgememektedir. (2001)

DÜRÜMCÜ YÜKSEL BABA'NIN YERİ

İlk dükkânı, "Taş-Fırın" sırasında, köşe başında idi. Hayli zaman orada hizmet sunmasından sonra, kapanmış olan "Mirgün-Eczanesi"nin hemen yanında ikinci ve oldukça büyük bir yer açtı (2000) ve oraya yerleşti.

METROPOL KEBAPÇISI

İstanbul'un meşhur "Kebapçılarından" ve aileden kebapçı olarak yetişen meşhur "İhsan Mısırlı Usta"nın bizzat çalıştırdığı bir Kebap Lokantası idi. Takriben 1987'lerde faaliyete geçen ve 1997'lerde kapanan "METROPOL KEBAPÇISI" İhsan Usta sayesinde hayli iş yapmış ve Yeşilköylüler tarafından benimsenmişti. Ancak, İhsan Usta'nın rahatsızlık geçirmesi sebebiyle mezkûr müessese kapanmıştır.

KÖPRÜLÜ KEBAP SALONU
SİNİ ET LOKANTASI
CENGİZ KEBAP SALONU
MAVİ SOFRA-VI. "Kebap Lokantası"
GÖZDE TAŞ FIRIN KEBAPÇISI – "Kapanmıştır"

KÖPRÜLÜ YEMEK VE İŞKEMBE SALONU

Takriben 1996 yılında faaliyete geçirilmiş ve varlığını günümüze kadar sürdürebilmiş bir müessesedir. Bilhassa temizliği ile

dikkatleri çeken bu kuruluş, daha ziyade esnaf tabakasına hitap eden lokantalardandır. (2001)

ÖZLEM KÖFTE VE İŞKEMBE SALONU

"Bakkal Cengiz"in dükkânının karşısındaki aşçı dükkânıdır. Daha ziyade esnafa hitap eden bu müessese, hayli eskidir ve günümüzde de faaliyetini devam ettirmektedir. (2001)

KÖY SOFRASI

1966 yılında, günümüzdeki ".....Eczanesi"nin yerinde açılmıştı. Daha ziyade "Ev tipi" hamur işi ürünler imal edip satmakta olan bu müessesenin tezgâhtarı; "Ahmet İnanç" adında bir gençti ve efendiliğiyle müşterinin sempatisini kazanmıştı.

İçinde bulunduğumuz (2001) yılının ilk aylarında kapanan mezkûr dükkândan ayrılan Ahmet İnanç Kalfa, "TAŞ-FIRIN" müessesesine geçti ve orada hizmet sunmaktadır.

FAN FANG "ÇİN YEMEKLERİ"

Ümraniye-Bostan Sokağında otobüs yolu üzerindedir. Takriben, 2000 yılında tesis edilen bu müessese, tamamen Çin yemekleri sunmakta ve günümüzde de varlığını sürdürmektedir. Müşterileri daha ziyade "gençlerden müteşekkil", "FAN-FANG" değişik bir damak tadı sunduğundan dikkatleri çekmiştir. (2001)

TARİHÎ SULTANAHMET KÖFTECİSİ

1999 yılında açılmış ve varlığını günümüze kadar sürdürebilmiş bir köfteci dükkânıdır. "Esenköy" kebapçısının karşısında yer alan mevzuubahis dükkân, aynen diğerleri gibi, evlere de servis yapmaktadır. (2001)

OKLAVA EV ÜRÜNLERİ

Bostan Sokağı'nda, Camcı İsmail'in yaptırdığı apartmanın altındaki büyük dükkânda faaliyet göstermektedir. Önünde bu-

lunan açıklığı da değerlendiren ve şemsiyeli masalar koyan müessese sahipleri, "Mantı, Börek" vs. hamur işleri sunmaktadır. "Oklava-Ev Ürünleri"nin yerinde daha önce, "TAZECİK ÜRÜNLERİ" mevcuttu. "Kızarmış Tavuk" da satan "TAZECİK" daha ziyade "Market" nevi hizmet sunmaya çalışmış ve fakat tutunamamıştı.

"OKLAVA EV ÜRÜNLERİ" müessesesi, 2001 haziranında faaliyete geçmiş ve hizmet sunmaktadır.

BÖREKÇİ "EV ÜRÜNLERİ"

Adını geçtiğimiz dükkân da diğer benzerleri gibi daha ziyade "Ev-Ürünü" hamur işleri üretmektedir.

ELİT EV ÜRÜNLERİ

İçinde bulunduğumuz (2001) başlarında hizmete girmiştir.

MC. DONALD'S

Demirci-Çıkmazı girişinde, "Altun-Ay" mülkü içindedir. Özellikle çocuklara hitap eden "McDONAL'S, takriben, 1990'lı yıllarda faaliyete geçmiştir. (2001)

İNCİ PROFİTEROL

Beyoğlu-İstiklâl Caddesi'nde hâlen mevcut bulunan meşhur, "İNCİ-PASTANESİ"nin ürünü, "Profiterol" adlı "Soslu-Pasta"dan imâl eden bu müessesenin mezkûr pastane ile herhangi bir bağı var mı, yok mu bilemeyiz. Zira, bizleri esas alâkadar eden; mevcut ürünlerinin temiz ve leziz olup olmadığıdır.

Takriben 1998'lerde açılmış bulunan bu pastanenin poğaça, açma vs. ürünleri de mevcuttur. "Canik-Pasajı"nın girişine yakın, cadde üzerindedir. (2001)

DİLİM PİZZA

1990'lı yıllarda açılmıştır. "Pazar-Yolunda" gayet mükemmel dekore edilmiş bir dükkândır. Evlere de servisi mevcut olan mezkûr müessese, dıştan bakıldığı zaman, pizzacıdan ziyade son derece lüks bir lokantayı andırır. (2001)

LİTTLE CAESARS PİZZA

Takriben 1997'lerde açıldığı zaman, "ŞOK-MARKET"in yerinde bulunmaktaydı. 2000 yılında, İtalyan-Kilisesi'nin karşı sırasına taşındılar ve günümüzde orada hizmet vermektedirler. (2001)

BUFETTE SANDWCIT SOLD BAR

İskele Caddesinde, "İŞKEMBE ÇORBACISI" TAVCI'nın bıraktığı dükkândır. 2001 yılı başlarında açılmıştır.

WAFFLE HOUSE CAFE

"Zeynel-Muhallebicisi"nin bitişiğindedir. Daha ziyade gençlerin müdavimi olabilecekleri bir "Cafe" türüdür. "22 Haziran 2001 Cuma" günü açılmıştır.

CAFE-FİGARO'S RESTAURANT –I.

Daha ziyade gençlerin rağbet ettikleri bir fantezi lokantadır. 2000 yılında açılmıştır ve günümüzde de faaldir. (2001)

CAFE-FİGARO'S RESTAURANT – II

Birincisinin eşidir. Aynı ürünleri sunmakta ve gençlere hitap etmektedir. Birincisi; "Demirci Çıkmazı – Halk Parkı" içinde, diğeri ise, İskele Caddesi üzerindedir.

RİSTORANTE İTALİONA – La Delgi Angeli

İtalyan Kilisesi'nin tam karşısına düşen bir mevkidedir. 1990'lı yıllarda, bulunduğu bina restore edildikten sonra açılmıştır.

Daha ziyade gençler tarafından tutunan ve onlardan rağbet gören bir müessesedir. Yan tarafında da, "Modern bir Bilardo Salonu"na sahiptir. Mezkûr salon da hayli rağbet görmektedir.

CAFE RAİN

"Altunay Sitesi" içindedir. Demirci-Çıkmazı Sokağına bakar ve kapısı da o yöndedir. "Fasıl-Meyhanesi" , Kebapçı-Lokantası,

İçkili-Lokanta ve en nihayet, gençlere hitap eden bir cafe olarak hizmete sunulmuştur. (2001)

JAZZ BAR

Demirci Çıkmazı Sokağı'nda faaliyet gösteren bu tipik aperatif barı, takriben 1985'lerden beri mevcuttur ve kendine has müşterileri vardır. (2001)

AİRPORT İNN HOTEL-EXCLUSIVE HOTEL

Balıkçılar Sahili burnunda bulunan mezkûr müessesenin henüz iç tasarımı tamamlanmış değildir. Daha evvel gayet güzel ve büyük bir "Balık-Restaurant"ı vardı: "ORFOZ-RESTAURANT" Mevzuubahis restaurant kapandı ve iki binanın birleştirilmesiyle, değişik bir otel tesisine gidildi. Yapım çalışmaları sürdürülmektedir. (Ağustos - 2001)

KANAT-OCAKBAŞI – ET LOKANTASI

Esnaf işi bir et lokantasıdır ve faaliyetini devam ettirmektedir. (2001)

MARİNA

Balıkçılar Sahili müesseselerindendir. (2001)

PORTO

Balıkçılar Sahili müesseselerindendir. (2001)

İHTİYAR BALIKÇI – RESTAURANT

Tadilatı devam eden "YÜKSEL-BALIK RESTAURANT"ın hemen yanında bulunan bir balık lokantasıdır. (2001)

YÜKSEL BALIK LOKANTASI – II

"BALIK EVİ RESTAURANT"ın yeridir. Yüksel KARAKIŞ efendi tarafından devralınan lokanta, A'dan Z'ye onarılmak üzere hiçbir masraftan kaçınılmayarak, geniş çapta tadilata tabi tutulmuştur. 8 Ağustos 2001 Çarşamba tarihinde baktığımda, tadilat devam etmekteydi.

PANGALTI CİĞERCİSİ

"NURETTİN BİRİZ PASAJI"nın, Gazievranos Cad. yönündeki dükkânlardan sonuncusudur. Yeşilköy-Ciğercisinin kapanmasına yakın bir dönemde açılmıştır. Günümüzde, Yeşilköy'deki yegâne ciğerci dükkânıdır. (2001)

MARTI ŞARKÜTERİ

Yeşilköy'de ayakta kalabilmiş en eski Mezeci Dükkânı'dır. Yeşilköy sakinleri tarafından benimsenmiş ve temiz mamüller satan bir müessesedir. (2001)

SÜTTE ŞARKÜTERİ

İstanbul çapında tanınmış bir müessesedir. 1990'lı yıllarda Yeşilköy'de şube açan bu müessesenin sahipleri; Bulgar ve Ermeni asıllı vatandaşlardır.

"Şarküteri" türünde pek değişik ürünler sergileyen ve müşterilerini memnun edebilmek gayesiyle hareket eden müessese sahipleri, ellerinden geleni yapmakta ve müşterilerini de gerçekten memnun edebilmektedirler.

Yeşilköy, "Hisar-Pastanesi"nin yerinde faaliyete geçen bu müessese, bilâhare "Abdullah-Pastanesi"nin yakınında bulunan bir dükkâna taşındı ve mevzuubahis iş için gayet elverişli mezkûr dükkânda, 8 Ağustos 2001 Çarşamba günü yeni dükkânında faaliyetini sürdürmeye başladı.

YEŞİLKÖY'DEKİ PASAJLAR

CANİK PASAJI: Tren istasyonuna yakın inşa edilmiş olan büyük bir sitenin altında bulunan pasajdır ve Yeşilköy'de meydana getirilen ilk pasaj özelliğine sahiptir. (2001)

NURETTİN BİRİZ ÇARŞISI: Migros'un hemen karşısındaki pasajdır. Takriben, 1996'larda inşa edilip faaliyete geçirilmiştir. (2001)

ALTUNAY PASAJI: Bir yönü, İstanbul-Caddesi'ne bir yönü de, İstasyon Caddesine bakar.

YEŞİLKÖY'ÜN BÜYÜK MARKETLERİ

MİGROS: Yeşilköy'de faaliyete geçirilen ve halk tarafından benimsenen ilk büyük markettir. İlk, "ESEN-KÖY KEBAPÇISI"nın yerinde faaliyete geçirilmiş, bilâhare günümüzdeki yerine taşınmıştır. (2001)

ŞOK MARKET: 2001 başlarında faaliyete geçirildi. MİGROS'un şubesi olarak faaliyet göstermektedir. (2001)

İYEM EKONOMİK MARKET: 2001 yılının ilk aylarında tesis edilmiştir. Bilhassa sebze marketi olarak dikkatleri çeken bu müessese hayli rağbet görmektedir. (2001)

GİMA MARKET: Daha evvel, "İSMAR" ve "GREENS" adlarıyla faaliyet gösteren bu büyük market, bilahare sahip değiştirerek, GİMA kuruluşuna geçmiştir. (2001)

PM PİYEM MARKET: 2001 yılının ilk aylarında açılmış ve ucuzluğu ile dikkatleri çekmiştir. Hâlen faaldir. (2001)

METRO MARKET: Takriben 1980'li yıllarda açılmış ve ucuzluğu ile dikkatleri çekmiştir. Hâlen faaldir. (2001)

BİM MARKET I: Takriben 1990'lı yılların sonlarında faaliyete geçirilmiştir. Ucuzluğu ile dikkatleri çeken bu market hâlen faaldir. (2001)

BİM – MARKET II Birincisinin şubesidir ve ucuzluk açısından diğerinden geri kalmaz, halen faaldir. (2001)

TANIDIĞIM YEŞİLKÖYLÜLER

Esnaf – Zenaatkâr ve Emekliler

Ayios-Stefanos'dan "Yeşilköy"e uzanan asırlara dayalı koca mazisi içinde en azından; "Yakın geçmişi, yaşantısı, tarihî belge değeri taşıyan binaların özelliklerini öğrenebilmek hususlarında" sıhhatli malumat edinebilmek için; "Kadim Yeşilköy"ün yegâne mahâlli ki, bu kesinlikle "Sahil Bölgesi"dir. Oradan arka-

daş edinmek, onlarla yakın dostluklar kurmak, katiyetle elzemdir. Zira, mevzuubahis bölgede Yeşilköy'ün yakın tarihini görüp, yaşıyabilmiş kadim Yeşilköylüler hâlâ mevcuttur. (2001)

"Onurumuz ve musikimizin yüz akı"
NESRİN SİPAHİ

Zaman tünelinde değerli adı her zaman yankılanacak olan ses sanatçımız Nesrin Sipahi hanımefendi, Adile-Yunus Akçam'ın kızıdır. 29 Kasım 1934 günü Yeşilköy'de dünyaya geldi. Batı Müziğiyle meşgulken Ahmet Nuri Canaydın'ın teşvikleriyle Türk Musikisi'ne yöneldi. 1951'de İstanbul Radyosu'na stajyer, 1953 yılında da zamanın Türk Musikisi Konservatuvarı olan Ankara Radyosu'na kadrolu sanatçı olarak girdi. Ruşen Ferit Kam, Mesut Cemil, Suphi Ziya Özbekkan, Refik Ahmet Sevengil, Nurettin Sevin, Cevdet Kozanoğlu, Halil Bedi-i Yönetken, Nuri Halil Poyraz, Fahri Kopuz, Mesude Çağlayan, İzzettin Ökte, Necdet Varol gibi hocalardan yararlandı.

31 Ocak 1967'de Hasan Aldemir Sipahi ile evlendi. 20 Kasım 1967'de ilk oğlu Yunus Emre, 14 Mart 1968'de de ikinci oğlu Candemir dünyaya geldi.

1960 yılında Ankara Radyosu'ndan ayrılarak Vecihe Daryal, Burhanettin Ökte, İzzettin Ökte, Tarık Kip, Sadi Işılay, Akın Özkan, Ferit Sıdal, Orhan Özgediz, Cahit Ünyaylar, Yücel Aşan, Şekip Ayhan Özışık, Seyfettin Sığmaz gibi seçkin sazların eşliğinde Türkiyemizin her şehrinde büyük sevgi ve takdirler toplayan konserler verdi; memleketimizi adım adım dolaştı.

İlk plâğı (78 devirli taş plâk) "Bir rüzgârdır gelip geçer sanmıştım" Odeon'dan çıktı: (1957), ilk solo konseri Ankara Büyük Sinema'da: (5 Kasım 1959), ilk gazino çalışması Ankara Göl Gazinosu Assolisti (1960).

Özbekistan, Türkmenistan, Kazakistan, Azerbaycan, Abhazya, Fransa, SSCB, ABD, B. Almanya, Tunus, Avustralya, Suriye, Ürdün, Kanada, Kıbrıs (1971). Yeşilada'da 20 Temmuz 1977'de de konserler verdi. "Kıbrıs Cemaat Onur Nişanı"nı Dr. Fazıl Kü-

çük'ün elinden aldı. Yavruvatan'dan çiçek yağmuruyla uğurlandı. Tunus'taki konserinden sonra eleştirmenler şöyle dediler: "Türk Bülbülü, Ümmügülsüm (Mısırlı) efsanesine son verdi."

Nezaketi, kibarlığı, alçak gönüllüğüyle tanınan Nesrin Sipahi'nin renkli bir rüya ve tatlı bir hülya gibi olan o eşsiz şahsiyeti akla şu sözü getirmektedir: *"Sanatçılar, zirveye geldikleri zamanki şaşaalarıyla değil, düştükleri zamanki itibarlarıyla ölçülürler."*

Gönüllerde kurduğu tahtındaki saltanatı devam eden Nesrin Sipahi'nin Türkiye ve dışında Türk Musikisi ve Batı Müziği şarkılarıyla yapılmış 400'ü aşkın plâğı vardır. Pek çok nişan, madalya ile sayısız altın ve plâtin plâk ödüllerine sahiptir.

İngilizce bilmekte ve Teşvikiye'de oturmakta olan Nesrin Sipahi, sesi, edebî yönü, müzik kültürü, yorumculuğu, büyük ustalığı ve çalışmalarıyla Atatürk'ün şu sözünü hatırlatmaktadır:

"Kâinatın bir dili vardır; o da musikidir." (Aydil Erol)

Anılardan Bugüne Musikimizin Ustaları ve NESRİN SİPAHİ MÜZİKLE 35 yıl, İstanbul, 3 Haziran, 1991.

TÜKÜRÜKÇÜ KİRKOR ÇİÇEKCİYAN

Yukarıda kayda geçtiğimiz mevzuya girmeden, ilk Yeşilköy'ün bir zamanlar "Maskotu" olan meşhur, "Kirkor Çiçekciyan" hakkında gayet özet bir kaç söz etmeden yapamayacağız..

Çünkü, bu satırların yazarının da yakından tanıyabildiği; "Tükürükçü Kirkor" lâkabı ile bilinen "yarı meczup" Kirkor Çiçekciyan, gerçekten, "Yeşilköy'ün Maskotu" idi ve tüm Yeşilköylüler tarafından sevilen bir insandı.

Zaman zaman öylesine akıllı bir kelâm sarfederdi ki, hanginizin meczub olup, hanginizin olmadığı hakkında tereddüte düşerdiniz. Meselâ bir gün bana:

Ağbarik,[19] deli görünüp, öyle olmamdan zevk alanları memnun ederek paralarını alıyorum, deyivermez mi?

Kirkor'un bu sözü karşısında, nasıl bir cevap verebileceğimi bilememiş; "Takdir ve üzüntü" karışımı hislerle susmayı tercih etmiştim.

19- Ağbarik Ermenice, ağabey demektir.

Evet, "Tükürükçü Kirkor", akıllı geçinip de, Kirkor'da kafa bulmaya çalışanların kimliklerine koca bir tükürük değil, koca bir balgam yapıştırmıştı.

KİRKOR Çiçekciyan, orta boylu, dolma burunlu, başında apoletleri sökülmüş bir subay şapkası taşıyan ve yaz – kış mevzuubahis şapkayı hiç çıkarmayan, hemen her daim "mühim işler peşinde (!) olduğu" pozlarında yürüyen, kendi halinde yaşayıp, iç dünyasından zaman zaman uzaklaşarak, bizlerin karmaşık dünyasına girmeye çalışan ve fakat çangıllı yollarını hiç mi hiç sevmeyip, tekrar kendi iç âlemine dönen bir garip insandı.

Yeşilköy'ün kadim muhtarı Şaban; küçük bir tütüncü dükkânı çalıştırdığı dönemde, Bakırköy'deki "Tekel Dağıtımdan" sigara almaya Kirkor'u gönderir ve şaşıranlara, KİRKOR BİZLERDEN AKILLIDIR diyerek, sözlerini ağızlarına tıkardı.

1980'lerde Fransa'da yaşayan ağabeyinin isteği ile Fransa'ya götürülmüş ve uzun yıllar sonra orada vefat etmiştir.

Yeşilköylüler daha doğrusu kadim Yeşilköylüler'in, zaman zaman andıkları bu enteresan Yeşilköylü için, rahmet okuyan dahi mevcuttur ki, burnundan kıl aldırmayan nice mağrur, bu mânâlı mertebeye hiçbir zaman erişememiştir.

MANAV ŞİNASİ ÖZÜNÖZÜ

Yeşilköy'ün meşhur "manavlarından" olan Şinasi Özünözü'nün; "Sebze ve Meyve" sergisi gerçekten seyre değer nefasette idi. Köyün hemen bütün lokantalarına sebze vermekte, onların bütün sebze ihtiyaçlarını bizzat karşılamaktaydı ki, hâlâ aynı hizmetini devam ettirmektedir. (2001)

Yeşilköy'den bir "Ermeni kızı" seven ve onunla evlenen Şinasi'nin bu evlilikten üç oğlu vardır.

Hırsı burnunda ve bu sebeple çabuk kızan Şinasi'yi kızdıran hemen her arkadaşı, en sunturlusundan nasibini alır.

Siyasetten katiyen anlamayan ve de anlamak da istemeyen Şinasi, aynı zamanda "tüm ırkî ayırımlara" da peşinen karşı olan bir insandır. Temiz kalpli bir Müslüman evlâdı olan Şinasi ile Yeşilköy'e ilk taşındığımızda tanıştık ve ilk tanıştığım Yeşilköylü Şinasi Efendi olmuştur. (1957)

Merhum, biraderim, Sahak Suren DABAĞYAN ile daha yakın arkadaşlığı olmuştur. Zira her ikisi de "Futbolcu" idi ve biraderim, "Yeşilköy Spor"da oynadığında Şinasi Efendi ile daha samimi olabilmişlerdi. Şinasi Efendi hâlâ faaldir. (2001)

"CAMBAZ" RIFAT TELGEZER'İN ÇADIRI

Şehr-i İstanbul'un hemen bir çok semtinde nice tehlikeli gösteriler düzenlemiş ve kaza geçirip sakat kaldıktan sonra, bu sefer de "Çadır Gösterileri" sunmuş ve böylece İstanbul halkının hafızasında yer etmiş, merhum "Rıfat TELGEZER" Yeşilköy'ün kadim sakinlerince de hemen bir çok zaman hatırlanıp rahmet ile anılan bir muhterem kişi idi.

Yeşilköy sakinlerinin "esnaf tabakasından" olan aileleri tarafından bilhassa rağbet gören merhum Rıfat'ın meşhur "ÇADIRI" gerçekten bahse değer bir eğlence mahâlli idi.

İstanbul halkı tarafından, "Rıfat TELGEZER" adı ile bilinen bu meşhur ve kazazede ip cambazı çadırına, dönemin en meşhur ses, saz ve oryantalist sanatçıları davet eder ve hemen bir çoğu da hiç tereddüt etmeden davetine icabet ederlerdi. Böylece bilhassa dar gelirli vatandaşlar, normal şartlar altında "Radyoplak ve tv" dışında asla görüp dinleyebilme fırsatını elde edemeyecekleri ünlü sanatçıları görüp, dinleyebilmekle hoşça vakit geçirebilmekteydiler.

Meselâ, merhum, Zeki MÜREN, merhum Yıldırım GÜRSES, merhum Barış MANÇO, Ajda PEKKAN ve meşhur "Orta-Oyuncu ile dansözler vs. meşhur çadırda arz-ı endam ederlerdi.

Ücret tarifesi ise şuydu: "Sahne önü, 250 kuruş", sahne önü ve numaralı, 300 kuruş, diğer yerler ise tamamı kişi başı; 100 kuruş.

Onca programa göre hayli ucuz olması ise, meşhur çadırın hemen her zaman hınca hınç dolmasına vesile olmaktaydı. Hepsinden önemlisi ise adlarını kaydettiğimiz bu ünlü sanatçıların hemen hiç birisinin ücret almamasıydı, bunun adı "Gerçek açıdan dayanışma" idi ki, başkaca izahı yoktur.

Çocukluğumda meşhur KADIRGA-CİNCİ MEYDANI'nda, ip üzerinde tehlikeli gösteriler sunarken, heyecanla seyredebilme zevkine varabildiğim bu cefakâr insanı, yıllar sonra da değişik gösterilerle tekrar karşımda bulmanın mutluluğunu yaşayabilmişim.

Yeşilköy'de çadırını günümüzde tele taksi durağının bulunduğu mahâlde kurmaktaydı. Mezkûr mahalde eskiden büyük bir bostan var imiş, o yıllarda bostanın kuyusu hâlâ mevcuttu. Bir gün zuhur eden dehşetli bir fırtına ile birlikte âdeta sel götüren yağış neticesi, koca çadır parçalanmış ve hayli ciddi hasar görmüştü.

Eş-dost yardımı ile kendisini zar zor toparlayabilen felâketzede Rıfat TELGEZER, ertesi yıl günümüzde 50. Yıl Lisesi'nin bulunduğu mahalde yeniden çadırını kurmuş ve faaliyete geçirmişti. Lâkin, yeniden yağan ve âdeta bir Hz. Nuh Tufanı misali hemen bir çok yeri âdeta sel baskınına uğratan bir başka yağış, o emektar ve cefakâr ip cambazı'nın ikinci gayretini de temelden yıkmıştı.

Ne var ki, onun değerli hatırası, hemen her semtin esnaf ve fakir kesimince her daim muhabbetle anılmakta, cefakâr ruhuna gani gani rahmet okunmakta olduğu da asla unutulmamalıdır.

Zira, aslolan, geride bıraktığınız hizmetlerin değer ölçüsüdür, ya unutulur veya rahmetle anılırsınız.

YEŞİLKÖY BALIKÇILARI

JİRAYR BEDOYAN REİS

2000 yılında Hakkın rahmetine kavuşan merhum Jirayr Reis, Yeşilköy'ün başta gelen Balıkçı Reislerindendi. Ermeni-Gregoryan Mezhebi mensubu vatandaşlardan Jirayr Reis'in (K. ARTAR) adında bir balıkçı motoru vardı ve üç oğlu ile birlikte balığa çıkardı. GOREN-YERVANT ve KİRKOK, mezkûr seferleri esnasında mahdumlarına balıkçılığın en ince noktalarına varıncaya kadar, hemen her hünerini amelî olarak öğretebildi.

Oğullarının en büyüğü olan "ĞOREN BEDOYAN" bağımsızlığına pek düşkün olduğundan; pederi ile biraderlerinden ayrıldı ve eski balıkçı, yeni gazinocu meşhur Hasan DİRİDİRİ'nin yanına girdi ve restaurantında "Balık ve Kalamar temizlemek, Lâkerda basmak, Çiroz kurutmak ve tütün-balığı tütsülemek vs" gibi gayet ağır işleri üstlendi. Gayet ağır diyoruz, zira bu işlerde çalışabilmek için "Gece yarısı veya sabaha karşı, uykunun en tatlı yerinde kalkıp; kışın soğuğu, yazın sıcağında çalışıp, bütün risklerine katlanmak elzemdir"

Sırf bağımsız olabilmek için bu zorlu işe katlanan Balıkçı Goren, bu meyanda meşhur "OGÜN RESTARUNT"ın da aynı işlerini zaman zaman yapmaktaydı. Hasan DİRİDİRİ ve OGÜN bu çilekeş balıkçının hakkını ziyadesiyle vermişlerdir.

Ne var ki, bu duruma ziyade üzülen Jirayr Reis'in başlıca dertlerinden birisi de bu olmuştu. Çünkü, Jirayr Reis için, Ğoren'in yaptığı iş; denize çıkamayan yaşlılar veya tablacı balıkçıların işi idi. Denizin tuzunu, iyotunu ciğerlerine çekerek teneffüs edebilmiş hiç bir balıkçı bu işi yapmazdı, yapmamalıydı. Ne var ki, Ğoren bu duygudan uzaktı ve o sanki; "Deniz tarafından reddedilmişti."

Günümüzde nefis tesislerle meydana getirilmiş olan; BALIKÇILAR LİMANI, BALIKÇI BARINAKLARI ve BALIKÇILAR'ın SABAHÇI KAHVEHANESİ ile halka serbest Açıkhava ÇAYHANESİ merhum Jirayr REİS'in eseridir.

Yeşilköy-Balıkçıları Kooperatifine oldukça verimli gelir sağlayan mezkûr kuruluş için, Jirayr Reis yıllarca mücadele vermiş ve bir takım fırsatçıların mezkûr tesisleri yemesine hiçbir geçit bırakmamıştı.

KEVORK REİS BERBERYAN

Yeşilköy'ün kadim balıkçı reislerinden merhum Jirayr Reis'in yakın akrabası olur. Dünürüm Mehmet KOYUNCU Kalfa'nın yakın arkadaşı idi. Arkadaş perver, bonkör ve eğlence hayatına düşkün oluşuyla bilinen Kevork Reis, günümüzde eşi zor bulunur pek mahir bir balıkçı idi.

Takriben, 1997'lerde vefat etmiştir.

BEDROS REİS BERBERYAN

Merhum, Kevork Reis'in biraderidir. Balıkçılık mesleğinin tüm inceliklerini en âlâ şekilde bilip tatbik eden balıkçılardandır.

Âdeta "Deniz ile evli" olup, hemen her saatini denizde veya deniz kenarında sandalını bağladığı mahalde geçiren Bedros Reis, 1998'lerde "Hanımını yitirince" kendisini tamamen denize adadı denebilir.

Ağabeyinin tam aksine "Kahve, meyhane ve eğlence hayatı" olmayan Bedros Reis'in yakınlık kurmuş olduğu hiçbir arkadaşı da yoktur denebilir. Görüştüğü kimseler ise, sahile gelerek temiz hava almak isteyen ve bu sebeple onun yanına giderek sohbete dalanlardır ki, arkadaş olmaktan ziyade, geçici sohbetçilerden müteşekkildir.

Bedros Reis'i her ne zaman sahilde görsem; "Ernest Hemingway'ın İHTİYAR BALIKÇI VE DENİZ adlı meşhur romanı aklıma gelir.

Güzel bir "Balıkçı-Sandalı"na sahiptir ve kendisine yıllarca "Ekmek Teknesi" olmuş bu sandalı, canı gibi sever, nitekim takriben 1995'lerde sandalının fotoğrafını çekmemi rica etmiş ve ben de her ikisinin fotoğrafını da çekmiştim.

Evet, benim "İhtiyar Balıkçım" çok şükür hâlâ dinç ve denize çıkabilmektedir. Evet Bedros Reis; RASTGELE!

OLTACI YAŞAR SAYANER "KOÇİKO"

1930 İstanbul doğumlu, Balıkçı Yaşar Sayaner'in lâkabı "Koçiko" dur. Mahir bir "Olta ve Ağ Balıkçısı" olan Koçiko; "Yeşilköylüler" tarafından sevilen ve meslektaşlarınca saygı duyulan, kendine has bir deniz adamıdır.

Yazın kızgın sıcakları, kışın dondurucu soğukları onun için katiyen problem değildir. Sabaha karşı denize açılır ve öğleye doğru kıyıya dönüp, o günün nafakasını çıkarmış olmanın huzuru ile evinin yolunu tutar.

Balıkçı eşi olmanın özelliklerini müdrik hanımı ise, tek kelime ile Koçiko'nun başlıca zenginliğidir. Bu fedakâr deniz adamının, "kader yoldaşı" sandalı ile hâlâ denize açılabilmesi, hemen

her gün yeni bir kısmeti kovalaması, gerçekten takdire şayandır. Çünkü, balıkçılık muayyen bir yaşa kadar yapılabilecek pek ağır işlerdendir.

Dolayısıyla bizlerin söyleyebileceği, hem de takdirle söyleyebileceğimiz bir temennimiz olabilir:

RASTGELE!

BALIKÇI ERDOĞAN GENÇGİL

1934 İstanbul doğumlu, Erdoğan GENÇGİL, vatanî görevini "Bahriye"de ifa etmiştir ve benim kuramdır. Daha ziyade "Olta ve Ağ" balıkçılığı yapmış olan Erdoğan, mesleğinin bir kısmını da "Tabla Balıkçılığı ve Lâkerda basıp satmakla" geçirmiş, bilâhare emekli olmuştur.

"Lâkerda basmakta" en az Kumkapılı merhum (Cabi) seviyesinde mahir olan Erdoğan; Yeşilköy'deki eski "KARMEN PASTANESİ"nin hemen yanında, akşam üzerleri kurduğu lâkerda tezgâhında nefis lâkerdalarını sergilerken, müşterilerini âdeta mıknatıs gibi çeker, sıra bekleyenler dahi olurdu.

Yeşilköy'ün kadim eczacısı merhum İbrahim Bey'in "MERKEZ ECZANESİ" adlı eczanesinin yanında bir balıkçı dükkânı açtı ve özel buzhanesi ile modern bir balıkçı dükkânı şeklinde kurduğu bu ekmek kapısında en titiz müşterileri dahi memnun edebilecek seviyede icra-i sanat ederdi. Yeşilköylülerin takdirlerini kazanan Erdoğan, takriben (1997)lerde dükkânını satıp Çanakkale'de zevkine uygun bir mülk edinerek, emekliliğin tadını çıkarmaya başlamıştır ki, hâlâ aynı hayatını sürdürmektedir. (2001)

HÜSEYİN, CEM, ERDAL, ERKAL ve adını hatırlayamadığım bir de kız evlâdı ile birlikte, "5 çocuğu" mevcut olup, hepsi de yetişkindir.

BALIKÇI NECDET

"Olta-Balıkçısı" olarak mesleğe atılmış, kendi avlarını "Çavelya" ile mahalle mahalle dolaşarak satmış ve ayrıca mevsimi geldi mi, "Camekânlı" tezgâhında lâkerda da satmıştır.

Balıkçı Necdet, bir müddet Balıkçı Erdoğan ile birlikte, Hasan'ın Lokantasını, Hasan DİRİDİRİ'nin hesabına çalıştırmış ve daha sonra emekli olup; Küçük-Çekmece veya Soğuksu'ya yerleşmiş ve kendisine meşguliyet olarak, "Futbol takımı" çalıştırmayı uygun bulmuştur ve günümüzde de aynı hobisini devam ettirmektedir. (2001)

BALIKÇI FİKRET

1958'lerde "Fatih Semtinde" ressam Şaban ile çalıştığım yıllardan tanıdığım ve yakın dostum olan, "Tabla-Balıkçısı" Fikret, aslında sonradan balıkçılık mesleğini seçmiştir. 1960'lı yıllarda, "Ermeni Kerimeler"in daha sonra ise Altunay Bey'in sahibi bulunduğu ve temelden yenilenmiş ve günümüzde altında sıra dükkânların bulunduğu tarihî binanın köşesindeki, günümüzde orada ZEYNEL MUHALLEBİCİSİ bulunmaktadır, zerzevat satardı. 1980'li yıllarda ise Balıkçı Bedros Reis'in teşviki ile "Tabla-Balıkçılığı"na başladı ve takriben 1998'lere kadar balık sattı.

Malûm üç-tekerlekli seyyar satıcı arabalarından temin eden Fikret; bilhassa "Esnaf tabakası"nın balıkçısı olarak yıllarca Yeşilköy'ün sakinlerine hizmet verdi.

Balıkçı Fikret can yoldaşı ve hakiki bir hanım olan refikası ile birlikte; yaz-kış demeden, hemen her riske katlanarak, günümüzdeki "Kasap Yusuf"un dükkânının önlerinde balık sattı. Ne var ki, 1998 yılında belediye "Sokak satıcılığı" yâni, "Seyyar Satıcılığı"nı Yeşilköy'de yasaklayınca, bizim çilekeş Fikret'in de balıkçılığı son buldu.

BALIKÇI İNCİYAN BİRADERLER

Balıkçı Yetvart Reis ve biraderi Balıkçı Zavagon – "ZABOĞON" aslen Kumkapı balıkçılarından olup, gerçek birer "Deniz-Adamı" idi.

Yaşlılık döneminde Yeşilköy'de "Tabla-Balıkçılığı" yapmaya başlayan Yetvart Reis İNCİYAN biraderi Zavagon'u da yanına yardımcı almıştı.

Kumkapı'nın namlı balıkçılarından "Kıç-Yoldaşı", merhum Civan'ın kayınçoları olup, her ikisi de vefat etmişlerdir.

BALIKÇI NİŞAN BERBERYAN

Kumkapı balıkçı ekolünün sayılı serdengeçtilerinden "kıç-yoldaşı" Civan'ın mahdumu ve Yetvart Reis ile Zavagon'un yeğenleri olan "Balıkçı-Nişan BERBERYAN" çektiği lüzumsuz çileler sebebiyle genç yaşlarda dert sahibi olmuş "cehâletzede"lerdendir.

Asıl mesleği, "Torna ve dökümcülük" olan Nişan Berberyan, denizin büyüsüne kapılmış ve güzelim mesleğini terk ederek, baba mesleği olan balıkçılığı tercih etmiştir. Külhanî bir yapısı olduğundan dolayı, bitirimlik batağına saplanıp kalmış ve bu meyanda hapis dahi yatmıştır.

Bilâhare tövbekâr olan Nişan Berberyan, tekrar eski mesleği "döküm ve torna işleri"ne dönmüş, bir müddet çalıştıktan sonra pek ısınamayıp, kendisini sahilin iyot kokan cazibesine teslim etmiş ve bir başka ifadeyle, tekrar baba mesleğine dönmüştür. Ancak bu dönüşü denizden ziyade "kara-balıkçılığı" yâni "Tabla-Balıkçılığı"dır ve dayısı, Yetvart Reis'e yardım etmekte; özel müşterilerine gayet taze balıklar satmakta ve ayrıca Yeşilköy'ün "Balık-Lokantaları"na da taze ve nadide balıklar sağlamaktadır.

Ancak, Balık-Lokantalarından birisi borcunu ödemeyince, Nişan'ın küçük sermayesi tükenmiş ve böylece işi bozulmuştur. Ne var ki, bu sefer semtin esnafından "Elektrik malzemesi" satan "Kevork KOVAN" yardıma yetişmiş ve kendi dükkânını "Balıkçı Dükkânı" yaparak, Nişan ile ortak çalıştırmaya başlamıştı.

Bir müddet gayet iyi iş yapan ve hayli müşteri kazanan dükkân Nişan'ın varlığı ile gerçekten müşterilerin vaz geçilmez bir tutkusu olmuş, hemen herkes, Nişan'dan balık almayı âdet hâline getirmişti.

Gerçekten de, Nişan hem hesaplı ve hem de gayet kaliteli balık satmaktaydı. Nişan'ın işi tekrar düzelmiş, sermayeyi yatıran ortağı Kevork KOVAN da durumdan gayet memnundu. Ancak, hiç beklenmedik bir anda, Nişan'ın tutum ve davranışlarında bir gariplik baş göstermeye başlamış ve bu gidiş, dükkânın kapanmasına, daha doğrusu mecburen kapatılmasına yol açmıştı.

Aslında, mert ve gayet vicdanlı bir insan olan Nişan'ın yıllarca çekmiş olduğu mânâsız çileler neticesi, hayli yıpranmasına yol açmış ve şuur altına yerleşmiş olan ruhî bunalım, hiç beklenmedik bir anda dışarı vurmuştu. Evli bir oğlu ve bir kızı olan Nişan BERBERYAN gerçi aklını yitirmiş değildi ancak çalışabilmesine de imkân yoktu.

Zira, bir yerde duramıyor, sık sık sahili dolaşıp duruyordu. (2001)

BALIKÇI YETVART YAZICIYAN

Şayet, "Osmanlı devrinde" yaşamış olsaydı, kesin "tulumbacı" olurdu diyebileceğimiz merhum Balıkçı Yetvart Yazıcıyan, aslen İstanbullu Samatyakapılı olmasına ve tüm gençliğini o tarihî semtte geçirmiş olmasına rağmen, Samatya Kapı'nın kabuk değiştirmeye başlamasıyla birlikte 1970'li yıllarda ailece Yeşilköy'e taşınıp, buraya yerleşmişti.

Yeşilköylüler'in "Yetvart Abi" olarak benimsediği bi "İhtiyar Balıkçı" sahil çocuğu olmasından dolayı balıkçılığı A'dan Z'ye tam mânâda öğrenebilmiş ve böylece denizden nasibini ziyadesiyle alabilmiştir.

1991 yılında, Yeşilköyün tarihî mahallerinden "Kalemkâr Sokağında" tanıdığım, daha doğrusu yakınlık kurabildiğim bu "Sahil Kurbanı"na "Yetvart Dayı" diye hitap etmekteydim. Aslında balıkçılıktan ziyade "seyyar satıcılığı" benimsemiş ve bu sebeple "Tabla-Balıkçılığı"nı seçmiş bulunan Yetvart Dayı, "Marul, Dut, Balık" hemen ne bulsa mevsimine göre değerlendirir, ekmek parasını taştan çıkartırdı.

Ne var ki, içkiye olan aşırı düşkünlüğü, onun muntazam çalışmasını önlemekle kalmamış, nihayet hayatını da yitirmesine sebep olmuştur. (Siroz)

1996'larda vefat eden Yetvart Dayı'nın en enteresan tarafı şunlardır ki, kendisini tanıyan hemen herkes bilir; Yedikule bostanlarından satın aldığı marulları, Samatya bostanlarından temin ettiği dutları, başının üzerinde taşıdığı koca tablaya yükleyerek kimi zaman marul ve kimi zaman da dut yüklü trene bi-

nerek, Yeşilyurt'ta iner ve sokak sokak dolaşarak sata sata Yeşilköy'e gelir, burada da tablası tamamen boşalırdı, bazen de yolda tüketir, Yeşilköy'e boş tabla ile gelirdi. Yüz veya yüz elli kilo arası koca tabla dut veya marul, bir elinde el-terazisi, kiloluk dirhemlerle birlikte dimdik yürür ve hemen herkesi hayretlerde bırakırdı. Uzun boylu, yanık yüzlü tam bir levent görünümü sergileyen Yetvart Dayı'nın gerçekten pek kuvvetli bir boynu vardı.

Yetvart Dayı'nın müdavimi olduğu meyhanelerin başında meşhur "Alicum Lokantası" gelirdi ve "Hele bir yorgunluk alalım" diyerek lokantaya dalar ve rakı şişeleri boşalır dururdu.

Yetvart Dayı'nın "EBRUK" adında bir kızkardeşi vardı ve bu çilekeş kadının tüm hayatı;. "Yetvart Dayı ile yatalak kocası"na bakmakla geçmiş; Yetvart Dayı ile kocasının art arda ölümünden sonra kendisi de bir müddet sonra vefat etmiştir. Nitekim, Balıkçı Ğoren'e bir gün:

- Zo Ğoren; sanki beni yaşatan, o iki bedbahttı!.. Onlar öldükten sonra, benim de gücüm tükendi... demiş.

Kim bilir, belki de öyle idi...

Merhum, Yetvart Dayı'nın bir başka enteresan tarafı da şuydu: Hemen her Ramazanda içki içmez, yâni alkollü içki ağzına sokmaz, bayramı beklerdi. Onun bu durumuna, İslâmî kesimden olan kadeh arkadaşları dahi hayret ederlerdi; bu davranışı ile hemen herkesin takdirlerini kazanmıştı.

Ne denir; nur içinde yatsın!..

BALIKÇI GARO MELKON ÇİLİNGİRYAN

Artaki Efendi'nin mahdumu olarak 1933 yılında dünyaya gelmiştir. Gerçi nüfusunda (1936) kaydı geçer lâkin asıl tarih, (1933)tür. Tam adı ise; "Garo Melkon ÇİLİNGİRYAN"dır.

"Olta Balıkçısı" olup, kendi sandalı ve kendi imkânlarıyla denize çıkan Balıkçı Garo'nun asıl mesleği, "Gümüş-Kakmacılığı"dır ve bu zenaatın pirlerinden olmasına rağmen, "Deniz'in büyüsüne" kapılarak balıkçılığı seçmiştir.

Balıkçı Garo'nun da bütün gençliği Samatya-Kapı sahilinde geçmiş, usta bir oltacı olarak yetişmesine karşılık; külhanbeyliğe

heves etmesi, onu "Sahil maceraperestleri"nin yanına itmiş ve böylece; "İçki, kumar, kavga vs." yaşantısını temelden değiştirmiş bir sahil külhanisi olup çıkmıştır.

1960 yılında Yeşilköy'e gelip, buraya yerleşen Garo, birkaç yıl normale dönerek balıkçılıkla ekmeğini kazanmış, fakat onun içki düşkünlüğü bu sefer de Yeşilköy-Sahili serkeşleriyle kader birliği ettirdiğinden tekrar eski kahredici hayatına dönmüştür. Evet, Balıkçı Garo'nun özet hikâyesi budur ve şu an (2001) Yedikule-Ermeni Hastanesi'nin "İhtiyarhânesi"nde çile doldurmaktadır.

Yeşilköy Sahili'nin; içki yüzünden yaşantısı berbat olmuş daha bir çok sahil-maceraperesti vardır. Ancak, biz ibret olsun diye bazılarını, yâni, bizzat tanıdıklarımızı kayda geçiyoruz. ADANALI-YUSUF, 1997'lerde sokak köşesinde cesedi bulunmuştur. Balıkça, MUAMMER "içki yüzünden çalışamaz duruma gelmiştir." Bızdık-MUSTAFA; "İçki bu usta balıkçıyı da bitirmiştir"

YEŞİLKÖY'ÜN AMATÖR BALIKÇILARI

BANKACI METİN KÜÇÜKBUMİN: "Büyük Adalı"

Aslen, İstanbul Büyük-Adalı olan Metin KÜÇÜKBUMİN Bey, Banka Müdürlüğünden emekli olup, hakiki mânâda bir "İstanbul Beyefendisi"dir.

Milliyetçiliğin, millî bütünlüğün, "Irkî Bağlar"dan ziyade, vatandaşlar arası, "Sevgi ve saygı" akidesine muhtaç olduğunu gayet iyi bilen bir münevver Türk olduğundan, "Irkî ayırımları" şiddetle reddeder ve Gayri İslam vatandaşlardan olan arkadaşlarına, kendi dininden olanlardan ziyade "sevgi ve muhabbet" gösterir.

Büyük-Adalı oluşundan kaynaklanan deniz sevgisi, Metin Bey'in başlıca hobisidir. Nitekim titizlikle baktığı, küçük çapta bir kamaralı tekneye sahiptir ve onunla balığa çıkar.

Tanımak zevkine eriştiğim Metin Bey'in balıkçılık bilgisi, gerçek bir "Olta-Balıkçısı"ndan farksızdır denebilir. Hemen hemen iki günde bir balığa çıkan Metin Bey'in bir diğer zevki de,

meşhur Kalemkâr Sokağı'nda bulunan "OGÜN MEYHANESİ" önünde, meşhur çaycı Necati'nin tavşan kanı gibi demli çayından yudumlayarak, etrafına toplanan arkadaşlarına balıkçılıktan bahisle, derin sohbetlere dalmasıdır. Nezih Türkçesi ile anlattığı hemen her şey gerçekten bıkıp usanmadan dinlenir. (2001)

NİHAT VARNALI "Kunduracı"

Bulgarya'nın "VARNA" şehrinden 1950'li yıllarda Türkiye'ye göçen bir Türk ailesinin evladıdır. Gençliğinin büyük bir kısmını Varna'da geçirmiş olan Nihat Bey gayet mahir bir "Kunduracı" olup, yıllarca "Kundura-Atölyesi" çalıştırmış ve Yeşilköy'e taşındıktan bir müddet sonra emekli olunca, kendisine meşgale olarak "Deniz ve Balığı" seçmiştir.

Arkadaş perver ve yardım sever bir insan olan Nihat VARNALI, evli olup, iki çocuk sahibidir. Livarı geniş ve balık tutmaya elverişli bir sandalı olan Nihat Bey ile kadim Yeşilköylü Ğaçik Ilgaryan'ın dükkânında tanışmıştım (1966) ayaklarından rahatsız olmasından dolayı balığa çıkamayan Varnalı Bey ile zaman zaman görüşürüz (2001)

HAYK ESGİCİYAN: "Motorcu Hayk"

1923 İstanbul Yeşilköy doğumlu olan Hayk ESGİCİYAN, Yeşilköy'ün kadim "Su Motoru" tamircilerindendir. Denizin yosun kokusunun onun ciğerlerine girmesi, çocukluk yıllarına kadar uzanır, balık motorlarında, alamanalarda vs. tayfa yamaklığından tutun da olta balıkçılığına kadar, balıkçılığın hemen her nevini tatmıştır. Çocukluk ve ilk gençlik yılları son derece zaruret içinde geçmiş ve bu sebeple hayli çile çekmiş bir gariptir. Ancak, sebat, gayret ve inatçı bir tutumla, tüm zorlukları aşarak, rahata kavuşabilmenin huzuruna da erişebilmiştir denebilir.

Kıçtan takma bir motorlu sandalı olan Hayk Usta zaman zaman zevk için balığa çıkarken, geçirdiği felç neticesi bu zevkini yitirmeye mecbur kalmıştır. Evli olup zevcesi vefat etmiş olan Hayk Usta'nın birisi kız, birisi erkek iki evlâdı vardır ve şu an kızı ile birlikte yaşamaktadır. (2001)

KONSTANTİN YUVANİDİS: "KOSTA"

Kadim Yeşilköylü olan Konstantin YUVANİDİS Rum asıllı bir vatandaştır. Balıklı Rum Hastanesi Müdürü, Yeşilköy-Rum Kilise ve Mektebi Mütevellisi sıfatları ile Rum Cemaati ileri gelenlerindendir.

"Malî Müşavir"lik mesleği ile iştigal eden ve adına kısaca, "KOSTA" denen Yuvandis'in en büyük zevki, "Deniz ve Balıkçılık"la yakından alâkadar olmaktır. Kıçtan takma motorlu bir sandalı vardır ve hemen hemen iki üç günde bir denize çıkarak, balık avına gider. Yakın arkadaşı Ğaçik Ilgaryan ile birlikte avlanır. İyilik sever ve vicdanlı bir insan olmasına rağmen, dış görünümü gayet serttir. Balıkçı Limanı'na kayıtlı olup hâlâ aynı zevkini sürdürmektedir. (2001)

ISTEPAN CERMAKYAN: "Oltacı Istepan"

Kadim Yeşilköylüler'den merhum Donik CERMAKYAN'ın büyük oğludur. 1961 yılında İstanbul Yeşilköy'de doğmuştur. "PNÖMATİK SİSTEM" bayisi olan Istepan; "Deniz ve Balık" tutkunudur.

Mütevazı, iyiliksever ve saygılı bir genç olarak hemen herkes tarafından sevilir, daha ziyade, "kıyı-oltacısı" olarak bilinir ve zaten bu tarzı benimsemiş ve hayli usta olmuştur. Bir çok arkadaşına da bu tarzı aşılamıştır. Arkadaşları tarafından "Oltacı-Istepan" namı ile bilinmektedir. (2001)

ĞETUM ILGARYAN: (1917-1994)

Ünlü Dadyanlar'ın dillere destan konaklarının bahçevanı, Sivaslı "Ğaçik ILGARYAN"ın küçük mahdumu, "Ğetum ILGARYAN" veya "Ilgaroğlu" 1917 yılında Yeşilköy'de dünyaya gelmiştir.

Ilgaryan'lar "Dadyan Familyası" ile yakın temas içinde olabilip de günümüze kadar varlığını sürdürebilmiş ender ailelerdendir.

Dolayısıyla, Kadim Yeşilköylü olmalarının yanı sıra, bu özellikleriyle de önemlidirler. Hele merhum, "Ğetum Dayday"

başlı başına bir şahsiyet olarak dikkatleri çekmiş ve günümüzde nesli tamamen tükenmek üzere olan (2001) kelaynaklardandır.

Öğrenimini, Yeşilköy-Fransız Mektebi'nde ikmâl etmiş ve Fransızcayı bu suretle ana lisanı gibi öğrenebilmiştir. Nitekim, öğrendiği mükemmel Fransızcası, kunduracılık mesleğini icra ettiği yıllarda; Yeşilköy'de ikamet eden ecnebi havacılara ısmarlama ayakkabı imal ettiğinde hayli işine yaramıştır.

1940'larda evlenip; ziyade sevdiği ve fakat o yıllardaki anlayışa göre, sevgisini pek belli etmediği refikası merhum, "Yeranuhi Hanım"dan iki kızı ve bir erkek evlâdı olmuştur.

Elinden hemen her iş gelen Ğetum Dayday, "Türk-Hava Yolları"ndan teklif alınca, 1955 Ağustosunda "Makinist Yardımcısı" olarak hizmete başlamış, 1965 Martında ise; "Bir arkadaşı lehine işinden ayrılarak, kunduracılık mesleğine dönmüştür. Mevzubahis vak'a ibrete şayan olduğu için özetle geçiyoruz.

1965 yılında, Hava Yolları personelinde kısıtlamaya gidileceğinden, hemen her branştan bir veya iki kişi çıkartma kararı alınır. "Makinist Yardımcılığı" bölümünden de bir kişi çıkarılacaktır.

Ğetum Dayday bu durum karşısında, başka bir mesleği olmayan arkadaşının lehine işinden ayrılır. Evet işini terk etme gerekçesi budur ve kunduracılıktan ziyade kazancı olmasına rağmen hiç tereddüt etmeden işini terk etmiştir!

Günümüz insanı için bu anlayış böylesi fedakârane jest, belki ters gelebilir, lâkin, biz 1965'lerden söz ediyoruz ve o yıllarda; "İnsan Sevgisi" yerini daha "Köpek Sevgisine" bırakmış değildi. Ve merhum Ğetum Dayday hayatı boyunca da öyle kalmıştır. Hem de inişli çıkışlı iş yaşantısına rağmen!..

Ğetum Dayday'ın özel zevklerinden başta geleni; (Avcılık ve Balıkçılık) idi. Kara avcılığında hayli usta olan Ğetum Dayday, denizde de aynı derecede maharetli idi. (Ağ serpmede, dalyan usulü balık avında, olta balıkçılığında, sepet tuzakları ile ıstakoz, pavurya avlamakta) gerçekten çoğu balıkçı geçinenlerden daha mahir ve daha usta idi. Livarı geniş, kıçtan takma motorlu, orta boy bir balıkçı sandalı vardı. Yeşilköy-Yeşilyurt arası yerleştirdiği "Istakoz tuzakları" dalyan usulü kurduğu ağları, sabaha

kadar hayli dolardı. Ancak, bazı deniz hırsızı, "Balıkçı bozuntuları" gizliden; denize bıraktığı ağ ve sepetleri boşaltırlar ve bazen de ağlarını dahi çalarlardı.

Ğetum Dayday ise kimler olduklarını bildiği hâlde, durumu yetişkin oğlundan dahi gizler ve oğlu herhangi bir yerden duyup da meseleye eğildiği zaman, onu durdurur.

- Ah Oğlum! Ne acı, ne acı !.. Zavallılar üç kuruşluk menfaat için, insanlıklarını çöpe atıyorlar... derdi.

Takriben, 1975'lerden sonraki yıllarda refikasını kaybeden Ğetum Usta mahdumu Ğaçik Ilgaryan ile birlikte olmasıyla bir nebze olsun teselli bulabilmekteydi ki, bu durum vefatına kadar devam etmiştir.

1993 yılında, refikam Eliz Hanım ile bir Pazar sabahı, "Demirciler Çıkmazı"ndan sahile giderken, bu nesli tükenmek üzere olan, cefakâr insana rastladık ve seslendim:

- Pariluys Dayday nasılsın!.. Buruk bir tebessümle şu mânidar cevabı vermişti:

- Nasıl olayım Levonik. Karımla birlikte dolaşıyoruz!

Evet, son derece ciddi ve pek sert bakışlı olmasına rağmen, son derece yumuşak bir kalbi olan Ğetum Dayday; 1994 yılında Hakkın rahmetine kavuşarak; yıllardır hasretini duyduğu, "Yeranuhi"sine kavuşmuştu!..[20]

KEĞAM ILGARYAN –Bisikletçi Keğam (1909-1992)

1909 yılında İstanbul-Yeşilköy'de dünyaya gelen ve tam adı "BEDROS KEĞAM ILGARYAN" olup, "Bisikletçi Keğam" namı ile anılan mezkûr şahıs; merhum, Ğetum Ilgaryan'ın ağabeyi olup, ondan (8 yaş) büyüktür.

Bisikletçi Keğam'ı, meşhur "Yeğya KILIÇYAN"ın "Kolacı-Dükkânı"nda tanımıştım. Orta boylu, gözlüklü ve dudaklarından hemen hemen hiç eksik olmayan alaycı tebessümü ile baktığında, bana hep, esrarengiz Çinlileri hatırlatmıştır. Keza, baba-

20- "Pariluys" sözcüğü Ermenice; "Hayırlı sabahlar" demektir. "Dayday" sözcüğü ise "Dayı" sözcüğünün yozlaşmışıdır. Ermenice'de "Dayı" sözcüğünün karşılığı, "MORYEĞPAYR"dır.

sından sirayet etmiş olan aynı alaycı tebessüm, kerimesi Ağavni Hanımda da mevcuttur!.

Bisiklet tamir eder, bisiklet kiraya verir, bisiklet satar ve fakat aynı zamanda "Camcılık da yapardı" dolayısıyla bahsi geçtiğinde "Camcı Keğam" diyenler de olmuştur.

Gençliğinde hayli spor yapmış, güçlü kuvvetli bir şahıstı. Bilhassa kolları çok kuvvetliydi, bu özellik öyle sanırım Ilgaryanlara mahsus bir husustur. Zira; dedeleri, babaları, kendileri ve Ğetum'un oğlu Ğaçik, hemen hepsi, gayet kuvvetli idi.

1992 yılında vefat eden bisikletçi Keğam ile pek yakınlığım olmamıştır. Gerçi sıcakkanlı bir yapıya sahipti ve münevver bir kişiliği vardı. Ancak buna rağmen; samimiyet kurmayı pek beceremezdi.

Her ne ise, bisikletçi veya Camcı Keğam da işte böyle bir insandı ve öyle sanıyorum ki, onun yakın dostlar edinememesine başlıca sebep; her daim karşısındakini küçümsemesi olmuştur.

Ne denir, yine de Hz. Allah rahmet eylesin!..

ĞAÇİK ILGARYAN – (EKER) - : (1946 -.....)

1946 yılında, "Ğetum ve Yeranuhi Ilgaryan"ların evlatları olarak, "İstanbul-Yeşilköy'de dünyaya gelen Ğaçik Ilgaryan, ilk öğrenimini, "Bakırköy-Dadyan Ermeni Mektebi'nde ikmâl etmiş ve küçük yaşlarda iş hayatına atılmıştır.

Vatani hizmetini, (1965-1967) Ankara'da "Harita-Bölüğü"nde ifa eden Ğaçik Ilgaryan'ı, 1958'lerde gıyaben, 1970'lerde ise yakınen tanıyabildim. Ğaçik hakkında; muhtelif konuları içeren "arşiv defterime" şu kaydı düşmüşüm ki, günümüzde de (2001) aynı durumunu muhafaza etmektedir ve tek fark ise, "sakalını kesmiş" olmasıdır.

Daha ziyade "Eker" lâkabı ile anılır.

Yürekli, kabadayı ve yardımsever bir gençtir.

Özellikle "Futbol-Sporu"nu ziyade seven ve yıllarca muhtelif amatör takımlarda top koşturmuş olan Ğaçik'in, rakip takımın oyuncularını ok gibi geçerek, onları yaya bıraktığından futbol camiasına adı (Eker)e çıkmış ve öyle de kalmıtır.

Eker, "Kunduracı"dır ve mesleği merhum pederinden öğrenmiştir. Mezkûr zenaatı A'dan Z'ye öğrenip, işinde gayet titiz olmasına rağmen, işini sevip benimsemiş olduğu söylenemez. Zira, daha ziyade "Güzel-San'atlar ve Tarih" konularına ruhen bağlı olduğundan dolayı kunduracılığa pek ısınamamıştır.

Nitekim, bu merakını kısmen olsun giderebilmek için, ilgi duyduğu konularda kitaplar edinmekte ve tam bir içtenlikle okuyup, yenilerini edinmeye çalışmaktadır ki, hâlâ aynı istekle tutkusunu sürdürmektedir.

Ancak, bu tutkusu işini ihmâl eder duruma gelmiş ve böylece huzuru kaçmıştı ve bu hâlden kurtulabilmek için bir çare arıyordu. (1950-1970)li yıllar arasında Yeşilköy'ün en popüler "Gazete-Bayii" olan, Rum asıllı vatandaşlardan, "Duli ÇİMENOĞLU"nun yardımcılığını üstlenerek bu probleminden kurtuldu.

Ğaçik, Duli'den hiçbir ücret talep etmemiş ve de almamaktaydı. Geçimini ise, yine kunduracılıktan temin etmekte ve böylece bütün zorluklara katlanmaktaydı. Gayesi ise, "Gazete-Bayiliği"ni temelden öğrenmek ve Duli'nin yerine bayiliğe başlamaktı. Zira, Duli Çimenoğlu temelli olarak Yunanistan'a gitmeye karar vermiş ve dükkânını Ğaçik'e devretmeye söz vermişti.

Ne var ki, Duli Çimenoğlu verdiği söze sadık kalmayıp, Ğaçik'i son dakikaya kadar oyaladıktan sonra bir başkasına devredip, sessizce Yunanistan'a uçmuştu. Hem de Ğaçik'e satacağı fiyattan daha ucuza vererek!..

Duli Çimenoğlu niçin böyle bir kalleşliğe tevessül etmişti. Sebep özetle şuydu. Duli Çimenoğlu son derece fanatik bir insandı ve kerimelerinden birisini bir Ermeni genci olan "Levon" adında birisi kaçırıp evlenmişti. Duli ise bu duruma son derece kızmış ve Ermeniler'e karşı kin duymaya başlamış, böylece kabak da Ğaçik'in başına patlamıştı...

Ğaçik'in bu işe ziyade değer vermesinin başlıca sebebi, bir yandan ekmek parası kazanırken, diğer yandan da dilediğince kitap ve mecmualarla iç içe yaşayabilmekti...

AYAKKABI KOKULARI İÇİNDE TARİH SOHBETLERİ

Evet, özellikle eski ayakkabı, çiriş, kösele, meşin vs. gibi nesnelerin karmaşık kokuları içinde, kadim Yeşilköylüler'den muhtelif hanım ve beyefendilerin bazen, "Ayakkabı tamiri" ve bazen de sırf sohbet için geldikleri bir "KUNDURA-TAMİRCİSİ DÜKKÂNI" vardı ve mezkûr dükkânın sahibi ise merhum Ğetum Ilgaroğlu idi. Yâni bizim Ğaçik'in babası.

Ğaçik tekrar temelli olarak babasının dükkânına döndükten 2-3 yıl sonra, Ğetum Usta, mesleğini bırakarak emekli oldu ve dükkânı tamamen oğluna bıraktı.

Dükkânı devralan Ğaçik ise; (ısmarlama iskarpin, ayakkabı tamiri, çanta vs. tamirleri) ise tek başına işe koyuldu ve bu meyanda, bir çok münevver müşteri edinerek, "Kitap Dünyası" ile iç içe olan insanlarla tanışabilme fırsatı buldu. Böylece dilediği yönde yeni yeni dostlar edinen Ğaçik, onlarla derin sohbetlere dalmakta ve böylece okumanın yanı sıra, sohbetlerle de genel kültürünü alabildiğine ilerletmekteydi.

Ğaçik'in kunduracılık yönü de gerçekten bahse değerdi. Şöyle ki, pençe yapımında kullandığı köseleleri en âlâsından satın alır ve ısmarlamanın yanı sıra, başlamalarda da aynı köseleyi kullanırdı. Ayrıca fakir olandan para almaz, yardıma muhtaç olana yardım eder ve bilhassa "Kalem İnsanları"na karşı pek cömert olurdu. Nitekim, bendenize dahi bir çok iyiliği dokunmuş; "Maddî, manevî" desteğini her daim esirgememiştir.

Filozof yaradılışta olmasından olsa gerek, felsefe okumak, hadiseleri "üç-boyutlu" değerlendirmek gibi hasletleri vardı.

Böylece, bir çok münevverin uğrağı ve sohbet mahalli olan bu enteresan dükkân, Hz. Allah bir daha göstermesin, 17 Ağustos 1999 Salı gecesi zuhur eden müthiş bir deprem neticesi yıkılıp, yoklara karışmış ve o güzelim sohbetler de son bulmuştu.

Zaman zaman denize çıkıp "balık tutan" Ğaçik Ilgaryan günümüzde de o tatlı sohbetlerini devam ettirmektedir. Ancak bir farkla, "bu seferkiler, Balıkçılar-Limanı Gazinosunda" olmak üzere. (2001)

BAKKAL HAYRULLAH: (? – 1958)

Merhum Bakkal Hayrullah Efendi'nin dükkânı, "Köşem-Kasabı"nın yerinde idi ve ahşap bir evin altında bulunuyordu; bizim ailece Yeşilköy'e taşındığımızda (1957) mezkûr dükkân henüz faaldi.

Dükkân'ın yüzü "İstasyon Caddesine", evin kapısı da sokak içine düşmekteydi ki, "Liman Sokağı" adını taşıyan bu sokağın eski adı; "Ermeni-Sokağı" imiş.

Bizim bizzat tanıyabildiğimiz ve 1958 yılında vefat eden merhum Hayrullah Efendi; uzun boylu, iri kemikli görünümü ile gençliğinde hayli yağız bir delikanlı olduğunu açıklıkla hissettiren gayet ağırbaşlı bir ihtiyarcıktı.

Hz. Allah, gani gani rahmet eylesin!

BAKKAL FERHAT PİŞKİN: (? – 1999)

1930 mübadelesinde Yunanistan'dan Türkiye'ye göç eden Türk ailelerinden Pişkin ailesi, Yeşilköy'e yerleşmiş ve merhum "Ferhat Efendi" adı geçen köyde bir bakkal dükkânı açarak, Yeşilköy esnafı saflarına katılmıştır.

Hâlen, aynı yerde faaliyet gösteren ve torunu tarafından işletilen bakkal dükkânı, meşhur Kalemkâr Sokağı'nın hemen karşısındaki köşede, "Rum-Mektebi"nin altında bulunmaktadır.

Yeşilköy sahili ve bir yerde kadim Yeşilköy mıntıkasının en eski bakkaliyesi, 1999 yılında vefat etmiş olan rahmetli Ferat Pişkin'in bakkal dükkânı idi.

Son yıllarda mahdumu "Hasan Pişkin" ile birlikte çalıştırdığı dükkânı, yıllar yılı semt sakinlerine nice hizmetler sunmuştu. Hayatta iki tutkusu vardı, "Oğlu Hasan ve işi" Bu ikisinin dışında pek bir şey ile ilgilenmezdi.

Mahdumu Hasan Pişkin ise ki, "1 Nisan 1997" tarihinde vefat ederek, bizlere pek acı bir şaka yapmıştı. Gerçekten pek candan ve gayet nükteden bir arkadaştı.

Hz. Allah her ikisine de rahmet eylesin.

ÖZTÜRK KARDEŞLER BAKKALİYESİ

Yeşilköy'ün en namlı ve en eski "Bakkal-Dükkânlarından" birisi de, muhakkak ki "ÖZTÜRK-KARDEŞLER BAKKALİYESİ" idi. Merhum Kamil ÖZTÜRK tarafından oğulları ile birlikte çalıştırılan bu bakkaliye dükkânı, hemen her kadim Yeşilköylü tarafından bilinen ve müşterilerine son derece ihtimam gösteren gayet itibarlı bir müessese idi.

Türkiye ve Yunanistan arasında uygulanan ve her iki tarafın isteğiyle resmen yürürlüğe konan "Nüfus Mübadelesi"nin süratle uygulamaya alınması; "10 Haziran 1930" tarihli "ANKARA-ANTLAŞMASI" ile gerçekleştiğinde, Yunanistan'ın "Selânik-Şehri"nden İstanbul'a göç eden merhum, Kâmil ÖZTÜRK "Silivri-Kâmiloba Köyü"ne yerleşmiş ve bilâhare Yeşilköy'e gelerek bakkal dükkânı açmıştı. (1948-1980) yılları arasında çalıştırılan mezkûr dükkân, Yeşilköy sakinlerine yıllarca hizmet sunmuştur. Merhum Kâmil Öztürk'ün "beş mahdumu" olmuş ve hemen çoğunluğu, mevzuubahis bakkaliyede çalışmışlardır ki, hemen hepsi aşağıdaki kayıtlarda mevcuttur.

1. RIFAT ÖZTÜRK: Vefat etmiş bulunan merhum, Rıfat Efendi'nin 4 oğlu ve 1 kızı vardır. CENGİZ GÜNDÜZ, SONER, GÜRBÜZ ve Kerime Hanımları, ZÜNBÜL.

En büyükleri Cengiz Efendi; Bakkaliye Dükkânı çalıştırmakta, diğerleri ise "Nalburiye" işleri yapmaktadırlar.

2. MUSTAFA ÖZTÜRK: Beyoğlu-Tünel Caddesinin 1940'lı yıllarda meşhur muhallebicilerinden, "TRAKYA MUHALLEBİCİSİ'nde bir müddet çalışmış ve bu mesleği temelden öğrenmek istemiştir. 1997'lere kadar faal bulunan mezkûr muhallebici dükkânı, günümüzde (2001) mevcut değildir.

3. FEVZİ ÖZTÜRK: Nevin Hanımefendi ile evli bulunan Fevzi Öztürk Efendi'nin üç mahdumu vardır: "BÜLENT, ERCÜMENT ve CÜNEYT"

Büyük mahdumu Bülent Öztürk, gerçek mânâda bir hanımefendi olan Emel Hanım ile evli olup, Coşkun adında bir erkek evlâda sahiptir. Benim hayatımda "özel bir yeri" olan Bülent Öztürk ailesi, nice kötü zamanlarımda, "maddî-manevî" yardımla-

rını esirgememiş ve her daim bendenizi öz babaları gibi sevmiş ve sevmektedirler.

Hz. Allah, Bülent Öztürk ailesini her daim mutlu kılsın. Çünkü, ziyade lâyıktırlar. (2001)

4. SABAHATTİN ÖZTÜRK: "GÖKSEL VE TÜRKER" adlarında iki mahdumu vardır. (2000) yılına kadar mahdumlarıyla birlikte bir züccaciye dükkânı çalıştırmışlardır. Mezkûr dükkân günümüzde; "YALÇINLAR FOTOĞRAFHANESİ" olarak hizmet vermektedir.

5. FUAT ÖZTÜRK: Hısım ve akrabaları tarafından "TERZİ FUAT" namı ile anılır.

Gerçekten de gayet mahir bir terzi imiş ve Beyoğlunda yıllarca kaliteli müşterilere hizmet sunduktan sonra, Fransa'ya giderek "Paris"te de aynı şöhretini devam ettirmiş ve (1998) yılında mezkûr şehirde vefat etmiştir.

Gayet mahir bir zenaatkâr olmasına ve hayli kazanç sağlayabilmesine rağmen maceraperest ruhu yüzünden, evlenip bir yuva kuramamış ve de gurbet ellerde vefat edip gitmiştir.

Hz. Allah rahmet eyleye!..

BAKKAL BARİ: (1919-1995)

Yeşilköy'ün kadim bakkallarından ve sevilen simalarındandır. Bakkaliye ile alâkalı hemen her nevi gıda maddesinin en âlâsını satar. Müşterileri arasında ayırım yapmaz, lâkin kalitesiz olanına da pek yüz vermezdi. Kaliteliden kastımız; paralıdan ziyade, şahsiyeti olanına değer vermesinden ibaretti.

Takriben, 1948'lerde açtığı daha doğrusu bizzat çalıştırdığı dükkânında, çocukluk yıllarından itibaren çalışmış ve ustası ihtiyarlayınca; dükkânının "Bari Yeramyan"a verilmesini vasiyet ettiğinden, böylece dükkânın sahibi olabilme imkânını elde etmiş.

Merhum, Bari'nin tam adı; (BARUYR YERAMYAN)dır. Mesleğine son derece bağlı olan Bari Efendi, refikası "Mari Hanım" ve mahdumları "Aram ile Berk" müşterek olarak uzun yıllar hizmet vermiş ve bilâhare, büyük oğlu Aram Yeramyan Av-

rupa'ya gidince, küçük oğlu Berç ile cefakâr Hanımı Mari ekibi ile mesleğini devam ettirmiştir.

1919 İstanbul Yeşilköy doğumlu Bakkal Bari'nin en büyük gücü, "Mari Yeramyan" gibi gerçekten vefakâr bir kadına sahip oluşudur. Şöyle ki; tüm hayatını ve özellikle gençliğini bir bütün olarak; "çocukları ile kocasına adamış" olan Mari Hanım, mevzuubahis dükkânda yıllar yılı çalışmış ve böylece eşsiz hizmetleriyle kocasının kazancına büyük çapta katkıda bulunmuştur. Meselâ, Noel ve Paskalya Bayramlarında müşterilerin özel surette sipariş verdikleri; "Midye Dolması ve Tahinli Topik"leri bizzat hazırlar; "1000 adet Midye ile 1000 adet Tahinli Topik" imal ederdi ki, sonraki ilâvelerle mezkûr rakam iki misli artar, hilâfsız "2000'er adeti bulurdu. Evet yanlış anlaşılmasın, imâl edilmesi pek zor olan "Midye Dolması ve Topik" onun elinde kuş gibi hafif bir hâl alır ve bu cefakâr kadın âdeta öylesine Midye-Dolması ve Topik" hazırlayabilmekteydi ki, rekorlar kitabına girmeye çoktan hak kazanmıştı diyebiliriz.

Yeşilköy-Ermeni Kilisesine de maddî-mânevî hizmet vermekten geri kalmayan Bari Efendi, her şeye rağmen gözlerden uzak kalmayı tercih etmiş, göze batmaktan her daim kaçınmıştır.

1987'lerde veya daha evvel İstasyon Caddesindeki dükkânından taşınıp; "Ziya-Erdem Caddesi"ne geldiler ve bu semtte bakkaliye işlerini devam ettirmeye başladılar. Ancak Bakkal Bari Efendi bu dönem içinde hastalandı ki, rahatsızlığı kötü hastalık olduğundan (kanser) ameliyat edilerek dalağının bir kısmı alındı ve böylece işini terk eden yılların bakkalı Bari Efendi, işi oğlu Berç'e devrederek evine çekildi.

Birkaç yıl sonra ise, "1 Kasım 1995 Çarşamba" tarihinde vefat etti ve Avrupa'da ikamet etmekte olan büyük mahdumu da İstanbul'a geldikten sonra, Yeşilköy-Ermeni Kilisesi'nden kaldırılan cenazesi, muhteşem bir kalabalık refakatinde "4 Kasım 1995 Cumartesi" tarihinde "Balıklı-Ermeni Kabristanı"nında toprağa verildi.

BAKKAL BERÇ YERAMYAN (1958 -....)

Merhum Bakkal Bari'nin küçük oğludur. 1958 yılında Yeşilköy'de dünyaya gelen Bakkal Berç, bizzat babası tarafından yetiştirilmiş, tabiri caiz ise "çekirdekten yetişme" bir bakkaldır.

Aynen merhum babası gibi, "Bakkaliye ile şarküteri" arası bir hizmet sunmakta olup, günümüzde de faaliyetini devam ettirmektedir. (2003)

Bakkal Berç Yeramyan'ın müşteriye hizmet açısından merhum babasından hiçbir farkı yoktur ve aynı babasının prensiplerini devam ettirmektedir. Kaliteli mal, kaliteli müşteri ve müşterileri arasında maddî açıdan zayıf olanlara yardım etmek gibi meziyetlere sahiptir. [21]

YEŞİLKÖY SÜPERMARKET

Yeni dönem bakkallarından da bir kuruluşu sunarak en az onlardan da bir numune vermeyi münasip gördük ve bizzat tanışma şansını elde ettiğimiz ve zaman içinde yakın dostluk kurduğumuz bir müesseseyi özetle tanıtmaya çalışacağız.

Yeşilköy Süpermarket 2000 yılında Adıyamanlı İzzet Ayaz tarafından tesis edilmiş ve kısa zamanda kendisini kabul ettirebilen İzzet Efendi'nin market nevi bakkaliye dükkânı lâyık olduğu seviyeye ulaşmıştır.

Bakkal İzzet Efendi'nin yardımcıları olan birader ve enişteleri şu şahıslardır: Osman Ayaz, Abuzer Ayaz ve enişteleri Ferit. Ayrıca kasiyerleri olan ve bir yerde bütün dükkânı gayet mahir bir ustalıkla çekip çeviren ve hemen herkes tarafından sevilen Esma COŞKUNER adındaki genç kızcağızın sempatik ve cana yakın davranışı, müşterileri gerçekten pek memnun kılmaktadır.

Müessese sahibi İzzet Ayaz Efendi'nin bütün gençliği ekmek parası peşinde koşmakla geçmiş ve nice nice çilelere katlanan bu cefakâr genç esnaf,1973 yılında Malatya'da doğmuş, ba-

21- Günümüz Yeşilköy'ünde muhakkak ki eskiyi pek aratmayacak derecede ve hatta, ürün çoğunluğu açısından daha da zengin çeşitleri bulunan bir çok; "Bakkaliye ve Market" mevcuttur. Ancak biz daha ziyade "kadim Yeşilköylü"ler üzerinde durduğumuz için, diğerlerine temas etmedik.

bası Yusuf Ağa ile annesi Remziye Bacı, küçük İzzet'in okumasını çok arzulamışlar. Küçük İzzet ilk ve orta öğrenimini Malatya'da ikmal etmiş ve daha sonra lise öğrenimini ise Adıyaman'da tamamladıktan sonra,1982 yılında İstanbul'a gelmiş ve bir gözlükçü yanına çırak girmiş. Daha ziyade ticareti tercih eden küçük İzzet, baba mesleği olan pazarcılık işine atılmış. (Şişli Açık Halk Pazarı, Tophane Açık Halk Pazarı, Koca Sinan Halk Pazarı vs.) Pazarlarda zerzevat satıcılığı yapmış.1995 yılında Yeşilköy'de o yıllarda meşhur olan süper markete giren İzzet, market sahibi İsmail Şengül'ün himayesinde marketin önünde manavlık yapmaya başlamış ve nihayet, yukarıda kayda geçtiğimiz tarihte Ziya Erdemde bulunan ve Çukur Bakkal adıyla bilinen bakkaliye dükkânını tutarak markete çevirmiş ve böylece Yeşilköy'ün sevilen esnafı arasında lâyık olduğu mevkii kazanabilmiştir ki, günümüzde de varlığını sürdürmektedir. (2003)

DULİ ÇİMENOĞLU: (Gazete Bayii)

Yeşilköy'ün en eski gazete bayii idi. Yabancı dergi ve gazete dahil, ansiklopedi, kitap vs. her ne mevkute mevcut ise hemen hepsini bulabilirsiniz. Aynen Beyoğlu gazete bayileri seviyesinde hizmet sunar, müşterilerini memnun edebilmek için her ne lâzım ise yapardı.

Ne var ki bu meyanda yıllarca Duli'ye yardım etmiş ve onun hayli müşteri kazanabilmesinde başlıca rol oynamış Ğaçik Ilgaryan'ı asla unutmamak lâzımdır.

1977'lerde Yunanistan'a gitmeye karar veren Duli Çimenoğlu böylece Yunanistan'a göç etmiştir ki, hâlâ mezkûr ülkede yaşamaktadır.

YEŞİLKÖY GAZETE BAYİİ

Yukarıda kayda geçtiğimiz Duli Çimenoğlu'ndan dükkânı devralan Çakıroğlu Bey ile Seyfettin Akın Bey mevzuubahis dükkânı 1980 yılında tekrar hizmete sokup çalıştırmaya başlamışlar. Bilhassa Seyfettin Akın Bey'in müşterileriyle yakın ilişki kurması, güler yüzlü oluşu ve işinde disiplini esas alması vs. kı-

sa zamanda tüm Yeşilköylülerin sempatisini kazanabilmesini sağlamıştır ve günümüzde de baş bayii olarak hizmetini sürdürmektedir. (2003)

MATBAACI MUSTAFA: (Yeşil Belde Gazetesi sahibi)

Bâbıâli meşhur matbaa ustalarından olan merhum Mustafa Şenel 1970 yılında, Yeşilköy'de bir mahallî gazete çıkarmayı düşünmüş ve Suat Hayri Ürgüplü merhumun maddî yardımı ile 25 Temmuz 1970 tarihinde Yeşil Belde adında ve 5 krş. fiyat konarak Yeşilköy'de satışa arz edilen mezkûr mahallî gazete 50 veya 58 sayı ancak neşir hayatı görebilmiş, bir yıl sonra (1971) ilgisizlikten kapanmaya mecbur kalmıştır.

FOTO ARSEN TOROSYAN

Yeşilköy'ün eski karakolunun karşı köşesinde olan dükkân vitrininde, fotör şapkalı buldok köpeği fotoğrafı ile dikkatleri çeken bir fotoğraf stüdyosu idi. Sahibi ise, gayet mahir bir fotoğrafçı olan ve Foto Arsen namı ile tanınan, Diyarbakırlı bir Ermeni vatandaşı idi. Son derece aydın ve tarih sever bir zat olan Foto Arsen, Yeşilköy sakinlerinin sevip saydıkları bir insandı.

1980'lerde dükkânını kapayarak kendisini emekliye ayırdı ve bir müddet sonra da vefat etti.

FOTO YEŞİLİM

Foto Arsen'den sonra Yeşilköy'ün en eski fotoğraf stüdyosudur. Günümüzde stüdyoyu çalıştıran (2002) zat, mezkûr fotoğrafhanede yıllarca kalfalık yapmış ve hakiki mânâda bir İstanbul Beyefendisi olan usta fotoğrafçı Kenan Bey'dir.

ART FOTOĞRAFÇILIK

Tren garına yakın mesafede, İstasyon gidişi sol kolda ve ana cadde üzerinde bulunan bir fotoğrafhanedir. Günümüzde de faal olan mezkûr fotoğrafhanenin vitrininde her daim çocuk fotoğrafları bulunur ve özel çekim olan bu fotoğraflar gerçekten güzel olup hayli ilgi çekmektedir. (2002)

YALÇINLAR FOTO STUDİO

Bakırköy'de de stüdyosu bulunan bu müessese hayli tanınmış bir firmadır. Aynı zamanda fotoğraf makineleri de satan fotoğraf banyosu dahil, fotoğraf ile alâkalı hemen her isteği karşılayabilecek kapasitedeki mezkûr müessesenin Yeşilköy'e gelmesi Yeşilköy fotoğrafçılarını da âdeta canlandırmış ve onlar da kendi çaplarında daha modern sistemleri benimsemeye mecbur kalmışlardır. Yeşilköy sakinleri açısından bu durum gayet iyi olmuştur. (2002)

YEŞİLKÖY ADININ BABASI HALİT ZİYA UŞAKLIGİL (1988-1945)

Eserleri günümüzde dahi aynı şevkle okunan, Servet-i fünun edebiyatımızın olduğu kadar, Türk roman ve hikâyeciliğinin kurucusu olmakla birlikte, çağdaş batı romanının ilk örneklerini sunmuş olmasıyla da tanınan Halit Ziya Uşaklıgil, Uşakizadeler olarak nam salmış, bir kolu İzmir, diğer kolu İstanbul'a uzanan meşhur bir tüccar sülâlesinin mensubudur.

1866 yılında İstanbul'un manevî yönü ağır basan meşhur Eyüp ilçesinde, halı tüccarı Hacı Halil efendi'nin mahdumu olarak dünyaya gelmiştir.[22]

İlk öğrenimini Saraçhane veya Mercan Sıbyan Mektebi'nde, orta öğrenimini Fatih Askerî Rüştiyesi'nde ikmal ederken, (1877-1878) Rus harbinin patlak vermesiyle Hacı Halil Efendi'nin işleri bozulunca ailece İzmir'e göçerek, küçük Halit'in dedesinin evine gittiler.

İzmir'de Fransızca öğrenebilmek gayesiyle, Katolik Ermenilere ait MIĞİTARYAN MEKTEBİ'ne kaydedildi ve Mıgitarist rahiplerden Fransızca ve Ermenice öğrendi.[23] Daha sonra ise babasının yanında ticaret hayatına atıldı.

22- Uşaklıgil'in doğum ve ölüm tarihleri çelişkilidir. Mesela; doğum tarihini 1867 gösteren kaynaklar olduğu gibi, vefat tarihini de 27 Mart 1945 gösteren kaynaklar da mevcuttur. Biz, doğum ve ölüm tarihlerini, özellikle ansiklopedilerde en ziyade kaydedileni esas aldık ki, bu kayıtlara göre doğum 1866, ölüm ise 22 Mart 1945'dir.

23- Ciddiyetiyle tanınmış ansiklopedilerimiz Uşaklıgil'in yabancı lisan öğ-

Ne var ki, onun halıcılıkla ilgili ticaret hayatı pek uzun sürmedi. Öğrenciliği esnasında yaptığı çevirilerle edebiyat dünyası ile tanışması, kendisinin asıl bu âlemin insanı olduğunu hissetmesine öncü olmuş ve böylece asıl yolunu çizebilme zeminini hazırlamıştı.

Nitekim mürekkebin sihirli dünyasına kapılıp, hayatı boyunca kalemini bir sefer olsun elinden düşürmedi. Şöyle ki, önce İzmir rüştiyesinde Fransızca öğretmenliği yapmakla kalem dünyasına giren Uşaklıgil, 1884'te iki arkadaşı ile birlikte Nevruz dergisini, 1886'da Hizmet gazetesini neşretti. Bir müddet Osmanlı Bankası'nda çalıştı.

1895 yılında İstanbul'a göçerek Servet-i fünun ekolüne katıldı. Daha evvel ise 1893'te Reji İdaresi'nde (devlet tekeli) baş kâtip intihab edilmişti.

1908 yılında ise Reji komiserliğine getirildi. Bu meyanda Darülfünun'da Batı Edebiyatı profesörlüğü yaptı.

1909 yılında İttihat ve Terakki Fırkası'nın tavsiyesiyle padişah V. Mehmed'in Mabeyn baş kâtipliğine atandı.

1911 yılında Meclis-i Ayan üyesi seçildi. Daha sonra ise Darülfünun-ı Osmani'ye döndü (üniversite).

Ne var ki bu vazifesinde fazla kalamadı. Zira İttihat ve Terakki hükümeti bu değerli şahsiyeti siyasî sahada da değerlendirebilmek gayesiyle politik görevle dış ülkelere gönderdi (1913 Fransa, 1915 Almanya ve Romanya).

---

renebilmesi gayesiyle Katolik Ermeni'lere ait Mığitaryan mektebine gönderilmesini belirtirken, bazıları yabancı dil öğrenmesi için Mechitariste okuluna verildiği kaydını geçmekte. Kimi ise, İzmir'e giderek Fransız Mekhitarist okulunda öğrenim gördü, bir diğeri de daha sonra Avusturyalı Katolik rahiplerin yönettiği Mechitariste okulunda okudu kaydı geçmektedir.

Doğruya en yakın olanı ise, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisindeki kayıttır ve diğerlerinden farklı oluşu kısmen doğru oluşundan kaynaklanmaktadır ve şu kayıt geçmektedir.

Burada Ermeni Katolik rahiplerin yönettiği Mekhitarist okulunda okuyan Halit Ziya bu döneminde edebiyata merak sardı.

Yukarıdaki kayıtları esas alarak değerli okuyucularımıza hem meselenin aslını ve hem de Mığitaryan mektebi ile Mığitaristler hakkında özet bilgi geçmemizde zaruret görmekteyiz.

İttihat ve Terakki fıkrası hükümetinin sukutundan sonra tekrar Reji idaresine geçerek yönetim kurulu başkanı oldu. Lâkin bu görevi uzun sürmedi. Zira onun asıl dünyası edebiyat âlemi idi. Ve böylece kalben hiç mi hiç kopmamış olduğu edebiyat dünyasına döndü. Ölümüne kadar sürdürdüğü bu çalışmalarında gerçek bir kalem erbabı olarak nice nice eserler vermiştir.

22 Mart 1945 tarihinde Yeşilköy'de vefat eden bu ünlü yazarın kabri Bakırköy'dedir. Yeşilköy'de ise meşhur su iskelesi meydanındaki çocuk parkında mütevazı bir büstü mevcuttur.

Seyit Kemal Karaalioğlu, değerli edebiyatçımız için şu övgüye şayan satırları geçmiştir ki, cidden takdirlere lâyıktır; Servet-i fünun edebiyatının en büyük şairi Tevfik Fikret ise, en büyük nesir ustası da Halit Ziya'dır. Sanatlı bir üslubu, çok kuvvetli bir iç ve dış gözlem yeteneği vardır. Onu Türk romancılığının babası sayabiliriz.

MIĞİTARİSTLER KİMLERDİR VE MIĞİTARİZM NEDİR?

Mekitaristler, Mechitariste ve Mıkhıtarist nevi yakıştırmalarla Frenk havası Fransız kuruluşu olduğu imajını vermeye çalışmak gerçeği gözlerden uzaklaştıramaz ve böylesi davranışlar acemice uygulanan çabaların ötesine geçemez.

Kayda geçilen ismin aslı Ermeni'cedir. Ermeni asıllı bir Katolik rahibin yakıştırma adıdır. Asıl adı ise Manuk'dur. Lâkabı olan Mığitar ise Ermenice'de "teselli edici" mânâsını ifade eder.

Mığitaryan Appahayr adı ve unvanı alan merhum Ruhanî 1676'da Sivas'da doğmuş 1749'da Venedik'te vefat etmiştir.

Baş kardinal Mığitar Appahayr ilâhiyat öğrenimini Erzurum'da ikmal ederek 1699 yılında ilâhiyat doktorluğu kazanmıştır ve bir çok dinî eseri mevcuttur.

Mığitar baş kardinal, 1701 yılında 16 kişiden müteşekkil bir cemiyet kurdu ve bu kuruluş Mığitaristler Tarikatı adı altında faaliyete geçti.

1712 yılında mezkûr tarikat Papa XI. Klemanos tarafından tanındı ve bir manastır inşa edildi. 1715 yılında Venedik'e giderek oraya yerleşti ve Papa'nın hediye ettiği Saint Lazzaro adasında Ermeni katoliklerin merkezini tesis etti ve mezkûr adanın adı Surpğazar kondu. Daha sonra Viyana'da ikinci bir merkez kurdu ki her iki kuruluş da günümüzde faaldir (2002)

Evet, meselenin aslı budur. Mığitaristler kuruluşu ne Fransız, ne Avusturya ve ne de İtalyan olmayıp, doğrudan bir Ermeni kuruluşudur ve mekteplerini de Ermeni rahipler sadece idare etmez, öğretimine de katkıda bulunur. Zira Mığitaristler'in kökeni zaten ilâhiyata dayanır. Yâni, mezkûr mekteplerde dirû tedrisat ağır basar.

HALİT ZİYA UŞAKLIGİL'İN ESERLERİNDEN BAZILARI:

NEMİDE 1889
BİR ÖLÜNÜN DEFTERİ 1889
BİR İZDİVACIN TARİHİ MUAŞAKASI 1890
BİR MUHTIRANIN SON YAPRAKLARI 1890
FERDİ VE ŞÜREKASI 1894
MAÎ VE SİYAH 1897
AŞK-I MEMNU 1900
KIRIK HAYATLAR 1901-1924
BİR YAZIN TARİHİ 1900
SOLGUN DEMET 1901
BİR HİKÂYE-İ SEVDA 1922
ONU BEKLERKEN 1935

YEŞİLKÖY OKULLARI

YEŞİLKÖY YATILI MEKTEBİ

Yukarıda adını kaydettiğimiz mektep eskiden Fransızlara aitmiş. Mevzuubahis mektepte Yeşilköy sakinlerinden öğrenim görenlerin bazıları hâlâ hayatta olup emeklilik yaşantılarını sürdürmektedirler.

Adından da anlaşılacağı gibi yatılı olan bu mektep, günümüzde yatılı olmayıp normal tedrisat yapmaktadır. Mezkûr mektebin yeni adı ise hayli uzundur (Halil Vedat Fıratlı Etüt ve Besleme İlköğretim Okulu). Hayli öğrencisi olan bu uzun isimli mektep günümüzde de faaldir. (2002)

50. YIL LİSESİ

Yeşilköy'ün yegâne lisesi olma vasfını haizdir. Karma tedrisat veren ve yakın semtlerden de rağbet gören değerli bir öğrenim yuvasıdır ve faaliyetini devam ettirmektedir. (2002)

ŞEHİT PİLOT MUZAFFER ERDÖNMEZ İLKOKULU

Yeşilköy'ün karma ilk mekteplerindendir ve öğrenci velileri tarafından içtenlikle benimsenmiş bir öğretim yuvasıdır.

Mezkûr mektep günümüzde de hizmetini devam ettirmektedir ve hayli öğrencisi vardır. (2002)

ARİF ŞENEL İLKOKULU

Yeşilköy'ün diğerleri kadar rağbet gören karma ilk mekteplerindendir. Öğrenci velilerinin pek sevdikleri bu mektebin de öğrencileri hayli boldur ve günümüzde hizmetini gururla sürdüren mekteplerdendir. (2002)

YEŞİLKÖY 2001 KOLEJİ

1999 yılında faaliyete geçirilmiş ve öğrencileri tarafından benimsenmiş bir mekteptir. Kolej binasının gayet muhteşem bir görüntüsü vardır.

Kurucusu Hilmi Nakipoğlu bey ise günümüzde eşine ender rastlanabilecek seviyede dürüst ve mütevazı bir beyefendidir.

Hilmi Nakipoğlu beyin ayrıca tesis ettiği ve kendi adını koyduğu Özürlü Çocuklar Mektebi mevcuttur (İncirlik-Bakırköy).

Günümüzde de faaliyetini devam ettiren mezkûr kolej Yeşilköy'e ayrı bir renk katmıştır denebilir. Zira onun varlığı gerçekten köyümüze ayrı bir renk katmıştır. (2002).

YEŞİLKÖY'ÜN KIRTASİYECİLERİ
1- RUBY KIRTASİYE VE OYUNCAK
2- SEVİLLA KİTAP, KIRTASİYE VE OYUNCAK
3- YEŞİLKÖY KIRTASİYE VE KİTAP
4- KRİSTİN KIRTASİYE: Vahan Nuran DİKİCİYAN

SPOR KULÜPLERİ

YEŞİLKÖY JİMNASTİK KULÜBÜ (1951)

Yeşilköy Jimnastik Kulübü'nün kurulduğu yıl mevcut olan İnciciyan Garajında 28 Aralık 1951 tarihinde tesis edilen mezkûr spor kulübü Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü tarafından tescil edilerek faaliyete geçirilmiştir. Adı geçen İnciciyan Garajı, Gülibrişim Sokağı'ndaydı.

Yeşilköy Jimnastik Kulübü, 1955 yılında, günümüzde kebapçı olarak faaliyet gösteren meşhur, Kapamacıyan Ermeni Mektebi binasına taşındı. Kulübün alâmet rengi, lâcivert beyaz olarak tescil edilmiştir. Kurucuları, Hıraç Emirziyan, Yeranos Balyan ve Varten Mangasaryan adlarındaki kadim Yeşilköylü Ermeni vatandaşlardır. Yeşilköy Jimnastik Kulübü, başta futbol olmak üzere, halter, atletizm, voleybol, masa tenisi ve bisiklet dallarında sportif faaliyetlerde bulunmuştur. Halter, atletizm ve masa tenisi şubeleri federe olup, bölge yarışmalarında bir çok başarı elde etmişlerdir.

67 kilo Türkiye şampiyonu merhum Boğa Kamburyan'ın İstanbul Halter Ajanlığı görevini üstlenmesiyle çalıştırdığı gençler, kısa zamanda hayli başarı elde etmiş ve İstanbul Bölge Müsabakalarında Şişli Gençlik ve Fatih Güreş Kulübünün ardından, takım üçüncülüğünü elde etmişlerdir.

Ferdî olarak, Nuran Ölçer, Agop Mıgırdiçyan, Nişan Ilgaryan, Yeprem Mitilyan, Nuran Baharyan yarışmalarda iyi dereceler elde elde etmişler ve madalya kazanmışlardır.

Beyoğlu Spor Kulübünün düzenlediği turnuvalarda masa tenisi ekibi, final oynayabilme hakkını elde ederek, rakipleri arasında sesini duyurabilmiş, beklenenden ziyade başarı sağlayabilmiştir.

Mevzuubahis Jimnastik Kulübünün hayat damarı ise futbol takımı olmuş ve federe olmamasına rağmen özel karşılaşmalarında başarılı olmuş, antrenör Yervant Haçoyan'ın yetiştirdiği birçok kabiliyetli futbolcu birçok kulüpte ses duyurabilmişlerdir.

1- Kevork Deveciyan(n Bot) Taksim Kulübü
2- Miran Demir : Taksim Kulübü
3- Hamparsum Suciyan Taksim Kulübü
4- Ğaçik Ilgaryan Taksim Kulübü
5- Hayko Torkomyan İstanbul Spor
6- Sahak Çavuşyan Genç Milli-Gedikpaşa
7- Kirkoryan Boğos Gedikpaşa Gençlik
8- Mardik Kaya : Kum-Kapı Gençlik
9- Sahak Suren Dabağyan Yeni Kapı ve Langa Gençlik
10- Garbis Kayaoğlu : Gedikpaşa Gençlik

Yeşilköy Jimnastik Kulübü günümüzde (2002) mevcut değildir. Yerini alan ise, Yeşilköy Ermeni Mektebi Derneğidir ve özel spor karşılaşmaları düzenlemektedir. (2002)

YEŞİLKÖY RUM KÜLTÜR DERNEĞİ (1946)

1946 yılında Yeşilköy Rum Kültür Derneği adı altında kurulan tesis, futbol, basketbol, ping-pong branşları yanı sıra, kültürel alanda da faaliyet göstererek böylece gençlerin kültür ihtiyaçlarını da imkânları dahilinde sağlamaya çalışmışlardır.

Yeşilköy'ün ilk sportif tesisi olma vasfını haiz bu kuruluş,1980 İhtilâl'inde, derneklerin kapatılmasıyla birlikte faaliyetine son vermiş, daha sonra ise, Yeşilköy'ün Rum sakinlerinin hayli azalmış olmasından dolayı, tekrar faaliyete geçirilmesini lüzumsuz gören Rum Yönetim'i, tamamen kapatmıştır.

YEŞİLKÖY SPOR KULÜBÜ (1951)

Yukarıda da adı geçen spor kulübü federe olarak ve kayda geçtiğimiz ad ile 1951 yılında, Avni Leylekoğlu tarafından kurulmuştur.

Futbol, basket vs. branşları bulunan mevzuubahis spor kulübü, günümüzde de (2002) faaliyetini devam ettirmektedir ve kuruluş döneminin değerli elemanlarından olmakla birlikte, hakiki bir Yeşilköy Beyefendisi olduğunu hemen her davranışıyla muhatabına hissettiren, Ömer Hoca ise, kulüp hakkında gerekli bilgiyi bizlere sunarken, tam bir sabırla alâka göstermiş ve sadece bir beyefendi olmayıp, aynı zamanda koyu bir Yeşilköy Spor Kulübü mensubu olduğunu da ispatlamıştı. Nitekim, aşağıda geçtiğimiz bilgi, tamamen kendilerine aittir.

1951 İLK FUTBOL KADROSU

Atilla, Yılmaz Şahinoğlu, Yılmaz Gürfırat, Kerim Ayhan, Sadık Akşit, Osman Tuğrul, Mehmet Yaşar.

2001 SON FUTBOL KADROSU

Erman, Timur, Cemal, Osman, Cengiz, Selçuk, Murat, Caner, Orkun, Nemci, Turgay, Koko, Markuça, Jül, Ayhan Boğatekin, Melih Erek, Kerim Bombacı, Enver Altaylı, Yılmaz Çosi, Yılmaz Çolak, Cemal Mukor, Özer Dallı, Müfit Puf, Artin Demir, Kadri Altaylı, Erol Dallı.

Yeşilköy Spor Kulübü'nün açık adresi:
Demirciler Çıkmazı Sokağı Nu.
Tel : 574 07 93

YEŞİLKÖY'ÜN ERMENİ DOKTORLARI

Yeşilköy'ün Ermeni asıllı Türk doktorları, mezkûr köyde sadece ikamet etmeyip, aynı zamanda hastaların da yardımına koşmaktan geri kalmamaktaydılar. Mevzuubahis doktorlardan başta gelenleri şu zatlardı:

DOKTOR VARJUAN PAKİN

Aslen Kastamonulu olan Dr. Varjuan Pakin'in ikametgâhı, Ziya Erdem Caddesi girişinde, daha doğrusu iki yüz, üç yüz metre ileride ve sol tarafta bulunan apartmandı. Daha ziyade

yaz mevsimleri gelir, kışları ise İstanbul'a dönerdi. 1990'larda,Yeşilköy'de hayli bina inşa etmiş olan merhum Müteahhit Canik'e, kat karşılığı binasını vererek, yeniden inşa edilen apartmana geçtikten sonra, yaz kış ikamet etmeye başladı ki, feci bir trafik kazasında hayatını yitirdiği ana kadar devamlı olarak Yeşilköy'de ikamet etmişti.

Merhumun İstanbul'daki muayenehanesi Kumkapı'daki meşhur Azak Yokuşu üzerinde, çıkışta sol kola düşen iki katlı kâgir bir binaydı ki, şahsına ait bu bina hâlâ metrûk şekilde durmaktadır.(2001)

Merhum Dr. Varujan Pakin'in başlıca özelliği, teşhislerinde pek nadir yanılması ve tam mânâda fukara babası oluşu idi. Hem de öylesine bir yardımseverdi ki, hastasını sadece muayene etmekle kalmaz, aynı zamanda yazdığı reçetenin ilâç bedelini de cebinden öder ve kendisine yakın olan eczanelere gitmelerini tembihlerdi ki, bedelini ödemesi kolay olsun.

Merhum Dr. Varujan Pakin, merhum Patrik Ğaçaduryan'ın Patrik olduğu yıllarda (1951-1961) Patrik'in özel doktoru olmuş ve ayrıca, Yedikule Ermeni Hastahanesi Surp Prıgiç'in Baş Tabibliği'ni üstlenmiştir.

DOKTOR VAHE ALEKSANYAN

Uzun yıllardır Yeşilköy'de ikamet etmekte olan Dr. Vahe Aleksanyan ünlü bir dahiliyecidir. Tıp fakültesinde ders kitabı olarak değerlendirilen bir tıbbî eseri mevcuttur.

İstanbul doğumlu ve Aksaray-Laleli'deki bir zamanların meşhur Francala Fırını'nın sahibi, Yenikapılı meşhur fırıncı Bedros Aleksanyan'ın mahdumudur. Bu ünlü tabip günümüzde de mesleğini icra etmektedir. (2002)

DOKTOR MALĞAS

Dahiliyeci ve meşhur bir narkozcu olarak tanınmıştır. Yedikule Sırp Pirgiç Ermeni Hastanesi'nin narkozcusu olarak vefatına kadar hizmet görmüştür.

Merhum Dr. Malhas'da aynen Dr. Varujan gibi fukara babası bir tıp insanı idi. Yeşilköy Ermeni kilisesine de hayli emeği geçmiş bir hayırseverdi.

YEŞİLKÖY ECZAHANELERİ

MERKEZ ECZAHANESİ

Kadim Yeşilköylü eczacı, merhum İbrahim beyin çalıştırmış olduğu Merkez Eczahanesi Yeşilköy'ün en eski eczanesi idi. 1988 yılında İbrahim beyin vefatından sonra kapanmıştır.

Mezkûr eczanenin bulunduğu yerde bugün bir gözlükçü dükkânı mevcuttur (İstasyon caddesi, 2002).

MURAT ECZAHANESİ

Merhum İbrahim beyin eczahanesinde yıllarca kalfalık yapmış ve Yeşilköy sakinlerince sevilmiş olan Erkal Bingöl bey tarafından eski Divan Sineması'nın yerinde ve köşe başındaki mahalde açılmış ve mahdumu Murat'ın adının konduğu mezkûr eczahane çok uzun ömürlü olmayıp, 1974 yılında hizmete girmiş ve 1979'da kapanmıştır.

Erkal bey ve refikası Sacide hanım bizlerin aile dostu idi. Eczahaneyi kapattıktan sonra Kadıköy'e taşındılar ve birkaç yıl sonra gerçek bir İstanbul hanımefendisi olan Sacide hanım iflâh etmez bir hastalığın pençesine düşerek genç yaşta vefat etme talihsizliğine uğramıştır.

YENİ ECZAHANE

Merkez Eczahanesi'nden sonra tesis edilen Yeşilköy'ün en eski eczahanesidir. Aslen Selanikli olan eczacı Hüsnü bey tarafından çalıştırılmaktaydı. Hüsnü bey, yarı doktor sayılan eczacılardandı ve gerçek manada bir beyefendi idi. İstasyon Caddesi'nde ve Tren Garı'na giderken sağ tarafa düşen eczahane İstasyona hayli yakın mesafede idi. Takriben 1970'li yıllarda kapanmıştır.

YENİ DÖNEM ECZAHANELERİ

YENİ HAYAT ECZAHANESİ

Yeşilköylü genç bir eczacı hanım tarafından çalıştırılmaktadır. Gayet nazik ve hürmetkâr olmasıyla birlikte, müşterileriyle bizzat ilgilenmesiyle de tanınan bu değerli hanım personelini de titizlikle seçmesiyle de ünlüdür. Meselâ, genç bir kızcağız olan Yeşim Kurtaran, zerafet ve candan hizmetkârlığı ile bir çok müşterinin kalbini feth etmesini bilen genç bir insandır. (2002)

SEVAN ECZAHANESİ

Yeşilköy'ün kadim marangozlarından Habib Usta'nın atölyesini kapadıktan sonra aynı yerde bir genç bey tarafından açılmış ve faaliyetini devam ettirmektedir. (2002)

VE DİĞERLERİ

LOKMAN ECZAHANESİ, EBRU ECZAHANESİ, SEVGİ ECZAHANESİ, SERCAN ECZAHANESİ, UFUK ECZAHANESİ, ŞİFA ECZAHANESİ, YEŞİLKÖY ECZAHANESİ, ALTINAY ECZAHANESİ, ONUR ECZAHANESİ, CAN ECZAHANESİ, MİRGÜN ECZAHANESİ (kapanmıştır), FERDA ECZAHANESİ, BUSE ECZAHANESİ, NUR ECZAHANESİ, ÖZLEM ECZAHANESİ.

"Varlık vergisi ve sonrası"
YEŞİLKÖY ERMENİLERİ

Yeşilköy'ün kadim Ermenilerinden bazılarını kayda geçerken o malum Varlık Vergisi vakasından nasiplerini almış olanlar içinde en ağır şekilde vergilendirilmiş olanlarla, esnaf tabakasından olmasına rağmen kendi çaplarında ağır vergi vermiş olan Ilgaryan Biraderler'i de kayda geçiyor ve bu felaketten nasibini almış birer numune vermekle yetinmeyi uygun buluyorum. Zira, Varlık Vergisi vakası iki ucu kirli bir değnektir. Yâni sildikçe bulaşır.

Kaldı ki, bu gibi trajik yanlışların münazarasında hiçbir kazanç hanesi görmemekteyiz. Çünkü bu vakanın hatırlanmasında ne gayri İslâmlar ve ne de İslam Türkler hiçbir menfaat elde edemez. Lâkin tam tersi gayri Türk, gayri Ermeni, gayri Rum, gayri Süryani ve gayri Yahudi olan bazı fraksiyonların diledikleri kadar istismar edebildikleri bir uğursuz vakadır.

Ne denir? Ulu Allah bir daha böyle mantıksız icraatlardan cümle vatandaşımızı uzak tutsun.

Yeşilköy'den Varlık Vergisi ödeyenlerden başlıcaları şunlardır:

Varlık vergisi ödeme miktarı

1- Vahan Gesaryan	Bir buçuk milyon
2- Kürkçü OHANYAN	Bir buçuk milyon
3- DİKİCİYAN	Bir buçuk milyon
4- Köy esnafından Ilgaryan Biraderler	3,000 TL.

Sadece yukarıda geçtiğimiz kayıtlardan da anlaşılacağı gibi yapılan icraatta mantık aramak tamamen yersizdir. Kaldı ki, merhum mareşalimiz saygıdeğer Fevzi Çakmak Paşa'mızdan da hiç mi hiç düşünülmeden 2,000 TL. varlık vergisi alınmış olan bir devirden söz edilirken mezkûr icraatta mantık aramak elbetteki mantıksızlığın ta kendisi olur.

Dolayısıyla aransa aransa Türkiye üzerinde çevrilen bir takım entrikalardan doğmuş siyasi bir maksat düşünülebilir ki, bu naçiz sütunlarda böylesi bir münazaraya girmek muhtevamız açısından imkânsızdır. Zira mevzumuz haricidir.

Ancak, nasıl insanların mağdur durumda bırakıldığını belirtebilmek gayesiyle olsun bir tek numune sunmayı borç bildik. Zira, vatandaşlık hakkı açısından bu bir zaruri görevdir.

Ermeni zenginlerinden meşhur Kayseriliyan Efendi oldukça kültürlü bir insandı ve manzum sözlerini topladığı bir şiir defteri vardı. Varlık Vergisini ödeyemediği için Boğaz'daki köşk ve eşyaları haciz edildiğinden, haciz memurlarının her nesneye el koyduğunu görünce refikasına dönerek "aman, poezi defterimi de götürmesinler" diyerek telâş içinde seslenmiş.

Bakınız: Varlık Vergisi Faciası adlı kitap,

Yazan: Faruk Ökte İstanbul
Baskı:1951 Sayfa:173
İstanbul Defterdarı
Görülüyor ki, merhum Kayseriliyan Efendi, kültür sahasına maddiyattan ziyade değer vermiş ve öylesine bir dramatik ortam içinde sadece özel defterini dikkate almıştı. Her ne ise geçelim.

YEŞİLKÖY ERMENİ EŞRAFI:

1- Vahram GESARYAN EFENDİ: Aslan Yenikapılıdır ve sonradan Yeşilköy'e taşınmış ve oraya yerleşmiştir.
2- OHANNES EFENDİ OHANYAN "Kürkçü"
3- DİKİCİYAN
4- İPRANOSYAN
5- MİNTANCIYAN EFENDİ
6- İNCİCİYAN EFENDİ
7- TAVŞANCIYAN EFENDİ
8- PAMUKÇİYAN EFENDİ
9- PAPAZYAN
10- ARSENYAN EFENDİ
11- KEVORK ASLANYAN EFENDİ
12- ÇERKEZYAN EFENDİ
13- HAZARYAN EFENDİ
14- KAPAMACIYAN EFENDİ: İngiliz tebası
15- SEFERYAN EFENDİ
16- ALTUNYAN EFENDİ
17- HAGOP BAHADIR EFENDİ: Meşhur Alem rakısı sahibi
18- İNGİLİZ HAYK EFENDİ: İngiliz yakıştırmasının ne suretle zuhur ettiği meçhulümüzdür.
19- HANESYAN EFENDİ
20- MİRAN APİKYAN EFENDİ: Okullar için ders kitapları hazırlardı.
21- ĞAÇİK KAPAMACIYAN EFENDİ: Meşhur Kapamacıyan Mektebi'nin kurucusu idi.

22- PARSEĞ GEVREKYAN EFENDİ: 1950'li yıllarda tesis edilen günümüzdeki Yeşilköy Ermeni Mektebi'nin kurucusudur.

23- SARKİS ZARFÇIYAN EFENDİ : ABD'ye göçmüş ve orada vefat etmiştir.

YEŞİLKÖY'ÜN RENKLİ SİMALARINDAN NURAN ACEMYAN EFENDİ:

Türk Ermenisi ve Yeşilköy'ün en renkli kadim simalarından Nuran Acemyan Efendi, İkinci Cihan harbinde, Alman ordusunda üsteğmen rütbesi ile çöl savaşlarına iştirak etmiştir.

Meşhur Solingen mamullerinin Türkiye temsilcisi olan Nuran Acemyan Efendi, en ziyade merhum meyhaneci İstefo'nun 'demhanesi'nde kendi tabiri ile demlenir ve meşhur meyhanenin müdavimlerinden olan üniversite üyeleri ile muhtelif konularda sohbetler eder ve zengin bilgisi ile hemen hepsinin takdirlerini kazanırdı.

1970'li yıllarda, henüz varlığını muhafaza eden meşhur Yeşilköy Motel'de ikamet eden bu münevver maceraperestin, havasında olduğu günlerde çeşitli konulardaki sohbetlerini dinlemek kadar zevkli başka bir şey olamazdı denebilir.

Merhum Acemyan ile 1973'lerde yakın temasım oldu ve sohbetlerinden birisinde, birlikte getirdiği Alman resmî belgelerini merak etmiş olan üniversite mensuplarına gösterip, bu konudaki konuşmalarında herhangi bir hilâfı olmadığını bizzat ispatlamıştı, mezkûr belgeleri bendeniz de görebilme şansını böylece elde etmiş (Subaylık belgeleri, belge teşkil eden fotoğraflar vs.) görebilmiştim.

Son derece efendi ve hürmetkâr olan Acemyan Bey'in yegâne kusuru aşırı şekilde içki içmeseydi, hemen her sabah viski ile güne başlar ve rakı ile tamamlayıp geç vakitlerde sızar kalırdı. Kır saçlı ve güneş yanığına benzer pembelikteki çökük yanakları, her daim hüzünlü bakan mavi gözleri, ince zarif vücudu ve ortanın az üzerindeki boyu ile tipik bir denizciyi andıran ve münevver serdengeçtinin asıl derdi ne idi ve niçin böylesine

içkiye düşkündü? vs. Hemen hepsi kendisi ile birlikte bir sır olarak göçüp gitmiştir.

Ne denir, Allah rahmet eylesin.

MİHAİL BİÇAÇİ (Kuşçu Mihail)

Yeşilköy'ün renkli simalarındandı. Türk Musevisi olan merhum Mihail, meşhur devir fabrikatörü BİÇAÇİ familyasının emekli büyüklerindedir. Mihail Biçaçi merhumun iki merakı vardı: Kuş ve peyzaj resimleri. Evcil kuşların hemen hepsinden anladığı gibi, peyzaj resimleri hakkında da bir o kadar bilgisi vardı. Meşhur ressamlarımızdan Üsküdarlı Hoca Ali Rıza Bey'in imzasını taşıyan 3-4 tabloya sahipti ki, merhum ressamımıza bizzat yaptırmış ve kendileri ile tanışabilme şerefine nail olabilmişti.

Değerli refikaları, merhum Biçaçi Hanım'a gelince, son derece şişman oldukları için evlerinden pek nadir çıkarlar ve bu mazeretleri sebebi ile arkadaş ve akrabaları kendisini ziyaret ederlerdi.

Biçaçi ailesi ile 1963'lerde tanışmış ve o tarihlerde peyzaj ressamı olarak hayatımı kazandığımdan kendileri ile yakın ilişkiler kurabilmiş ve samimiyetimiz zamanla daha da arttığından evlerine girebilmekte ve resim sanatı hakkında uzun sohbetlere dalarak, mezkûr sanat hakkında fikir teatisinde bulunmaktaydık. Bu sohbetler esnasında resim sanatı ve bilhassa yağlı boya çalışmaları hakkında hayli istifadem olmuştur.

1967 yılında yazarlık hayatına atılmamdan sonra kendileri ile görüşmelerimiz hayli azaldı ve bir günde evlerini satarak bir başka semte taşındıklarını öğrendim. Önce gayet sıcakkanlı ve son derece misafirperver Biçaçi Hanım, bilâhare de Mihail Efendi vefat etmişler. Durumu öğrendiğim zaman hayli üzülmüştüm. Çünkü, Biçaçi ailesini gerçekten severdim.

Ne denir, Allah'ın rahmeti üzerlerinden eksik olmasın.

ALİ EYÜPOĞLU(Yorgancı Ali)

1937 Trabzon doğumlu Ali Eyüpoğlu, Yeşilköy'ün ilk yorgancı ustası olmakla birlikte, son yorgancı ustası da yine kendi-

si olmuştur. Zira, Ali Usta dükkânını kapadıktan sonra, Yeşilköy'de hemen hiçbir kimse yorgancı dükkân açmaya teşebbüs etmemiş ve zaten, daha sonraki yıllarda da bu güzelim zanaat bir nevi âdeta yoklara karışmıştır.

Yakın arkadaşım olan Ali Eyüpoğlu Ustayı 1967 yılında tanıdım ve odur budur yakın arkadaşlığımız ve dostluğumuz devam edip gitmektedir.

Eyüpoğlu Usta'nın dükkânı günümüzdeki Canik Pasajı'na gitmeden hemen bitişiğindeki çiçekçi dükkânının yerinde idi. 1967'lerde bu mahalde büyük bir apartman mevcuttu. Yeşilköy'ün kadim sakinlerinden merhum Parseğ Gevrekyan'a ait bulunan bu apartmanın altındaki yorgancı dükkânı da aynı şahısa aitti.

MARANGOZ ZİYA USTA

Gayet mahir bir marangoz olup mobilyacı olarak nam salmıştır. Ziya Usta'yla 1977 yılında tanıştık ve bu sıcakkanlı insanla kısa zamanda yakın arkadaşlık tesis ettik.

Evli ve iki erkek çocuğu olan Ziya Usta'nın dükkânı İstasyon Cadde'sinde, eski Hiza Pastahanesi'nin sırasındaydı.

Hâlihazırda Bosna'da dükkân çalıştırmakta olan Ziya Usta günümüzde de Yeşilköy'de ikamet etmektedir.

ĞAZAROS POTUKYAN (1922-1996)

Kadim Yeşilköylü ve hoşsohbet bir şahıs olarak tanınan merhumun doğum tarihi kendi ifadelerine göre 5 Nisan 1922 veya 6 Haziran 1920 imiş.

Meşhur Kolacı Yahya "Yeğya"nın dükkânında hemen her gün yapılan çeşitli sohbetlerin baş iştirakçisi idi.

Merhum, 1996 yılının Nisan sonunda vefat etmiş ve kilise hizmetkârı olduğundan dolayı Tagannilere yapılan bir ayinle 4 Mayıs 1996 Cumartesi günü toprağa verilmiştir.

SOBACI BURHAN

Yeşilköy'ün kadim sakinlerindendir. Soba kurmakta üzerine rakip yoktur ve hemen hemen bütün kadim Yeşilköylülerin ev-

lerinde soba kurmuş, onları memnun bırakmıştır. Köydeki yakın arkadaşları daha ziyade Ermeni asıllı vatandaşlardan kuruludur. Benim de yakın arkadaşım olan bu mümtaz Türk insanı hemen herkes tarafından sevilen bir İstanbul çocuğudur.

HRİSTO SPİRİDİS – (Kilitçi Hiristo)

1 Mayıs 1907 tarihinde Sinop'ta dünyaya gelen ve çocukluk ile gençlik yıllarında hayli çileli bir hayat yaşayarak, Dolapdere ve Beyoğlu'nda muhtelif işlerde çalışarak, ekmek parası aşkına hemen her zorluğa göğüs gerebilmiş insandır. Yeşilköy'e yerleştikten sonra Rum asıllı bir kızla evlenmiş ve bilahare ondan boşanıp bu sefer de bir Ermeni kızı ile evlenmiştir. Günümüzde (2002) aynı eşi ile mutluluğunu devam ettirmektedir.

İstanbul'un işgal yılları dahil, yakın tarihimize ait hemen bir çok vakayı rahatlıkla hatırlayıp anlatabilmekte olan bu sıhhatli "ihtiyar delikanlı", Sultan II. Abdülhamid Han 1876-1909, Sultan V. Mehmet Reşad 1909-1918, Sultan VI. Mehmet Vahideddin 1918-1922 ve Halife Abdülmecid 1922-1924 olmak üzere üç padişah, bir halife ve on cumhurbaşkanı görebilme şerefine erişebilmiş ender talihlilerdendir.

Yeşilköy'ün sakinleri tarafından bütün aksiliğine rağmen sevilip sayılan bu ihtiyar delikanlı, uzun yıllar kilitçilik mesleği ile iştigal etmiş ve bu meslekten emekli olmuştur. Son derece asabî ve müşterilerine karşı kaba olmasına rağmen, gayet dürüst ve vicdanlı oluşuyla hemen her ihtiyaç sahibinin yardımına koşmasıyla bu yönünü affettirebilmektedir. (2002)

BAKKAL HARALAMBOS ÇİMENOĞLU

Yeşilköy'ün en eski bakkallarındandı. Takriben 1969 veya 1970 yıllarında vefat etmiştir. Dükkânı günümüzde Mahmut Şevket Paşa Sokağı'nın başında bulunan eczanenin yerinde idi.

Merhum Haralambos Çimenoğlu, Yeşilköy'ün en eski gazete başbayisi Duli Çimenoğlu'nun babası idi. Mevzuubahis Çimenoğlu ailesi Karaman Rumları'ndandır.

BERBER FETİ

Yeşilköy'ün kadim berberlerindendir. Merhum berber Feti efendi, Yeşilköy'ün gayri İslâm sakinleri ile iç içe yaşar ve onları öz Türk'ten ayırt etmeyen pek münevver bir insandı.

Ermeni asıllı berber Kerope, merhumun dükkânında yıllarca çalışmış ve hastalığı dolayısıyla rahat yürüyemez hâle geldiğinde ise Feti efendi'nin dükkânında yatmaya başlamış ve vefatına kadar Feti efendi ona bakmıştı.

Berber Feti Efendi'nin ilk dükkânı İstasyon Caddesi'nde, bakkal Haralambos'un dükkânına yakındı. İkinci dükkânı ise aynı caddede, bakkal merhum Bari'nin dükkânına yakın mesafede idi ki, berber Kerope bu dükkânda vefat etmiştir.

Berber Feti efendi, erkek ve kadın berberi olarak hizmet vermekteydi. Her ikisine de Allah rahmet eylesin.

SPİRO HARİTO - (Kasap Spiro) (1922-2000)

1922 doğumlu, namı diğer kasap Spiro, İstanbul'un Hıristiyanlarından olup, Ortodoks mezhebine mensup bir Arnavut idi.

Kadim Yeşilköylü olan kasap Spiro Efendi, Yeşilköy'ün en münevver sakinlerinden ve âdeta seyyar ansiklopedi denebilecek kadar bilgi sahibi ve son derece hafızası kuvvetli bir şahsiyetti.

Yazımızın başında da belirttiğimiz gibi, tam mânâda bir bilgi hazinesi olmakla birlikte sıcak kanlılığı ile Yeşilköy'ün en renkli simalarındandı diyebiliriz. Dolayısıyla, 2000 yılında vefatı ile çoğu Yeşilköylüyü üzmüştür. Zira hemen herkese karşı saygılı ve yardımsever oluşu ile Yeşilköy'ün yakından tanıyabilme şansını elde etmiş, tanıma imkânı elde edemediklerini de kitap ve diğer belgelerden tanımaya çalışmış, gerçek mânâda bir Yeşilköy âşığı idi.

Tam adı Spiro Harito olan ve kasaplık mesleği ile iştigal eden bu değerli insan, nefis etleriyle müşterilerinin takdirlerini kazanmış olmanın mutluluğu ile uzun yıllar Yeşilköy'ün başlıca kasabı olarak da nam salmıştı.

Mahmud Şevket Paşa Sokağı'nda bulunan dükkân, Mahmud Şevket Paşa'nın Kurmay heyetinin kaldıkları tarihî ikiz evlerin tam karşısında idi ve böylece tarihle iç içe yaşamanın zevkini tadardı. Nitekim evi de aynı sokaktaydı.

İçkinin vesile olarak değerlendirildiği meyli sohbetleri pek sever ve onun bulunduğu meyhane sohbetleri geç saatlere kadar sürer, nice tarihî mevzular en nefis mezelerden daha lezzetli gelirdi.

Spiro efendi avcılığa da pek meraklı idi ve bilhassa domuz avını kaçırmazdı. Merhum Spiro Efendi ile yıllarca tarihî sohbetler yapabilmem nasip olmuştur. Ruhu şad olsun.

ŞOFÖR ŞABAN YILDIZ

Yeşilköy'ün kadim şoförlerindendir. Günümüzde emekliliğin tadını çıkaran şoför Şaban sevdiğim arkadaşlardandır ve Yeşilköylülerin av partilerine iştirak etmekle de ayrıca tanınmıştır.

TERZİ SABRİ

Meşhur Kalemkâr Sokağı sakinlerinden olan terzi Sabri Yeşilköy'ün en âlâ pantoloncusudur. Erkek ve bayan pantolonlarını gayet temiz dikmekle tanınmış olmasına rağmen, takım elbise, pardösü vs. dikmekle de ünlüdür.

ALİ NAMIL ÖNOL - (Akaryakıt bayii)

Kadim Yeşilköylüdür. O komisyonculuk ve bilâhare ağabeyi ile birlikte akaryakıt işine girişmiştir ve hâlâ aynı işe devam etmektedir.

YENOK APELYAN – (Marangoz Yenok)

Yeşilköy'ün kadim sakinlerindendir. 1924 yılında Yeşilköy-İstanbul'da doğmuş olan Yenok Apelyan, usta bir marangoz ve mahir bir domuz avcısıdır. Daha ziyade "Enop" olarak anılan bu kadim Yeşilköylü marangozun dükkânı günümüzdeki Ogün Meyhanesi'nin bulunduğu dükkândı. Bahsi geçen dükkân ve üzerindeki eve sahip bulunan Yenok usta, emekli olduktan son-

ra dükkânı kiraya vermiş ve böylece meyhaneye çevrilmiş ve günümüzde de aynı durum devam etmektedir. (2002)

1999 yılında eşini kaybeden Yenok usta daha sonra hayli zayıf düşmüş ve kendi kabuğuna çekilmiştir. İyiliksever ve mert bir insandır. Benim şahsıma dahi hayli iyiliği dokunmuştur.

BEBO BİTLİSYAN – (Marangoz)

Yeşilköy'ün balıkçılarından Avedis Bitlisyan'ın ağabeyi olur. Marangozluğun hemen her branşından anlayan ve gayet mahir bir marangoz olan Bebo'nun asıl branşı tezgâh imalâtçılığı idi.

İçki âlemlerine de hayli düşkün olan Bebo, 1998'lerde vefat etmiştir.

MARANGOZ MURAT USTA – (Kel Murat)

Daha ziyade Kel Murat lâkabıyla tanınan ve son derece talihsiz bir genç olan Murat usta iki yönü ile eşsizdi. Gayet mahir bir marangoz ve son derece iyiliksever kişiliğe sahip oluşuyla tanınırdı.

Merhum Murat ustanın talihsizliği ise doğuştan kel oluşundan dolayı idi ve yaşadığı müddetçe mezkûr durumu onu her daim üzmüştür.

İster tesadüf ister batıl inanç densin, Murat ustanın kel doğmasında babasının Cenab-ı Haktan dilediği arzusu ile yakından alâkası olduğu inancındayım. Şöyle ki; marangoz ve inşaat kalfası olan babası, Murat doğmadan önce bir dilekte bulunarak Cenab-ı Haktan doğacak çocuk hakkında şunu niyaz etmiş: "Yarabbi, oğlum olsun da kel olsun"

Evet, oğlu olmuş. lâkin kel olarak doğmuş! Tabiî olarak bu derece içten dilediği için son derece pişman olarak talihsiz çocuğuna bakan cahil baba ızdırap içinde kıvranıp defalarca tövbeye gelmiş, fakat ne çare!

Mesleğinde gayet mahir bir usta olan bu namlı marangoz, meşhur kıraathaneci Platin'in İstanbul'a getirttiği bir takım hakiki okey takımını çoğaltma işini Murat ustaya verince (1965) derhal çalışmaya koyulan Murat usta o yıllardaki rayiçle yüz binler-

ce lira kazanmış ve ne yazık ki içki ve kumar iptilâsı sebebiyle kazandığı servet heba olup gitmiştir.

Genç yaşlarda kötü hastalığa yakalanıp vefat eden bu talihsiz insanı hemen hemen sömürmeyen düzenbaz kalmamış ve saçı başı ağarmış nice utanmaz her şekilde sömürmekten geri kalmamışlardır.

Ne denir, toptan Allah'a hesap versinler.

ADNAN KİRMAN - (Eski Trafik Müdürü)

Yeşilköy'ün en renkli simalarından ve hemen herkesin saygı duyduğu merhum Adnan Kirman Bey (1908-1997) Merhum Önderimiz, Gazi Mustafa Kemal Paşa Atatürk'ümüzün Florya Köşkünde ikamet buyurdukları dönemlerde, Özel Muhafızları olmak şerefini haiz bulunan ender talihlilerdendi.

1950-1960 arası trafik müdürü olarak hizmet veren ve bendenizin son derece takdir ettiği Adnan Kirman Bey'in pek değerli nasihat ve bilgilerinden hayli istifade edebilmiş ve böylece mesleğimde hayli faydasını görmüş ve hâlâ görebilmekteyim.

Değerli polisimizin asil ve vakur kimliğini âdeta bünyesinde taşıyan, heybetli görünümü ile hemen herkesi tesiri altına alabilen ve bu meyanda nefis Türkçesi ile konuşurken âdeta insanı büyüleyen Adnan Bey'in Yeşilköy sakinleri ile tavla veya kâğıt oynarken şen nükteleri ile süslediği kahkahasına da doyum olmaz ve yanından ayrılmak istemezdiniz.

Evet, Adnan Kirman Bey, Yeşilköy'ün en tabiî duayenlerindendi diyebiliriz. Hz. Allah ruhunu şad etsin.

BERBER NURİ MERİÇ (1914-2004)

Bulgarya'nın (Plevne kazası, Sügündar köyünde), İsmail Tayyar Efendi'nin mahdumu olarak, 14 Mayıs 1914 tarihinde dünyaya gelen berber Nuri Meriç Efendi ilk öğrenimini köyündeki medresede ikmal etmiştir.

1937 yılında Türkiye'ye iltica eden Nuri Efendi Türk makamlarına teslim olup serbest göçmen hakkını elde ettikten sonra, aynı yıl içinde "İstanbul Berberler Cemiyeti" tarafından Yeşilköy'e Bakırköylü Berber Hilmi Bey'in dükkânına gönderildi.

Hilmi Bey'in dükkânı, İstasyon Pastanesi'nin yanında bulunan Kasap Hiristo'nun yanındaydı.

Genç Nuri, mezkûr dükkânda çalışırken, akşamları paydostan sonra, İstasyon Lokantasında garson yardımcılığı yaparak ayrıca cüzi kazancına katkıda bulunmaktaydı. 10 TL aylık mukabili Berber Hilmi Bey'in yanında çalışırken Yeşilköy'ün kadim sakinlerinden Ermeni asıllı "SARKİS ZARFÇIYAN" Efendi'nin teşviki ile müstakil bir dükkân kiralamıştı. Merhum Bakkal Bari'nin sırasında ve adını "BİZİM BERBER" koyduğu dükkânında işini daha da ilerletmek gayesiyle elinden geldiğince gayret gösteren Nuri Meriç Efendi Yeşilköy Tren İstasyonu Şefi, İbrahim Tür'ün kerimesi, Hüsniye Hanım ile nişanlandı ve bilâhare kısa zaman sonra (1939) evlendi.

1941'de vatan hizmetine çağırıldı ve 1943'te terhis olduktan sonra, tekrar Yeşilköy'e döndü ve sevgili eşi Hüsniye Hanım'dan "SEVİNÇ ve SEVGİ" adlarında iki kızı oldu. 1992 yılında en değerli varlığı olan hayat arkadaşı Hüsniye Hanım'ı yitirdi.

Erkek, kadın ve çocuk berberi olarak faaliyet gösteren Nuri Meriç Efendi 1970'lerde Seyit Ali Sokağı'nda inşa ettirdiği 22 hane numaralı evine taşındığında altında küçük ve fakat şirin bir dükkân açarak orada faaliyete geçti. Çocuk müşterileri için çizgi roman mecmuaları ile küçük çapta bir kitaplık meydana getirerek sıra bekleyen çocukların sıkılmamalarını sağladı. Nitekim, onun bu jestini pek beğenen çocukların sayısı her geçen gün arttı ve haklı olarak Nuri Efendi'nin adı ÇOCUK BERBERİNE çıktı ve bu lâkapla anılmaya başlandı ki, hâlâ aynı adla anılır. Bu durum ise Nuri Efendi'yi çok sevindirmiştir. Zira çocukları pek sever.

Kalbi insan sevgisiyle dopdolu olan, Nuri Meriç Efendi günümüzde, "Emeklilik Hayatının" tadını çıkarmakta ve Yeşilköy'ün tüm çocuklarının NURİ BABASI olarak varlığını sürdürmektedir. (2002)

HAVYARCI TANAŞ - (1904-2002)

Yeşilköy'ün en hasis sakini olarak bilinen merhum Havyarcı Tanaş Efendi 1904 yılında, Rusya'nın (NOVOROSSİSK ŞEHRİNDE) dünyaya gelmiş ve "KIZIL İHTİLÂL" esnasında aile efradıyla birlikte, Türkiye'ye sığınmış.(1918-1919)

Havyarcı namı ile tanınan Tanaş Efendi'nin asıl adı ve soyadı (ATHANASİ ELEFTERİYA DİS)dir. Ablası Rusya'da kalmış. İstanbul'a geldikten sonra iki biraderi de yoksulluk sebebiyle vefat etmiş ve fakat babası ile ağabeyi tam mânâda direnç gösterip, hayat mücadelesi verebilmişti. Diğer taraftan henüz buluğ çağına erişmiş olan Athanasi ise öğleden önceleri Fener'deki Rum Mektebine giderek öğrenimini ikmal etmeye çalışmakta, öğleden sonraları da babası ve ağabeyine yardımcı olmaya çalışarak, Eminönü'nde kahveci çıraklığı yapmaktaydı ki, bu işte çalışarak değişik bir zanaatın piri ile tanışabilme şansını elde etmişti. Bu tanışma onun bütün hayatını etkileyebilecek derecede tesirli olmuştu. Şöyle ki : O yılların en meşhur kunduracılarından Kayserili "ONUFRİ KARKİLİDİS" in (ALTUN ÇİZME) adında meşhur bir "ISMARLAMA KUNDURA" dükkânı vardı. 1925 yılında açılmış olan bu dükkân, İstanbul'un en meşhur kunduracı dükkânı idi. Rum asıllı, Kayserili Onufri Karkilidis Usta bu dükkânında devlet adamları ile İstanbul'un kalburüstü en nezih beylerine ısmarlama ayakkabı ve yine ısmarlama çizmeler yapar, şöhreti hemen her tarafta yankılanırdı. Nitekim merhum Gazi Mustafa Kemal Atatürk dahi, Altun Çizme'de iskarpin yaptırır ve İstanbul'u her teşriflerinde mezkûr dükkânı şereflendirirlerdi.

Birinci Cihan Harbi'nde, Gazi Hazretleri'nin "Emirerliğini" yapmış olan[24] Kunduracı Onufri Karkilidis gerçekten İstanbul'un en namlı ve en mahir kundura ustalarından olarak varlığını 1955'lere kadar sürdürebilmiştir.

24- "Altun Çizme"nin sahibi, kundura ustası, "Onufri Karkilidis"in Birinci Cihan Harbi'nde, Gazi Hazretleri'nin "emireri" olduğunu bizlere anlatan, merhum Havyarcı Tanaş olmuştur.

Böylece henüz (14 yaşlarında) körpecik bir gençken bu meşhur kundura ustasının yanına çırak girerek zaman içinde pek mahir bir kundura ustası oldu. Gazi Hazretleri'ne dahi ayakkabı yapabilme şerefine erişebilmiştir. Bu azimli çocuk elbette ki bizim küçük "Athanasi Elefteriyadis"di ve ona kunduracılık zanaatını tam mânâsıyla öğretip, bileğine altın bilezik takan ustası ise bu kabiliyetli çocuğun adını değiştirip TANAŞ adını koyduktan sonra da Athanasi'nin adı hayatı boyunca Tanaş olarak kalıyor.

Çarlık Rusya'sında hayli zengin bir ailenin mensubu olan "Elefteriyadis"ler "Kızıl İhtilâl" den sonra Türkiye'ye iltica ederek İstanbul'a yerleştiklerinde hayli sıkıntı çekmiş ve aralarında yoksulluk ve gıdasızlık neticesi hayatını yitirenler dahi olmuştu ki, önceleri bu hususu belirtmiştik. Dolayısıyla bizim küçük Athanasi, paranın güç ve kuvvetini pek küçük yaşlarda ve de açlık yıllarında bizzat yaşayarak öğreniyor ve daha sonraki yıllarda ise tamamen paraperest ve de son derece cimri bir insan olarak çıkıyor.

Ticaret hayatının hemen her rengine girip çıkan ve fakat namuslu ve dürüst kazancı prensip edindiği için hemen hiçbir kirli işe karışmamaya dikkat eden Tanaş Efendi iş yaşantısını gayet titiz bir şekilde düzenlemekte ve bu prensip dahilinde ticaret yapmaktaydı ki, bu meyanda Rusya'dan havyar getirterek havyar ticaretine girişti ve böylece lâkabı Havyarcı Tenaş kaldı.

Maddî durumu tam manada yeterli bulununca evlenmeye karar veren namı diğer Havyarcı Tanaş Efendi ilk evliliğinden iki erkek evlât edindi. Refikası vefat ettikten sonra ise ikinci evliliğini yaptı. Ancak her iki evliliğinde de mutlu olamamış ve refikaları vefat etmiş ve böylece bir daha evlenmemiştir.

Özetle hayat biyografisini vermeye çalıştığım bizim meşhur Havyarcı Tanaş Efendi'yi, Yeşilköy'den yakın arkadaşım olan Kunduracı Ğaçik Usta'nın (Eker) dükkânında tanıdım ve zamanla samimiyetimiz ilerleyince hayat hikâyesini bizzat kendisinden dinledim. (1955)

Yeşilköy'de muhteşem bir bahçesi olan nefis bir köşkü vardı. 1998'lerde köşkü sattı ve Beyoğlu-Tünel'e yerleşip mütevazı bir hayat sürdürmeye başladı.

2000 yılında Sabah gazetesi muhabiri Bahadır Özdemir ile röportaj yaptı. 8 Nisan 2000 cumartesi tarihli mezkûr gazetede röportajı okuyunca gerçekten hayretler içinde kalmıştım. Zira kadim Yeşilköylü olduğu hâlde Yeşilköy'den tek bir söz dahi etmemişti.

Bu vefasız Yeşilköylü koca ihtiyar yine gazetelerden öğrendiğimize göre, 2002'nin ortalarında vefat etmiştir.

BERBER ARAP MEHMET : (1938-1999)

1 Ocak 1938 tarihinde, Mersin'de dünyaya gelen ve Arap namı ile maruf, "Berber Mehmet Karaağaç" Yeşilköy'ün sevilen esnaflarındandı. SÜSLEN ERKEK BERBERİ serlevhalı dükkânı, sahil gidişi Demirci Çıkmazı Nu: 2/ A'da idi. (2002) yerinde, bir genç hanımın çalıştırdığı ve bilhassa köy esnafı tarafından benimsenmiş bir aşçı dükkânı mevcuttu.

Arap Mehmet'in kaynı Berber Mustafa da aynen kendisi gibi mahir bir zanaatkârdı ki, günümüzde Libya'da çalışmaktadır: Arap Mehmet gençlik yıllarında Karaköy'de bir müddet çalışmış ve bilâhare Yeşilköy'e gelip yerleşmiş. İlk hanımından üç erkek evlâdı olmuş: Yusuf,Yavuz ve Murat.

Ortanca oğlu Yavuz ve Hakkı Pala bizzat yetiştirdiği birer mahir berber ustaları olmuşlardır. Hakkı'nın ağabeyi İbrahim Pala, Yeşilköy Sahili'nin sayılan gençlerindendir ve kısaca İbo diye bilinir. Mezkûr genç de Arap Mehmet'in yetiştirdiği kalfalardandır ancak, şu an küçük kamyoneti ile yük taşımacılığı yapmaktadır. Berber Hakkı'ya gelince 1999 yılında ustası Arap Mehmet, Mersin'de vefat edince merhumun oğlu ile bir müddet birlikte çalıştıktan sonra, müstakil çalışmayı tercih etmiş ve ortaklıktan ayrılmıştır.

Hakkı Usta, Site Taksi Durağı Sokağı içinde şirin bir dükkânda icra-i sanat etmektedir. Yavuz Usta ise, Demirci Çıkmazında aynı mesleği devam ettirmektedir Yâni her iki usta da devraldıkları bayrağı şerefle dalgalandırmaktadırlar. (2002)

GAZETECİ SARAG PAĞBAN

Yeşilköy'ün en meşhur bir Gazete Müvezzii idi. 1957 yılında Yeşilköy'e taşındığımızda bu işi yapmaktaydı ki, takriben 1964'lere kadar sürdürmüş ve bilahare Ümraniye Bostan Sokağı'nda günümüzde bir bisiklet tamircisinin bulunduğu dükkânda, bakkallık mesleğine geçmiştir.

Merhum, Sahag'ın bacanağı Kuyumcu Cilâlısı, Krikor Garmiyan'ın teşviki ile birlikte mücevher bozuculuğu işine başlamıştır ve hayli zaman verimli kazançlar elde edebilmiş ve bu mesleğini hastalanıp vefat edinceye kadar sürdürmüştür.

DONİK CERMAKYAN

Yeşilköy'ün sevilen zanaatkârlarındandı. İş yeri, Mercan Kapısı'nda, hemen sağdaki "Pastırmacı Han"da idi. Daha sonra ise Gedik Paşa'ya taşındı. Gümüş Şamdan Dökümcüsü olarak nam salmış nadir ustalardandı.

Merhum Gümüşçü Donik, Vartuhi adında bir kızla evlenmiş ve Gedik Paşalı olan mezkûr kızdan üç oğlu olmuştur: Istepan, Ara ve Aret.

Vartuhi Hanım'ın kız kardeşi Surpuhi Hanım ise, Kumkapı'nın seyyar lâkerdacılarında birisinin oğlu Postacı Vahan ile evlenmiş ve birisi kız, diğeri erkek iki evlâdı olmuştur.

Vartuhi ve Surpuhi'nin aile efradı aslen Tekirdağlı'dır. Merhum Donik Cermakyen'ın ailesi günümüzde de Yeşilköy'de ikamet etmektedirler. (2002)

BİR MEÇHUL YEŞİLKÖYLÜ (Sayacı Hagop)

Kunduracılık zanaatının temel kollarından sayacılık mesleğini A'dan Z'ye bilen ve pek mahir bir sayacı ustası olan merhum Hagop Allah verdi gerçekten de Cenab-ı Hakkın bir sevgili kulu idi denilebilir.

Hüzünlü tebessümü, sakin sakin konuşması ve zaman zaman hiç mi hiç konuşmadan bilhassa mahdumu Bedros'u sessizce ve de hissettirmeden temaşa etmesi vs. baba sevgisinin ne derin duygulara hitap ettiğini, sevgi ve şefkatin ne güçlü hislerden

oluştuğunu bu bakışı ile belirtir ve âdeta karşısındakinin ruhuna işlerdi.

Dahası muhatabına karşı son derece nazik ve kibar oluşuyla öylesine tesir ederdi ki, sanki karşısındakini her daim edepli ve erdemli olmaya davet eden bir eda ile, mağrur olanları âdeta utandırırdı.

Bu muhterem insan,1967 yılında bali yapıştırıcısı yüzünden malûm kötü hastalığa yakalanıp vefat ettiğinde gerçekten bir sessiz gemi yola çıkmıştı denebilir. Zira değer ve hikmetini pek bilen olmamıştı. Çünkü bu meçhul Yeşilköylü öylesine mütevazı ve sessiz bir insandı ki, uzun yıllar Yeşilköy'de ikamet etmiş olmasına rağmen hemen hiç kimse onun varlığını değil görmek, hissetmemişti bile.

Merhum Sayacı Hagop Efendi'nin cenazesi, Gedikpaşadaki SURP HOVHANNES AVEDARANİZ ERMENİ KİLİSESİ'nden kaldırıldığında, dinî merasimde hazır bulunmuş ve o müstesna insanı ebedî istirahatgâhına uğurlarken o yıllarda henüz (1967) buluğ çağında olan biricik oğlu "Bedros Allahverdi" cenaze arabasının şoför mahallinden uzanarak tam bir içtenlikle şöyle seslenmişti ki, o candan seslenişi hiçbir zaman unutamadım:

"Levon ağbarik sağ ol."

O an sanki nefesim daralmış ve boğazımda düğümlenen hıçkırığımı güç tutabilmiştim. Evet bu hüzünle karışık bir sevincin tezahürü idi. Zira, Bedo ile göz göze geldiğimizde merhumun onu bana emanet edişini âdeta ruhumda hissetmiştim. Nitekim o tarihten sonra Bedo ile ben hiçbir zaman birbirimizden asla kopmadık ve rahatlıkla diyebilirim ki, Bedros Allahverdi benim manevî oğlum olmuştur.

Hz. Allah, o değerli insan, merhum Sayacı Hagop Efendiye gani gani rahmet eylesin.

BENİM DİGİN DİKRANUHİM: (1910- 1993)

Evet 1910 Yeşilköy-İstanbul doğumlu merhum, Sayacı Hagop'un refikası, Bedros Allahverdi'nin annesi ve bendenizin manevî ablası, Dingin Dikruhi Allahverdi tüm hayatı boyunca tek

bir gün olsun kendisi için yaşayamamıştır. Çünkü bu muhterem ve saygıdeğer hanım, hayatı boyunca hep başkalarına yardım veya hizmet etmekle ömür tüketmiş ve sadece bundan zevk almıştır. Yâni, o gerçek bir yardım sever ve bu asil meziyetin duayenlerindendir.

Merhum Dikranuhi Hanım'ı ilk tanıdığım yıllarda (1965) kır saçlı, orta boylu, beyaz tenli ve güler yüzlü, hafif tombulca bir hanımcıktı ki, benim hafızamda hep böyle kaldı.

Hemen her Ermeni kadını gibi ki, (günümüzde bu özelliği çoğu yitirmiştir) gayet mahir bir aşçıydı ve zaten PİRELLİ FİRMASI'nın ortaklarından merhum "Akosman Bey"in özel aşçısı idi ve emekli olana kadar hep onun hizmetinde kaldı.

Hiç unutmam,1970'li yıllarda maddî açıdan büyük bir sıkıntı içinde kıvrandığım günlerden birisinde, durumumu gören muhterem hanım sıkıntımı bir nebze olsun azaltabilmek gayesiyle, bana haber vermeden nefis bir sofra hazırlamış ve de benim ziyade sevdiğim, pilâv üstü midyesi dahil olmak üzere çalışma odama gelerek, hazırladığı sofrasına ve benim karşımda oturarak dur bakalım daha çok gençsin, Hz. Allah bir kapı kapanırsa başka bir kapı açar, nevinden değerli sözlerle bendenizi teselli etmeye çalışmıştı ki, onun bu gibi jestleri çok, pek çok olmuştur.

Evet, Dingin Dikranuhi böylesine candan bir insandı. Ancak onun saf ve mütevazı görünümüne aldananlar onun bir başka meziyeti olduğundan, karşısındakinin âdeta ruhunu okuyan gayet kuvvetli bir içgüdüye sahip bulunduğundan habersiz, alabildiklerine sömürmeye çalışırlardı ki, yakın akrabaları dahi onun bu hasletinden hayli faydalanmışlardır.

Ne var ki, bu asil kadın ne seviyesizce sömürüldüğünü rahatlıkla bildiği hâlde, yine de yardımseverliğinden bir nebze olsun geri kalmazdı.

Evet,1993 yılında vefat eden Dingin Dikranuhi, işte böylesine nadide bir değerdi.

Allah gani gani rahmet eylesin ve huzur içinde uyusun.

BALIKÇI GÜZEL ONNİK – (Kumkapılı)

Merhum güzel Onnik,Yeşilköy sahilinin renkli simalarından olmasına rağmen aslen Kumkapı balıkçı ekolündendir. Lâkabı "Güzel Onnik, süslü Onnik, sahilin gülü" gibi yakıştırmalarla bezenmiş olmasına rağmen, güzellik veya yakışıklılıktan hiç mi hiç nasibini almamış, hırsı her an burnunda, aşırı esmer oluşuyla beyaz tenli olduğu pek fark edilmeyen Onnik'in, dolma gibi şişkin hatırı sayılır burnu ise onun o enteresan görünümünü tamamlayan en önemli aksesuarı idi.

Balıkçı Onnik, su katılmamış bir somurtkan ve tam mânâda aksi olmasına rağmen kendisini sevdirebilmiş ender şahıslardandı.

Kıçtan takma motorlu bir balıkçı sandalı, iki adet de bottan biraz büyük mesire sandalı mevcuttu. Bu ikisini her yaz kiraya verir, açıktan üç beş kazanırdı.

Yeşilköy balıkçılarının onu her an kızdırmaktan zevk almaları Onnik'te sabır bırakmamış ve âdeta küplere binerek savurduğu küfürlerin güneş görmemişi ekseriyeti teşkil ederdi. Böylece hemen herkes nasibini alırdı ki, böyle anlarda o bahse değer burnu kökünden kızarır ve böylece kapkara yüzü bir nebze olsun renklenirdi.

Güzel Onnik'in Yeşilköy sokaklarında çavela ile balık satması da ayrı bir âlemdi ki gerçekten görmeğe değerdi. Çünkü, bu aksi deniz adamı, semt kadınları ile hiç mi hiç anlaşamaz, onlarla boğuşurcasına münakaşa eder ve bazı muzur kadınlar da onu kızdırmaktan zevk alır ve de kızdırabilmek gayesiyle aralarında âdeta yarışırlardı.

Hele Ermeni balıkçılarının şivesiyle Türkçe konuşan kadınlar çoğunlukla şöyle seslenirdi:

Ermeni kadını "Zo Onnik, bu fiyata uskumru oloor? Levrek mi alooruz?

Güzel Onnik "Biloorsun Kuyrik, sana balık satarsam balık bana küser."

Yukarıda numunesini sunduğumuz seremoni öylece sürer gider, lâkin balık da satılır. Hem de güzel Onnik'in istediği fiyata. Zira güzel Onnik hemen herkes tarafından sevilirdi.

MUHTARLARIN DUAYENİ MUHTAR ŞABAN ACAR BEY

En az Yeşilköy'ün tarihi kadar eski Yeşilköylü ve yarım asırlık muhtarı Şaban Acar bey, gerçekten de Yeşilköy muhtarlarının duayeni lâkabına hak kazanmış bir kadim muhtardır.

Yeşilköy'ün müslim ve gayrı müslim bütün sakinlerinin sevgi ve saygısını kazanmış olan bu asırlık çınar gerçek mânâda bir İstanbul beyefendisidir. Tren istasyonunun hemen girişinde bir tütüncü dükkânı vardı ve muhtarlık görevini de mezkûr dükkânda icra ederdi.

Çok şükür günümüzde de (2003) sağ salim yeni muhtara yardımcı olmakta ve hemen bir çok tembel insana ibret teşkil etmektedir.

Ne diyelim, Allah muhtar Şaban bey'den sıhhat ve afiyetini esirgemesin.

YEŞİLKÖY'ÜN MEŞHUR FAYTONLARI

Takriben 1970'lere kadar Yeşilköy'ün âdeta simgesi durumundaki faytonlar günümüzde de (2003) mevcuttur lâkin, eski özelliklerini çoktan yitirmişlerdir. Bunun başlıca iki sebebi vardır. Birincisi, Yeşilköy'ün köy olma vasfını yitirerek bir şehir kasabası hâlini almış olması. İkincisi ise, fayton kültürünün günümüzde tamamen kayıplara karışmış olması, ki bu durumun doğrudan maneviyatın çöküşü ve maddî düşüncenin onun yerini alışı ile alâkası vardır.

Yeşilköy'ün gerçek bir şehir köyü arz ettiği yıllarda köy sakinlerine gelecek olan misafirler tren istasyonundan çıkar çıkmaz istasyonun hemen karşısında, bekleyen faytonlara doğru gider ve faytoncuya "Ahmet veya Artin efendiye çek" dediğinde fayton derhal hareket eder ve yolcusunu istediği adrese götürürdü. Bu durum hemen bütün köy sakinleri için aynı idi. Yâni, meşhur veya en azından köyün içinde tanınmış olmanız önemli değildi. Yeşilköy nihayet gerçek bir köydü ve hemen bütün köylerdeki gibi, sakinlerin tümü yek diğerini tanırdı.

Yeşilköy faytonları ise pek fiyakalı ve yepyeni arabalardan müteşekkildi ve onlarla köy içinde bir tur atabilmek ve yavuklunuz ile birlikte çeşitli nebat ve çiçek kokuları arasında baş başa fayton sefası sürmek, gerçekten hemen hiçbir zaman unutulmayan hatıralarınızdan birisi olurdu.

Fayton ile en uzun mesafe 1957'lerde 250 kr. idi. Yeşilköy ve Yeşilyurt arası fayton sefası 10 TL. yi geçmezdi. 1980'lerde 40 ilâ 50 lira olmuştu. Günümüzde ise (2003) böyle bir zevk tadabilmek için hayli zengin olmak şarttır herhâlde!.. Dahası, o yılların nefis faytonları çoktan tarihe karışmış, ne o faytonlar ve ne de o fayton sürücüleri mevcuttur.

Yeşilköy'ün en namlı ve en meraklı faytoncusu merhum faytoncu Tanik dayı idi. Tanik dayının faytonları ve atları gerçekten zevkle temaşa edilebilecek özellikleri haizdi. Meselâ, atları âdeta yarış atına benzer nefis hayvanlardı. Faytonları ise her iki tarafındaki pirinç fenerleri ve kadife döşemeleri ile hasır örülü arabaları gerçekten kıskandırıcı bir görünüm sergilerdi.

Faytoncu Tanik dayının faytonlarında çalışan sürücülerin, seyislerin ve aynı zamanda hayvancılık da yaptığı için çobanlarının yekûnu 15-20 kişiyi bulurdu ve bu hizmetkârlarını en âlâ şekilde bakabilmek için her ne imkânı var ise külliyen sağlar ve bu icraatına karşılık da onlardan gayet olumlu hizmet beklerdi. Bu hususta hiçbir zaman hayâl kırıklığına uğramamış, her ne ekmiş ise onu biçmiştir.

FAYTONCU ELMAS – (Kumkapılı)

Kumkapı'nın meşhur meyhanecilerinden merhum Çamur Şevket'in garsonlarından ve Kumkapı'nın meşhur İşkembeci Biraderler'in en büyükleriydi ve adı Elmas'tı. 1957'lerde geldiği Yeşilköy'de aynı mesleğini sürdürebilmek gayesiyle o zamanlar Yeşilyurt'un Yeşilköy girişinde bulunan Fener Gazinosu'nda çalışmaya başlamış ve mezkur gazino kapanıncaya kadar şef garson sıfatıyla hizmet vermiş. Daha sonra ise faytonculuğa başlamış. Takriben 1997'lere kadar bu işini başarı ile sürdürmüştür.

Kumkapılı Elmas'ın da gayet nefis bir faytonu vardı ve de mesleğine gayet düşkün olduğundan, köyün en titiz sakinlerini dahi memnun bırakır, kendisini arattırırdı.

Ne var ki zaman içinde, Yeşilköy'ün de köy ile şehir kasabası hâline dönüşmesi, faytonculuğun da eski özelliğini yitirmesine başlıca sebep olmuş. Faytonculuğa son veren Elmas bu sefer de İETT otobüslerine ait bilet ile kâğıt mendil vs. satmaya başlamış ve böylece çalışma hayatını devam ettirerek kimseye muhtaç olmadan ekmek parası kazanabilmiştir. Ki hâlâ aynı işini sürdürmekte olup, nice Yeşilköylüyü memnun kılmaktadır (2003).

YEŞİLKÖY'ÜN MEŞHUR BÖREKÇİ FIRINI (1911-1999)

Yeşilköy'ün Ayios Stefanos adını taşıdığı yıllardan kalma ve en eski börekçi fırını olma özelliğini haizdi ki böylece tarihî değeri de vardı. 1999 İstanbul depreminde hayli hasar gördüğünden kapatılmıştır. Fırın binası ise yarı yıkık, metrûk şekilde öylece durmaktadır, ileride yeniden değerlendirileceğinden asla şüphe edilemez. Çünkü mevkii itibariyle ayrı bir değer taşımaktadır. (2003)

Mevzuubahis fırın, Osmanlı devri ve cumhuriyetin ilk yıllarında bir Rum vatandaş tarafından (Fırıncı Koço) çalıştırılmakta olup, ekmek fırını olarak faaliyet göstermekte imiş ve bilhassa francalaları pek nefis olurmuş. Daha sonra ise Trakyalı bir vatandaş olan börekçi Kazım tarafından çalıştırılmaya başlanmış ve böylece börekçi fırını olmuş. Ekmek fırını ise, biraz aşağısında bulunan meşhur Ogün Meyhanesi'nin arka tarafına düşen Aya Fotini Ayazması'nın sırasında, Yelken Restaurant'a yakın mesafede faaliyetini sürdürmüş, 1957'lerden 1997'lere kadar Yeşilköy'ün meşhur fırıncılarından (BİLENLER) çalıştırmıştır. Günümüzde ise yerinde bir içkili restaurant mevcuttur. (2003)

Meşhur tarihî börekçi fırınının sahibi olup, biraderleriyle birlikte çalıştıran börekçi Kazım, müşterilerinin Hıristiyan ve Musevi çoğunluklu olmasını dikkate alarak, özellikle yılbaşı ve paskalyalarda Noel ve paskalya çörekleri imal ederdi. İtina ile hazırladığı çörekleri ziyade rağbet görürdü, müşterilerinin gön-

lünü hoş tutmakta gayet mahir bir esnaf olan börekçi Kazım ev kadınları tarafından bizzat hazırlanıp fırına getirilerek ikinci bir işlemden sonra kendilerine teslim edilen Noel ve paskalya çöreklerini daha da ihtimamlı pişirirdi. Ayrıca tepsi tepsi tavuk ve kuzu budu fırınları da aynı özenle pişirir, âdeta nar gibi kızarmış tavuk veya kuzu butların yanına dizilmiş patateslerle daha da iştah açıcı bir manzara arz ederek evlerin sofralarını süslemek genç kız veya genç kadınlar tarafından zevkle yola çıkarılırdı.

Mevzuubahis fırının başlıca spesiyali ise dikdörtgen olarak hazırlanan büyük ebat, peynirli, kıymalı, pastırmalı ve ıspanaklı böreklerdi. Hemen her birisi bir veya yarım kilo civarı olur ve malzemeleri ekseriyetle müşteriler tarafından verilir ve biraz yağlı olmasına rağmen, lezzeti pek nefis olurdu.

Söz konusu börekçi fırınının diğer mamulleri arasında en ziyade rağbet görenleri şunlardı: Kol böreği, puf böreği, talaş böreği, kıymalı ve peynirli pideler, kilo ile satılan minik börekçikler, poğaçalar, açma ve çatal çörekler, yağlı halkalar, elmalı tabir edilen nefis hamur işi tatlılar, üzümlü kek, kuru pasta ve nefis beyaz kurabiyeler ki, gerçekten pek rağbet görürdü. Selânik gevreği, anasonlu peksimetler, galeta, krik krak, batonsaleler, baklava ve kadayıflar ile meşhur çörek ve ayçöreği mamulleri tümü ile pek nefis olup ziyade rağbet görürlerdi.

1968'lerden sonra o zengin mamullerinde kısıtlama oldu ve 1988'lerde ise bu tarihî fırını çalıştıran biraderlerden Börekçi Kazım "Benim zevk sahibi müşterilerim kayboldu, hizmet için hevesim kalmadı" diyerek, fırındaki hakkını biraderlerine devrederek kendisini emekliliğe ayırdı. Daha sonrası ise malûm, 1999 İstanbul depremi, bu tarihî börekçi fırınını noktalayıp yoklara gönderdi.

KALEMKÂR SOKAĞI SAKİNLERİ VE SONUÇ

İstasyon Caddesi'nin hitamına yakın ve eski Yeşilköy Karakoluna yakın bir mesafeden itibaren, tüm Balıkçı Sahili'ni kaplayan bölge, külliyen Eski Yeşilköy'ün tamamı tamamına kendisidir.

Nitekim henüz pek bozulmamış olan bu tarihî bölgeyi, tüm özellikleriyle birlikte, esnafı da dahil tamamen önceki sayfalarda sunmuştuk.

Meşhur "KALEMKÂR SOKAĞI" ise mevzuubahis mahallin merkezi sayılabilir. Rum Kilisesi'nin bahçe duvarının bitiştiği ve Rum Mektebi Derneği'nin altındaki Bakkal Ferat'ın dükkânının tam karşısına düşen meşhur Kalemkâr Sokağı'nın hemen girişinde, semtin meşhur çaycısı Necati'nin minik kahvehanesi mevcuttu. 1999 İstanbul depreminden sonra minik kahvehanenin bulunduğu ahşap evin aşırı zarar görmesiyle Çaycı Necati Efendi, dükkânın hemen karşısında bulunan ve aynı şekilde tahribat gördüğü için kapatılmış olan börekçi fırınının köşesinde bir kulübe tesis ederek, çaycılığını aynen sürdürmeğe başlamıştı ki, hâlâ aynı şekilde mesleğini sürdürmektedir. (2003)

Bakkal Ferat Efendi'nin dükkân dibine koyduğu 2-3 masanın etrafında toplanan Kalemkâr Sokağı sakinleri ki, çoğunlukla yeni simalardan müteşekkildir. Necati Efendi'nin nefis demli çaylarından zevkle yudumlar ve kendi aralarında sohbet ederler.

Ne var ki, böylesi sohbetler ancak yaz mevsimlerinde tadılabilmektedir. Çünkü Necati Efendi'nin çayhanesi üstü kapalı olmadığından, kışları değerlendirilememektedir. Hâlbuki eski çayhanenin üstü kapalı olan bölümü vardı ve kışları da değerlendirilebiliyordu. Hele semt meyhanelerinin garson ve komileri başta olmak başta olmak üzere sahil garipleri bu kapalı bölüme pek rağbet ederler ve bilhassa tv yayınlarını izleyebilmek gayesiyle âdeta aralarında yarışırlardı. Böylece Necati Efendi'nin minik kahvehanesi âdeta pek minik bir sinema salonuna döner ve bizler de Necati'nin Sinemasıyla yakıştırmasıyla helâl olsun Necati ne filmler oynatıyor diyerek kendisine takılır ve böylece şakalaşırdık.

KALEMKÂR SOKAĞI ADI NASIL KONMUŞTUR?

Kalemkâr Sokağı adının bu dar geçide ne düşünce ile konmuş olduğu bizce meçhuldür. Zira, kadim köylülere sormak

başta olmak şartı ile kitaplara dahi başvursanız sıhhatli bir bilgi alabileceğinizi hiç sanmıyoruz. Çünkü, bizim ülkemizde bu gibi özelliklerin pek değeri bilinmez, bilinemez. Böylesi bir kültür verilmemiştir ki bilinsin.

Bizim naçiz görünüşümüzle "Kalemkâr" adı şu sebeple konmuş olabilir ki büyük bir ihtimalle öyle olmuştur inancındayız. Şöyle ki:

Kalemkârlık, kuyumculuk sanatının bir değerli koludur ve kalemkârlar mücevher üzerine çelik kalemle oymak işlemi ile nefis işlemeler yaparlar, yüzük içine isim-tarih gibi yazılar yazarlar ve minyatür yazılar gerçekten kargiyografi'nin pek nefis numunelerini böylece sergilerlerdi ki, bunlar kalemkârlık sanatının en nefis numuneleri olmuştur.

Dolayısıyla biz diyoruz ki, mezkûr sokakta herhâlde çok eskiden meşhur bir kalemkâr ustası veya ustaları ikamet etmiş olacaklar ki, bu minik sokağa onları hatırlatacak bir isim düşünülüp konmuş.

Ancak bizim bu tahminimiz sadece bir ihtimalden ibarettir ve tabiî ki, ayrıca tetkiki elzemdir.

Kalemkâr Sokağı 1950-1970 yılları arası gayet sönük bir sokaktı. Hele 1967'lerde, daha doğrusu mezkur tarihe kadar sokağın içinde Rum Kilisesi'nde ait, eski tip, at ile çekilen bir cenaze arabası dururdu. Bilinen at arabaları nevinden yapılmış ve iki at tarafında çekilen mezkûr araba. Yeşilköy'deki Rum ve Ermeni mezarlıklarının kaldırılmasından sonra, tarihe karışmıştır.

Aynı sokakta bulunan ve önlü arkalı iki kapısı olan meşhur marangoz, Yenok Apelyan'ın dükkânı ise o tarihlerde tam mânâ faaldi ve aynı zamanda usta bir domuz avcısı olan Yenok Usta (Enop Usta) ve köpeklerini dükkânında saklardı.

Kalemkâr sokağı müdavimlerine gelince efendisi, külhanisi, balıkçısı ve garibanı ile iç içe bir yaşantı sürdürürlerdi. Hemen hiç kimse diğerinin kimliğine toz kondurmaz ve herkes kendi yerini iyi bilirdi.

Yâni, Kalemkâr Sokağı hemen her sınıftan, her kavimden insanı, sevgi, saygı ve muhabbet içinde kaynaştıran ender mahal-

leden biri idi ki, hâlâ aynı değerli vasfını yitirmiş değildir ki, gerçekten övgüye lâyık bir meziyettir. (2003)

Kalemkâr Sokağı ve çevresinin bir ayrı özelliği de tipik bir Hıristiyan mahallesi oluşu idi ve Rum sakinlerinin varlığı ağır basardı. Hele Pazar günleri, kilisenin sabah ayinlerinden çıkan Rum Cemaati mensuplarının neşe içinde dağılışları, Ermeni Kilisesi'nden çıkan Ermeni Cemaati'nin de onları takip etmesi mezkûr mahali âdeta bir panayır yerine çevirir, tarihî börekçi fırınından alınan çeşitli unlu mamuller ellerde küçük paketler hâlinde sahildeki balıkçı çayhanesine gidilirdi. (Balıkçı Hasan'ın çayhanesi) Takriben saat üçlere kadar denizin nefis iyotu ile kaynaşmış mis gibi havadan istifade edilerek iştah ile kahvaltı edilirdi. Kahvaltı esnasında ise balık çeşitlerinden beğenilenler pavurya, eğtenya, ıstakoz, karides bulundu mu alınır ve böylece eve dönülürdü.

Ne var ki daha sonraki yıllarda Yunan tebası Rumların Yunanistan'a gönderilmesi, Marmara Denizinin kirlenmesiyle birlikte deniz mahsullerinin yoklara karışması, hem deniz ürünlerine, hem de deniz banyolarına Yeşilköylüleri tam mânâda hasret bırakmıştı. Yunanistan'a göç eden Yeşilköylü Rumların arkadaşları tarafından aranırken duydukları hüzün ise bu talihsiz değişimin tuzu biberi olmuştu.

Kalemkâr Sokağı ve çevresinin özet tarihçesi bundan ibarettir. Ancak detayına inilecek olursa gerçek bir roman malzemesi olabilir. Zira bu açıdan pek zengin bir materyale sahiptir.

Mevzuubahis sokağın en renkli simaları 1998'lerde şu şahıslardan müteşekkildi: Kasap SPİRO HARİTO, çilingir, HRİSTO SPİRİDİS, motorcu HAYK ESGİCİYAN, kunduracı HETUM ILGARYAN, marangoz YENOK APELYAN, balıkçı Bızdık MUSTAFA, balıkçı ZAVAGON, balıkçı NİŞAN, balıkçı GARO, meyhaneci OGÜN, nalbur TAVİT, Nurhan BAHARYAN,sarraf Krikor KOVAN, Papaz'ın Artosu, balıkçı ĞOREN, balıkçı YETVART, balıkçı MUHARREM, balıkçı YUSUF, balıkçı AVEDİS, bankacı METİN, Büyük Adalı METİN, ayakkabı boyacısı ALİ, bakkal FERAT, mahdumu bakkal HASAN, âmâ ARTİN, kahve

tepsicisi GANİ, garson GÜRDAL, balıkçı veya gazinocu HASAN, mezeci KAZANCİYAN, Sahak kalfa, Samatya'dan Yeşilköy'e göç etmiş Yozgatlı-Sivaslı Ermeniler vs.

Yukarıda adlarını geçtiğimiz Kalemkâr Sokaklıların hemen birçoğu günümüzde mevcut değildir. Zira, hemen hemen en renklileri çoktan vefat etmişlerdir. (2003)

Yeşilköy'ün bütününe gelince, otobüs, minibüs, taksi ve dolmuş otoları ile demiryolu taşımacılığına geniş çapta katkıda bulunan diğer ulaşım araçları Yeşilköy halkına büyük çapta ulaşım kolaylığı sağlamıştır. Diğer taraftan çeşitli restaurant, kebapçı, pastane, tatlıcı, gazino, pasajlar ve muhtelif ticarethaneler ile bankalar vs. Yeşilköylülere hemen her ihtiyacı karşılayabilecek imkânı sağlamışlar ve böylece Yeşilköy hemen her şeyin varolduğu bir semt hâline dönmüştür.

Ne var ki hemen her medenî ihtiyacın var edildiği bu tarihî köy, en büyük ihtiyacı olan hayat menbaını yitirmiştir. Zira muazzam ve yeni yapılar onun tarihî dokusunu âdeta yoklara karıştırmıştır.

Yâni YEŞİLKÖY ARTIK YOKTUR...

LEVON PANOS DABAĞYAN
12 Şubat 2003 Çarşamba

İSTİFADE EDİLEN KAYNAKLAR

1. "*İstanbul Ansiklopedisi*" Reşad Ekrem KOÇU, Cilt: IV. Sayfa: 1790'dan, 2032'ye kadar. Cilt: VII. Sayfa: 3966'dan 3967'ye kadar, Cilt: IX. Sayfa: 5075'den 5080'e kadar

2. "*Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*" Cilt: III. Sayfa: 3966'dan 3967'ye kadar, Cilt: V. Sayfa: 405'den, 406'ya kadar, Cilt: VI. Sayfa: 258-259, Cilt VII. Sayfa: 11-12

3. "*İstanbul Tarihi XVII. Asırda İstanbul*" Eremya Çelebi KÖMÜRCİYAN Sayfa: 14'ten 162'ye kadar

4. "*İstanbul Tarihi XVIII. Asırda İstanbul*" P.G. İNCİCİYAN Sayfa: 23-24

5. "*İzahlı Osmanlı Tarihi*" İsmaİl Hami DANİŞMEND, Cilt: IV. Sayfa: 108-185-428-433-94

6. "*İstanbul Şehri Rehberi*" "İstanbul Belediyesi tarafından yaptırılmıştır" Baskı Tarihi: 1934

7. "*İstanbul Gezi Rehberi*" IV. BASKI, "Tarih Vakfı Yurt Yayınları" Sayfa: 78, Hazırlayan: Murat BELGE – Baskı Tarihi: 1995

8. "*Fatih ve Fetih Olayı*" Levon Panos DABAĞYAN, Sayfa: 160-161. Baskı tarihî: 1976

9. "*Ansiklopedik Sinema Rehberi*" Levon Panos DABAĞYAN, Cilt: I, Sayfa: 82-83, Yazım Yılı: 1982-1984.

10. "*Kahveler Kitabı*" Yazan: Salâh BİRSEL, Sayfa: 333'ten 343'e kadar. Baskı Tarihi: 1975-KOZA Yayını

UŞAKLIGİL MADDESİNDE İSTİFADE EDİLEN KAYNAKLAR

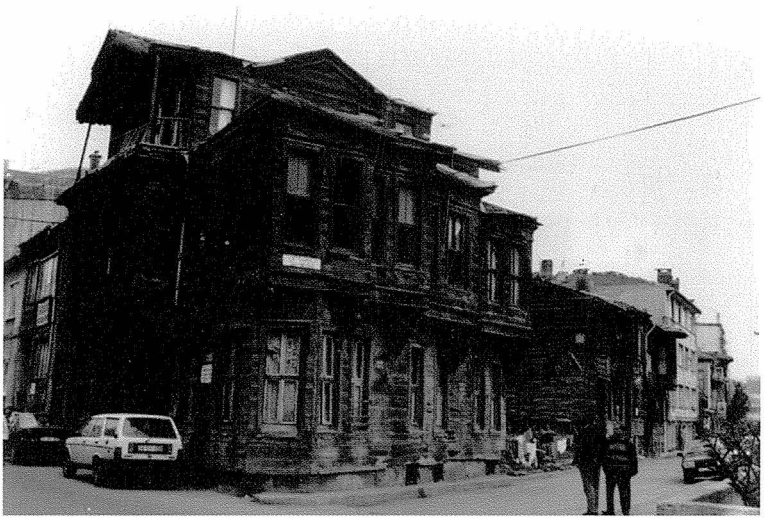
1- *Meydan Larousse: Büyük Lügat Ansiklopedisi,* Cilt:XII Sayfa: 444

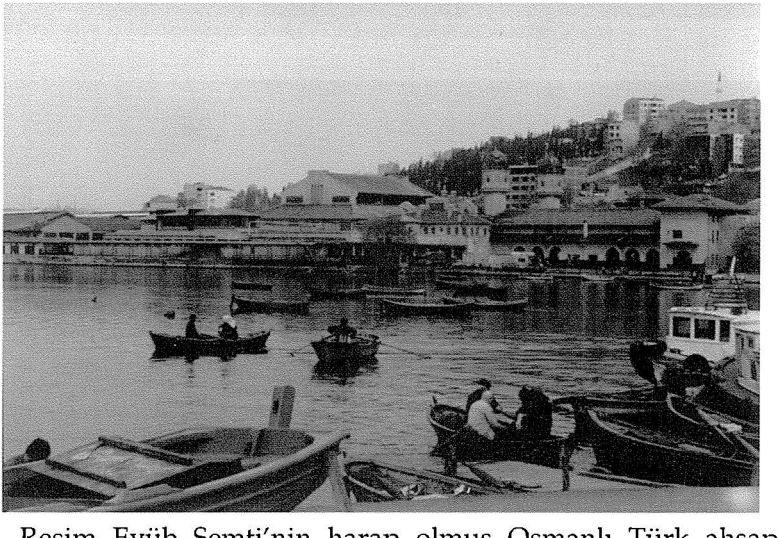
2- *Büyük Larousse: Sözlük ve Ansiklopedi,* Cilt:XXIII Sayfa: 11971

3- *Ana Britanicca Ansiklopedisi,* Cilt:XXI Sayfa: 437-438

4- *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi,* Cilt:VII Sayfa: 328-329

5- *Resimli Türk Edebiyatçıları Sözlüğü,* Yazan: Seyit Kemal KARAALİOĞLU, Sayfa: 586-587 Yayın tarihî:1982





1. Resim Eyüb Semti'nin harap olmuş Osmanlı Türk ahşap evleri.
2. Resim Eyüb Sultan sahili kayıkçıları.

Eyyüb Sultan Camii'nin dıştan görünümü.

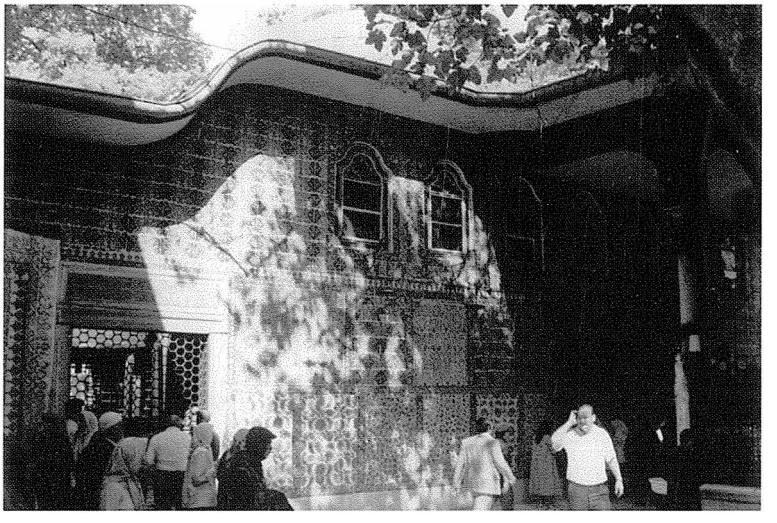
Hz. Eba Eyyüb el-Ensari Camii'nin giriş kapısından bir görünüm.

Hz. Eba Eyyüb el-Ensarî Camisine giden bir yol.

Sultan Ahmed Meydanında bulunan "Alman Çeşmesi."



Günümüz "Balat kapısı ve Fener" semtlerinden tarihi bir sokak.



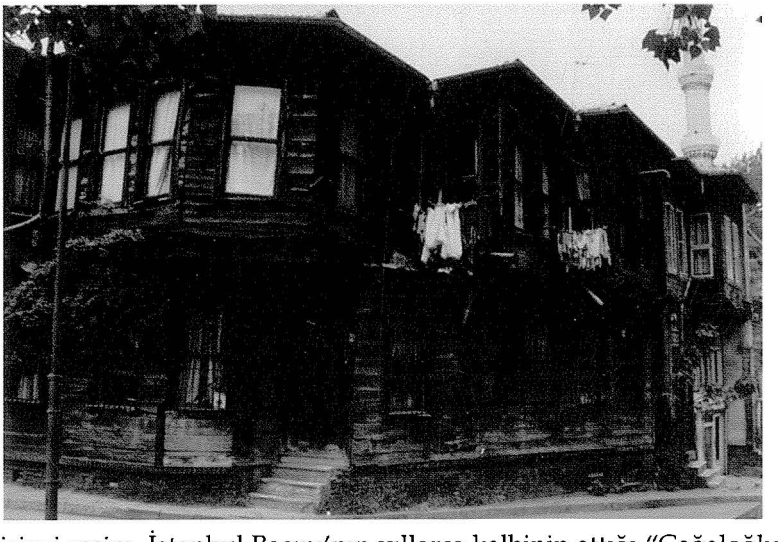


1- Hz. Eba Eyyüb el-Ensari Halid b. Zeyd Türbesi
2- II. Ahmed Çeşmesi.



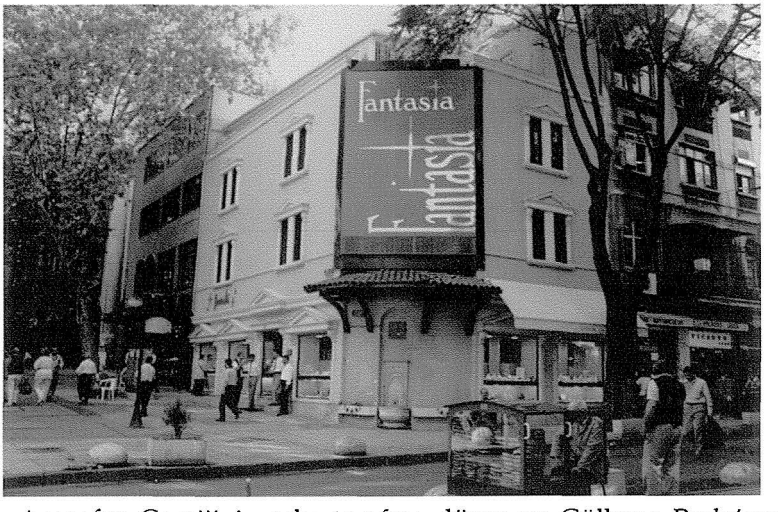
Sultan Ahmed Cezaevi Binası



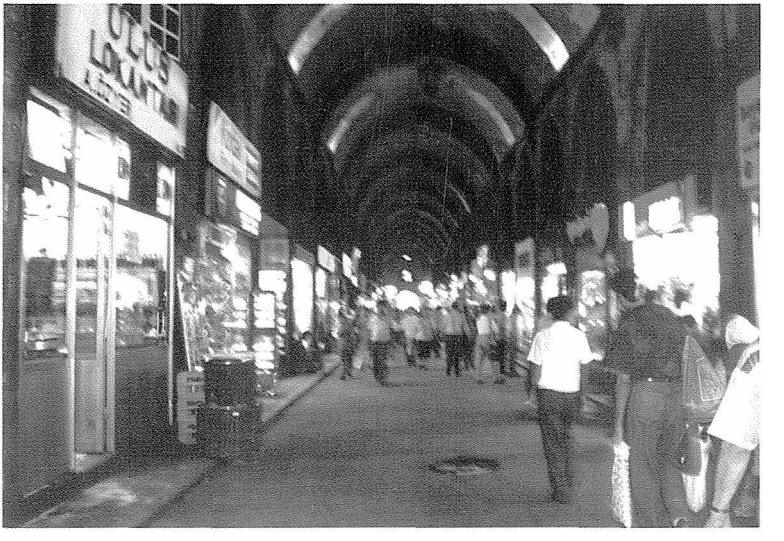


Birinci resim, İstanbul Basını'nın yıllarca kalbinin attığı "Cağaloğlu Meydanı ve camii.
İkinci resim Sultan Ahmed'de tarihi Osmanlı Türk ahşap evleri.





1- Ayasofya Camii'nin arka tarafına düşen ve Gülhane Parkı'nın ana kapısına inen Soğuksu Sokağı. 2- Nuruosmaniye Camii'nin Cağaloğlu'na giden yöndeki kapısından bir görünüm.





1- Mısır Çarşısının içinden bir görünüm.
2- Hacı Bekir Şekercisine ait dükkân.





1-Eminönü Çiçek Çarşısından bir görünüm.
2- Kurukahveci Mehmed Efendi ve Mahdumlarına ait dükkân.



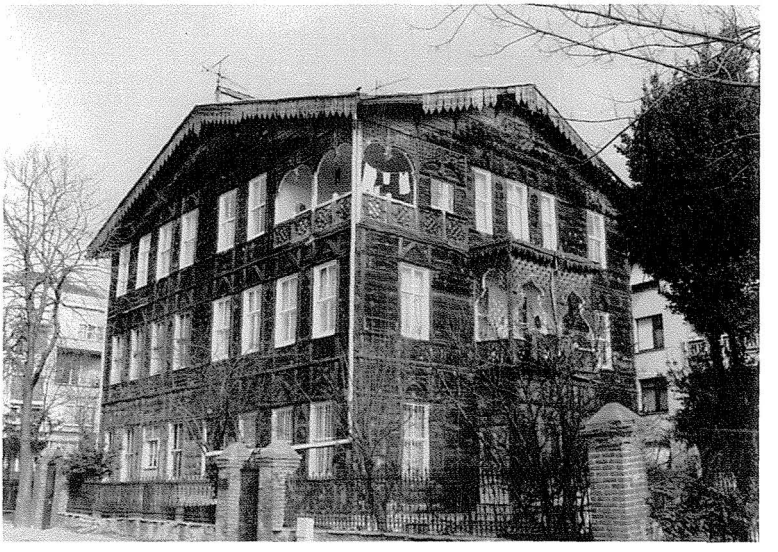


1- Mısır Çarşısının Kurukahveci Mehmed Efendi'ye çıkan kapısına yakın Malatya Pazarı.
2- Yeni Valide Sultan Camiinden bir görünüm.





1- Tarihi Yeşilköy Börekçi fırınının son dönemine ait bir görüntü.
2- Tarihi Yeşilköy Börekçi fırınının içten bir görünümü.





1- Yeşilköy'de sağlam kalabilmiş ahşap konaklardan birinin görünümü.
2- Küçükçekmece gölünden bir görüntü.





1- Yeşilköy esnaflarından Bülent Öztürk'e ait dükkandan bir görünüm.
2- Yeşilköy esnaflarından merhum Bakkal Bari'nin mahdumu Beco bey ve annesine ait dükkânın dıştan görünümü.

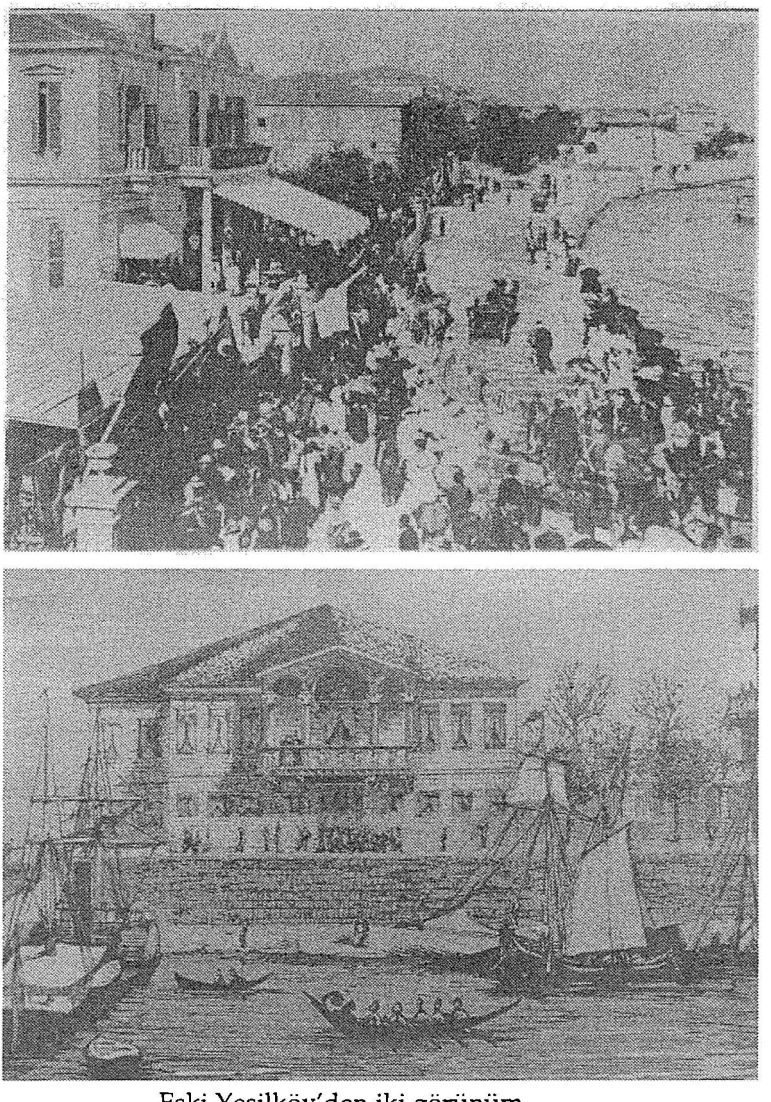




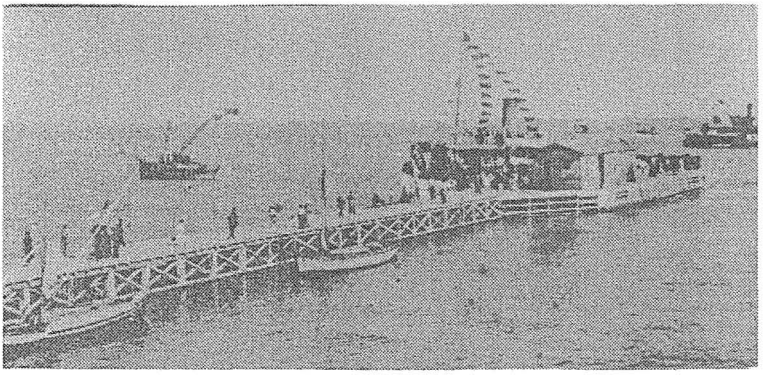
Yeşilköy sahilinden iki görüntü.



Yeşilköy sahilinden bir görüntü.

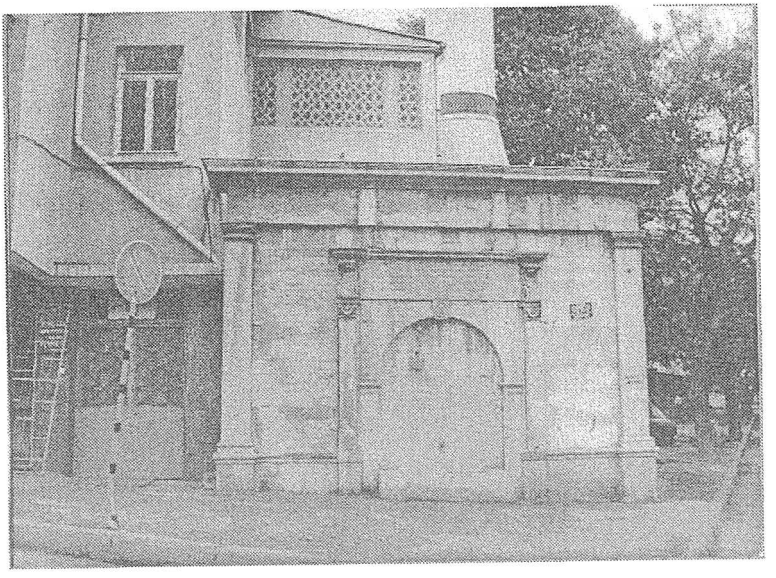


Eski Yeşilköy'den iki görünüm.





Eski Yeşilköy sahilinden iki görünüm.



Grandük Nicolas'ın, Yeşilköy'de Dadyan Arakel Bey'in malikanesinde kaldığı günlerde karargah kuran Çarlık muhafızlarının önünde çadır kurdukları namazgâhlı tarihi çeşme.

ZAMAN TÜNELİNDE ŞEHR-İ İSTANBUL'UN SEYİR DEFTERİ

LEVON PANOS DABAĞYAN

Levon Panos Dabağyan bu eserinde,bir semtini sevmenin bile bir ömre değdiği, "Bir taşına bütün bir Acem mülkünün feda edildiği" İstanbul'da gezdiriyor. Eyyüb Sultan'dan başlayıp Yeşilköy'e uzanıyor. Piyer Loti'de çay, Alibeyköy'de mısır, Eyyüb'te muhallebi, Vefa'da boza, Eminönü'nde kahve, Yeşilköy'de balık ikram ediyor.

Dünüyle, bugünüyle "Aziz İstanbul" okuyanı bağrına basıyor.

ISBN 975-9181-67-3



KARADAĞ yayınları